

ಭಾರತೀಯ

ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ.

೨೨೨೨

೧. ವಿಷಯ ಪ್ರವೇಶ.

ಈ ನಮ್ಮ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆದಿರುವ ಇತಿಹಾಸವು ಒಂದು
ಪುರಾತನವಾಗಿದೆ. ಇದನ್ನು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಕನ್ನಡದ
ಹುಟ್ಟಿದಾಗಲೇ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸವೆಂದು ಕರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಅಂದಿ-
ನಿಂದ ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿವರಣೆಗಳಿವೆ. ನಮ್ಮ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ನಂಬ-
ದ್ದು. ಇದನ್ನು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ವಿವರಣೆಗಳಿವೆ. ಇದನ್ನು ಕನ್ನಡದ
ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸ್ಥಳ ಲಯಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು. ಹೊರಗೆ ಪುರಾಣಗಳು ಭಾರತದ
ಉತ್ಪತ್ತಿಯ ರೂಪರೇಷೆಗಳನ್ನು ಅರಿಯಲು. ಮೊದಲ ಮೂಲದವು. ಪುರಾಣ
ಗಳಲ್ಲಿ ಈ ನಮ್ಮ ಪೃಥ್ವಿಯ ಕವಲಮೇಷದಿಂದಲೂ ಕಂಡುಬರುವದಿಂ-
ಮಾತನ್ನು ಉಲ್ಲೇಖಿಸಿದೆ. ಪುರಾಣಗಳ ಹೇಳಿಕೆಯಂತೆ ಕವಲದಲ್ಲಿ
ಉತ್ಪನ್ನವಾದವು. ಇವನ ನಾಂಭಯ ಭಾರತದ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದೆಯೆಂದು
ಹೇಳುವರು. ಏನಿದ್ದರೂ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ನಾಂಭಯ ಅಯ್ಯಕ್ಕನ ಮತ್ತು
ಕೇಂದ್ರವಾದ ಸ್ಥಾನವಾಗಿದ್ದಂತೆ. ದೇಶಗಳ ಮೂಲಕೊಳ್ಳಿ ಭಾರತವು
ಅಷ್ಟೊಂದು ಅಯ್ಯಕ್ಕನ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆಯೆಂದು ಇಟ್ಟಿರಬಹುದು.
ಅದರಿಂದಲೇ ಭಾರತಕ್ಕೆ 'ಅಜನಾಥ' ಎಂದು ಹೆಸರಿಂದಲೇ ಅರ್ಥವೇನು ?
ಅಂಟುವುದು ಪುರಾಣಗಳು ಉಲ್ಲೇಖಿಸುವ ಅಷ್ಟೊಂದು ಹೆಸರು.

ನೀರು ನೆಲಗಳು ವೃದ್ಧಿಯ ಮೇಲೆ ರೂಪಿತವಾಗಿದ್ದಾಗ ಭಾರತವು ನಡುಗಡ್ಡೆ
ಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಆಗ ಅದರ ಆಕಾರವು ಒಂದು ನೇರಲ ಪಟ್ಟಿನ ಬೀಜವನ್ನು
ಹೋಲಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜಂಬುದ್ವೀಪವೆಂಬ ಹೆಸರು ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು.
ಕಾಲವು ಕಳೆದಂತೆ ಈ ದ್ವೀಪದ ಮೇಲೆ ಜನವಸತಿಯಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ
ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ಜನರ ಬರ-ಹೋಗುಗಳು ನಡೆದೇ ಇವೆ. ಹೀಗೆ ಬಂದವರಲ್ಲಿ
ಅರ್ಧರೂ ಒಂದು ತಂದವರು. ಅವರು ನಮ್ಮ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ
ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ತಾನವು ರೂಪುಗೊಂಡು, ಈಗಿನ ಪಂಜಾಬ ಪ್ರಾಂತವು
ಇವರಿಗೆ ಅನುವು ಕೊಟ್ಟಿತು. ಅರ್ಧರಿಗೂ ಭಾರತದ ಮೂಲ ನಿವಾಸಿಗಳಿಗೂ
ನಡೆದ ತಿಕ್ಕಾಟವು ಮುಗಿದ ಬಳಿಕ "ದಾಶ ರಾಜ್ಯ ಯುದ್ಧ" ವೆಂಬುದು ಜರು
ಗಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಭರತನ ಕುಲದವರು ಜಯಶೀಲರಾಗಿ ದೇಶದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹರ
ಡಿದರು. ಭರತಖಂಡ, ಭಾರತವರ್ಧ, ಭರತಭೂಮಿಗಳೆಂಬ ಹೆಸರುಗಳು
ಇದೇ ಕಾರಣದಿಂದ ಪ್ರಸಾರ ಹೊಂದಿದವು. ನಂತರ ಅರ್ಧ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ
ತಿಖರಸ್ತ್ರಾಯಪಾದ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲಗಳು ಮುಗಿದು
ಹೋದವು. ಒದ್ದದೇವನ ಕಾಲ ಬಂದಿರಬಹುದು. ಇವನ ಅನುಯಾ
ಯಿಗಳು ದೂರ ದೂರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಹೋಗಿ ಬುದ್ಧ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಂದಿಹ
ರಕ್ಕೆ ? ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಚೀನವು ಮುಖ್ಯವೆನಿಸಿದೆ. ಚೀನಕ್ಕೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ
ಇದ್ದ ಸಂಬಂಧವು ನಿಶ್ಚಲವಾದರೂ ಇಂದಿಗೆ ೨೦೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಹಿಂದಿನದು.
ಆದರೆ ಪೌದ್ಧಧರ್ಮವು ಚೀನದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ ಹೊಂದಿದ ಬಳಿಕ, ಬಳಿಕಯೂ
ಹೆಚ್ಚಾಯಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಚೀನವು ಬಂದಿಲು ಭಾರತವನ್ನು
"ಪಶ್ಚಿಮದ ಸ್ವರ್ಗ" (ಪ್ಲೇನ್-ಹು) ಎಂದು ಕರೆದಿತು. ಇನ್-ಹು ಎಂಬುದು
ತುನಿಸ್ ಸ್ಥಾಂಗಮ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟ ಹೆಸರು. ಚೀನ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಇದಕ್ಕೆ
ಅರ್ಥವು "ಚಂದ್ರ" ಎಂದಾಗುತ್ತದೆ. ಭಾರತದ ಧರ್ಮೋದ್ಧರರು ಹಗೆ
ಪಟ್ಟೇ ದೇವಗುನರೆಂದು ಇದರ ಅರ್ಥ. ಭಾರ್ತಿಕ ಅಥವಾ ಇತರ ದಿವ್ಯ
ಭಾವನೆಗಳಿಂದ ಚೀನವು ಭಾರತವನ್ನು ಭೂ-ತೂ-ತೂ ಎಂದರೆ ಬುದ್ಧನ
ಮೇಲೆ ಎಂಬ ಕರೆದಿತು ತುನಿಸ್ ಸ್ಥಾಂಗನ ಛಂದರ ಬಂದ ಚೀನ
ಪ್ರವಾಸಿಗಳನ್ನು ಭಾರತವನ್ನು 'ಅರ್ಧ ದೇಶ' ವೆಂದು ಕರೆದಳು. ಇಲ್ಲಿ
ಕೂಡಾ ಚೀನದವರ ಜನಜನನ. ಇವರಾ ವಸತಿಯಾಗಿ ಎಂಬ ಅರ್ಥವು.

ನೂತನಿಸುತ್ತದೆ. 'ಮಧ್ಯ ದೇಶ' ವೆಂಬುದು ಇ-ಶ್ಲಿಂಗದ ಸೂಚಿಸಿದ ಎರಡನೆಯ ಹೆಸರು. ನೂರು ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯವು ಯಾಗಿದ್ದುದು ಎಂತೂ ಇದರ ಅರ್ಥ. ಬೇನೇ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಪೌಷ್ಟ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳು "ಇಂದು ಕಲಾ" ಅಥವಾ "ಇಂದಿಕಾ" ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತವೆ. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಬೇನೇಯರು ಭಾರತವನ್ನು "ಇಂದ್ರಭವನ" ಅಥವಾ "ಇಂದ್ರ ಪರ್ಮನ" ಎಂದು ಕರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಕೆಲವೆಯವರು, ಭಾರತವು "ಬ್ರಾಹ್ಮಣರ ದೇಶ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದಲೂ ಬೇರೊಂದು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಿದೆ.

ಪೂರ್ವ ದೇಶಗಳಾದ ಗ್ರೀಸ, ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನ, ಪರ್ಶಿಯಾ ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳು ಭಾರತವನ್ನು ಸಿಂಧು ನದಿಯ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಕರೆದವು. ಸಿಂಧು ನದಿಯ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಅವರಿಟ್ಟ ಹೆಸರು 'ಇಂದ' ಎಂಬುದು. 'ಇಂದ' ನದಿಯ ಪ್ರದೇಶವು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಕಾಲದಿಂದ 'ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ' ಎಂದು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಇದರ ನಂತರ ಬಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು 'ಇಂದ' ಇದ ರಿಂದ "ಇಂಡಿಯಾ" ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಕುಟ್ಟಿಸಿಕೊಂಡರು. "ಇಂಡಿಕಾ" ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಬೇನೇಯರು ಬಿಡದಲು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರಷ್ಟೆ ? ಅದ ರಿಂದಲೇ ಗ್ರೀಕರು ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರದೇಶಿಸಿದಾಗ, ಗ್ರೀಕರ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮೈಗ್ಯಾಸ್ತಾನ ಎಂಬವರು "ಇಂಡಿಕಾ" ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ಪುಸ್ತಕ ಬರೆದಿ ನ್ನಂತೆ ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತೊಲಗದ ಏಳನೇ ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಲಿಂಗುಸುಗೊಂಡಿ ನನ್ನು ದೇಶಕ್ಕೆ ಭಾರತವೆಂಬ ಹೆಸರು ಯೋಗ್ಯವೇವೆಂದು ತಿಳಿಸುವುದಾಗಿದೆ. ನಮ್ಮ ದೇಶ ಭಾರತ; ನಾವು ಭಾರತೀಯರು.

ಹೆಚ್ಚೇನು ? ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ಅಜಗಾಧ, ಅಜಬುದ್ದೀನ, ಇಂಡಿಕಾ, ಅಧ್ಯದೇಶ, ಮಧ್ಯದೇಶ, ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ, ಇಂಡಿಯಾ, ಹಿಂದೂಸ್ತಾನ, ಭಾರತಗಳೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಮೆರೆದುವು ಹೆಚ್ಚು ದೀನವು ಸಾಕಷ್ಟು ಕಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಕಂಪುಬರುವ ವಿಶಯದ ಸದಕ ಪುಸ್ತಕ ಯಾವೆ ಇನ್ನು, ಪೂಜ್ಯ-ಪ್ರತಿಮೆ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯಾಗಬೇಕೆಂದು ಹೇಳುವರೆ ಅಂತಹದೊಂದು ಯಾವಭಾರತವು.

ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಸನ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಎಂದು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದನ್ನು ಖಂಡಿತವಾಗಿ ಹೇಳುವುದು ಬಹು ಅಗತ್ಯವಾದ ವಿಷಯ. ಇದಕ್ಕೆ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಕೆಲವು ಪ್ರಾಕೃತನ ಅವಶೇಷಗಳ ಮೇಲಿಂದ ಪ್ರಾಚೀನ, ಮಧ್ಯ, ಪಶ್ಚಿಮಗಳೂ, ಒಂದಕ್ಕೊಂದು ತದನಂತರವೂ ವ್ಯಾಸನು ರೋಷನ್, ಸಂಚಾರಿ ತ್ರಿವೇಂದ್ರ ಮೇಳವಹುದು. ಇಂಥ ಅವಶೇಷಗಳಲ್ಲಿ "ಛಾಂದೋ" ಎಂಬುದು "ಸೇತುತರಂಗಿಣಿ" ಕೆಳಗೆ ತಲೆಬರೆಯಲಾಗಿದೆ. ಮಹಾಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಛಾಂದೋ ಮೇಲೆ ಇದ್ದಿರುವ ಮೇಲೆ ಛಾಂದೋ ಎಂಬ ಮೇಲಿನ ಬೃಹದಾಕಾರದ ಗ್ರಂಥವು.

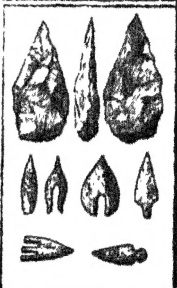
ಈ ಅವಶೇಷಗಳ ಮೇಲೆ ಇವರೋಪನಂದೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಮೇಲೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಂಸ್ಕೃತಗಳೂ ಸಹಿತ. ಲೋಕಗೋಪನವು ತತ್ಪ್ರಕೃತಿ ಕೊಡುತ್ತದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದ ಜನರು ತಮ್ಮ ಮೇಲೆ ಆದ ಭದ್ರಗಳನ್ನು ಬಿಳಿಬಿಡುತ್ತಾ ಬಂದರು. ಅದರಿಂದ ಮೇಲೆ "ಛಾಂದೋ" ಗಮನಕ್ಕೆ ಬಂದಿರುವುದು.

ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದ ಭದ್ರಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಹಾಭಾರತ ಉಲ್ಲೇಖವಾಗಿದೆ. ಪ್ರಲಯ ಮತ್ತು ಪ್ರಲಯ ಕಾಲದ ಪಕ್ಷಗಳೂ. ಮೇಲಿನ ಭದ್ರಗ್ರಂಥಗಳೆನಿಸಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಲಯದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಒಂದು ಮೇಲಿನವು ಮಹಾ ಎಂಬ ರಾಜನಿಗೆ ಈ ಮಹಾ ಭೇಷ ತಾಕೆ. ಇದರ ಎಲ್ಲವುಗಳಿಂದ ತೋರಿಸುವುದು ಕಟ್ಟಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಕೂಡು ಮಹಾಭಾರತ ಪ್ರಲಯದಿಂದ ಮಾರಾಟವಿದೆ. ಬರಹವಿದೆ. ಕ್ರಿಶ್ಚನ್ ಭದ್ರಗ್ರಂಥ ಎಂಬ ಬೈಬಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಕೂಡ ಪ್ರಲಯದ ಉಲ್ಲೇಖವಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಹಿಂದಿನಿಂದ ಮಹಾಭಾರತ ಪ್ರಲಯದಿಂದ ಮಹಾಭಾರತವಾಗಿದೆ. ಅದೇ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ. ಆಗ ಭದ್ರಗ್ರಂಥ ಮೇಲೆ ಬೈಬಲ್‌ನಲ್ಲಿ ತೋರಿಸಿದ ತುಂಬಾ ಒಂದು ಮೇಲಿನ ಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಯೋಗ್ಯ ಮೇಲೆ. ಒಂದೊಂದು ದೊಡ್ಡದನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಮೇಲಿನ ಎಂಬುದು ಸಂಚರಿಸಿದವು. ಕೆಲ ದಿನಗಳ ಮಹಾಭಾರತದಿಂದ ಕೆಲವು ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತುಂಬಾ ಬೈಬಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದೆ. ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳೆನಿಸಿದ ಬಾಬಿಲೋನಿಯನ್, ಮೆಸೊಪೊಟೇಮಿಯನ್, ಪರ್ಷಿಯನ್, ಇವುಗಳೆಲ್ಲವೂ ಇದ್ದಿರಬಹುದು.

[illegible][illegible]

ಆಗಲೇ ತಿಳಿಸಿದಂತೆ ಎಲ್ಲರೂ ದಿನಗಳನ್ನು ಸಂಭರದಿಂದ, ಮನವಶಸ್ತು
ಪಡಿಸಿ ಬಿಟ್ಟು, ಒಂದು ದಿನದಿಂದ ಹಲವು ದಿನಗಳವರೆಗೆ "ಕರ್ತವ್ಯ ಯೋಗ" ನೆರವೇರಿತು. ಹೆಚ್ಚು
ಕಡಿಮೆ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿ, ಎಲ್ಲರ ಮನವನ್ನು ಸಂತೋಷಗೊಳಿಸಿ, ಹುಡುಗರು
ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನೇ ನೋಡಿದ ಮೇಲೆ ಮುಂದೆ ಹೋಗುವುದು. ಮನವು
ಮಾಡಿದ ಕೆಲಸವನ್ನು ಆಗಲೇ ಮಾಡಿದ ಒಂದು ಕಾರಣವು "ಎಷ್ಟು ಮುನ್ನ"ವೆ?

నేటి వేద వాదనలందరినీ, శృష్టియే ఇతర గుణముగలవని
అనుకొనినవరినీ మోక్షమందు ఒక్కలుకడనే చేసిరియన్న శ్రీశివందము.

[illegible]

ಇಂತಹ ಉಪಾಯವು ಒಮ್ಮೆ ಒಮ್ಮೆಲೇ ಮಾಡಬೇಕು. ಸರ್ವರಿಗೂ
ಒಂದೇ ಒಂದು ಉಪಾಯವೇ ಇದೆ. ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇಗನಾದವನು ಅದನ್ನು ಮಾಡುತ್ತ
ಬಹುದು. ನಿಶ್ಚಲನಾದವನು ಮಾಡುತ್ತ ಬಹುದು. ಒಬ್ಬನು ಬೇಗನಾದವನು
ನಡೆಗಲ, ಭಾರತದ ಗಂಗಾ ಸಿಂಧು ನದಿಗಳು, ಬ್ರಹ್ಮರ ಆಶ್ರಿತರು. ನೈಲ ನದಿಗಳು
ಈ ಬಗೆಯಾಗಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಬೇಗನಾದವನು ಮಾಡಬೇಕು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ
ಇಂತಹ ಪ್ರಾಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಮೂಲವು ಪ್ರಸಾ
ದವನು ಅವರ ಆಶ್ರಿತರು ಇಂತಹ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಸ್ವಲ್ಪ ಲಗನವೆಂದರೆ ಹರಿ
ವಿವರ. ಇಂತಹ ಬೆಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಮಂಗೋಲಿ ಮಂಡರ್ಗ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ
ಇರುವವರಿಂದ ಇವರು ಚೀನದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಹೊ-ಅಂಗ-ಹೊ ಮತ್ತು
ಯಾಂಗ್-ಕ್ವಿ-ಕ್ವಾಂಗ ನದಿಗಳ ಬಯಲುಗಳಿಂದ ಹರಿವಿದ್ದರೆಂದು ಊಹಿಸ
ಬಹುದು. ಅವರೆ ಇವರ ಮೂಲಭವವಾದ ಬಗ್ಗೆ ಪಂಡಿತರಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾದ
ವಾದವಿದೆ.

ನೀರನೀರಿನಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕಿರುವ ಜೀವ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಚರಿತ್ರೆಗಳನ್ನು
ಕಂಡು, ಅವರ ಜೀವನ ಇತಿಹಾಸವನ್ನು ರೂಪಿಸುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ
'ಫಾಸಿಲ್' ಎಂಬ ಅವಶೇಷಗಳು ಮಹತ್ವವಾದವೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದಿತು ?
ಭೂಗರ್ಭದಲ್ಲಿ ಅವಶೇಷವಾಗಿರುವ ಈ
ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಸಿಕ್ಕಿಕೊಳ್ಳುವುದು, ಹೀಗೆ

ಸತ್ತು, ಶಿಲೆಗಳ ಪದರುಗಳಲ್ಲಿ ಅಡ್ಡೊತ್ತಿ ದಂತೆ ಕಾಣಿಸಿಕೊಳ್ಳುವವು. ಉತ್ಖನನದಲ್ಲಿ ಅಥವಾ ನೆಲವನ್ನು ಆಗೆಯುವಾಗ ಅಕಸ್ಮಾತ್ ಸಿಗುವ ಈ ಘಾಸಿಲ್ಲುಗಳು ಒಂದಾನೊಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಜೀವಿಸಿದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಯಥಾರ್ಥ ಚಿತ್ರವನ್ನು ಕೊಡುವವು. ಈ ರೀತಿ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಎಂಬುವ ಜೀವರವೂ, 'ಶಲಿಖುರುಡೆ'ಗಳೂ ನಮಗೆ ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸದ ಯಥಾರ್ಥ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುವವು. ಭೂಗತ ಪಟ್ಟಣಗಳ ಉತ್ಖನನವು ಪ್ರಾಚೀನ ಇತಿಹಾಸದ ಮೇಲೆ ಹೆಚ್ಚಿಗೆ ಬೆಳಕನ್ನು ಕೆಡಬುತ್ತದೆ. ಇದೇ ರೀತಿಯಾಗಿ ಶಿಲಾಶಿಲೆಗಳೂ ಸ್ತಂಭಗಳೂ ಶಾಮ್ರ ಪಟ್ಟಿಗಳೂ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದ ಸಾಕ್ಷ್ಯಗಳೂ ಇತಿಹಾಸ ಸಂಶೋಧನೆಯ ಆಧಾರಗಳಾಗಿವೆ. ಪ್ರಾಚೀನ ವಾಸ್ತವ್ಯವೂ ನಮಗೆ ಈ ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತದೆ. ಇತರ ಅವಶೇಷಗಳೆನಿಸುವ ಕತ್ತಿ, ದಾಲು, ಪುರಾತನ ಕಟ್ಟಡ ಮುಂತಾದವುಗಳ ನೆರವಂತೂ ಇದ್ದೇ ಇದೆ. ಇವುಗಳು ಕೊಡುವ ಒಟ್ಟಿನವು ಯಥಾರ್ಥವಾದ್ದೆಂದು ತಿಳಿಸಿಕೊಡಲು ನೆರವಾಗಬೇಕೆಂದು ಇಂದಿನ ಸರಕಾರದವರು ನಡೆಸಿ ಪ್ರಾಚ್ಯವಸ್ತು ಸಂಶೋಧನಾ ಮಂಡಳಿಯು ಈ ವಿಷಯದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಮಾರ್ಗದರ್ಶಿಯೂ, ಸಹಾಯಕವೂ ಆಗಿದೆ.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:—

(೧) ಕೆಳಗಿನ ವಾಕ್ಯಗಳು ತಪ್ಪೆ, ಒಪ್ಪೆ ಎಂಬವಕ್ಕೆ ಅಭ್ಯಾಸ ಹೊಂದಿ ಬರೆಯಿರಿ.

- (ಅ) ಅನಾಥ, ಅಂಬುದ್ವೀಪ ಮುಂತಾದವು ಭಾರತದ ಪ್ರಾಚೀನ ಜನರುಗಳು.
- (ಬಿ) ಪ್ರಬಂಧವೆ ಕಥೆ ಯಾವ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಹೇಳಿಲ್ಲ.
- (ಕಿ) ಪ್ರಾಚೀನ ಶಲಿಖುರುಡೆ, ಘಾಸಿಲ್ಲುಗಳು ಸತ್ತು ಜೀವದ ಛಾಯೆಗಳನ್ನು ಹೇಳುವವು.
- (ಡಿ) ಬೆಟ್ಟಗಳ ಉತ್ಖನನ ವಿಷಯಗಳ ಮೇಲೆ ಹೊಸದೊಂದು ಸತ್ಯವಿವರಣೆ ಕೊಡಲು ಒಡೆಯುವರು.

[illegible]

ಈ ಸಂಸ್ಥೆಯು ಮೆಟ್ರೋಪೊಲಿಟನ್, ಜಿಲ್ಲಾ ಮಟ್ಟದ ಸ್ವಯಂ ಸೇವಾ ಸಂಸ್ಥೆಗಳಿಗೆ ಸಹಾಯಕವಾಗಿ ಕಾರ್ಯನಿರ್ವಹಿಸುತ್ತಿದೆ.

[illegible]

ತಾವು ಉಪಯೋಗಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಾಲು, ಬೆಣ್ಣೆ, ಸೋಮರಸ ಮುಂತಾದ ವದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಹೋಮವೆಂದು ಅರ್ಪಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ದ್ರಾವಿಡರು ಎತ್ತು-ಬಂಡಿಗಳನ್ನೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಅವಲಂಬಿಸಿದ್ದರು. ಒಳ್ಳೆ ಬಡವನೂ, ಮೀನುಗಾರಿಕೆಯೂ ಅವರ ವ್ಯವಸಾಯ. ತಮ್ಮ ಬೇವೆಣ್ಣೆಗಳನ್ನು ಗಂಧ ಪುಷ್ಪಗಳಿಂದ ಪೂಜಿಸಿದರು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಬಳಸುವಲ್ಲಿ ಬಂದ ಪೂಜಾ ಸದ್ಭಕ್ತಿಯು ವಿಶೇಷವಾಗಿ ದ್ರಾವಿಡರದು. ಆರ್ಯರ ಸಮಾಜರಚನೆಯು ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಸಿಕ್ಕ ಪ್ರಧಾನವಿದ್ದು, ದ್ರಾವಿಡರದು ಮಾತೃ ಪ್ರಧಾನವಾಗಿ ಧ್ವಿತೆಂದು ತಿಳಿಯುವದು. ಸಭ್ಯಕ್ಕೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿರುವ ತಮಿಳು, ಕನ್ನಡ, ತೆಲುಗು ಮುಂತಾದ ಭಾಷೆಗಳು, ಮತ್ತು ತುಳು, ಬಡಗ, ಕುಡ, ಕುರುಖ ಮುಂತಾದ ಉಪಭಾಷೆಗಳೂ ದ್ರಾವಿಡ ಭಾಷಾವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿರುತ್ತವೆ. ಅವುಗಳನ್ನು ವ್ಯಾಕರಣಾಡುವವರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದಕ್ಷಿಣಭಾಗಕ್ಕೂ, ಮಧ್ಯ ಹಾಗೂ ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಕೆಲವು ಕಡೆಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಾಸವಾಗಿದ್ದಾರೆ. ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಭಾಷೆಯು ಇದೇ ವರ್ಗಕ್ಕೆ ಸಂಬಂಧಿಸಿರುತ್ತದೆ. ಆರ್ಯರು ಈ ದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸುತ್ತ ಬಂದಂತೆ ದ್ರಾವಿಡರು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಸರಿದರೆಂದೂ ಆರ್ಯ ಮತ್ತು ದ್ರಾವಿಡ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಈ ಘರ್ಷಣೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯು ಉಗಮನಾಯಕೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇಂದು ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಆರ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಆದರೂ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥಿಕೆ ಜನರ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ದ್ರಾವಿಡರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳು ನೆಲೆಸಿವೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ದ್ರಾವಿಡರೆಂದೆನಿಸಿಕೊಳ್ಳುವ ವೃತ್ರ, ಅಸುರ ಮುಂತಾದ ಜನಾಂಗಗಳನ್ನು ಆರ್ಯರು ಎದುರಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದಲ್ಲಿ ನಡೆದು ಹೋದ ಅಸೀರಿಯನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಅವಲೋಕನದಿಂದ ಅಸುರರು ಅಸೀರಿಯನ್ ಜನಾಂಗಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ. ಯುಫ್ರೇಟಿಸ್ ಟೈಗ್ರಿಸ್ ನದಿಗಳ ದಂಡೆಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆದು ಹೋದ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯೆಂದರೆ, ಸುಮೇರಿಯನ್ ಸಂಸ್ಕೃತಿ. ಸುಮೇರಿಯನ್ ಜನರು ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಉಚ್ಚ ಮಟ್ಟಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದವರಾಗಿದ್ದು, ಅವರು ಭಾರತದೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕ

ವಿಷ್ಣುಕವಿ: ವಿಶ್ವಕವಿ: ೨೧: ಮುಂತಾದವು. ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದಲ್ಲಿ ಆಗಿ ಹೋದ "ಪೂರ್ವ" ಎಂಬ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿಯೂ ಅವಶೇಷಗಳೂ, ಇತ್ತೀಚೆಗೆ "ಜಾರ್ಜ್" ಎಂಬ ಶೋಧಕನಿಂದ ಅವಶೇಷಗಳೂ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಜನರ ಸಂಪರ್ಕಗಳನ್ನು ತಿಳಿಸುತ್ತವೆಯಂತೆ. ದಕ್ಷಿಣ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದ ದ್ರಾವಿಡರು, ಅವರ ಅಗಮನಾಸ್ಥಿತ ಮೊದಲು, ವೈಭವವುಳ್ಳ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿದರು. ನಂತರವೂ ಸುಡ ಕಡಲುಪಯಣದಿಂದ ಸಂಪರ್ಕವಿಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಬಂದರು.

ಆರ್ಯರು:

ಆರ್ಯರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ಬಂದವು ಕೃ. ಪೂ. ೨೪೦೦-೧೫೦೦ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಎಂದು ಬಲ್ಲವರು ಅನುಮಾನಪಡುವರು. ಕೃ. ಪೂ. ೨೦೦೦ ವರ್ಷಗಳ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಎಂದು ನಾವು ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ಇವರು ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದ ಸ್ವಲ್ಪ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಂದ ಹಿರಿಬಿಟ್ಟು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸುತ್ತ ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದರು. ಮೊದಲು ಇವರು ಹಿಮವತ್ಸಾಂತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ನಂತರ ಆಫಘಾನಿಸ್ತಾನದ ಬಯಲನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಬಳಿಕ ಇವರು ತಿಂಥು ನದಿಯ ಪಕ್ಕದಲ್ಲಿ ಬಂದವರು ಹೇಳಿಕೆಯಿದೆ. ಬರಬರುತ್ತ ಇವರು ಪಂಜ್ ನದ ಮುಂತಾದವುಗಳ ಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟು ಮೊದಲು ಪ್ರಹ್ಲಾವರ ದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದರು. ನಂತರ ಇವರು ನೆಲೆಸಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ಆರ್ಯಾವರ್ತ ಮತ್ತು ಮಹಾಭಾರತದೇಶಗಳೆಂಬ ಹೆಸರುಗಳು. ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಶಃ ಬೇರೂರಿ ನಂತ ಬಳಿಕ ಆರ್ಯರು ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆಗೂ ಕಾಲುಜಾಚಿದರು. ಎಲ್ಲೆಡೆಗಳಂತೆ ದಕ್ಷಿಣದ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳ ಕೂಡ ಆರ್ಯರು ಹೋರಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಜಯಿಸಿ ಅವರ ಮೇಲೆ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದರು. ಅವರೊಡನೆ ಬೆರೆತು ಬಾಳದರಲ್ಲದೆ, ಆರ್ಯರು ಎಲ್ಲಿಯೂ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ.

ವೇದ ವಾಕ್ಯಗಳು:—

ಆರ್ಯರ ಧರ್ಮಗ್ರಂಥಗಳು 'ವೇದ'ಗಳೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತವೆ.

ಇವನಲ್ಲಿ ಯಜ್ಞದ ಮಂತ್ರಗಳು ಇಷ್ಟವೇನತೆಯ ಮ್ತಿಸರ ಶ್ಲೋಕಗಳು ಇರುತ್ತದೆ. ಯಜ್ಞಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆಯನ್ನು ಸ್ಪಷ್ಟಮಾಡಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಅರಣ್ಯಕಗಳೆಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳು ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದವು. ಯಜ್ಞ ಯಾಗಾದಿಗಳಿಂದ ಇಷ್ಟವು ಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗದ್ದರಿಂದ ಸಿರಾಕಾರ ಪದ್ಧತಿಯ ಸ್ವರೂಪವು. ಇವು ನೋದಲಾಯಿತು. ಈ ತರದ ಅತ್ಯಜ್ಞಾನವೂ ಬ್ರಾಹ್ಮವ್ಯಾಸನು ಸುತರ ಜನ್ಮವತ್ತಿದ ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳೆಂಬ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದೆ. ಮುಂದೆ ಸೂತ್ರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರುತಿ ಸ್ಮೃತಿ, ಪುರಾಣಗಳು ತಲೆದೋರಿದವು. ಪುರಾಣಗಳು ಈ ಇದ್ದು, ರಾಮಾಯಣಮಹಾಭಾರತಗಳು ಇತಿಹಾಸಗಳೆನಿಸಿವೆ.

ವೇದಕಾಲದ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ಧಾರ್ಮಿಕ ಜೀವನ:

ಶ್ರೀ. ಪೂ. ಉತ್ತರತಮಾನದಲ್ಲಿ "ವೇದಕಾಲ" ವೆಂಬುದು ಕೊನೆಗೊಂಡ ಮೇಲೆ, ಅರೈರು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೂ ಪೂರ್ವಕ್ಕೂ ಹರಿದುಹೋದರು. ಮೊದಲು ಪಂಜಾಬ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ರುಗ್ವೇದವು ರೂಪತು ಗುಪ್ತಾ ಹೊತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ದಂಡೆಗಳ ಗಂಟೆ ಹರಿದುಹೋದ ಮಧ್ಯದೇಶವನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿದರು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಚಿತವಾದ ಮುಕ್ತಗಲ್ಲಲ್ಲಿ ಹಿಮಾಲಯದ ವರ್ಣನೆಯಿದೆ. ಸಮುದ್ರದನ್ನು ಈಗ ಅರೈರು, ಕಂಡಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಕೋರುವರು. ಅರೈರು ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ದನಗಾಳಿಗಳೂ, ಬೇಟೆಗಾರರೂ ಆಗಿದ್ದು, ತುಸುಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಾಗುವಳಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ದನಗಳ ಬೊಡ್ಡ ಒಂಕುಗಳೂ, ಕುರಿ, ಆಡು, ಕತ್ತಿಗಳ ಬೊಡ್ಡ ಗೂಸುಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಮೇಲಾಗಿ ಅರೈರು ಕುದುರೆ ಸಾಕುವವರೂ, ಮತ್ತು ಅವುಗಳ ಪೀಡನೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸುವವರಾಗಿದ್ದರು. ಅವರು ರೆಂಬೆಯನ್ನು ಉಣೆಯೊಳಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ರೆಂಬೆಗೆ ಎತ್ತುಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದರು. ಅಸಡ್ಡೆಯಾದ ಸದ್ಭೂತಿಯಿಂದ ಒಳ್ಳೆಯದೂ, ಎರಡು ಬುಡ್ಡುಗಳಿಗೂ ನಮಗೆ ಕಿವಿನ್ನು ಬೀಸಿ ಹಿಟ್ಟುಮಾಡುವವರೂ, ಇವರು ಬಲ್ಲರು. ಜನಗೋಷ್ಠಿ ಮತ್ತು ಗೋಷ್ಠಿಗಳ ದೊಡ್ಡದೂ, ಇವರು ಆಹಾರದಲ್ಲಿ ಉಪಯೋಗಿಸಿದರು. ಹಾಲು ಮೊಸರು ಬೆಣ್ಣೆ ಮತ್ತು ಹೈನದ ಇತರ ಸಾಮಾನುಗಳೂ ಆಡುಬುಡ್ಡುಗಳ ಹಿಂದೆ ಫಲಗಳೂ ಇವರ ಆಹಾರವೆನಿಸಿದವು. ಬೇಟೆಯಿಂದ ಹೊಟ್ಟೆಹೂರಿದು

ಕೊಳ್ಳುವುದೂ ಆಗಿ ಪ್ರಚಾರವಲ್ಲವು. ಆದರೆ ಮೊದಮೊದಲು ಕೆಲವು ಕಾರಣಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಗಮನ ಪೂರ್ವಕವಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಗೋಮಾಂಸವನ್ನು ಲಿಂಗಯೋಗವನ್ನೂ, ಮೂವರಿ ಪ್ರಚಾರವಲ್ಲವು. ಸೋಮಂಸ ಮತ್ತು ಸೂರ್ಯನು ಇವೆರಡೂ ಮಾದಕವು ಆಗಿರುವರೆ ಬೇಯಗಳೆನಿಸುವವು. ಸೂರ್ಯನು, ಅದರ ಧರ್ಮವು ಮೂಡುಬಿಟ್ಟು ವದೇಬ ಭಾವನೆಯಿಲ್ಲವು.

ಮೋಹನ, ಅಥವಾ ಗೋಮಾಂಸವು. ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಕಂಚನಯೋಗವೆಂಬ ಲಿಂಗಯೋಗವಿದ್ದು, ಅದರ ಮೊದಮೊದಲಿನ ದಾಂಗಳಾಗಹತ್ತಿದ್ದವು ಎಂಬುದು ಮೂಲಕಲ್ಪವಲ್ಲವು ದಾಂ ಪ್ರತಿವಾಂಗಳಾದವು. ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಆಯೋಗವೇ. ಇದರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಮೊತ್ತಮೊದಲಿನ ಆದ್ಯಾಗಿ ಕಬ್ಬಿಣವು ನಿಂತು ಸೀತೆ ಇದ್ದು ಲಿಂಗವು ಸೂರ್ಯನ ವರ್ಣವಾಗಿದೆ. ಕಬ್ಬಿಣದ ಉಪಯೋಗವನ್ನು ದಿಸಿದ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಮೂಡುಬಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು, ಆದರೆ ಮಂತ್ರ, ಮಾಟ ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಲಿಂಗವಾಗಿರಬಹುದು. ಹಲಕೆಲವು ಕೆಲಸಗಳು ಅದರ ಕಾರಣವಲ್ಲವು. ಮೊಟ್ಟಮೊದಲು ಮುಟ್ಟುವವು. ಕೈಗೆ ಕೈ ಹತ್ತಿ ಕಾಡುಡುಕ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲದೆ, ರಥವು ಕೆಲಸವನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿದರೆ. ಅವರ ಮುಖ್ಯ ಅನುಭವಗಳೆಂದರೆ, ಬಿಲ್ಲು, ಬಾಣ, ಗದೆ ಕೊಡಲಿ, (ಚಪ್ಪಟೆ ಕೊಡಲಿ) ಮಡ್ಡ, ಬಟ್ಟೆಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಸಮ್ಯಾಕರು ತಮ್ಮ ಕಾರವಾಸೆಯಲ್ಲಿ ಬೆಂಕಿಹೊತ್ತಿಸಲು, ಗರಿಗಳಿಂದ ತಯಾರಾದ ಬೀಸಣಿಗಳನ್ನು ಲಿಂಗವರು. ಬಡಗರ ಉಲ್ಲೇಖವು ಮಕ್ಕಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತದೆ. ಹರಣದ "ನಸ್ತರ"ವನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸುವ ಸಾಮಾನ್ಯವು ಆ ಕಾಲದ ಉದ್ದಿ ಮೊಗರದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಸಾಗಿದ್ದವು.

ಕುಲಸ್ಥರು ಒಟ್ಟಾಗಿ ಸಮಿತಿಯಾಗಿರುತ್ತಾರೆ.

ಒಟ್ಟಾಯಿಸಿದರು. ಯುದ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ 'ಸಮಿತ' ನೆರೆದು ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಬೇಕೋ ಕೊನೆಗಾಣಿಸಬೇಕೋ ನಿರ್ಣಯವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕುಲಸ್ಥರು ನೆರೆಯ ತಕ್ಕ ಇತರ ಕೂಟಗಳೂ ಇದ್ದವು. ವ್ಯಾಜ್ಯಪರಿಹಾರ, ಮುಕ್ತಿಯಾಗುವುದು

ಗಳನ್ನು ನಡೆಸುವುದು, ತತ್ತ್ವವಿಚಾರ ವಾದವಿವಾದ ನಡೆಸುವುದು ಇಂತಹವುಗಳಿಗಾಗಿ ಸಭೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಕೂಟಗಳಿಗೆ ಸಭೆ ಅಥವಾ ವಿಸಫಾ ಎನ್ನುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕುಟುಂಬದ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು ತಂದೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಕುಟುಂಬವು ಕುಲದ ಮೂಲ ಘಟಕವಾಗಿದ್ದಿತು. ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕುಟುಂಬಗಳು ಒಂದುಗೂಡಿದವು. ಒಂದೊಂದು ಬಣಕ್ಕೆ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಯಜಮಾನನ ಜೊತೆ ಕೂಡುವ ಪರಿಪಾತ್ರವು ಬಂದಿತು. ವೈರಿಗಳಿಂದ ತುಂಬಿದ ಅಪರಿಚಿತವಾದ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಯುದ್ಧ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬರುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಕುಲಗಳು ಒಟ್ಟುಗೂಡಿ ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡವು. ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜರು ತಲೆಯೆತ್ತಿದ್ದರು. ಆದರೆ ಕುಲದಲ್ಲಿಯ ಅಂತಃಕಲಹಗಳು ಆಗಾಗ ನಡೆದವು. ಆರೈರು ಇವುಗಳನ್ನು ತಡೆದುಕೊಂಡರೆಲ್ಲದೆ, ವೈರಿಗಳಕೂಡ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿ ಅವರನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರು.

ಗ್ರಾಮಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಗೋಡೆಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿ ಹಿಂಸ್ರಪರು ಮತ್ತು ವೈರಿಗಳನ್ನು ಆರೈರು ತಡೆಗಟ್ಟಿದರು. ಕುಲಕ್ಕೆಲ್ಲ ಮುಖ್ಯನಾದವನಿಗೆ ಪ್ರದೇಶ ಹಿತನೆಂಬ ಜೊತೆ ಬಂದಿತು. ಜಗಳಗಳನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಲು ಒಬ್ಬ ಪಂಚನಿದ್ದನು. ಭೂಮಿಯು-ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಹುಲ್ಲುಗಾವಲಿನ ಪ್ರದೇಶವೆಲ್ಲ-ಇಡೀ ಕುಲಕ್ಕೆ ಆಧೀನವಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಸಾಗುವಳಿ ಆದ ಭೂಮಿಯೂ ಮತ್ತು ಮನೆಗಳು ಕುಟುಂಬದ ಮತ್ತು ಒಂದೇ ವ್ಯಕ್ತಿಯ ಸ್ವಾಮ್ಯತ್ವಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಕುಲವೆಲ್ಲ ಒಂದು ಸ್ಥಳದಿಂದ ಇನ್ನೊಂದು ಸ್ಥಳಕ್ಕೆ ಸರಿದು ಹೋಗುವಂತಹದಿರುತ್ತಿದ್ದಿತು.

ಗ್ರಾಮಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಸಾರಿಗೆ ಮಾರ್ಗ(ರಸ್ತೆ)ಗಳಿದ್ದವು. ವ್ಯಾಪಾರವು ವಿನಿಮಯ ಪದ್ಧತಿಯದಾಗಿದ್ದಿತು. ಆದರೆ ಆಕಳುಗಳು ಬೆಲೆನಿರ್ಣಯದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಉಪಯೋಗವಿದ್ದವು. ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಅಭರಣಗಳು ಬೆಲೆನಿರ್ಣಯದ ಮೂಲವಾದವು. 'ನಿಷ್ಕ' ಎಂಬ ಒಂದು ಕೋರ- ಅಭರಣವು ಪದಾರ್ಥಗಳ ಬೆಲೆ ನಿರ್ಣಯಿಸಲು ಉಪಯೋಗವಿದ್ದಿತು. ಪರದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರವು

ಮೊದಮೊದಲು ಗೊತ್ತಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದಲ್ಲ.

ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿನಿಂದ ವಿಭಾಗಗಳಿದ್ದವು. ಆದರೆ 'ಅನುವಂಶಿಕ ಪದ್ಧತಿಯು' ಮಾತ್ರ ಮುಗ್ಧೀದಕಾಲದಿಂದ ಬಂದಂತೆ ಕಾಣುತ್ತದೆ. ಈ ವಿಭಾಗಗಳ ಮೂಲಕಾರಣವು 'ಉದ್ಯೋಗವಿಧಿರಬಹುದು.' ಮೊದಮೊದಲು ಕ್ಷತ್ರಿಯರು, ಪುರೋಹಿತರು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳೆಂಬ ಭಾಗಗಳಿದ್ದವು. ಬರೆ ಬರುತ್ತ ಇದು ವರ್ಗಗಳ ಪದ್ಧತಿಗೆ ಇಳಿಯಿತು. ಯುಜುರ್ವೇದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದು ಅನುವಂಶಿಕವಾಯಿತು. ಮೊದಲಿನ ಮೂರು ವರ್ಗಗಳಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರಿದ್ದರೊಂದ ಆಪ್ತಿಯೆಂದು ಬಂಧನಗಳು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಶೂದ್ರರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಬಹಳ ನಿರ್ಬಂಧಗಳಿದ್ದವು. ಇವರಿಗೆ ವೇದಾಧಿಕಾರವಿಲ್ಲ. ಸೋಮರಸವಾಸವಿಲ್ಲ. ಅವರು ವ್ಯಾಪಾರಮಾಡಬಹುದಿತ್ತು. ಆದರೆ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಂದಿಗೂ ವಹಿಸಲಾರರು.

ಮೊದಲಿನ ಪುರೋಹಿತರೆಂದರೆ ಮುನಿಗಳೇ ಆಗಿದ್ದರು. ಇವರು 'ಅಮರರು'. ಇವರು ಕಲಿಸಿದ ಪಾಠಗಳು ತಲೆಯಿಂದ ತಲೆಗೆ ನಡೆದು ಬಂದವು. ಯಜ್ಞ ನಡೆಸುವದರಲ್ಲಿ, ಯುದ್ಧಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜನಿಗೆ ಮಂಗಳ ಊಹಿಸುವಾಗ ಇವನೇ ಮುಖ್ಯನು. ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗವು ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕ್ರಮಬದ್ಧವಾಯಿತು. ಮಾನವ ಸ್ವಭಾವ ದೋಷಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರೂ, ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗದ ಆದರ್ಶಗಳು ಉಚ್ಛ್ರವಾಗಿದ್ದವು ಆವರು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರನ್ನು ಉದ್ಧರಿಸಲು ಜನ್ಮನೆತ್ತಿದರೆಂಬ ಭಾವನೆಯಿದ್ದಿತು.

ಮಿಶ್ರಾನ್ನಭೋಜನ ಭೂರಿದಕ್ಷಿಣೆಗಳಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟರಾದ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಸಮಾಜದ ಸಂಸ್ಕೃತಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಿತ್ಯಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಆರ್ಯರು ಪ್ರಕೃತಿಯನ್ನೇ ಪೂಜಿಸಿದರು. ಸೃಷ್ಟಿಯ ಅದ್ಭುತ ವ್ಯಾಪಾರಗಳಲ್ಲಿ ಅವರು ದೇವತೆಗಳನ್ನು ಕಂಡರು. ಇಂದ್ರ, ವರುಣ, ಅಗ್ನಿ, ಉಷಸ್ ಮುಂತಾದ ದೇವತೆಗಳು ಆರ್ಯರಿಂದ ಪೂಜೆಗೊಂಡವು. ಆದರೆ, ಅಗ ದೇವಸ್ಥಾನ

ಗಣಾಗಲೀ ಮೂರ್ತಿಯಾಗಲೀ ಇರಲಿಲ್ಲ.

ఆర్థిక సమాజದಲ್ಲಿ స్త్రీయల అధికారపు పునరుద్ధరణ అధికారపు సమానత గురించి. స్త్రీయలు యువ్వలంగ, పురుషులను, పురుషులను, పురుషులను సంగట్టిస్తేనే బాగుంటుంది. అందుకే, పురుషులను అతంకేస్తూ ఉంటుంది. స్త్రీయల గురించి, స్త్రీయల గురించి, స్త్రీయల గురించి. ఆచరి ఆచరిస్తూ యాదగి అధికారం గురించి, స్త్రీయల గురించి, స్త్రీయల గురించి.

నానాక నిరసనను వ్యక్తముగకన్న కంచుకుటచు ఆయాచేట్టి
 లక్ష యోగ్యత దుగఁగని నానాక అధ్యరూ నఁలకు ఆర సంగకన్న కల్పి
 నీదరు. ఆనందరూ అనుజన్మ గుప్త్య, సంతోష, సంస్కారము

[illegible]

ಚೆಂಪಾ, ಅನ್ನಂ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಾರ ಹೊಂದಿತು. ಬಲಿ ದ್ವೀಪದಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಜಾತುರ್ವರ್ಣವ ಪದ್ಧತಿಯಿದ್ದದ್ದು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಭಾರತದ ಮಲಬಾರ್‌ನಲ್ಲಿಯೂ ಅಳಿಯ ಸಂಕಾಸನದ ಪದ್ಧತಿಯು, ಉಚ್ಚ ಆವರ್ಣರನ್ನು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕೆಲಸಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡ ಉದಾಹರಣೆಗಳೆನ್ನ ಬಹುದು? ಅರ್ಯರ, ವೃಕ್ಷ, ಮೃಗಾದಿಗಳನ್ನು ಕೇರವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿ ಅರಸುತ್ತಿರುವ ವಂಶಗತವಾಗಿ ನಡೆದು ಬಂದಿತು. ಅಲ್ಲದಿಂದ ಭರ್ಮಸೂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ ಭರ್ಮಾ ಪುತ್ರೋ ಯೋ ಯತು. ಸೇವಪಾದಿಯಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರಗಳು ಕೊನೆಗೆ ಬಂದವಷ್ಟೆ? ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವೇದಾಧ್ಯಯನದ ಲೋಕಕ್ಕೆ ನ್ಯಾಯ, ತರ್ಕ, ವ್ಯಾಕರಣ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳ ಅಭ್ಯಾಸವೂ ನಡೆಯಿತು.

ಈ ತೆರನಾಗಿ ವಿಸ್ತಾರವಾದ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಜನರ ಜೋರೇಗೂ ಬಹು ಮುಖವಾದವು.

ವೇದಕಾಲದ ಕೊನೆಯ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಮೊದಲಿನ ಕಾಲಕ್ಕೂ ಇದ್ದ ವ್ಯತ್ಯಾಸವನ್ನು ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳಲ್ಲಿ ವರ್ಣಿತವಾದ ಸಮಾಜದ ರಚನೆಯ ಜೋರೇಕೆಯಿಂದ ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳಬಹುದು. ರಾಮಾಯಣವು ಉತ್ತರಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಮಾತ್ರ ವ್ಯಗಿಸುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ದಂತವೆಂಬ ಅರಣ್ಯವು ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಅಲ್ಲಿ ಅರ್ಯರುಗಳು ತಪಸ್ಸು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಈಗಿನ ಬಳ್ಳಾರಿ ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಹಂಪಿಯವರೆಗೆ ಬರುವತನಕ ಜಗದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದ ಸಮಾಜಗಳು ನೋಡಲು ತಿಗಲಿಲ್ಲ. ಸರ್ಮದಿಯ ಮುಖದಲ್ಲಿ ಸೂತ್ರ ಕೆಲವು ಅಂಟಿಗಲಾ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ರಾಮಾಯಣವು ಒಂದು ಸಾಹಸ ಕಥೆಯಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜಾತುರ್ದರ್ಶನವು ಬಹು ಬಿಗಿಯಾಗಿದ್ದಿತು.

ಮಹಾಭಾರತದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಾರತದೇಶವೆಲ್ಲ ಒಂದುಗೂಡಿದ್ದಿತು. ಉತ್ತರ ದಕ್ಷಿಣ ಪೂರ್ವಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ಇದ್ದ ರಾಜ್ಯಗಳು ಒಂದನ್ನೊಂದು ಆರಾಧಿಸಿದ್ದವು. ರಾಜಕಾರಣ, ಕರ್ತವ್ಯಪಾಲನೆ, ಲೋಕಸಂಗ್ರಹ, ಭದ್ರತೆ ಇವು ಶ್ವೇತನ ಕಾಲದ ಬೆಗ್ಗುರುತುಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಮಹಾಭಾರತದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ

ಹಿಮವತ್ತಾಂತದ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಅರಸರಾ ವೇದಗಳೂ ಈಶಿಕವಿದ್ದವು. ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಡಿಲಾಗಿತ್ತು. ದಾಸಿಪುತ್ರನಾದ ವಿದುರನು ದ್ವೈತ ರಾಷ್ಟ್ರನ ಮಾರ್ಗದರ್ಶನನು. ಎಷ್ಟೋ ಅರಸರಾ ನಾನುನಾತ್ರದಲ್ಲಿ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು. ಸುಶರ್ಮ, ಭಗದತ್ತ, ಶಲ್ಯರೆಂಬ ಎಷ್ಟೋ ರಾಜರಾ ಅನಾರ್ಯರಿದ್ದರು. ಪಾಂಡುರಾಜನ ಮಕ್ಕಳು ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳೆನಿಸುವ ರಾಕ್ಷಸಿಯರನ್ನು ಮದುವೆಯಾದರು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು ಯೋಧರಾದದ್ದು(ವಿಕ್ರೋಣ, ಕೃಪ, ಅರ್ಜುನ) ಅಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆದ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯದ ಸಡಿಲತನವನ್ನು ತೋರಿಸುತ್ತದೆ.

ದಾಸನಕಾಲ ಕೃಷ್ಣನಕಾಲಗಳ ಮಧ್ಯಂತರದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜವು ಮೂರ್ತಸ್ವರೂಪವನ್ನು ತಳೆದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯ ಪುಷಿಗಳ ಅಶ್ವಮಗಳಿಂದ ಆರ್ಯಧರ್ಮವು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿರಬಹುದು. ಶ್ರವೇಣ ಅರಣ್ಯವೆಲ್ಲ ಮಾಯವಾಗಿ, ಸಾಗುವಳಿಯು ತಲೆಯೆತ್ತಿಕೊನೆ? ಅರಣ್ಯವಾಸಿಗಳು ಪಟ್ಟಣವಾಸಿಗಳಾಗಿರಬಹುದು.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:—

೧. ಕೆಳಗಿನ ವಾಕ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಸದಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಕಬ್ಬಗಳ ಗುಂಪಿನಲ್ಲಿ ಸರಿಪೂರದ ದ್ರವ್ಯ ಇಟ್ಟು ಮಿಕ್ಕವುಗಳನ್ನು ಕಾಟು ಹೊಡೆಯಿರಿ:

ಅ. ದ್ರಾವಿಡರ ಭಾಷೆಗಳು (ಹಿಂದಿ, ಇಂಗ್ಲಿಷ್, ಕನ್ನಡ, ಮರಾಠಿ, ತೆಲಗು, ತಮಿಳು) ಗಳಾಗಿವೆ.

ಬ. ದ್ರಾವಿಡರ ಪ್ರದೇಶಗಳು (ಆರ್ಯಾವರ್ತ, ಬ್ರಹ್ಮಾವರ್ತ, ಮೊಹಂ ಜೊಹಾರೋ, ಹರಪ್ಪಾ) ಗಳಾಗಿವೆ.

ಕ. ದ್ರಾವಿಡರ ಸಮಾಜವು (ಹಿತ್ವಪ್ರಧಾನ, ಮಾತೃಪ್ರಧಾನ, ಛಾತ್ರ-ಪ್ರಧಾನ) ವಾಗಿದ್ದಿತು.

ಡ. ಆರ್ಯರು (ದಕ್ಷಿಣ, ಪೂರ್ವ, ವಾಯವ್ಯ) ದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿದರು.

(೨) ವಿಗ್ರಹವುಗಳನ್ನು ಕೂರಿಸಿ:-

ಅಪೂರ್ವ ಸಮಾಜವನ್ನು . . . . . ವರ್ಣಗಳು,
 . . . . . ಜಾತಿಗಳು, ... ಆಶ್ರಮಗಳು,
 . . . . . ವೈದ್ಯಕೀಯಗಳು . . . . . ವೇದಗಳು,
 . . . . .
 ಅನಿರ್ದಿಷ್ಟ ಸಮಾಜಗಳು . . . . . ಮುಂತಾದವುಗಳಾಗಿವೆ.
 . . . . . ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವಿಧಿಗಳು.
 ಅಪೂರ್ವ ಪ್ರಪಂಚವನ್ನು . . . . . ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರು,
 ಗೃಹಕುಲಗಳನ್ನು . . . . . ಪೇಳಿದವು.

೩. ಕೇವಲ ವಾಕ್ಯಗಳ ಕೊನೆಯಲ್ಲಿ ಸರಿಯಾದ ಲಬ್ಧಿಗಳನ್ನು ಮಿಕ್ಕವುಗಳನ್ನು ಕಾಲಿಸಿ ಹೊರಹಾಕಿದರು.

ಹಾಸ್ಯದಿಂದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚಾತುರ್ವರ್ಣ್ಯದ ವಿಗ್ರಹವು ಇತ್ತು ! ಇಲ್ಲ.
 ಹಾಸ್ಯದಿಂದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದತ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯಗಳು ಇದ್ದವು ! ಇದ್ದಿಲ್ಲ
 ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಾರತ ದೇಶವು ಒಂದುಗೂಡಿದ್ದಿಲ್ಲ ! ಗೂಡಿದ್ದಿಲ್ಲ
 ಮಹಾಭಾರತ ಕಾಲದ ರಾಜರು ರಾಜ್ಯಸೀಮೆಯನ್ನು ಮರುನಿಯೋದರು !
 ಬಯಗಿದ್ದಿಲ್ಲ

೩. ಬುಧ್ಧ ಮಹಾವೀರರು.

ಶ್ರೀ. ಪೂ. ೬ನೆಯ ಶತಕವು ಜಗತ್ತಿನ ವಿಚಾರತರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ರಾಂತಿಯಕಾಲ. ಬಹುತರ ಮಾನವಜೀವಿಗೆ ಮಹದುವಶಾರ ಸಲ್ಲಿಸಿದ ಮಹದ್ವಿಭೂತಿತಳೂ, ಮಹದಾಚಾರಗಳೂ ಈಗ ಬೆಳೆದು ಬಂದವು. ಗ್ರೀಸಿನ ಪಪ್ಪಜ್ಜಾಫಿಗಳೊಂದಿಗೆ ಸೊಕ್ರೆಟಿಸ್, ಅರಿಸ್ಟಾಟಲ್, ಪ್ಲೇಟೊ ಮುಂತಾದವರು

ಇದೇ ಕಾಲದವರು. ಇತ್ತ ಚೀನದೇಶದಲ್ಲಿ ಅಸಭ್ಯ ಜನಾಂಗಗಳನ್ನು ಸ್ವಲ್ಪ ಶಿಲಯತ್ತ ಹೊರಳಿಸಿ ತತ್ವಜೀರ್ಣವಾಡಿದ ಕುಂಗ್-ಫುಸ್ಸಿ ಎಂಬಾತನು ಇವೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದನು. ಕುಂಗ್-ಫುಸ್ಸಿಯು ಚೀನದ ವಕ್ಷೀಯದಲ್ಲಿ ಮೊಘಸ್ತರುಮಾಗ ಆ ದೇಶದ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಲಾ-ಓ ಎಂಬಾತನು ವಿಸ್ತಾರವೆತ್ತ ತತ್ವಜೀರ್ಣವಾದನು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ನಾಡಿಸುವ ಪೂರ್ವ ಜನಾಂಗದ ಧರ್ಮಗುರುಗಳಾದ ಮೊಘಸ್ತರ ಆಧರಣ ಸುರದಷ್ಟು ಎಂಬಾತನೂ ಇದೇ ಕಾಲದವನು. ಪರ್ಷಿಯಾ ದೇಶದಲ್ಲಿ ತತ್ವಜೀರ್ಣ ನಡೆಸಿದನು. ಭಾರತದಲ್ಲಿಯೂ ಹುಲ್ಲು ಹಾವೀರರು ಇದೇ ಮಾಲಿಕೆಯವರು. ಆತೀವ ವಿಸ್ತಾರವನ್ನೂ ಘನವನ್ನೂ ಪಡೆದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗುರುವೂ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಮೆರೆದವು. ಬಹುಪ್ರಸಿದ್ಧವೆಡೆ ಇರಾನ್ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಈಗ ಬೆಳಗಿತು. ಏಶಿಯಾದಲ್ಲಿಯೂ ಇನ್ನೊಂದು ಮಹಾಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೆಂದರೆ, ಚೀನ ದೇಶವು. ಉತ್ತರ ಖಂಡವೆನಿಸಿದ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮಗಧ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದರೂ ಈಗ ಬೆಳಗಿ ಹತ್ತಿತು. ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಸ್ ದೇಶವು, ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ವೆತ್ತ ರಾಜಕಾರಣದ ತತ್ವಗಳ ಉನ್ನತ ಶಿಖರವನ್ನು ಈಗ ಮುಟ್ಟಿತು.

ಶ್ಲ. ಪ್ರ. ಹಳಸೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹೊಸ ರಾಜ್ಯಗಳ ತಲೆಯೆತ್ತಿದವು. ಇತ್ತ ಮೂಲನಿವಾಸಿಗಳ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವದ ಸ್ವತಂತ್ರ ಜನಾಂಗಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಅದರಿಂದ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಮಹತ್ವ ಪಡೆಯ ಹತ್ತಿದವು. ಇವುಗಳ ಮೂಲಭೂತವು ಕಮಿಂಬವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೇಲಾಗಿ ಭಾರತದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಬಹು ಮಹತ್ವದ ಯಾಂಕದರೆ ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧ ಮಹಾವೀರರು ಜೀವಿಸಿದರು. ಇವೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿಯೂ ಮಗಧವೆಂಬ ರಾಜ್ಯವು ವಿಸ್ತಾರ ಪಡೆಯಿತನ್ನೆ ? ಅದರ ಕೂಡ ಬುದ್ಧನು ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟಿರೋಂದಿದ್ದನು. ರಾಜಗೃಹವು ಮಗಧದ ರಾಜಧಾನಿಯೆನಿಸಿತು. ಆದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ತೀವ್ರವಾದ ಅಸಂತೋಷವು ಹರಡಿಕೊಂಡಿಂಬುದು ನೆನಪಿಡತಕ್ಕವಾತಾಗಿದೆ. ವೇದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳಿಗೆ ಜನರು ಬೇಸತ್ತಿದ್ದರು. ವೇದಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿದ ದೇವತೆಗಳು ಮಾನವನ ಆಧ್ಯಾತ್ಮವನ್ನು ತೃಪ್ತಿಪಡಿಸಲಾರವೆಂದು ಅವರಿಗೆ ಎನಿಸಿ

ಶ್ರೀಕೃಷ್ಣ ಉಪನಿಷತ್ಪ್ರಕಾಶಿಕೆ ಮೇಲಿನ ಬೃಹದ್ರಾಷ್ಟ್ರವು ಕೇವಲ ಕೆಲವೇ
ಪದಗಳಿಗೆ ಸೀಮಿತವಾಗಿರುತ್ತದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನು ಅವಗ್ರಹಿಸುವ ಕಡಿ
ಗಾಢತೆಯನ್ನು ಮೀರಿದ ದೀಪವನ್ನಿತ್ತು ಮತ್ತೆ ಮನಸ್ಸನ್ನಿಗೂ
ಮುಚ್ಚುವ ಕಠಿಣ ಕೋಶವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇದು ಮನಸ್ಸನ್ನು ಕಟ್ಟಿ
ಗಟ್ಟಿ ಮುಚ್ಚುವ ಕಠಿಣ ಕೋಶವನ್ನು ಕಟ್ಟುವುದು. ಇದು ಮನಸ್ಸನ್ನು
ಪ್ರಕಾಶಪಡಿಸುವುದು.

ॐ नमः शिवाय—

[illegible]

ಬುದ್ಧ ಮೋಕ್ಷಮು ತಿರುಕೆಂದರೆ, " ಸುವರ್ಣಮುದ್ರೆ ಮಾರ್ಗ (ಒಂಗಾರ ದಂಥ ನಡುವಿನ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಹಿಡಿದಿ)ದಿಂದ ನಡೆಯೆಂಬುದು. ಈ ಮಾರ್ಗವು ಸ್ವಾಲ್ಪ ಮುಖ್ಯ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಅನರಂಭಿಸಿದೆ. ಅವೆಂದರೆ:-ದುಃಖವೆಂಬ ಅರಿ

ವು, (ಜನನ ಮರಣ ವಾರ್ತೆಗಳ ಮುಂತಾದವು.) ದುಃಖಕಾರಣದ ಅರಿವು. (ತೃಷ್ಣಾ.) ದುಃಖನಿವಾರಣೆ. (ತೃಪ್ತಿಯ ತ್ಯಾಗದಿಂದ.) ದುಃಖನಿವಾರಣೆಯ ಸಾಧನಗಳು. (ಪರ್ತ ಸ್ಥಾನಮಾರ್ಗ) ಮುಂತಾದವುಗಳಾಗಿರುವವು.

ಲೋಕದ ವ್ಯವಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಸಮಸ್ತ ದುಃಖಗಳ ನಿರ್ಮೂಲನವು ಎರಡು 'ಅತಿ'ಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಮಧ್ಯಮಾರ್ಗವನ್ನು ಅವಲಂಬಿಸುವದರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆ. ಆದ್ದರಿಂದ ಯಾವಾಗಲೂ ಸದಾಚಾರದಿಂದಲೇ ನಡೆಯಬೇಕೆಂದು ಜನರಿಗೆ ಇವನು ಬೋಧಿಸಿದನು. ದುಃಖ ಸಂಕಟಗಳಿಂದ ಪಾರಾಗಲು ಅಹಂಕಾರವನ್ನೂ ಆಶೆಯನ್ನೂ ಬಿಡಬೇಕಲ್ಲದೆ, ದೇಹದಂಡನೆಯನ್ನೂ ಮಾಡಬಾರದೆಂದು ಇವನು ಬೋಧಿಸಿದನು. ದೇಹದಂಡನೆ ಅಥವಾ ವಿದ್ಯುಂಭಣೆಯ ಯಜ್ಞಗಳಿಂದ ಮೋಕ್ಷಸಾಧಿಸಲಾರದೆಂದು ಇವನ ತಿಳುವಳಿಕೆ. ಯಜ್ಞಗಳನ್ನು ಬಂಡಿಸುತ್ತ ಇವನು ಅಹಿಂಸಾತತ್ವವನ್ನೂ ನೀತಿಪ್ರಧಾನವಾದ ಆಚಾರವನ್ನೂ ಬೋಧಿಸಿದನು. ಬುದ್ಧದೇವನು ತನ್ನ ಲಂನೆಯ ವರ್ಷದವರೆಗೆ ತತ್ತ್ವಬೋಧೆ ನಡೆಸಿದನು. ಇವನ ಬೋಧೆ ಕೆಳದರ್ಜೆಯ ಜನರಲ್ಲಿಯೂ ಅಜ್ಞರಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೂರಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇವನು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿಯುವ ಪಾಲಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಬೋಧಿಸಿದನು. ಇವನು ಹೊಸದೊಂದು ಧರ್ಮವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ತನಗೆ ಹೊಳೆದ ಹೊಸತತ್ವಗಳನ್ನು ಇವನು ಜನರೆದುರಿಗೆ ಇಟ್ಟನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಇವನ ತತ್ವಗಳು ದೊರೆ, ವ್ಯಾಪಾರಿ, ಇತರ ಧರ್ಮಗುರುಗಳ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆದವು. ಪ್ರೇಮಲ ಹೃದಯದಿಂದ ಕೂಡಿದ ಬುದ್ಧನ ದಯಾಮಯ ಮೂರ್ತಿಯು ಬಹುತರ ಎಲ್ಲ ಜನರನ್ನೂ ತನ್ನ ಕಡೆಗೆ ಎಳೆದುಕೊಂಡಿತು. ರಾಜಗೃಹದ ಬಿಂಬಸಾರ, ಕೋಸಲದ ಪ್ರಸೇನಜಿತ, ಶಾಕ್ಯ ಪಂಡಿತರು ಇವನ ತತ್ವಗಳನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡರೆಲ್ಲದೆ, ಸ್ವತಃ ಇವನ ಹೆಂಡತಿಯೂ, ಇವನ ತಂದೆಯೂ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದರು. ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವರಿಗೂ ಬುದ್ಧನ ಬೋಧೆಗಳು ರುಚಿಸಿದವು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮಧ್ಯಮ ವರ್ಗದವನು ಶ್ರಮ ಮತ್ತು ಹಣವನ್ನು ವೆಚ್ಚ ಮಾಡಿ ಯಜ್ಞ ನಡೆಸಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ತಿಳಿಯದ ಮಂತ್ರಗಳ ಪಠನವಿಲ್ಲ. ಮಂತ್ರಗಳನ್ನು ಗುರುಗಳಾದ ಗ್ರಂಥಗಳ ಅಭ್ಯಾಸ ಬೇಕಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ

ಉಚ್ಚರಿಂದ ನೀಚರ ಪರಗೆ ಬುದ್ಧನ ತತ್ವಗಳು ಬೇರಾದಿವೆ. ಬುದ್ಧನು ವಿಹಾರಗಳನ್ನೂ, ಜೈತ್ಯಾಲಯಗಳನ್ನೂ ನಡೆಸಿದನು ಇಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಭಕ್ತುಗಳನ್ನು ತರಬೇತುಗೊಳಿಸಿ ಧರ್ಮಪ್ರಸಾರಕ್ಕಾಗಿ ಮೂರ ಮೂರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಕಳಿಸಲಾಯಿತು. ಇವುಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧ ಭಕ್ತುಜೆಯರು ಪ್ರವೇಶವಾದೊಂದಿಗಿಂದ ಬುದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಅಗ್ನಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿತೆನ್ನಬಹುದು. ಮೊದಮೊದಲು ಬುದ್ಧನು ನೂರಾರಿಗೆ (ಧರ್ಮಜೀವಿಕೆ ಸ್ಥಾನ) ಭಿಕ್ಷುಗಳಾದವರು ಆದ್ದು ಕೇವಲವಾಗಿ. ಆದರೆ ಬುದ್ಧನ ತಾಯಿಯ ಭಿಕ್ಷುಗಳಾದವರು ಗಲು ಒಲವಂತ ಮಾಡಿದರು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದಲ್ಲಿ ಹೀಗೆಯೇ ನಮುನೆಯಾಗಲಾಗಿ ಎರಡು ಪಂಥಗಳಾದವು. ಶೈ. ಶೂ. ಹೀಗೆಯಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನು ಬಹುಮಾನವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಅವನು ಅವಶೇಷಗಳನ್ನು ಹಡೆಯಲು ಅನೇಕ ಅರಸರು ಅರಬಿಟ್ಟವರನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಈತನ ಮೇಲಿರುವ ಜನರ ಪ್ರೇಮಾದರಗಳು ವ್ಯಕ್ತವಾಗುತ್ತವೆ.

మహావీరను: (కృ. పూ. ౧౯౪౮- ౧౯౫౦)

ಮಹಾವೀರನು* ಬುದ್ಧನ ಸಮಕಾಲೀನನು. ಇವನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ
ಮತಕ್ಕೆ ಜೈನಮತವೆಂಬ ಹೆಸರು. ಇವನು ಜೈನಮತಕ್ಕೆ ಒಂದು ಮೂಲಕ
ಸ್ವರೂಪವನ್ನೇ ತಂದುಬಿಟ್ಟನು. ಈಗಿನ ಅಸಾಮಾನ್ಯ ಲಿಪ್ಪರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ
ಅಗಿನ ಕುಲಿಪ್ಪು ಜೈನಲಿಪಿ ಎಂಬ ಹೆಸರನ್ನು ಹೊಂದಿವೆ. ಕೃ. ಪು.
ಶಾಕಾರ್ಥ ಜನ್ಮಪ್ರವಣ. ತಂದೆ, ಸಿದ್ಧಾರ್ಥನು. ತಾಯಿ, ಕ್ರಿಶ್ಚಿ.
ಹೆಂಡತಿ, ಯಶೋದಾ. ಕೆಲಕಾಲ ಬಾಳಿ ನಾ. ಹದಿನೆ.

ಬೆಳೆದು ದೊಡ್ಡವನಾದಾಗಲಿ ಈಗ ಒಳಗಣ್ಣಿನ ಮೇಲೆ ಅವನು

* మహామరణ శిలవేడి వర్ష గళ... చల్లిన సంగమనీ... చుట్టూ చేతి
 తాకిన వర్షచుక్కలవల్ల... అతని... శరణ... వయస్సు... గీతం
 రీతిగా... అడుగు... వల్ల... వాటి... వాటి... అతను...
 మరణ... అదర... ముక్కు... వల్ల... వల్ల... వల్ల...
 వాటి... అదర... వల్ల... వల్ల... వల్ల... వల్ల...
 వల్ల... అదర... వల్ల... వల్ల... వల్ల... వల్ల...

ನಾಯ್ಕ ಬಂದ ಶೂನ್ಯ ಜನಗಳಿಗೆ ; ಶೂನ್ಯ ಶೇಷವಾಗಿ ; ಅಸಂಖ್ಯ ವಾದ ಹುಟ್ಟು-ಸತ್ತುಗಳ ತುಂಬಿಕೆಯನ್ನು ; ಹೀಗೆಯೇ, ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯ ತತ್ವಾಸಕ್ತಿಯುಂಟಾಯಿತು. ಅತ್ಯದೇಶಿ, ವೇದ ಬೇರೆ, ಕರ್ಮನಿಮಿತ್ತವಾಗಿಯೂ ಅತ್ಯಂತ ಚಿಂಥನದಲ್ಲಿ ಸಿಲುಕುತ್ತದೆ. ಅತ್ಯಕ್ಕೆ ಅತ್ಯವೇ ಏನಾ ವೇರೆ ಸಮಾಯಿಸಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮವನ್ನು ತೀರ ಸಿದ್ಧಿಮೆ ಬಿಟ್ಟಿಲ್ಲದೆ, ನೋಡ್ಕ ಲಭಿಸದು. -ಎಂದು ಅವನು ತಿಳಿಯದತ್ತಿವನು. ಆತನು ಒಳಗೆಯೇ ಆರೋಪನಾಸರನಾಗಿ- ಸಂಸಾರವು ಅಸಿತ್ಯ, ಅತ್ಯವೇ ಏಕನಾತ್ರವಾದ ಸಂಶಯ, ಲೋಕಕ್ಕೆ ಅವಿಯಿಲ್ಲ, ಇದರ ರೀತಿಯೇ ತೀರ ಕುಟಿಲ, ಸಮ್ಯಗ್ದರ್ಶನ, ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನ, ಸಮ್ಯಕ್ಪಾರಿತ್ಯಗಳೇ ಸದ್ವರ್ಮ-ಎಂದು ಈತನು ಏಕಚಿತ್ತದಿಂದ ಧ್ಯಾನಿಸಿದನು. ಸಮ್ಯಗ್ಜ್ಞಾನದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗಾಗಿ ಮನೆಯಿಟ್ಟು ಹೊರಹೊರಡಬೇಕೆಂದು ಇವನು ನಿಶ್ಚಯಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನ ಒಂನೆಯ ವರ್ಷ ಅಭಿನಿಷ್ಕರ್ಮಣಕ್ಕೆ ತಾಯಿ ತಂದೆಗಳಿಂದ ಅನುಮತಿ ಪಡೆದನು. ಮನೆಯಿಂದ ಹೊರಹೊರಟ ಮಹಾವೀರನು ತನ್ನ ಅಭರಣಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಕಳಚಿಬಿಟ್ಟು, ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದು, ತೀರ ಜಗ್ಗಾವಸ್ಥೆಯಲ್ಲಿರುತ್ತಾ, ತಪೋನಿರತನಾಗಿ ಆರು ತಿಂಗಳುಗಳನ್ನು ಕಳೆದನು. ನೆರೆಹೊರೆಯ ರಾಜರು ಇವನನ್ನು ಆದರಿಸಿ ಉಣಬಡಿಸಿದಾಗ ಮಹಾವೀರನು ಬಗಸೆಯನ್ನೇ ಬಿಟ್ಟುಲಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬಡಿಸಿದುದನ್ನು ಉಂಡನು. ಈ ಲೀತಿ ನಾಡಿನಿಂದ ನಾಡಿಗೆ ಕಾಡಿನಿಂದ ಕಾಡಿಗೆ ತೊಳಲಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದುಗಲೂ ಧ್ಯಾನವನ್ನು ಮರೆಯಲೂ ಇಲ್ಲ, ತಪಸ್ಸರಿಯನ್ನು ತೊರೆಯಲೂ ಇಲ್ಲ. ಮುಂದೆ ಉಚ್ಚಯಿನಿಯ ಸ್ವಭಾವದಲ್ಲಿ ತಪಸ್ಸನ್ನಾಚರಿಸಿ ಮನಃಪರಿಯಜ್ಞಾನ (ಸರಳ ಇಂಗಿತವನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಜ್ಞಾನ) ವನ್ನು ಪಡೆದನು. ಮತಿಜ್ಞಾನ, ರ್ತುತಜ್ಞಾನ, ಅವಧಿಜ್ಞಾನಗಳು ಮಹಾವೀರನಿಗೆ ಮೊದಲೇ ಲಭಿಸಿದ್ದವು. ಈಗ ಮನಃಪರಿಯಜ್ಞಾನ ಲಭಿಸಿತು. ಇನ್ನು ಲಭಿಸಬೇಕಾದ್ದು ಕೇವಲಜ್ಞಾನವೊಂದೇ. ಒಮ್ಮೆ ಭೃಂಭಕ ಎಂಬ ಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ

* ಮಹಾವೀರನು ಜನ್ಮಿಸಿದಾರಕ್ಕೆ ಕುಲದ ಸಂಪತ್ತು ಬೆಚ್ಚಾಗದತ್ತಿವರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯತೆ ಹೆಸರಿಟ್ಟರು.

ಮಹಾವೀರ ಸ್ವಾಮಿಯು ತಂಗಿದಾಗ ಅನಂತಜ್ಞಾನ, ಅನಂತವರ್ತನ, ಅನಂತ ವಿದ್ಯೆ, ಅನಂತ ಸುಖಗಳನ್ನು ಪಡೆದಾಗ ಕೇವಲ ಜ್ಞಾನವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಯಿತು.

ಮಹಾವೀರನು ಊರಿಂದ ಊರಿಗೆ ಹೋಗುತ್ತ, ಧರ್ಮೋಪದೇಶ ನಡೆಸುತ್ತ ಕಾಲಕಳೆದನು. ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಅಂಗದೇಶ, ವಿದೇಹ, ಮಗಧ, ಕೌಶಾಂಬಿ, ಶ್ರಾವಸ್ತಿ, ವೈಕಾಲಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿ ಅಲ್ಲಿನಿಂದ ಆರಸರೆನಿಸಿದ ಬಿಂಬಿಸಾರ, (ಈತನ ಮಗ) ಅಜಾತಕತ್ಸು, ಚೇಟಕ, ಶತಾನಿಕ, ವಾಸಿಷ್ಠೇಣ, ಜೀವಂಧರ, ಅಭಯ, ಕುಮಾರ ಮೊದಲಾದವರಿಗೆ ಧರ್ಮವನ್ನು ಉಪದೇಶಿಸುತ್ತ, ಮುಂದೆ ೩೦ ವರ್ಷ ಕಾಲಕಳೆದನು. ತನ್ನ ೬೦ ನೆಯ ವರ್ಷ ಮಹಾವೀರ ಸ್ವಾಮಿಗೆ ಪಾವಾಪುರಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ತಂಗಿದಾಗ ನಿರವಾಣಕ್ಕೆ ಸಂದನು.

ಸೃಷ್ಟಿಯ ನಿರ್ಮಾಣಕ್ಕೆ ಪ್ರಕೃತಿ, ಪುರುಷ ಎಂಬ ಎರಡು ತತ್ವಗಳು ಬೇಕು. ಜಗತ್ತು ದೇವಲೋಬ್ಧನಿಂದ ನಿರ್ಮಾಣವಾಗಿಲ್ಲ. ಕರ್ಮಬಲದಿಂದ ಆತ್ಮವು ಪ್ರಕೃತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಧಿತವಾಗಿ ಜನ್ಮಾಂತರಗಳನ್ನು ತಾಳುವದು. ಈ ಬಂಧನದಿಂದ ಪಾರಾಗುವದೇ ಮೋಕ್ಷ.

ಜಗತ್ತಿನಲ್ಲಿ ಕಲ್ಮು, ಗಿಡ, ಮರ, ನೀರುಗಳಿಗೂ ಪ್ರಾಣವಿದೆ. ಕೈವಲ್ಯ ಸಾಧಕನು ಅಹಿಂಸೆಯಿಂದ ಕರ್ಮ ಮಾಡಬೇಕಲ್ಲದೆ, ಶ್ರದ್ಧೆ, ಭಕ್ತಿ, ಸತ್ಯಗಳಿಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡು, ನಿಜವಾದ ಜ್ಞಾನ ಪಡೆಯಬೇಕು. ಅಂತಃಕರಣ ಶುದ್ಧಿಯಿಲ್ಲದೆ, ಮೋಕ್ಷ ಸಾಧಿಸದು. ತಪಸ್ಸು ನಡೆಸುತ್ತ ಅನ್ನನೀರುಗಳನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ದೇಹ ಬಿಡುವದು ಯತಿಗಳಿಗೆ ಯೋಗ್ಯ.--- ಮುಂತಾದವು ಜಿನ ಮೋಕ್ಷದ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಬುಧ್ಧ, ಜೈನ ಮತಗಳ ಎರಡು ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳು ಒಡೆದುಕಾಣುವಂತಹವಾಗಿವೆ. ಅವೆಂದರೆ:--

(೧) “ಸಂಘ”ಗಳ ನಿರ್ಮಾಣ.

ಅಭ್ಯಾಸಗಳು:

೧. ಮೂವು ಕವಿಗಳು:

- (ಅ) ಬುಧ್ಧನು ..... ಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು.
- (ಁ) ಮೌಲ್ವ ಧರ್ಮದ ಮುಖ್ಯ ತತ್ವಗಳು ..... ಅಗ್ರದ್ವಯ.
- (ಇ) ಬುಧ್ಧನ ತತ್ವಗಳು ... .. ಜನರಿಗೆ ಮೆಚಿದವು.
- (ಊ) ಮೌಲ್ವ ತತ್ವಗಳ ಪ್ರಾಕಾರಕ್ಕಾಗಿ ... .. ಈ ಕಾಲದ ದ್ವಂದ್ವವು.

೨. 'ಮುಗಧ' ಕವಿಗಳ ಕವಿತೆ:

- (ಅ) 'ಮುಗಧ' ಕವಿ ಕಾಲದ ಜನರಿಗೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಹೇಳುವುದು ಏನು.
- (ಁ) 'ಮುಗಧ' ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯೇ ಮೌಲ್ವ ಧರ್ಮವನ್ನು.
- (ಇ) ಮಹಾವೀರನ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ವೈರಿಕ ಮತಗಳಿಗಿರುವ.
- (ಊ) ಮಗಧ ಕಾಲದ ಅನೇಕ ಮತಪ್ರಚಾರಕರಲ್ಲಿ ಬುಧ್ಧನವರು ಶ್ರೇಷ್ಠರು.

೪. ಮುಗಧ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ.

೬. ಶ್ಲೋ. ೧ನೆಯ ಶತಕದ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಜಗತ್ತಿನ ಮುಖ್ಯ ಮುಖ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಮಹತ್ವದ ಮೂರನೆಯದು. ಗ್ರೀಸಿನ ದೇಶದ ಪೂರ್ವದ ಜಗದ್ ಅರಸನು, ಮಧ್ಯ ಲೋಕದಲ್ಲಿ ಮಹೇಂದ್ರನಾಯಕನಾದ ಸರ್ವಜನ ರಾಜನಾದ ಅರಸನು, ಈ ಕಾಲದವರೆಗೂ ಚಿಕ್ಕ ಸ್ವರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೇ ಬೀರಿಕೊಂಡು, ವಿಸ್ತಾರ ಹೊಂದಿತ್ತು ನಡೆದದ್ದು. ಛಾಂಡವರಲ್ಲಿ ಛಾಂಡವರ ಒಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪನೆ, ಈ ಘಟನೆಗಳು ಒಬ್ಬರಿಗೊಂದು ಪರಸ್ಪರ ಕಾಲಾ ವ್ಯಯದಲ್ಲಿ ಜರಗಿದರೂ ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ತ್ವರಿತವಾಗಿ ನಡೆದು ಹೋದವು.

ಶಿಕಂದರ ಅಥವಾ ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರನೊಬ್ಬ ಗ್ರೀಸಿನ ದೇಶದ 'ಅರಸನೊಬ್ಬನು.

ಭಾರತಕ್ಕೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟನೆಂದು ಹೇಳುವ ಕಾಲವಾದರೂ ಇವೆ. ಭಾರತದ ಸಂಸ್ಕೃತ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಿಕಂದರನು ಮುಂದುವರಿದಿದ್ದರೂ, ಭಾರತೀಯರನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸೆದೆಬಡಿದು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯ ಮತ್ತು ಮೇಲ್ಮೈಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು, ಅವನು ಎಳಸಿದನೊ ಇಲ್ಲವೋ ಹೇಳಲಾಗದು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಗ್ರೀಸದ ನೆರೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವಾದ ಪರ್ಶಿಯಾ ಪೀಠಸ್ಥ ಅವನ ಕಣ್ಣಿನಲ್ಲಿ ಒತ್ತುತ್ತಿತ್ತು. ಅದನ್ನು ಗೆದ್ದ ನಂತರ, ಅದರ ಕಡೆಯ ಶೀಮೆಯಾದ ಸಂಜಾಬದ ವರೆಗೆ ತನ್ನ ಧ್ವಜವನ್ನು ಮೆರೆಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಅವನು ಆಶುಪಟ್ಟನೇ

ಕಾಬೂಲದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಕೃ. ಪೂ. ೩ ನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿಯ
ತಲೆಬರೆಯು ಅಧಾರದ ಮೇಲಿಂದ ಸಿದ್ಧವಾದದ್ದು.

ವಿನಾ ಭಾರತದ ವಿಜಯಕ್ಕಾಗಿಯೇ ನನ. ವೀರಶಿಲೆಯಿಂದವನನ್ನು. ಪಂಜಾಬವು ಪರ್ಶಿಯಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿ ಒಂದು ಸತ್ಯವಾಗುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಲು ಸಂದರನು ಆಶುಪಟ್ಟನು. ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಇವನು ದೊಡ್ಡ ದಂಡವಾಗಿಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನೆಂದು ಇಷ್ಟರಿಂದಲೇ ಊಹಿಸಲಾಗದು. ಏನಿದ್ದರೂ ಇವನು ಬ್ಯಾಕ್ಟ್ರಿಯಾದ ವರೆಗೆ ಸಾಗಿ ಬಂದು, ಅಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ವೈಭವದ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ, ಅದನ್ನು ಬಯಸಲು ಮುನ್ನುಗ್ಗಿದನೆಂದು ಹೇಳುವದುಂಟು. ಈಗಿನ ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯ ರಾಜನಾದ ಅಂಭಿಯಿಂದ ಔತನ ಮರ್ಯಾದೆ ಪಡೆದನು. ನಂತರ

ಸಂಸಾರವಕ್ಕೆ ಸುಗ್ಗಿ 'ಪುನಃ' ಅಥವಾ 'ಪುನಃ' ಎಂಬ ಅರ್ಥವು ಅರಸನನ್ನು ಸೂಚಿಸಿದನು. ನಂತರ ಸಮಾಜ, ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಮತ್ತು ಭೂಮಾರ್ಗವಾಗಿ ಇವನು ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿದನು. ಇವನ ಬಾಹ್ಯೋಗುಪ್ತಕಗಳಿಂದ ಭಾರತದ ಚರಿತ್ರೆಯ ಮೇಲ್ಮೈಯ ಅಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಬದಲಾವಣೆಗಳಾಗಲಿವೆ. ಅಸ್ಥಿತ್ವದಿಂದ ಭಾರತದವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿದ ಇವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮೂವರು ಮಂತ್ರಿಗಳು ಇವನ ಮರಣದ ನಂತರ ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಪೂರ್ವ ದೇಶಗಳನ್ನು ಸೋಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇವನೇ ಸಲ್ಯಕಸನಂಬವನನ್ನು ನೇಮಿಸಿದ್ದನು. ಸಲ್ಯಕಸನೇ ಬಹುಕಾಲ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿದನು.

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಗಧದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಕ್ರಾಂತಿ ನಡೆಯಿತು, ಫಣಿ ವಾದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೊಂದು ತಲೆಯೆತ್ತಿತು. ಮಗಧದಲ್ಲಿ ಈ ಮೊದಲೆ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ನಂದ ವಂಶವರನ್ನು ನಿರ್ಮೂಲಗೊಳಿಸಿ, ಮೌರ್ಯ ವಂಶವು ಸ್ಥಾಪಿತವಾಯಿತು.

ಮೌರ್ಯ ವಂಶದ ಮೂಲ ಪುರುಷನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನು ನಂದ ಅರಸನ ದಾಸಿ ಪುತ್ರ. ಅಶೋಕನಂದರನ ಮರಣದ ನಂತರ ನಡೆದ ಕೆಲವು ಗೊಂದಲಗಳು. ಪಂಚಿಗಳು ಇವನಿಗೆ ಅನುಕೂಲ ಮಾಡುವು. - ಸೋಮನಾಥನು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವುದರಲ್ಲಿ ಇವನು ಸಾಕಷ್ಟು ಹೋದನು. ಇವನು ಸಾಧಿಸಿದ ಒಳಿಕೆ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಮಗಧದ ಕಡೆಗೆ ಮರಳಲು ಅಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ನಂದರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ನಾಗು ಪಟ್ಟಿ ವನ್ನೇರಿದನು. ನಾಗುಪಟ್ಟಿಯ ಅರಸನು ಗುರುವು ಇವನಿಗೆ ಈ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಉಪಯೋಗ ಮಾಡಿದನು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಅಸ್ಥಿತ್ವದಿಂದ ನಂತರ ಇವನೇ ಬಹುಕಾಲ ಮಂತ್ರಿದವನನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಸ್ವಲ್ಪ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜ್ಯವು ಹಿಮಾಲಯದಿಂದ ಮಧ್ಯಾಫ್ರಿಕೆಯ ವರೆಗೆ, ಸಿಂಧು ನದಿಯಿಂದ ಪ್ರಹ್ಲಪ್ರಾ ನದಿಯ ವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿತು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಪ್ರಾಬಲ್ಯವು ಅರಸನಾದ ಬಳಿಕ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಕೃ. ಪೂ. ೩೦೦ರಲ್ಲಿ ಶಿಕಂದರನ ಪೂರ್ವ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿ ಶಲ್ಯಕಸನು ತನ್ನ ಗಡಿಗಳನ್ನು ವಿಸ್ತರಿಸಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಈ ಸಲ

ಇವನನ್ನು ನಿಮರಿಸಿದವನು ಒಬ್ಬ ಪಂಚಾಯದ ಇಳಿಮುಖವಾದ ಸತ್ತವನು. ಅವನ ಯಾವ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಧೀರನಾದ ಸಮ್ರಾಟನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು. ಇವನು ವೀರನಾದರೀತಿಯಾಗಿ ಸೈನ್ಯಕವನಿಗೆ ನಿಮರಿಸಿದನು. ಕೆಲವು ಕಾಲಗಳಲ್ಲಿ ಗ್ರೀಕರು ಸೋಲಿಸಿದ್ದು ಬೇರೆಯಾಯಿತು. ಪುನಃ ಸೈನ್ಯಕವನು ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಸಿಂಧು ನದಿಯ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಕಾಬೂಲದ ವಲಗಿದ್ದ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಆ ವನಗಳ ವಲಗೆ ರಾಜ್ಯವಾರ ಸಿದ್ಧಿಸಿದನು. ಅವನು ಕೃ. ಪು. ೩೨೩ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾದ ಬಳಿಕ ಇವನ ಮಗನಾದ ಬಿಂದುಸಾರನಿಗೆ ಪಟ್ಟವು ಸ್ಥಳ. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಗಧ ರಾಜ್ಯವು ವೈಭವಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚು ಕಳೆದಿತ್ತು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲದ ಸಮಾಜಸಿತಿ, ಆರ್ಥಿಕ, ಸಾಮಾಜಿಕ ನಮಗೆ ಕೌಟಿಲ್ಯನ ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರದಿಂದ ತಿಳಿದು ಬರುತ್ತಿವೆ.

ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಮ್ರಾಟನು ನೀರು, ಸಮಸ್ಯೆ, ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಿತಿ ಸಿದ್ಧ. ಸರಕಾರವು ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಸಂಗಡಿಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಕಂಪನ, ಗಣಿ, ಆಯುಧಶಾಲೆ, ಒಕ್ಕಲತನ, ವ್ಯಾಪಾರ, ಸಮಸ್ಯೆಯಾದ, ಅಬಕಾರಿ ಮುಂತಾದವುಗಳಿದ್ದವು. ಸಂರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ಕೆಲವೊಂದು ಹಳ್ಳಿಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಗ್ರಾಮಗ್ರಾಮಗಳ ಸುರಿಗೆ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯಪೂರ್ವಕವಾಗಿ ರಚಿಸಲಾಗಿತ್ತು. ಆಗ ರಚಿಸಿದ ಒಂದು ಹೆದ್ದಾರಿಯ ಗುಂಪಿ ಮೆಗಾಸ್ಥಿನೀಸ್‌ನಿಂದ ೬ ಕಿ ರಾಯಭಾರಿಯು ಪ್ರವಾಸ ನಡೆಸಿದಾಗ ಗುಂಪಿ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸಿಗುವ ಅನುಕೂಲತೆಗಳನ್ನು ಬಹಳ ಎಚ್ಚರಿಕೆಯಿಂದ. ಇವರ ದುರಸ್ತಿ ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು, ಬೇರೆ ಕೆಲವು ಚಿಕ್ಕ ಸಣ್ಣ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಸರಕಾರದ ನೋಡಿಕೊಂಡಿತು. ಸರಕಾರದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ನೀರಿನ ಸ್ಥಿತಿ ಸ್ಥಿತಿ ಕರೆ ತೆತ್ತಲಿಕ್ಕಿತ್ತು. ಭೂಕಂದಾಯ, ಪ್ರಾಪ್ತಿಯ ಪಾಲನ ಕರೆ, ಸುಂಕ, ಅಬಕಾರಿ ಮುಂತಾದವು ಸರಕಾರಕ್ಕೆ ಸೇರಿದವು.

ಅದಾಯವನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟಿತ್ತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಇಂದು ಕಾಣುವ ಕರೆ ಪದ್ಧತಿಯು ಅಂದಿನಿಂದ ಸಾಗಿ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು.

ಈ ಕಾಲದ ರಾಜ್ಯಭಾರದ ಮತ್ತೊಂದು ವೈಶಿಷ್ಟ್ಯವೆಂದರೆ, ಬೇಡು-ಗಾರ ಪದ್ಧತಿ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ವೇದಕಾಲದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಬಂದ ಈ ಪದ್ಧತಿಯು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸರಕಾರದ ಮಹತ್ವದ ಅಂಗವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಈ ಬೇಡುಗಾರರು ರಶಾಲಿಸಿ, ಬೈರಾಗಿ, ಶಕುನ ಹೇಳುವವ, ವ್ಯಾಪಾರಿ, ಆಧವಾ ಒಕ್ಕಲಿಗನಂತೆ ವೇಷ ಧರಿಸಿಕೊಂಡು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿದರು. ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಇವರು ಅರಸನಿಗೆ ತಿಳಿಸಿ, ರಾಷ್ಟ್ರದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ ಕಾಯ್ದರು. ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರದ ವ್ಯವಸ್ಥೆ ನಡಿಸಲು ಒಂದು ಸಮಿತಿಯಿಟ್ಟಿತು. ಅದು ಮಗಧ ಉಪಸಮಿತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲಸ ನಡಿಸಿ, ನಗರದ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯ, ಸ್ವಚ್ಛತೆ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕಾಯಿತು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ೨೬ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಈ ರೀತಿ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದ ಬಳಿಕ ಅವನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಮ್ಮೆ ಒಳಗಾಲ ತಲೆದೋರಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಜೈನ ಸಾಧುಗಳ ಸಂಗಡ, ಭದ್ರ ಬಾಹು ಎಂಬ ಜೈನ ಮುನಿಯ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ, ಕರ್ನಾಟಕಕ್ಕೆ ಪ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿದನು. ಅಲ್ಲಿ ಈಗಿನ ಮೈಸೂರ ಸೀಮೆಗೆ ಸೇರಿದ ಶ್ರವಣಬೆಳಗೊಳ ಎಂಬಲ್ಲಿ ೧೨ ವರ್ಷ ತಪಸ್ಸು ನಡಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯೇ ಮೃತಪಟ್ಟನು. ಈ ರೀತಿ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜಧಾನಿಯಿಂದ ಹೊರ ಹೊರಡುವಾಗ ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಬಿಂದುಸಾರನಿಗೆ ಪಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿದನು. ಇವನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಾಧಿ ಕಾರನನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹಬ್ಬಿಸಿದನು. ಇವನ ಕಾಲಾವಧಿ ಯಲ್ಲಿ ಕಲಿಂಗ ದೇಶದ ಹೊರತಾಗಿ ಸಮಸ್ತ ಭಾರತವೇ ಮಾರ್ಕಂಡ ಆಧಿಪತ್ಯಕ್ಕೆ ಒಳಗಾಗಿತ್ತು. ಮಾರ್ಕಂಡ ಸೈನ್ಯಗಳು ತಮಿಳು ನಾಡನ್ನು ಸುತ್ತಾಡಿದ ಸಂಗತಿಗಳು ತಮಿಳು ಸಾಹಿತ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುತ್ತವೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಹೇಳುವುದಾದರೆ, ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಕಾಂಕ್ಷೋಜ ಮೌರ್ಯರ ಕರ್ನಾಟಕದ ವರೆಗೆ ಇವನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹಬ್ಬಿಸಿದನು ಚಾಣಕ್ಯನು ಬಿಂದು-

ಸಾರಸ ಉಪನಿಷತ್ತು ಇಲವರನಾದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಶ್ಚಿಮದ ಯವನ ರಾಜ್ಯಗಳ ಸಂಗಡ ರಾಜ್ಯಭಾರವು ನಡೆಯಿತು. ಮೆಗಾಸ್ಥಿನೀಸನ ಬದುಕು ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೆನುಬೊಸ್ ಎಂಬತನು ರಾಯಭಾರಿಯಾಗಿ ಬಂದನು. ಇವನಿಗೆ ಇವರನ್ನು ರಾಜನಾದ ಡೊಲನಿ ಫಿಲೆಗೆಲ್ಬಸ್ ಎಂಬಾತನು ಇವನಿಗೆ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯಭಾರಿಯನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಸಿರಿಯದ ಅರಸ ನಾದ ಅಂಬರಿಸ್ ಎಂಬತನಿಂದ ಬಿಂದುಸಾರನು ಅಂಜೀರ ಹಣ್ಣಿಗೆ ಕನ್ನಡ ರಾಜ್ಯ ವಾಹ್ಯವನ್ನೂ ಮತ್ತೆ ಒಬ್ಬ ಗ್ರೀಕ ದಾರ್ಶನಿಕ ನನ್ನೂ ಆಹ್ವಾನಿಸಿದನಂತೆ. ನೊಂದಿನ ಎರಡು ಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿದನು. ಅದರೆ, ಗ್ರೀಕ ದಾರ್ಶನಿಕನನ್ನು ಕಳಿಸಲು ಬರಲಾರವೆಂದನಂತೆ.

ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರಾಪಥದ ತಕ್ಷಶಿಲೆಯಲ್ಲಿ ಜನರು ದಂಗೆ ಎದ್ದರು. ಅವರನ್ನು ಶಮನ ಮಾಡುವದಕ್ಕೆ ಬಿಂದುಸಾರನು ತನ್ನ ಮಗನಾದ ಅಶೋಕನನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಅಶೋಕನು ಮೊದಲ ದಂಡಿನೊಡನೆ ನಗರವನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿದಾಗ ಪ್ರಜಾಪ್ರಭುತ್ವವಾಗೂ ಇವನ ನೊಂದೊಕ್ಕರು. ಅವು ಅಶೋಕನಿಗೆ ಬಿಂದುಸಾರನಿಗೆ, ಮೊದಲ ರಾಜ್ಯಾಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ದ್ರೋಹಿಗಳಾಗಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಅಲ್ಲಿಯ ಸ್ಥಳೀ ಅಧಿಕಾರಿಗೆ ದ್ರೋಹಿಗಳಾಗಿದ್ದವೆಂದು ಹೇಳಲು ಆ ದಂಗೆಯನ್ನು ಅಶೋಕನು ರಕ್ತಪಾತವಿಲ್ಲದೆ ಮುರಿದುಹಾಕಿದನು. ಇನ್ನೊಂದು ಸಲ ಇದೇ ಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಇವನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋದಾಗ, ಇತ್ತ ಬಿಂದುಸಾರನು ತೀರಿಕೊಂಡನು.

ಮೊದಲ ರಾಜ್ಯದ ಉತ್ಕರ್ಷ ಕಾಲ:-

ಅಶೋಕನು. (ಕ್ರೈ. ಪೂ. ೨೬೩-ಕ್ರೈ. ಪೂ. ೨೩೨)

ಬಿಂದುಸಾರನಿಗೆ ಸುಸೀಮ, ಅಶೋಕ, ವೀತಕೋಕರೆಂಬ ಮೂರು ಮಂದಿ ಮಕ್ಕಳಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನು ಬಿಂದುಸಾರನ ನಂತರ ಪಟ್ಟಿ ವೇರಿದನು. ಅಣ್ಣನಾದ ಸುಸೀಮನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನೋ, ಎನ್ನೋ ? ಅಥವಾ ಬಿಂದುಸಾರನು ಇವನನ್ನೇ ಉತ್ತರಾಧಿಕಾರಿಯೆಂದು

ಗೊತ್ತು ಪಡಿಸಿದ್ದನೋ ? ಅಶೋಕನು ಪಟ್ಟವೇರಿ ಭಾರತದ ಅದರ ರಾಜನೆಂದೆನಿಸಿ, ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ಅನುಪಮ ಅರಸನೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದನು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಇವನು ಪುಚಂಡನೂ, ದರಿದ್ರ ಸ್ವಭಾವದವನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಂದೆಯಾದ ಬಿಂದುಸಾರನು ಇವನಿಗೆ ಉಜ್ಜಯಿನಿ ಮತ್ತು ತಕ್ಷಶಿಲೆಯ ಪ್ರಾಂತಾಧಿಕಾರಿಯ ಚಾಗೆಯಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಬಂದುಗಳನ್ನು ಒಳ್ಳೆ ಯುದ್ಧಿಗಳಿಂದ ಮುರಿದದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಇವನಿಗೆ ಪಟ್ಟವು ಸಲ್ಲಿತೆಂದು ಕಾಣುತ್ತದೆ. ರಾಜನೆನಿಸಿ ೪ ವರ್ಷಗಳನಂತರ ಇವನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ನಂತರ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಶಾಂತಮಯ ಆಡಳಿತಿಯು ಸಾಗಿತು.

ಕಲಿಂಗದ ಯುದ್ಧ (ಕ್ರಿ. ಪೂ. ೨೫೦):—

ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಮೇಲೆ ಎಂಟನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನು ಕಲಿಂಗದೇಶದ ಮೇಲೆ ದಾಳಿ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಅಭಿಯೋಗದ ಕಾರಣಗಳು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ತಿಳಿಯಲಾರವು. ಆಗಿನ ಕಲಿಂಗದೇಶದಲ್ಲಿ (ಮಹಾನದಿ ಮತ್ತು ಕೃಷ್ಣಾ ನದಿಗಳ ನಡುವಿನ ಪ್ರದೇಶ) ಒಂದು ಪ್ರಬಲ ರಾಜ್ಯವಿತ್ತು. ಅದರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ಆನೆಗಳಿದ್ದವು. ಮತ್ತು ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ವೈದ್ಯಕೀಕರ ಹೆಚ್ಚು ಸಂಖ್ಯೆಯು ಕಲಿಂಗದೇಶದ ವಶದಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಒಮ್ಮೆ ಮಗಧದ ನಂದರಿಂದ ಅಕ್ರಮಣವಾದ ಕಲಿಂಗವು ಅಶೋಕನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ದೂರ ದೂರದ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಪಾದಾಕ್ರಾಂತ ಮಾಡುವ ಮಾರ್ಗ ಅಶೋಕನು ಕಲಿಂಗವು ಸ್ವತಂತ್ರವೆಂದು ಮೊದಲುನಡೆದದ್ದು ಹೇಗೆ ಸಹನ ಮಾಡಬೇಕು ? ಬಿಂದುಸಾರನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಸಾಗಿಬಂದಿದ್ದರೂ ಕಲಿಂಗವನ್ನು ಕೊಂದಿಲ್ಲ. ಯಾಕೆಂದರೆ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಒಲವು ವ್ಯಕ್ತವೇ ಕಲಿಂಗದ ದೇಶದೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದಿತ್ತು. ಸಮುದ್ರದ ಮೇಲಿಂದಲೂ ಮತ್ತು ಭೂಮಿಯ ಮೇಲಿಂದಲೂ ಮೌರ್ಯ ಸೇನೆಗಳು ಕಲಿಂಗವನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದರೂ, ಕಲಿಂಗರು ಮೌರ್ಯರ ಬಲವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳದವರು. ಈ ರೀತಿ ಗಂಭೀರ ಸನ್ನಿವೇಶವು ಸೃಷ್ಟವಾಗುತ್ತ ನಡೆದು ಕೊನೆಗೊಮ್ಮೆ ಯುದ್ಧವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಯಿತು. ಫಲಿತರ ಕಾಲಗಳ ನಡೆದು ಒಂದೂವರೆ ಲಕ್ಷ ಕಲಿಂಗ ದಂಡಾಳುಗಳು ಯುದ್ಧ

ಕೈದಿಗಳಾದರು. ೧ ಲಕ್ಷ ಸೈನಿಕರು ಗಾಯಗೊಂಡರು. ಮುಂಬೆ ಕೆಲ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಗಾಯಗೊಂಡವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಗಾಯಮುಗುಳು ಮರಣ ಹೊಂದಿದರು.

ಕಲಿಂಗ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನವೆಡ ಹರ್ಷಿಣಾಂಡದಿಂದ ಆಶೋಕನ ಮಘವು ಶೋಕ ಪೀಡಿತವಾಯಿತು. "ಸಂಪಾದದಿಂದ ಗೆಲುವೆಂಬುದು ಸುಧಿಸುವ ದಿಲ್ಲ. ನಿಜವಾದ ಗೆಲುವು ಹೃದಯ ಪರಿವರ್ತನದಿಂದ" ಎಂದು ಇವನಿಗೆ ಎನಿಸುತ್ತಿತು. ಹತ್ಯಾಕಾಂಡದಿಂದ ಸುಧಿಸುವ ವಿಷಯವನ್ನು ಶಾಸು ಇನ್ನೊಂದು ಸಂಪಾದಿಸಿದನು. ಅವನು ನಿಶ್ಚಯಗೊಳಿಸುತ್ತಿದನು. ತನ್ನ ಮಕ್ಕಳಿಗೂ, ಅಭಿಮಾನಿಗಳೂ ಶೋಕವಾಗಿ ಅಭಿಯೋಗಗಳನ್ನು ಮಾಡತೊಡವೆಂದು ಅಜ್ಞಾಪಿಸಿದನು. ದಂಡಯಾತ್ರಿ ಮಾಡುವದೇ ಅವನು ಅವನ ಅಲ್ಲದಾದದಿಂದ ಪರೀ ಸಾಧನವಂತನುರಬೇಕೆಂದೆ, ಫರವಿನ ಸಾಧಿಸುವ ವಿಷಯವೇ ಮೇಲಾದ ವಿಷಯವೆಂದು ಇವನು ಸಾರಿಬೇಕೆವನು.

ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವನ ರಾಜ್ಯದ ಪೂರ್ವಪಕ್ಷಿಮಗಳಲ್ಲಿ ಸುದೂರದಲ್ಲಿಯವನ ಪಾರ್ಶ್ವ ಭೂತ ಭೂತದ ಸ್ವರೂಪವು ತನುಕು ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೆ ಇವನು ಮೊಸ ರಾಯಸಗಳನ್ನು ಕಳಿಸಿ ತನ್ನಿಂದ ಇನ್ನುಮೇಲೆ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯ ಭೇದವನ್ನು ಆತನು ಕೊರೆಯಬೇಕೆಂದು ಆದೇಶಿಸಿದನು. ಮತ್ತೆ ತನ್ನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಬಿಡಲೆಯ ರಾಜರು ನೆಲೆಗೊಂಬಿ ವ್ಯವಹಾರ ಸಾಗಿಪಡುವುದೆಂಬ ಭರವಸೆಯನ್ನು ಆಶೋಕನು ಕೊಟ್ಟನು. ದೇವರಿಗೆ ಪ್ರಿಯನಾದ ಆಶೋಕನು ಇನ್ನು ಕೇವಲ ಉಪಕಾರವನ್ನೇ ಮಾಡುವನು. ಕ್ಷಮಾಗಾಂಧಿಗಳು ಅವನ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಗಳಾಗುವವೆಂದು ಅವನು ಸಾರಿದನು. ಈ ಮಂತ್ರಗಳ ಪ್ರಭಾವವು ಮೇಲ್ಪರಗತಿಯದಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ—ಹಿಂಸೆಯಿಂದ ದೂರ ನಿಲ್ಲಿರಿ. ವೃಥಾ ಪ್ರಾಣಹಾನಿ ಮಾಡಬೇಡಿರಿ. ದೇವರ ಕಣ್ಣಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲರೂ ಸಮಾನರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಒಬ್ಬರಾಜನ ಸಲುವಾಗಿ ಎದ್ದೋ ಜನ ಗೃಹಸ್ಥರ ಜೀವಗಳನ್ನು ಹೆಣೆಣೆ ಮಾಡುವದು ಸರ್ವಥಾ ಯೋಗ್ಯವಲ್ಲ—ಇಂತುಮುಂತಾಗಿ ಅವನು ಬೋಧಿಸಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಈ ಮೊದಲಿನ ಮೌಢ್ಯ ಆರಸರು ದಂಡನೀತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಆಶೋಕನು ಕ್ಷಮಾ ನೀತಿಯನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ,

ದನು. ಈ ರೀತಿ ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಅಹಿಂಸೆಯ ಪ್ರಸಾರಮಾ-
ತಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದೊಳಗೆಂತೆ ಮೊದಲು ನಮ್ಮ ಸಮಾಜದ ಸಾಮಾನ್ಯ
ಜನರಲ್ಲಿ ಹಿಂಸೆ, ಕ್ರೂರತನ, ಕರ್ಕಶತನಗಳು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆದುಬಂದಿದ್ದವು.
ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ಪರಿವಾರದವರು, ಅಂತಃಪುರದ ಅಡುಗೆಮನೆಯ ಜನರು,
ಸೇವಕರು ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಹಿಂಸೆಗಳನ್ನು ಮೊದಲು ಬಂದು ಮಾಡಿದನು.

ಈ ಮೊದಲು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಅರಸರು ವಿಯಾರಾರ್ಥವಾಗಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ
ಸಂಹಾರವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅಶೋಕನು ಧರ್ಮಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.
ಅಶೋಕನು ತನ್ನ ಪ್ರಜರಲ್ಲಿ ಸಾಮಾನ್ಯಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಬಹಳ ಆದರದಿಂದ
ಕಂಡನು. ಹೀಗೆ ಮಾಡುವದರಿಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇತರ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು
ಸಾಮಾನ್ಯ ಪ್ರಜನನ್ನು ಹಿಂಸಿಸಲಾರದೆಂದು ಇವನು ನಂಬಿದನು.

ಅರಸನು ಸರ್ವಜನಪಿತೃತನೆಂದ, ತನ್ನ ನಂಬಿದ್ದರಿಂದ ಪ್ರಚಾರಂಜ
ನೆಂದು ಕಾರ್ತವೀರ್ಯನು ತನ್ನ ರಾಯರಲಿ ರಸೆಂದು ಇವನು ಸಾರಿದನು.
ಸ್ವತಃ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು ಅಶೋಕನು ಸರ್ವಧರ್ಮಗಳ
ಆನಂದವನ್ನು ಗುಣಿಸಿ ಸಮನ್ವಯವನ್ನಾಶ್ರಯವನು. ಮತ್ತು ಸರ್ವರೂ ಪರ-
ಸ್ಪರರಲ್ಲಿ ಸಮ್ಮೇಳನವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಇವನು ಅನೇಕ ಬೆಟ್ಟವನು. ಈ
ಕಾರಣವಿಂದ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿಯೂ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯನ್ನು ಯಥಾಯೋಗ್ಯ
ವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಿಸುವದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಮಹಾತ್ಮರೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ
ದನು. ಕೈದ, ಘನಿ, ಮತ್ತು ಇತರ ಉಗ್ರಶಿಕ್ಷೆಗಳನ್ನು ಇವನು ಅಲ್ಲಗಳೆದನು.
ಅಶೋಕನ ಅಧೀನ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಮಹಾತ್ಮರು ನೇಮಕವೊಂದಿದರು.
ದಯಾ, ದಾನ, ಸತ್ಯ ಪಾಪಭೀರುತ್ವ ಮತ್ತು ಉಪಕಾರಗಳು
ಅಶೋಕನ ಕಲ್ಪನೆಯಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ಮೂಲತತ್ವಗಳೆನಿಸಿದವು. ಮಧ್ಯಮತಿಯದ
ವರಿಗೆ ಅಶೋಕನು ಹಾದಿಬೋಕರಿಗೆ ನೀರು ನೆಲೆಗಳುಗಳನ್ನೂ, ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಾಗಿ
ಧರ್ಮಶಾಲೆಗಳನ್ನೂ ನಿರ್ಮಿಸಿದನು.

ಧರ್ಮವಿಜಯ:

ತನ್ನ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮವೆ ಅಭಿವೃದ್ಧಿಯಾದ ಒಳಕೆ ಅಶೋಕನು ಇತರ ದೇಶಗಳ ಕಡೆಗೆ ಲಕ್ಷ್ಯ ಹೊಂದಿದನು. ಆಳಿಕೆಯ ೧೨ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಅಶೋಕನು ಮೊಟ್ಟಮೊದಲನೆಯ ಸಂವತ್ಸರವನ್ನು ಆರಂಭಿಸಿದನು. ಅದೇ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಛಿಕ್ಷುಸಂಘದ ಮೂರನೆಯ ಮಹಾಸಂಘವನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಅಭ್ಯಕ್ಷಸ್ಥಾನವನ್ನು ಮೊಗ್ಗಲಿಪುತ್ರ ಕಿಷ್ಕಿಂಜಯ ಧರ್ಮಗುರುತ್ವ ವಹಿಸಿದನು. ಮಹಾಸಂಘಿಯ ಮುಗಿದ ಒಳಕೆ ದೂರ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಬೌದ್ಧ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಮುಟ್ಟಿಸಲು ಕಿಷ್ಕಿಂಜಯ ಒಂದು ಯೋಜನೆಯನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದನು.

ಇದರನ್ವಯ ಇಜಪ್ತ, ಸಿರಿಯಾ, ಗ್ರೀಸ, ಪ್ಯಾಲೆಸ್ಟೀನಿನ ಮೂ ಕಾದ ದೇಶಗಳಿಗೆ ಧರ್ಮದೂತರು ಪಯಣ ಬಿಡಿಸಿದರು. ಇಂಥವರಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಳಕ್ಕೆ ಹೋದ ಪಂಡಿತನೂ ಸಂಘಪುತ್ರಿಯೂ ಒಬ್ಬ ಹೆಸರು ಪಡೆ ದರು. ಸಂಘಪುತ್ರಿಯ ಹೆಸರು ಬಿಳಿದನು. ಬಿಳಿದನು ಒಂದು ಟೊಂಗೆಯನ್ನು ಒಯ್ದ ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ನೆಟ್ಟಳು. (ಆಕಾ ಇಂದಿಗೂ ಅಲ್ಲಿ ಮಸ್ಕಿ ತಿಯಲ್ಲಿರುವ ಕಂಡುಬರುವವಂತೆ.) ಸೀಮೆಯ ರಾಜನು ಬೌದ್ಧತತ್ವ ಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡು ಅತ್ಯಂತ ಸಾಧನಗಳಿಗೆ ನಡೆಯಲು ಒಪ್ಪಿಗೆ

ಬೌದ್ಧ ಮತ್ತು ವೈದಿಕ ತತ್ವಗಳಲ್ಲಿ ಭೇದವಿಲ್ಲವೇನೋ ಎಂಬಂತೆ ಅಶೋಕನು ನಡೆದುಕೊಂಡನು. ಇವನ ದಾಸಧರ್ಮಗಳು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಅರ್ಹತ, ಮತ್ತು ಬೌದ್ಧ ಛಿಕ್ಷುಗಳೆಲ್ಲರಿಗೂ ಸಲ್ಲದವು “ದೇವಾನಾಂ ಪ್ರಿಯಃ” ಎಂದು ತನ್ನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಳ್ಳುವವರಲ್ಲಿ ಯಾವ ದೇವತೆಗಳು ? ಎಂಬ ಪ್ರಶ್ನೆಯು ಏಳುವದು. ವೈದಿಕ ಅಥವಾ ಅರ್ಯ ಮತದ ದೇವತೆ ಗಳನ್ನೇ ಅಶೋಕನು ನೆನೆಯುತ್ತಿರಲು ಸಾಕೆಂಬುದನ್ನು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಿಲ್ಲ. ಇಂದಿಗೂ ಬುದ್ಧನ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಒಂದು ಅವತಾರವೆಂದು ಹಿಂದುಗಳು ಬಲ ವಾಗಿ ನಂಬುವರು. ಇವೆಲ್ಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಅಶೋಕನಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಮತ ವೈದಿಕ ಮತಗಳು ಹಿತಕರವಾಗಿ ಸಂಮಿಶ್ರವಾಗಿದ್ದವೆಂದು ಬೇರೆ

ಬೇರೇನಿಲ್ಲ.

ಭಾರತೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಸಂವರ್ಧನೆಗೆ ಅಶೋಕನು ನೀಡಿದ ನೆರವು ಅಪಾರವಾಗಿದೆ. ಇವನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಾದ್ಯಂತ ಸ್ತೂಪ, ಸ್ತಂಭಲೇಖ, ಶಿಲಾಲೇಖಗಳನ್ನು ರಚಿಸಿ ಭಾರತೀಯಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಏಕತ್ವವನ್ನು ಸಾರಿದನು. ಇವನ ಲೇಖನಗಳು, ತತ್ವಜೋಛೆ, ಉಪದೇಶಗಳು, ಸಾಮಗಂಧರ್ವ ಕೂಡಿಸು, ಅವುಗಳ ಭಾಷೆಯು ಮೃದುಮಧುರವಾಗಿದೆ. ಮೊಸರೊಂದು ಬರಹದ ಸ್ಥಿಲಯಸ್ಕೇ ಇವು ವಾಚ್ಯದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿಸಿದವು. ಮಹೇಶಿಯ ಅರಸರು ಮತ್ತು ಏತನ್ವೀತೀಯ ಅರಸರ ಕೂಡ ಗೆಳೆತನದಿಂದ ನಡೆದು ಭಾರತೀಯರ ಸ್ನೇಹದ ಗುರುತನ್ನು ಅವರಿಗೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟನು. ಬೌದ್ಧಧರ್ಮವನ್ನಪ್ಪಿಕೊಂಡಮೇಲೆ ಸಿಂಹಲವು ಭಾರತದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಯಿತೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ.

ಅಶೋಕನ ರಾಜ್ಯವು ನಾಲ್ಕು ಪ್ರಾಂತಗಳಾಗಿ ಭಾಗವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಕಲಿಂಗ, ಆವಂತಿ, ಉತ್ತರಾಪಥ, ಮಧ್ಯದೇಶವೆಂಬವೇ ಆ ಭಾಗಗಳು. ತೋಸಾಲಿ, ಉಜ್ಜಯಿನಿ, ತಕ್ಷಶಿಲಾ, ಸುರ್ವಣಗಿರಿಗಳು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಪ್ರಾಂತಗಳ ರಾಜಧಾನಿಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಮಗಧವೂ ಗಂಗಾನದೀ ಕೊಳ್ಳದ ಮತ್ತಿಷ್ಟು ಭಾಗವೂ ಕೇಂದ್ರಸರ್ಕಾರದ ಸ್ಥಳಿಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಪ್ರಾಂತಗಳು ಜಿಲ್ಲೆಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದವು. ಜಿಲ್ಲೆಯ ಆಡಳಿತಯು ಜಿಲ್ಲಾಧಿಕಾರಿಯಿಂದ ಸಾಗಿತ್ತು.

ಅಶೋಕನ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳು ಕಷ್ಟಕರವಾಗಿ ಹೋದವು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಇವನು ಇಳಿವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ವಿಷ್ಣುರಕ್ಷಿತಾ ಎಂಬ ಚಿಕ್ಕ ಹೆಂಡತಿಯೊಬ್ಬಳನ್ನು ಮದುವೆಮಾಡಿಕೊಂಡಂತೆ ತೋರುವದು. ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ, ಕುಸಾಲನೆಂಬ ತನ್ನ ಮಗನನ್ನು ಇವನು ಒಡಿಸಬೇಕಾಗಿ ಬಂದಿತು. ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ಮತ್ತಿ ಸ್ವಾಗದಿವಳಿ ತೆಗೆಯುತ್ತಿತ್ತು. ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡ ವಿಷ್ಣುರಕ್ಷಿತೆಯು ಅಶೋಕನು ನಟ್ಟ ಬೋಧಿವೃಕ್ಷಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿಸುತ್ತಿದ್ದಳು. ಬುದ್ಧಭಿಕ್ಷುಗಳ ಹಿಂಸೆನಡೆಯಿತು. ಅಶೋಕನ ಮರಣಾನಂತರ ಇವನ

ಮಕ್ಕಳು ಪಟ್ಟವೇರಿದರು. ಆದರೆ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಇಬ್ಬುಗನಾದಂತೆ
 ತೋರುವದು. ಆದರೂ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಮುಂದೆ ೧೦೦ ವರುಗಳ ವರೆಗೆ
 ಹಾಗೂ ಒಳಗೂ ಸಾಗಿತು. ಮೌರ್ಯವಂಶದ ಕೊನೆಯ ಅರಸನಾದ
 ಬೃಹದ್ರಥನನ್ನು ಅವನ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನು ಕೊಲೆಮಾಡಲು
 ಈ ವಂಶವು ಮುಗಿಯಿತು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಪೈಥನದಿಂದ ಮೊದಲು ಬೇರೊಬ್ಬ
 ವಂಶದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತನದ ರಾಜ್ಯ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಭರ್ಮಬಿಲ್ವದ ಮುಂದುವರಿದು
 ಬೀರಿದ ಮಗಧ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಮಾಯವಾಯಿತು.

ಮೌರ್ಯಕಾಲದ ಜನಜೀವನ:

ಆ ಕಾಲದ ಭರ್ಮಸೂತ್ರಕಾರರಾದ ಮುನಿಯಶ್ವರನರೂ, ಅರ್ದಶಾ
 ಸ್ತ್ರಕಾರನಾದ ಚಾಣಕ್ಯನೂ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಜನಜೀವನವನ್ನು ಯಥಾರ್ಥ
 ವಾಗಿ ಚಿತ್ರಿಸಿದ್ದಾರೆ. ವಾಸ್ತವ್ಯಯನನ ಕಾವ್ಯಸೂತ್ರಗಳು ಆಗಿನ ಕಾಲದ
 ಜನರ ಸಾಮಾಜಿಕ ಜೀವನದ ಮೇಲೆ ಬೆಳಕನ್ನ ಕೆಳಮಾಡುವ. ಆಹಾರಮಾ
 ರಾಜನಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕೃತವಾಗಿದ್ದು ಯಾವ ಅಭಿಗಮನದೂ ರಾಜಮಾಡೆಯ
 ದಲೆ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಜನರು ತಮ್ಮ ಉದ್ಯೋಗಗಳಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿರು
 ತ್ತಿದ್ದು, ಉದ್ಯೋಗಸ್ಥರು ತಮ್ಮ ಕಸಬಿನೊಂದಿಗೆ ಸಂಘವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿ
 ರುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕಸಬುದಾರರಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಉನ್ನತವಾದ ಸ್ಥಾನಮಾನಗಳಿದ್ದವು.
 ರಾಜಕೀಯ ಮತ್ತು ಅರ್ಥಿಕ ಗುರಿಗಳನ್ನು ಕಸಬುದಾರರು ತಮ್ಮ ಸಂಘಗಳ
 ಮೂಲಕ ಸಂಘಟಿಸಿದರು. ಮೂಲಸ್ವತ್ವದಲ್ಲಿ ಸಹ ಈಗಿನ ಜನರು ಚಿಲದ
 ಅಥವಾ ಕಾಮರಸ್ಸವನ್ನು ವೋಲುವಂತಹ ಸಂಘವಿಜಿತವು ಯೇನುತ್ತದೆ.
 ಸಾಮಾಜಿಕ ಹಿತದ ಮೊದಲನೆಯ ಕೈಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಚತುರವ್ಯವಸ್ಥೆ
 ಆಹೋಂದು ನಿಶ್ಚಯದ ಅಚರಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಬಣಕಾರ, ನೇಣಕಾರ, ಮಹಾ
 ಯಂತ್ರ ಪ್ರವರ್ತಕ, ಗಣಿಯ ಕಲಸಗಾರ, ಉಪ್ಪಾರ, ಬಡಗ, ಕುಚು
 ಗಾರ, ನಾವಿಕ, ವಾಸ್ತುಶಿಲ್ಪಿ ಮುಂಗಾದವರು ಆಗಿನ ಮುಖ್ಯ ಹೋರೆಯದ
 ವಾಗಿದ್ದರು. ಒಳನಾಡು ಹೊರನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರವು ಅಪಾರವಾಗಿ

ಜೇಡರು ಸಂಪತ್ತು ರಾಶಿರಾಶಿಯಾಗಿ ಕೂಡಬಿಡುತ್ತರು. ಈಗಿನ ಕಾಲದ ಕೃಷಿ ಟಾಲಿಸ್ಪ ಜನರನ್ನು ಹೋಲುವಂಥ ಶ್ರೀಮಂತ ವಾಪಾರಸ್ಥರು ಆಗಿನ ಕಾಲ ಪಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದರು. ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಪಾಟಲಿಪುತ್ರವು ವಿದ್ಯಾ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಇಂತಹ ಇನ್ನಿತರ ಪಟ್ಟಣಗಳ ವಾಸವನ್ನೇ ಶ್ರೀಮಂತ ಜನರು ಆಪೇಕ್ಷಿಸಿದರು. ವಾತ್ಸರ್ಯನನು ಆಗಿನ ನಾಗರಿಕನ ರೀತಿ, ನೀತಿ, ನಡಾವಳಿ, ವಿಲಾಸಗಳನ್ನು ಅಂದವಾಗಿ ಬಣ್ಣಿಸಿದ್ದಾನೆ. ಪಟ್ಟಣದ ವಾಸದಬಗ್ಗೆ ವಾತ್ಸರ್ಯನನೂ ಬೌದ್ಧಾಯನನೂ ಭಿನ್ನ ಅಭಿಪ್ರಾಯಗಳನ್ನು ತಳೆದಿದ್ದಾರೆ. ಆಗಿನ ನಾಗರಿಕರ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಎರಡು ಭಾಗಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಂಗಸರಿಗಾಗಿಯೂ, ಮತ್ತೊಂದು ಗಂಡಸರಿಗಾಗಿಯೂ ಮೀಸಲಾಗಿದ್ದವು. ಯುವಕ ಯುವತಿಯರ ಕೋಣೆಗಳು ಅಂದವಾಗಿ ಸಿಂಗರಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಸಂಗೀತ, ವಾದ್ಯಗಳನ್ನು ತಗಲಿಸಿಡಲಿಕ್ಕೆ ಹಸ್ತಿದಂತದ ಗೂಟಗಳಿದ್ದವು. ನೆಲವು ರತ್ನಗಂಬಳಿಗಳಿಂದಲೂ ಜಮಖಾನೆಗಳಿಂದಲೂ ಕೂಡಿರುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಕೋಣೆಯೆಲ್ಲ ಪುಷ್ಪಗಂಧ ಸುಗಂಧವಾದ ಎಣ್ಣೆಗಳ ಪರಿಮಳದಿಂದ ಸೂಸುತ್ತಿದ್ದಿತು. ಜಗುಲಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಕು ಪ್ರಾಣಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು.

ನಾಗರಿಕನು ಪ್ರತಿದಿನ ಸುಗಂಧ ದ್ರವ್ಯಗಳನ್ನು ಪುಸಿ ಜಳಕ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ನಂತರದಲ್ಲಿಯೂ ಇವನು ದೇಹಕ್ಕೆ ಪರಿಮಳವನ್ನು ತೊಡೆದನು. ಕಣ್ಣಿಗೆ ಕಾಡಿಗೆಯಿದ್ದಿತು. ತುಟಗಳು ಬಣ್ಣದಿಂದ ಅಂದ ಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು. ವಸ್ತ್ರಗಳಾದರೂ ಮಂದವಾದ ಸುಗಂಧವನ್ನು ಬೀರುತ್ತಿದ್ದವು. ಉತ್ತರೀಯ ವೆಂಬುದೊಂದು ವಸ್ತ್ರವು ಟೊಂಕದಿಂದ ಮೇಲಿನ ಭಾಗವನ್ನು ಮುಚ್ಚುತ್ತಿತ್ತು. ಇದು ಬಹುಶಃ ಬಣ್ಣ ಬಣ್ಣದ ರೇಶ್ಮೆ ವಸ್ತ್ರದಿಂದ ತಯಾರಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ದಿನವೊಂದಕ್ಕೆ ನಾಗರಿಕನು ಎರಡು ಸಾರೆ ಉಟ ಮಾಡಿದನು. ಅಕ್ಕಿ, ಗೋದಿ, ಹೈನ ಮುಂತಾದವುಗಳಲ್ಲದೆ ಮಾಂಸವೂ ಆಹಾರಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾಗಿತ್ತು. ಆಸನ ಮಧುಗಳೂ ಉಟದ ಅಂಶಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇದೆಲ್ಲ ಉಂಡುಟ್ಟು ಸುಖವಿಂದಿದ್ದ ಜನರ ಜೀವನವಾಗಿದ್ದರೂ, ಒಕ್ಕಲಿಗರೂ ಹಳ್ಳಿಗರೂ ಸುಖ ಶಾಂತಿ ಸಮಾಧಾನಗಳಿಂದ ನೆಮ್ಮದಿಯಾಗಿದ್ದರು. ವಸಂತೋತ್ಸವ, ಗಿಂಪೂಜೆ

ಗಣೇ ಮೊದಲಾದ ಹೆಚ್ಚುಗಳನ್ನು ನಡಿಸಲೂ ಜನರು ಆನಂದದಿಂದ ಮೈಮರೆತರು. ದೀಪಾವಳಿಯೂ ಮೊದಲಿನಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ ಹೆಚ್ಚುವಾಗಿದೆ.

ನರ್ದನವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಬಹು ನಯನಮನೋಹರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಜೂಜಾಟವೂ ಒಂದಿಲ್ಲೊಂದು ತರದಿಂದ ಹಳ್ಳಿ ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಕಂದುಕ ಕ್ರೀಡೆ (ಒಂದು ತರದ ಚಂಡಿನಾಟ) ಯೆಂಬ ಒಂದು ಆಟವು ಆಗಿನ ಜನರಿಗೆ ಬಹು ಪ್ರಿಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಮೃಗಯಾ, ನೌಕಾ ಕ್ರೀಡೆ, ಈಜುವದು, ಗುರಿಹೊಡೆಯುವದು ಮುಂತಾದವುಗಳೂ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯ ಕೆಲಸಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಶಿಕ್ಷಣವು ಸಾರ್ವತ್ರಿಕವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದ್ದಿತು. ಧರ್ಮಶಾಸ್ತ್ರ, ವ್ಯಾಕರಣ, ಅರ್ಥಶಾಸ್ತ್ರ ಮತ್ತು ವಾರ್ತಾ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದವು. ಸ್ತ್ರೀ ಶಿಕ್ಷಣವು ಅಷ್ಟೇನಿರಲಿಲ್ಲ. ಮಹತ್ವ ಪಡೆದಂತೆ ಕೋರಿದನದಿಲ್ಲ. ಧರ್ಮ ಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಸಿರತರಾಗಲಿಕ್ಕೂ ಸಂವತ್ಸರ ರಾಗಲಿಕ್ಕೂ ಆಸ್ಪದವಿದ್ದುದರಿಂದ ಸ್ತ್ರೀ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವು ಸಾಕಷ್ಟಿತ್ತೆಂದು ಕಂಡುಬರುವದು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸೀರೆಯನ್ನು ಎಂದಿನಿಂದ ಧರಿಸುತ್ತಿದ್ದಳೆಂದು ಹೇಳಲು ಬಾರದಿದ್ದರೂ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯ ಸ್ತ್ರೀಯು ಸೀರೆಯನ್ನು ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದಲೂ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ) ಧರಿಸುತ್ತ ಬಂದಳೆಂಬುವದಕ್ಕೆ ಆಧಾರಗಳಿವೆ. 'ಸ್ಕಂದ' 'ಶಿವ' ಮತ್ತಿತರ ಪುರಾಣೋಕ್ತ ದೇವತೆಗಳು ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೂಜೆಗೊಂಡವು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಕೃತ, ಪಾಲೀ ಭಾಷೆಗಳು ರಾಜಭಾಷೆಗಳಾಗಿದ್ದು, ವಾಲ್ಮೀಯವು ಬಹುಮುಖವಾಗಿ ಬೆಳೆಯಿತು.

ಅಭ್ಯಾಸನಗಳು:

೧. ಕೆಳಗೆ ಕಾಣಿಸಿದ ಮಹಾವ್ಯಕ್ತಿಗಳು ಯಾವ ಮಹಾಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿದರೆಂಬುದನ್ನು ತಪ್ಪುಗಳ ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಗೆರೆಯ ಮೇಲೆ ಬರೆಯಿರಿ.

ಚಾಣಕ್ಯ

- ಚಂದ್ರಗುಪ್ತ

ಅಶೋಕ

ಮೊಗ್ಗಲಿ ಪುತ್ರ ಪಿಪ್ಪ ಮೆಗ್ಗಾಸ್ಥಾನೀಕ ಸಂಘಮಿತ್ರ

೨. ಕೆಳಗೆ ಕೆಲವು ಅರ್ಪಣಾ ವಾಕ್ಯಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಸಂಗತಿಗಳಿಗೆ ಅವು ಸರಿಯಾಗುವಂತೆ ಪೂರ್ತಿಗೊಳಿಸಿರಿ.

- ಅ. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಮೌರ್ಯ ವಂಶವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ .....
- ಬ. ವಿಂಮಸಾರನು ಕಲಿಂಗ ದೇಶವನ್ನು ಗೆ.....
- ಕ. ಅಶೋಕನು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಆ.. . .
- ದ. ಅಶೋಕನ ಕೊನೆಯ ದಿನಗಳು ಸುಖವಾಗಿ ಹೋಗಿ . . .

೩. ಪುರು ಮಕ್ಕು ಅಲೆಕ್ಸಾಂಡರ ಇವರ ನಡುವೆ ನಡೆದ ಸಂಭಾಷಣೆಯನ್ನು ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಬರೆದಿರಿ.

೫. ಮಗಧ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ. (ಮುಂದೆ ಸಾಗಿದ್ದು.)

ಮೌರ್ಯವಂಶದ ಕೊನೆಯ ಅರಸು ಬೃಹದ್ರಥನನ್ನು ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನೆಂಬ ಅವನ ಸೇನಾಪತಿಯು ಕೊಲೆಮಾಡಿದನಷ್ಟೆ ! ನಂತರ ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನೇ ರಾಜ್ಯದ ಒಡೆಯನೆಂದು ಸಾರಿದನು. ಆದರೆ ಇವನು ರಾಜಚಿಹ್ನೆಗಳನ್ನು ಭರಿಸಿದಂತೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. 'ಸೇನಾಪತಿ ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನು' ಒಂದು ಅಶ್ವಮೇಧ ಯಾಗವನ್ನುಮಾಡಿ ತನ್ನ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು ಶೋಧಿಸಿದನು. ಇವನ ನಂತರ ಇವನ ಮಗನಾದ ಅಗ್ನಿಮಿತ್ರನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಕವಿಚಕ್ರವರ್ತಿಯಾದ ಕಾಲಿದಾಸನು ಇವನ ಓಲಗವನ್ನು ಆಲಂಕರಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಅಗ್ನಿಮಿತ್ರನ ನಂತರ ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಅರಸರು ಹಾಗೂ ಹೀಗೂ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯ

ವನ್ನು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಗಂಗಾನದಿಯ ದಂಡೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಯ್ದುಕೊಂಡರು. ಕೃ. ಪೂ. ೧೭೧ರಲ್ಲಿ ಕಲಿಂಗ ದೇಶದ ಅರಸು ಪಾಟಲಿಪುತ್ರಕ್ಕೆ ಸುಗ್ಗಿದನು. ಆಗ ಮಗಧದಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಮಿತ್ರನ ಮಗ ಬ್ರಹ್ಮಸ್ಥಿತಿಮಿತ್ರನೆಂಬಾತನು ರಾಜ್ಯಭಾರ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನು ವೈದಿಕಮತವನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದನು. ಶಿವನು ಇವನಿಗೆ ಆರಾಧ್ಯದೇವತೆಯೆನಿಸಿದನು. ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನು ಬೌದ್ಧಮತದವರನ್ನು ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಓಡಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು. ಅನೇಕ ಬೌದ್ಧಮತಗಳನ್ನೂ ಬೌದ್ಧಭಿಕ್ಷುಗಳನ್ನೂ ನಾಶಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರುವುದು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ನರ್ಮದೆಯವರೆಗೂ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಪಂಜಾಬವರೆಗೂ ಇವನ ರಾಜ್ಯವು ಸರಿಸಿತು. ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನೈಯಾಕರಣೀಯಾದ ಪಾತಂಜಲಿಯು ಇವನ ಸಮಕಾಲೀನನೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ. ಇವನು ಪಾತಂಜಲಿಯ ಯೋಗಸೂತ್ರಗಳೆಂಬ ಮಹತ್ವದ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕಾರ್ಲಿಗುಡೆಗಳು ರಚಿತವಾದವು. ಅಜಂತೆಯ ಗುಹೆಗಳ ರಚನೆಗೆ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು.

ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಿಲಿಂದರ ಎಂಬ ಬೌದ್ಧಮತೀಯ ರಾಜನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವಾದ ಪಂಜಾಬದಿಂದ (ರಾಜಧಾನಿ ಶಿಯಾಲಕೋಟದಿಂದ) ಸುಗ್ಗಿ ಬಂದು ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆಯೋಧ್ಯೆಯ ಸರ್ಯಂತ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕಾಳುಗಡುಹಿದನು. ಸಿಂಧ, ರಜಪುತಾನಾ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನಲ್ಲದೆ ಮಗಧದಮೇಲೆ ದೌಡುಮಾಡುವ ಸಾಹಸ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಕೈಹಾಕುವಂತೆ ಹವಣಿಸಹತ್ತಿದನು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನು ಅವನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗಿ ಅವನನ್ನು ಓಡಿಸಿದನು. ಮಿಲಿಂದರನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದ ನಂತರ ಸಾರ್ವಭೌಮಚಿತ್ತನೆಂದು ಅಶ್ವಮೇಧವನ್ನು ಪುಷ್ಯಮಿತ್ರನು ನಡೆಸಿದನು. ಇವನಿಂದ ಪ್ರಾರಂಭವಾದ ವಂಶಕ್ಕೆ ಶುಂಗವಂಶವೆನ್ನುತ್ತಾರೆ.

ಶುಂಗವಂಶದ ಕೊನೆಯ ಅರಸನಾದ ರಾಜಾ ದೇವಭೂಮಿಯೆಂಬವನು ಬಹಳ ದುರ್ವ್ಯಸನಿಯಿದ್ದದರಿಂದ ವಾಸುದೇವನೆಂಬ ಹೆಸರಿನ ಸೇನಾಪತಿಯು ದೇವಭೂಮಿಯ ಕೊಲೆಮಾಡಿ ತಾನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ವಾಸುದೇವನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ ವಂಶಕ್ಕೆ ಕಣ್ವವಂಶವೆಂಬ ಹೆಸರು. ಈ ವಂಶದ ರಾಜರು

ಸುಮಾರು ನಾಲ್ಕುಶೈದು ವರ್ಷಕಾಲ ರಾಜ್ಯ ನಡೆಸಿದರು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲೆಡೆಗೆ ಗೊಂದಲಮಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಯಿತು.

ಮೌರ್ಯರಾಜ್ಯವು ಮುಳುಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಗೊಂದಲಮಯ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯುಂಟಾಗಿತ್ತು. ಯಾಕಂದರೆ ಚೀನಾಚಕ್ರವರ್ತಿಯು ಚೀನದೇಶದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡಗೋಡೆಯನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದಾಗ ಮಂಗೋಲ ಕುಲಗಳು ಚೀನದ ಆಶೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಬೇರೆ ಕಡೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸುವನ್ನು ಪಡೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಮಂಗೋಲ ಕುಲಗಳು ಕೃ. ಪೂ. ೧೬೦ರಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಕಡಿದಾಡಿ ಹೊಣರು ಯೂ-ಚಿ ಜನರಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ಒತ್ತಿಬಂದರು. ಯೂ ಚಿ ಜನರು ಶಕರಿದ್ದಲ್ಲಿಗೆ ನುಗ್ಗಿಬಂದು ಅವರ ಹುಲ್ಲು ಗಾವಲುಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡರು. ಶಕರು ತಮ್ಮ ನೆಲೆಗಾಗಿ ಬ್ಯಾಕ್ಟ್ರಿಯಾ, ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನ, ಸಂಜಾಬಗಳನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಶಕರು ಹಿಂದುಸ್ತಾನದ ಆರ್ಯರಿಂದಲೂ ಗ್ರೀಕರಿಂದಲೂ ಸುಧಾರಣೆ ಪಡೆದರು. ಭಾರತದ ವಾಯವ್ಯಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಇವರು ರಾಜ್ಯಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು 'ಉತ್ತರ ಸತ್ರಪ'ರೆಂದು ಹೆಸರು ನಡೆದರು. ಏಕೆಂದರೆ ಇಲ್ಲಿ ಆಳುವ ಶಕರು ಮೂಲ ಶಕಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ತಮ್ಮ ಮುಖ್ಯವಿನ್ಯಾಸ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಶಕರನ್ನು ಮೂಲಸ್ಥಾನದಿಂದ ಹಿಡಿದ ಯೂ-ಚಿ ಜನರ ತಂಡವೊಂದಕ್ಕೆ ಕುರಿ ಅಥವಾ ಕುಶಾನ ಕುಲದವರೆಂಬ ಹೆಸರು. ಇವರು ಪುರುಷಪುರ(ನೇಶಾವರ)ವನ್ನು ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠನೆಂಬ ಅರಸು ಒಬ್ಬರೇ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದನು.

ಕುಶಾನರೂ ಗ್ರೀಕರೂ ಭಾರತವನ್ನು ಗೆದ್ದು ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಇಲ್ಲಿ ಬೀರಿದರೆಂದು ಹೇಳಲು ಆಸ್ಪದವಿಲ್ಲ. ಈ ಮೊದಲೆ ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದ ಕುಶಾನರು ಪುರುಷಪುರದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ನೆಲೆಸಿದರು. ಕನಿಷ್ಠನು ಭಾರತದ ಧರ್ಮ-ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮ- ವನ್ನೇ ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಇದೇ ಮೇರೆಗೆ ಶಿಕಂದರನ ನಂತರ ಯಾವ ಗ್ರೀಕರಾಜನೂ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಡಲು ಬಯಸಲಿಲ್ಲ. ಗ್ರೀಕಜನಾಂಗವು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿದ ಉದಾಹರಣೆಗಳಿಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮೌರ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಅಳಿದ ಬಳಿಕ ಗ್ರೀಕರು ೨೦೦ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಅಧಿಪತ್ಯ ನಡೆಸಿದರೆಂದು ಹೇಳುವುದುಂಟು ಆದರೆ ಅದು ನಿರಾಧಾರವೆನಿಸುವದು.

ಕುಶಾನ ಆರಸರಲ್ಲಿ ಕನಿಷ್ಠ ಹಾವಿಷ್ಯ ಮತ್ತು ವಾಸುದೇವನೆಂಬ ಮೂವರು ರಾಜರು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದರು. ಒಂದು ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈಗಿನ ಅಲಖಾ-ಬಾದದ ವರೆಗೆ ಅವರ ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರವಾದರೂ, ಆರು ಕೊಡಲಿ ಮಾಯವಾಯಿತು. ಯಾಕೆಂದರೆ ಮಧ್ಯಭಾರತದ ಯೋಧೇಯ, ಆರ್ಜುನಾಯನ ಮತ್ತು ಮಾಳವರೆಂಬವರು ಕುಶಾನರನ್ನು ಮೂಲೆಗೊತ್ತಿದರು. ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ಭಾರತದ ಬಿವರೆಂಬ ರಾಜರು ಈಗಿನ ಬುಂದೇಲಖಂಡದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದರು. ಇವರಲ್ಲ ಹಲವು ಆರಸರು ಅಶ್ವ ಮೇಧಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ವೀರಶೇನ ಸಂಖಾತನು ಬಹಳ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದನು. ಕ್ರಿ. ಪ. ೨೮೪ರಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ವಾಕಾಟಕ ರಾಜರ ಕೂಡ ಇವರು ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಿದ್ದರು. ಇವರು 'ಸಂದಿವರ್ಧನ' ವೆಂಬಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಮಧ್ಯ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಳಿದು ಹೋಗಿಹತ್ತಿದ ಅಧ್ಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಾಯ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಪ್ರವರ ಸೇನನೆಂಬವನು ಬಹಳ ಹೆಸರಾದ ಆರಸು. ಇವನ ಮಗನಾದ ಸರ್ವಸೇನನು ಕರ್ನಾಟಕದ ವರೆಗೆ ತನ್ನ ಕಾಲಾ ಚಾಚಿದನು. ಈ ಕಾಲದ ರಾಜರೂ ಪ್ರಚಿದ್ಧರೂ, ಸಂಸ್ಕೃತ ಸಾಹಿತ್ಯದ ಬೆಳವಣಿಗೆಗೆ ನೆರವು ನೀಡಿದ್ದರಿಂದ ಈ ನಂತರ ಬಂದ ಗುಪ್ತ ಆರಸರ ಕಾಲವು 'ಸುವರ್ಣ ಯುಗ'ವೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು.

ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯಗಳು ಉದಯ ಹೊಂದಿದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಂಧ್ರರ ರಾಜ್ಯವು ಬಹಳ ಪ್ರಬಲವಾಯಿತು. ಅಶೋಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಾತವಾಹನ ಮನೆತನದ ಆರಸು ಆಂಧ್ರರಾಜ್ಯದ ಪಟ್ಟಿನೇರಿದ್ದನು. ಸೀಮಾನು ಮತ್ತು ಅವನ ಮಗ ಶಾತಕರ್ಣಿಯೆಂಬವರು ಸ್ವಾಧೀನದ ವಂಶಜರಾದ ರಾಜರಿಗೆ ಶಾಲಿವಾಹನ, ಶಾತವಾಹನ ಅಥವಾ ಆಂಧ್ರಬೃಹದೇವರು ಕರೆದರು. ಇವರ ರಾಜ್ಯವು ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ಪೈಲಣ ನಾಸಿಕ ಮತ್ತು ಪೂರ್ವಕ್ಕೆ ಬಂಗಾಲ ಉಪಸಾಗರದವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿತು.

ಒವರಲ್ಲಿ ನೇಮುಖನಂಬ ರಾಜನೇ ಕಣ್ವನಂಶವನ್ನು ಪರಾಭವಗೊಳಿಸಿ ಮಗಧರಾಜ್ಯವನ್ನು ವಾದಾಕೃಂತ್ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಹೊರ ಗಿನಿಂದ ದಾಳಿಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಶಕ, ಹೂಣ, ಯೂ-ಚಿ ಸಂಗಡ ಆಂಧ್ರಭೃತ್ಯರ ಗೌತಮಪುತ್ರ ಶಾಲಿವಾಹನ ಎಂಬಾತನು ದೊಡ್ಡ ಪರಾಕ್ರಮವನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. (ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೦೬- ೧೩೦) ಅವನು ಶಕರನ್ನು ತಡೆದು ನಿಲ್ಲಿಸಿ ಅವರನ್ನು ದುರ್ದಶೆಗೊಳಿಸಿದನು. ಗೌತಮ ಪುತ್ರ ಶಾಲಿವಾಹನನ ನಂತರ ಅವನ ಮಗನಾದ ರಾಜಾ ಪುಲಮಾಯಿ ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಆಗ ಶಕರ ಅರಸನು ರುದ್ರದಾಮನ್ ಎಂಬಾತನಿದ್ದನು. ಇವನ ಮಗಳನ್ನು ರಾಜಾ ಪುಲಮಾಯಿಯು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರೂ ಶಕ ಮತ್ತು ಆಂಧ್ರಭೃತ್ಯರಲ್ಲಿಯ ಜಗಳವು ನಿಲ್ಲಿಲಿಲ್ಲ. ಒಂದು ಸಲ ರುದ್ರದಾಮನು ಸ್ವತಃ ಆಂಧ್ರಭೃತ್ಯರ ಮೇಲೆ ಏರಿಬಂದನು. ಪುಲಮಾಯಿಯು ಅವನನ್ನು ಹೊಡೆದೊಡಿಸಿ, ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಹೆಚ್ಚಿಸಿದನು. ಇವನ ಮರಣದ ನಂತರ ಅಲ್ಲಿದ್ದ ಲಪ್ಸುರೀ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರರಾದರು.

ಗುಪ್ತ ವಂಶ;

ಮಗಧದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಲಿಫಿಯೆಂಬದೊಂದು ಗಣರಾಜ್ಯವು ಮೊದಲಿ ನಿಂದಲೂ ಬೆಳೆದುಬಂದಿದ್ದಿತು. ಮಗಧ ಮತ್ತು ಈ ಗಣರಾಜ್ಯವು ಸಮಯ ಸಾಧಿಸಿದಾಗ ಒಂದನ್ನೊಂದು ಆಕ್ರಮಿಸುವ ಪರಿಸ್ಥಿತಿವೂ ಇತ್ತು. ಇಷ್ಟು ಬಲಾಢ್ಯವಾದ ಗಣರಾಜ್ಯದ ಕೂಡ ಯಾವ ದೇಶವಾಡರೂ ಸಂಬಂಧ ಬೆಳೆಸಬಹುದಲ್ಲವೆ ? ಓರ್ವ ಲಿಫಿಯ ಕನ್ಯೆಯನ್ನು ಮಗಧ ರಾಜಮನೆತನಕ್ಕೆ ಮದುವೆಮಾಡಿ ಕೊಡಲಾಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಇವೆರಡು ಒಂದುಗೂಡುವ ಲಕ್ಷಣಗಳು ತೋರಹತ್ತಿದವು.

(ಗಣರಾಜ್ಯವೆಂದರೆ ಪ್ರಜಾಧಿಪತ್ಯದ ರಾಜ್ಯ. ಗಣರಾಜ್ಯವೆನಿಸಿದ ಲಿಫಿಯು ಒಂದು ಸಾವಿರ ವರುಷಗಳವರೆಗೆ ಬಾಳಿತು. ಅದೇಕೆ ? ಧಾರವಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಕಾಲದಿಂದಲೂ ಗಣರಾಜ್ಯಗಳು ನಡೆದುಬಂದಿವೆ. ಬರಬರುತ್ತವೆ.

ಇವು ಅಕ್ರಮಿಸಲ್ಪಟ್ಟವು.)

ಲಿಭವಿರಾಜನ ಅಳಿಯನಾಗುವ ಸಂದರ್ಭವು ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನೊಬ್ಬ ಅರಸನಿಗೆ ದೊರೆಯಿತು. ಇವನ ತಂದೆ ಘಟೋತ್ಕಚನೆಂಬಾತನು ಈಗಿನ ಬನಾರಸದ ಹತ್ತಿರ ಒಬ್ಬ ಜಹಗೀರದಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇವನ ಪಾಟಲೀಪುತ್ರವನ್ನು ಅಪಹಾರಮಾಡಿದನು. ಮತ್ತು ತಾನೇ ಮಗಧದ ರಾಜನೆಂದು ಸಾರಿದನು. ಪ್ರಜರಿಗೆ ಬೇಡಾದವನಾದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಯುವಕನಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಜನರು ದಂಗೆಯೆದ್ದು ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವನು ಅಯೋಗ್ಯನೆಂದು ನಿಷ್ಕರ್ಷಿಸಿದರು. ಅದ್ದರಿಂದ ಅವನು ತನ್ನ ಮಗ ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನಿಗೆ 'ಇನ್ನು ನೀನೇ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರೂಪಿಸಿಕೊಳ್ಳು' ಎಂದು ಹೇಳಿ ತೀರಿಕೊಂಡನು.

ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮಗನಾದ ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನು ಮಗಿಲಾದ ಬೃಹದ್ರಥನನ್ನು ಪಡೆದನು. ಮತ್ತು ಮಗಧವನ್ನು ಮೊದಲನೆಯ ಸುಸ್ಥಿತಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಟ್ಟನು. ಇವನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಗೈದು, ಅದ್ವೈತ, ಗೆದ್ದನು. ಉತ್ತರದ ಸಮಸ್ತ ರಾಜರಾಗಲಿ ಒಡೆಯನೆನಿಸಿದನು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೆ ತ್ರೈರಾಜ್ಯ (ಪಾಂಡ್ಯ, ಚೋಳ, ಕೇರಳ)ಗಳು, ಸೌರಾಷ್ಟ್ರದ ಪಕ್ಷಿಮಕರಾವಳಿಗಳು ಇವನ ವಶವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಇವನ ದ್ವಿಜಯದ ವಿವರಗಳನ್ನೆಲ್ಲ ಅಲಪಾಬಾದದ ಸ್ತಂಭಲೇಖದಲ್ಲಿ ಕಾಣಿಸಲಾಗಿದೆ. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡೆಯ ವಿಷ್ಣುಗೋಪ, ಪೀಠಪುರದ ಮಹೇಂದ್ರ, ಎಂಬ ಹೆಸರುಗಳು ಬರುವುದರಿಂದ ಇವನ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯ ಬಗ್ಗೆ ಯಾವ ಶಂಕೆಯೂ ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವಾಕಾಟಕರ ಮೂಲಪ್ರದೇಶವಾದ ವಿಂಧ್ಯದ ನೆರೆಯ ದೇಶಗಳನ್ನು ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನು ಇಯಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ ಗುಪ್ತಮನೆತನ ಮತ್ತು ವಾಕಾಟಕ ಮನೆತನಗಳ ನಡುವೆ ಶರೀರಸಂಬಂಧಗಳಾಗುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು ಇವೆರಡು ಮನೆತನಗಳು ಸೌಹಾರ್ದದಿಂದಿದ್ದವೆಂದು ಬಗೆಯಬಹುದಾಗಿದೆ.

ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತಗಳೂ, ಮಾಂಡಲೀಕರೂ, ಗಡಿ ಪ್ರಾಂತ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ಜಹಗೀರುದಾರರೂ ಒಳಗೊಂಡಿದ್ದರು. ಅರಸರಲ್ಲೆಲ್ಲ ತಾನು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠನೆಂದು ತೋರಿಸಲು ಇವನು ಒಂಕು ಅಶ್ವಮೆಧಯಾಗವನ್ನು

ಮಾಡಿದನು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಚಲಾವಣೆಗೆ ಬಂದ ನಾಣ್ಯಗಳಲ್ಲಿ ಕುದುರೆಯ ಚಿತ್ರವಿದ್ದುದೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ದಂಡಯಾತ್ರೆ ಮುಗಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನು ರೋಮಕ ಸಮ್ರಾಟರಿಂತೆ ಬಿರುದುಗಳನ್ನೂ ಘನತೆಯ ಚಿನ್ನಗಳನ್ನೂ ಧರಿಸಿದನು.

ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನು ಪರಾಕ್ರಮಿಯಿದ್ದಂಥ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳ ಪ್ರಿಯನೂ ಆತನು. ಅವನು ಸ್ವತಃ ಕಸಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಪಂಡಿತರನ್ನು ತುಂಬಾ ಸಂಶೋಧಿಸಿದ್ದನು. ಸಂಗೀತದ ಮೇಲಿದ್ದ ಮಮತೆಯ ಕುರುಹೆಂದು ಇವನು ತನ್ನ ಸಾಗ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ವೀಣೆಯ ಚಿತ್ರ ತೆಗೆಸಿದನು. ತನ್ನ ಕೆಂಡತಿ ದತ್ತಾದೇವಿಯ ಚಿತ್ರವು ಬೇರೆ ಕೆಲವು ನಾಣ್ಯಗಳ ಮೇಲಿದೆ. ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೩೪೦ರಿಂದ ೩೭೫ರ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರವಹಿಸಿ ಮರಣಮೊಂದಿದನು.

ತರುವಾಯ ರಾಮಗುಪ್ತನೆಂಬಾತನು ಸಿಟ್ಟಿನವನಾದನು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಕರು ತೋರಿಕೊಂಡು ಅನಾಹತಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದರು. ದ್ರಸ್ತವ್ಯವೆಂದರೆ ಅವರನ್ನು ತಡೆಯಲು ರಾಮಗುಪ್ತನು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ಈ ಶರದ ಧೈರ್ಯಗೇಡಿತನವು ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆದೀತೆ ? ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮಗುಪ್ತನು ಸಿಟ್ಟಿನವನೇ ಕಳೆದುಕೊಂಡನು. ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮಗನಾದ (ದತ್ತಾದೇವಿಯಿಂದ ಜನಿಸಿದ) ಅನೆಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಸಿಟ್ಟಿನವನಾದನು. ಇವನಿಗೆ ಶಕರಿ ವಿಶ್ವಮಾಧಿಪತ್ಯವೆಂಬ ಕರೆಯ ಲಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನು ಶಕರನ್ನು ಹೊರಗಟ್ಟಿ ಶಕರಿ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಸಾರ್ಥಕಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇವನ ರಾಜ್ಯವು ಗುಜರಾಠ ಕಾಶ್ಮೀರಾದಿಗಳನ್ನೊಳಗೊಂಡು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿತ್ತು.

ಇವನು ವಿಂಧ್ಯದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ರಾಜರಿಸಿದ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಜಪುತ್ರಿಯನ್ನು ಲಗ್ನಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಮಗಳಾದ ಪ್ರಭಾವತಿಯಂ ಬಾಕಿಯನ್ನು ದುದ್ರಸೇನನೆಂಬ ವಾಲ್ಮೀಕಿ ರಾಜಕುಮಾರನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಈ ರೀತಿ ಬಲಗೊಂಡ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ಶಕ ಮುಂತಾದ ದಾಳಿಗಾರರನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲು ಸಮರ್ಥನಾದನು. ಇವನು ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನ ಕೊಟ್ಟನು.

ಲ್ಲದೆ ವಿಷ್ಣು ಭಕ್ತನಾಗಿ ಪರಮ ಭಾಗವತನಿಸಿದನು. ಪುರಾಣೋಕ್ತ ನೈದಿಕ ಮತವನ್ನು ಇವನು ಪುನರುಜ್ಜೀವನ ಗೊಳಿಸಿದನಲ್ಲದೆ ಚೌದ್ವಿಮತವನ್ನೂ ಕೂಡ ಹೊಸ ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮವು ತಲೆಯೆತ್ತುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಇವನ ಆಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ನವರತ್ನಗಳೆನಿಸಿದ ಅಮರ ಕಾಲಿದಾಸ ಮುಂತಾದವರೂ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಶಿಲ್ಪಿಗಳೂ ಇದ್ದರು. ಇವನು ಉಚ್ಚಯನಿಯನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದರ್ಶರಾಜನೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡು ಕ್ರಿ. ಶ. ೪೧೩ರಲ್ಲಿ ಕಾಲವಾದನು.

೨ನೇಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಮಗ ೧ನೆಯ ಕುಮಾರಗುಪ್ತನು ಸಾಲ್ವತ್ವ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರಮಾಡಿದನು. ಆದರೆ ಈ ವೇಳೆಗೆ ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿ ಹೊಣರು ಒತ್ತಿಬರಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನೆನ್ನದಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಇವನ ಸಂತರ ಬಂದ ಸ್ಕಂದಗುಪ್ತನ ಕಾಲದಷ್ಟೆಯೂ ಹೊಣರು ಒಳನುಗ್ಗುತ್ತಲೇ ಇದ್ದರು. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೊಣರು (ಹನ್ಸ್) ರೋಮಕರನ್ನೂ ಮಧ್ಯಯೂರೋಪದ ಇತರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳನ್ನೂ ಸೂರೆಗೊಂಡರಷ್ಟೆ ! ಆದರೆ ಗುಪ್ತ ಅರಸರ ಸುಸಜ್ಜಿತ ರಾಜ್ಯಭಾರದ ಮುಂದೆ ಹೊಣರ ಆಟ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಸ್ಕಂದಗುಪ್ತನು ಎಷ್ಟೋಸಲ ಮಲಗಲು ನೆಲಸಿಗದೆ ಹೋರಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಈ ಹೋರಾಟದಲ್ಲಿ ಸ್ಕಂದಗುಪ್ತನು ಯಶಸ್ಸು ಪಡೆದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಾರತದ ಗಡಿಗಳಲ್ಲಿ ಒಳನುಗ್ಗಲಾರದ ಹೊಣ ಜನರು ಯುರೋಪದ ಪೂರ್ವದ ಜೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಉಪಟಳ ನಡೆಸಿದರೋ ಏನೋ ? ಮುಂದೆ ಸೂರಾರು ವರ್ಷ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸಿ ಭಾರತದ ಪ್ರವೇಶ ಪಡೆಯುವದರೊಳಗೆ ಹೊಣರ ರಭಸವು ಕಡಿಮೆಯಾಗಿದ್ದಿಂತೆಂದು ಪೇಳಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಗೋರನೂನ ಮತ್ತು ಮಿಹಿರಗುಲರಂಥ ದುಷ್ಟ ಹೊಣರು ಮಾಡಿದ ಕೆಲವು ಅಸಾಹುತಗಳು; ನಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದ ಇತಿಹಾಸಗಳಿವಾಹವನ್ನು ತಡೆಗಟ್ಟಲಾರವು.

ಹೊರಗಿನ ದಾಳಿಗಳಿಂದ ಹೆಣ್ಣಾದ ಗುಪ್ತ ಅರಸರು ಸ್ಕಂದಗುಪ್ತನ ನಂತರ ಪಟ್ಟದ ಕೆಲಹಗಳಿಂದ ಪೀಡಿತರಾದರು. ಕೆಲಕಾಲ ಯಾದವರ ಕೆಲ ಹೆಗಲು ನಡೆದ ಬಳಿಕ ಬುದ್ಧ ಗುಪ್ತನೆಂಬ ಅರಸನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ

ಮತ್ತೆ ರೂಪಿಸಿತು. ನಂತರ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಗುಪ್ತರ ಮಾಂಡಲಿಕರು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾದರು. ಇನ್ನೊತ್ತಿಗೆ ಅಂದರೆ ಕ್ರೈ. ಶ. ೫೪೪ ರ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ತೋರೆ ಮಾನೇಂಬ ಹೂಣಾಧಿಪನು ಮಾಳವ ಪ್ರಾಂತದವರೆಗೆ ಸುಗ್ಗಿ ಬಂದು ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಬರಬರುತ್ತ ಗುಪ್ತ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಮಾಯ ವಾಯಿತು.

ಗುಪ್ತ ಅರಸರ ಕಾಲದ ಸಾಮಾನ್ಯ ವಿವೇಚನೆ:

ಆಡಳಿತ:—

ಗುಪ್ತ ಸಮ್ರಾಟರ ಕಾಲವು ಒಂದೂ ವೈಭವದ ಶಿಖರ ಪ್ರಾಯವಾದುದೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಸಾಹಿತ್ಯ, ಧರ್ಮ, ಕಲಾ, ಶಿಲ್ಪ, ವಾಣಿಜ್ಯ ವಸಾಹತುಗಳ ವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಈ ಕಾಲವು ಮಹದುನ್ನತಿಯ ಕಾಲವೆಂದು ಹೇಳು ತ್ತಾರೆ.

ಆಡಳಿತೀಯ ಕ್ರಮವನ್ನು ಗುಪ್ತ ಅರಸರು ಮೊದಲಿಂದಲೇ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇನ್ನೊತ್ತಿಗೆ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಅನುವಂಶಿಕವಾಗಿ ಪರಿಣಾಮಪಟ್ಟಿದ್ದವು. ಮೊದಲಿಂದ ಕಲ್ಪಿಸಿದ ಮಹಾಮಾತ್ರರೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಸಿದರು. ಈ ಪದವು ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಿನ ಹುದ್ದೆಯು. ಕುವಾರಾಮಾತ್ಯರೆಂಬ ಇನ್ನೊಂದು ತರದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ಆಗ ಕೆಲಸ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಗ್ರಾಮಿಕರೆಂಬವರು ಈಗಿನ ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ಪ್ರಾಂತಗಳ ಆಡಳಿತೀಯ ಉಪರಕರೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ವಶಕ್ಕೆದ್ದಿತು.

ಕೇಂದ್ರದ ಆಡಳಿತೀಯ ಅರಸನ ಸ್ವಂತ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಇವನಿಗೆ ಸಲಹೆ ಕೊಡಲು ಒಂದು ಮಂತ್ರಿಮಂಡಲವಿದ್ದಿತು. ಈ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯು ಮುಂದಾಳುವೆನಿಸಿದನು.

ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ತರಗತಿಯ ಗ್ರಂಥಗಳು ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬೆಳಕಿಗೆ

ಶತಕದೊಳ್ ಸಿಕ್ಕಿ ಜನರಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಿಸಿ ಬೇರೂರಿತು. ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತ ಮತ್ತು
೨೯೫. ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನು ವೈಕ್ಯವರೇ ಆಗಿದ್ದರೆಂದು ಸ್ಪಷ್ಟವಿದೆ.

೨. ೮. ೧ನೆಯ ಶತಕದಿಂದಲೂ ಸಾಗಿದ ಸಮುದ್ರ ಕಾಂಗೆಯಿಂದ
೨೯೬. ಕೊಬೀನಚಾಯನಾ, ಶಾಂತಿಸಾಗರದ ಇತರ ಸಡುಗಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ
ಹಿಂದೂರಾಜ್ಯಗಳು ಸ್ಥಾಪಿತವಾದವು. ಸಮುದ್ರ ಸಾಗಿಯು ಕ್ರಿ. ಪೂ.
೬ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದಲೂ ನಡೆದುಬಂದರೂ ಭಾರತೀಯರು ಗುಳಿವೋದ
ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಕ್ರಿ. ೮. ೧ನೆಯ ಶತಕದಿಂದ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ.

ಫಾ-ಹಿಯೇನ(ಫಾ-ಶಿನನ್):-

ಇವನು ಎರಡನೆಯ ಚಂದ್ರಗುಪ್ತನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭಾರತದ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು
ಶೈಕೊಂಡನು. ಫಾಹಿಯೇನನು ಉತ್ತರ ಚೀನದವನು. ಚಕ್ರತನದಲ್ಲಿಯೆ
ತಂದೆಯಾಗಲು ಇವನನ್ನು ಒಂದು ಬೌದ್ಧ ಮಠಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಸಿ ಬಿಟ್ಟಿದ್ದರು.
ದೊಡ್ಡ ನಿನಾದ ಮೇಲೆ ಭಿಕ್ಷುವಾದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚೀನದ ಮಠಗಳ
ಲ್ಲಿಯೆ ಜೀವನವು ಅಕ್ಕು ನಿಯಮಬದ್ಧವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಫಾಹಿಯೇನನು ಭಾರ
ತೀಯ ಭಿಕ್ಷುಗಳಿಂದ, ಭಾರತದ ಬೌದ್ಧ ಮಠಗಳಲ್ಲಿ 'ವಿನಯ'ವನ್ನನುಸರಿಸಿ
ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ನಿಯಮ ಬದ್ಧ ಜೀವನದ ರೀತಿಯನ್ನು ತಿಳಿದುಕೊಂಡು ಅದರೊಡನೆ
ಚೀನದ ಮಠಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಜೀವನವನ್ನು ಯೋಲಿಸಿರಬಹುದು. ಇದರಿಂದ
ಎದ್ದು ಕಂಡ ಕೊರತೆಗಳನ್ನು ಹೋಗಲಾಡಿಸಲು ಫಾಹಿಯೇನನು ಭಾರತಕ್ಕೆ
ಬಂದು ಇಲ್ಲಿಯ ಮಠದ ಜೀವನದ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಾಣಲು
ತಪಸ್ಸುತಿದ್ದನು. ಅವನ ಉದ್ದೇಶವು ನಿಷ್ಫಯವನ್ನು ಅಂದರೆ ಬಿಕ್ಷುಗಳು
ಅನುಸರಿಸಬೇಕಾದ ನಿಯಮಾನುಲಿಗಳನ್ನು ಮತ್ತು ಅವರ ದೈವಹಾರವನ್ನು
(ಬಳಕೆ) ಕಲಿಯುವದಿತ್ತು. ತನ್ನ ಗುರಿಯನ್ನು ಮುಟ್ಟಲು ತಾನು ಎಷ್ಟು
ಕಷ್ಟಪಡಬೇಕಾಯಿತೆಂಬುದನ್ನು ಕೂಡ ಲೆಕ್ಕಿಸಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೩೯೯ರಲ್ಲಿ
ನಿಜವಾಗಿ ಎರೆಯದ ಇತಿಹಾಸದಲ್ಲಿ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕಾಲವು. ಯಾಕೆಂದರೆ,
ವಿದ್ಯಾ ಹಾಗೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಚೀನದ ಯುವಕರ
ಪ್ರವೇಶವೆಂದು ಹೊರಟಿತು. ಈ ಸಂಕ್ರಾಂತಿಯ ಮುಂದಾಳು ಫಾಹಿಯಾನ

ಸಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಕೃ. ಶ. ೩೯೯ರಲ್ಲಿ ಚೀನದಿಂದ ಹೊರಟು ೧೫ ವರ್ಷಗಳವರೆಗೆ ಪರದೇಶಗಳ ಸಂಚಾರ ಮಾಡಿ ಕೃ. ಶ. ೪೧೪ರಲ್ಲಿ ತಿರುಗಿ ಚೀನಕ್ಕೆ ಹೋದನು.

ಚೀನದ ಈ ಮಹಾಯಾತ್ರಿಕನು ಮೇಳಕೂಡದವನು. ಕಷ್ಟಗಳನ್ನನುಭವಿಸುತ್ತ ಗೋಬಿಯ ಉಸುಕಿನ ಬಯಲನ್ನು ದಾಟಿ ತುರ್ಪಾನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮುಟ್ಟಿದನು. ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರ ತಂಡದ ಹಾದು ಕಾಯುತ್ತ ಅವನು ಕೆಲ ದಿನ ಅಲ್ಲಿರಬೇಕಾಯಿತು. ಮತ್ತೆ ೩೫ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ಸಂಕಟಮಯವಾದ ಪ್ರವಾಸ ಮಾಡಿ ತಕ್ಕಾಮಕಾನದ ಉಸುಕಿನ ಬಯಲನ್ನು ದಾಟಿ ಖೋತಾನ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಫಾ-ಹಿಯೋನನು ಜಲರನ್ನರನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಭೂಮಾರ್ಗ ಪ್ರವಾಸವನ್ನೇ ಯಾಕೆ ಕೈಕೊಂಡನೆಂಬುದರಿಂದ, ಸ್ಪಷ್ಟಿಗೆ ನಾವು ಉತ್ತರ ಕೊಡಬೇಕಾಗುತ್ತದೆ. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ಚೀನ ದೇಶಗಳ ನಡುವೆ ಸಮುದ್ರ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ವ್ಯಾಪಾರವು ಸುಕ್ಲಷ್ಟವಾಗಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಹೇಳಿದೆ. ಇದಲ್ಲದೆ, ಚೀನದ ಶಾಸನ-ಸೂತ್ರಾಂತರಿಂದ ಭಾರತದ ಉತ್ಪತ್ತಿ ಸೀಮೆಯವರೆಗೆ ಭಾರತೀಯರ ಎಷ್ಟೋ ಚರಿತೆಗಳು ಒಳ್ಳೆದಾಗಿವೆ. ಈಗ ಇದನ್ನು ನಾವು "ಮೇಲ್ಭಾರತ" (ವಿಶಾಲಭಾರತ) ಎಂದು ಕರೆಯುತ್ತೇವೆ. ಈ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವು ಬಹಳವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿತ್ತು. ಈ ಊರುಗಳಲ್ಲಿ ಬನೆಯ ರತಕದವರೆಗೆ ಪೂಜ್ಯವಾಗಿ ಭಾರತೀಯ ದೇಶಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಕನಿಷ್ಠನು ಖೋತಾನದ ರಾಜವಾಸ ವಿಜಯಿಸಿದನು ಮಗನಾದ ವಿಜಯ ಸಿಂಹಿಯನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ಭಾರತ ನದಿ ದೇಶ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದನು. ಅನುಕ್ರಮವು ಮತದಂತೆ ನೋಡುತ್ತ ನೋಡಲು ಸುನಾಟಿನಾದ ಅರಣ್ಯಕನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರ ಒಂದು ಸಂಗಡವು. ಖೋತಾನದಲ್ಲ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿತು. ಅಂದರೆ ಕನಿಷ್ಠವಸ್ಥಿತ ೩೩೫ ವರ್ಷ ನೋಡಲು ಈ ಸಂಗತಿ ನಡೆದು ಬೋಯಿತು. ಆದುದರಿಂದ ಭಾರತ ಚೀನಗಳ ನಡುವೆ ಇವೇ ವ್ಯಾಪಾರದ ಹೆದ್ದಾರಿಯಾಯಿತು. ಈ ದಾರಿ ಚೀನದ ವಾಯವ್ಯದಲ್ಲಿರುವ ಕಾನ-ಸೂ ಪ್ರಾಂತದಿಂದ ಕೂಡಾ ಖೋತಾನ ಮುಂತಾದ ಭಾರತೀಯ ವಸತಿಗಳ ಸೀಮೆಯವರೆಗೆ ಆಗ ಹೋಗಿ ಮುಟ್ಟಿತ್ತು. ಅಂತೆಯೇ ಆ ದಿಕ್ಕಿನಲ್ಲಿ ಇವೇ ದಾರಿಯು

ತೀನಕ್ಕೆ ತೀನಗುಣ ಭಾರತದ ಒಂದಾದಾಗಿದ್ದು.

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯ ವಿದ್ಯೆ ಮತ್ತು ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ದೊಡ್ಡ ಕೇಂದ್ರವಾದ ಕೂಡಾ ಪಟ್ಟಣವು ಘಾಟಿಯೇನಿನಿಗೆ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹತ್ತಿತು. ತೀನ ತುರ್ಕಸ್ತಾನದ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿರುವ ತರನಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿನ ತಪ್ಪುಅಕ್ಷಿ ಕೂಡಾ ಎಂಬ ಹೆಸರಿತ್ತು. ಪುರಾಣಗಳಲ್ಲಿ ಬಹುಶಃ ಕುಶದ್ವೀಪವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾಗಿದೆ. ತರಾಹಮಿರಾಚಾರ್ಯರು ಕುಶಿಕಚಾತಿಯ ಉಲ್ಲೇಖನ ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. ಆಚಾರ್ಯನ ಕಾಲದ ತೀನಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಾದ ಅನುವಾದಗಳಲ್ಲಿ ಕೂಡಾ ಪ್ರಾಂತವು ಆಚಾರ್ಯನ ರಾಜ್ಯದ ಒಂದು ಭಾಗವಾಗಿತ್ತೆಂದು ಹೇಳಿದೆ. ಮೂರನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಕೂಡಾ ಪಟ್ಟಣವು ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಒಂದು ದೊಡ್ಡ ಕೇಂದ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಅಗ ೧೦೦೦ ಮಂದಿರಗಳೂ ಪಿಠಾರಗಳೂ ಇದ್ದವು. ಅಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ಯಾರ್ಥಿಗಳು ವಿದ್ಯಾರ್ಜನೆಗೆಂದು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದುದೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೂಡಾ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿರುವ ಸಂಗೀತ ಪದ್ಧತಿಯು ಭಾರತದಿಂದ ಬಂದಿತೆಂದು ತೀನಿ ಲೇಖಕರ ಮತವಿದೆ. ಅಲ್ಲಿಯವರು ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಬಲ್ಲರೆಂದು ಘಾಟಿಯೇನಿನು ಹೇಳುವನು. ಅಗ ಅಲ್ಲಿ ಹೀನಯಾನದ ೪೦೦೦ ಫಿಕ್ಷುಕರಿದ್ದರು. ಕೂಡಾ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ಲಿಪಿಕೂಡ ಸರಾಸರಿ ಸಂಸ್ಕೃತ ಲಿಪಿಯನ್ನು ಹೇಳುತ್ತದೆ. ತೀನ ಹಾಗೂ ಭಾರತವೇಶಗಳ ಸಡುಮರನ ಪೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಹೀನವೇಶದ ಕೇಶವ, ವ್ಯಾಸಾರದ ಪೇಶಿಗ ಇದ್ದವು. ಸಿಜವಾಗಿ ಈ ಪೇಶಗಳಲ್ಲಿ ತೀನನ ರಾಜಸೈನಿಕ ಹಾಗೂ ಆರ್ಥಿಕ ಬಂಧನಕ್ಕೊಳಗಾದ ೧೦೦೦ ಇವೇ ವಾಸ್ತವ ಘಾಟಿಯೇನಿನಿಗೆ ರಾಜನವರ್ಗವೆನಿಸಿತು. ಇವನು ದೋಷಾನಂದಿನ ಕ್ರಿಶ್ಚಿಯರನ್ನು ಬಂದು ಅಲ್ಲಿಂದ ನೂವೆ ಸಿಂಧದ ಅಂತನ ಗುಂಟ ತುಂಬು ಬಂಜಿ-ಬವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದನು. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅಗ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ವಿದ್ವಾಂಸಗಳಲ್ಲಿಯೂ ವಿದ್ಯಾನೀರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಅಂದರೆ ಫಿಕ್ಷುಕಾಸ್ತಾನಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಸೇರಿತಿದ್ದನು. ಅವನ ಕಾಲದವರಿಗೆ ಬೌದ್ಧಧರ್ಮದ ಅನೇಕ ಸಾಧನಗಳು (ಸಾಂಪ್ರದಾಯಗಳು) ಆಗಿಹೋಗಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ವಿನಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ (ಫಿಕ್ಷು ಸಿಯಮಗ್ರಂಥ) ಸಾಕಷ್ಟು ಭಿನ್ನಭಿನ್ನ ಪಂಥಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಅದರಿಂದ ಅವನು ಅನೇಕ ವಿವಾದಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಬೇರೆ ಬೇರೆ

ನಿಕಾಯ ವಿನಯಗಳ ಅಭ್ಯಾಸಮಾಡಿದನು. ಅಭ್ಯಯನ ಹಾಗೂ ಮಂದ
ಲ್ಲಿಯ ಜೀವನದ ನಿರೀಕ್ಷಣೆಗಳ ಸಂಗಡ ಗ್ರಂಥಸಂಗ್ರಹವೂ ನಡೆಯಿತು.

ಹೀಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳನ್ನು ಘಾ-ಹಿಯೇನನು ಕಾನ್ಯಾಬಟ್ಟ
ಯಂಬ ರೇವಿನಲ್ಲಿ ಹಡಗವನ್ನೇರಿ (ಸು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೪೨೨) ಲಂಕೆಗೆ ಹೋದನು.
ಆಗ ಲಂಕೆಯು ಸ್ಥಾನಿರವಾದಿ ಹಾಗೂ ವೇದಾಸಾಂಕ್ಷಿಕ ಪಂಥದವರ ತವರೂ
ರಾಗಿತ್ತು. ನಿಜವಾಗಿ ಅವನ ಭಾರತಯಾತ್ರೆ, ಲಂಕಾಯಾತ್ರೆಯನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟ
ದ್ದರೆ ಪೂರ್ಣವಾಗುತ್ತಿರಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲಿಯ ವರದಿ ಈ ಕೆಳಗಿನಂತಿರುತ್ತದೆ. ಅಷ್ಟೇ
ಯನವನ್ನು ಸಾಗಿಸುತ್ತ ಗ್ರಂಥಸಂಗ್ರಹವನ್ನೂ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಹದಿನೆಂ
ನ್ನೇರಿ ಲಂಕೆಯಿಂದ ಹೊರಟು ಹತ್ತಿಮ ರೂಪ (ಬಿ. ೨) ಪ್ರೀತಿಸುತ್ತ ಮೆಟ್ಟಿ
ದನು. ಅಲ್ಲಿ ಸಾಕಷ್ಟು ಭಾರತೀಯರು ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಪೂರ್ಣವರ ನೆಂಬ
ಅರಸನು ಅಲ್ಲಿ ಆಗ ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ರಾ. ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಬ್ರಾಹ್ಮಣಧರ್ಮ
ವನ್ನು ಅನುಸರಿಸುತ್ತಿದ್ದರೆಂದು ಘಾ-ಹಿಯೇನನು ಹೇಳುತ್ತಾನೆ. ಬೌದ್ಧ
ಧರ್ಮವು ಅಷ್ಟು ಪ್ರಸಾರವಾಗದೆ ಇತ್ತು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಕ್ರೈ. ಶ. ೪೨೩ರಲ್ಲಿ ಒಂದು
ಹಡಗದಿಂದ ಹೊರಟು ಕಾನ್ಯಾಬಟ್ಟವನ್ನು ತಳ್ಳಿದನು. ಇವನು ಪ್ರವಾಸಮಾ
ಡುತ್ತಿದ್ದ ಹಡಗದಲ್ಲಿ ಸರಾಸರಿ ೨೦೦ ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರಿರಬಹುದು.

ಎಷ್ಟೋ ಅಲಭ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಭಾರತೀಯ ವ್ಯಾಪಾ
ರಿಗಳ ಹಡಗದಲ್ಲಿ ಘಾ-ಹಿಯೇನನು ಲಂಕೆಯಿಂದ ಹೊರಟಾಗ ಒಂದುದಿನ
ದೊಡ್ಡ ಮಂಟ್ರಿರಗಾಲ ಎದ್ದಿತು. ಘಾ-ಹಿಯೇನನು ಗುರು ಪರ್ಮ ಕೊಟ್ಟು
ತುಡುಗೆ ಸಂಗ್ರಹಿಸಿದ ಅವಶ್ಯ ಗ್ರಂಥಗಳೇ ಈ ಮಂಟ್ರಿರಗಾಲಿಗೆ ಕಾರಣ
ವೆಂದು ತಿಳಿದು, ಕಡಗದಲ್ಲಿಯೆ ಜನರೂ ಅಷ್ಟೇನಿತ್ತು. ಸುಮಾರು ೨೦೦
ಬೀಕೆಂದು ನಿರ್ಣಯಿಸಲಾಯಿತು. ಸುಳ್ಳೆಬೆದರಿಂದ ಇಬ್ಬರಲ್ಲೊಬ್ಬ ಮಂಟ್ರಿರಗಾಲ
ನಿಂತಿತು. ಆಗ ಘಾ-ಹಿಯೇನನು ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ತುಟ್ಟಿದ ಘಾ-ಹಿಯೇನನು
ನಾವು ಒಂದು ಕ್ಷಣ ಈಗ ಜೀವಿಯಿರುವೇ ? ಅವನು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಎರಡು
ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಇದ್ದನು. ಆ ಪ್ರೀತಿಸಿದ ವರ್ಷ ನೆಯನ್ನು ಜನರು ಅಂದಾಜು
ಮಾಡಿದ್ದಾರೆ. " ಮೊದಲು ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿ ಜನವಸತಿ ಇದ್ದುದು ರಾಕ್ಷಸರು
ತ್ತಿದ್ದರು. ಆ ಮೇಲೆ ಬೀರಿ ಜೀರಿ ದೇಶಗಳು ಜನರು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಅಲ್ಲಿಗೆ

ಬರಹತ್ತಿವ ಮೇಲೆ ಜನರು ಬಂದು ನೆಲೆಸಹತ್ತಿದರು" ಎಂದು ಫಾ-ಹಿಯಾನನು ಬರೆಯುತ್ತಾನೆ. ಮಹಾನಾಮನಂಬವನು ಲಂಕೆಯನ್ನು ಆಳುತ್ತಿದ್ದನು.

ಅಭಯಗಿರಿಯಲ್ಲಿ ಸಂಸ್ಥಾಪಿತವಾದ ಭಗವಾನ್ ಬುದ್ಧರೇವನ ದಂತ ಘಾತುಷಿನ್ ಜಾತ್ರೆಯನ್ನು ಫಾ-ಹಿಯಾನನು ನೋಡಿರಬೇಕು. ಬಹಳ ಮಾಡಿ ಭಾರತೀಯ ಉಪದೇಶಕನಾದ ಕುಮಾರ ಕಾಡ್ಯನು ಆಗ ಲಂಕೆಯಲ್ಲಿದ್ದರಬೇಕು. ಫಾ-ಹಿಯಾನನು ಅಭಯಗಿರಿ ಪಿಪಾರದಿಂದ ಸಂಯುಕ್ತಾಗಮ, ಮತ್ಸ್ಯ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಪ್ರಕಟಗೊಳಿಸಿದ ಇವುಗಳೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಪ್ರಾಯಶಃ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಸಂಗ್ರಹಿಸಿರುವುದು ಹೋದನು.

ಫಾ ಹಿಯಾನನ ಲಂಕಾಯಾತ್ರಿಗೆ ಭಾರ್ಮಿಕದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಷ್ಟೆ ಮಹತ್ವ ಬಂದಿದೆಯೆಂದು ತಿಳಿಯಬಾರದು. ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಚೀನದ ಕೂಡ ರಾಜಕೀಯ ಸಂವಂಧವು ನೆಲೆಯೂರಿತು. ಮಹಾನಾಮನು ಹಾಗೂ ಲಂಕೆಯ ಉಳಿದ ಅರಸರೂ ಚೀನದ ಸಮ್ರಾಟನ ಓಲಗಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ರಾಜ್ಯದೊಳಗಿನ ಕಳಿಸಿದ್ದರು. ಚೀನದವರು ತಮ್ಮ ದೇಶದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತನಿಗೆ ಸಂಘವನ್ನು ಸ್ಥಿರಗೊಳಿಸುವ ವಿಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದಾಗ ಲಂಕೆಯ ಭಾರ್ಮಿಕವ್ಯಾಪಾರಿಯಾದ ಭಿಕ್ಷುನಿಯರು ಚೀನಕ್ಕೆ ಹೋಗಿ ಅವರಿಗೆ ನೆರವಾದರು.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:

೧. ಈ ವರಿಗೆ ಮಗಧದಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ರಾಜವಂಶಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ ಬರೆಯಿರಿ.
೨. ಸಮುದ್ರಗುಪ್ತನು ಗೃಹ ದಂಡಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಭಾರತದ ಬಾಹ್ಯರೇಷೆಯಲ್ಲಿ ನಡೆಸಿದ ರೂಪಿಸಿರಿ.
೩. ಗುಪ್ತ ಪಂಥದ ಕಾಲವು ಸುವರ್ಣಕಾಲ ಎಂಬುದನ್ನು ಸಾರಣ ನಿವರಿಸಿರಿ.
೪. ಶಕರನ್ನು ಓಡಿಸಿದ ಶಾಲಿವಾಹನನು ತನ್ನ ಜನರನ್ನು ಮರುಪ್ರಗೊಳಿಸಲು ಮಾಡಿದ ಭಾಷಣವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಬರೆಯಿರಿ.

೬. ಶ್ರೀಹರ್ಷ ಪುಲಕೇಶಿಯರು.

ಗುಪ್ತವಂಶದ ಕೊನೆಯ ಆರಸರು ದುರ್ಬಲರಾಗಿದ್ದರಷ್ಟೆ ? ಅದ್ವೈತದ ರೂಪ ಕುಲಗಳು ಭಾರತದೊಳಕ್ಕೆ ಪ್ರವೇಶಿಸಲು ಅನುಕೂಲವಾಗಿ ಹೊಣೆ ಕೊಡುವುದಾದರೂ ಅವನ ಮಗ ಮಹಿರಗುಲ ಎಂಬವರು ಮಾತನದ ವರಿಗೂ ನುಗ್ಗಿ ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡರೆಂಬದನ್ನೂ ಬಲ್ಲವರು. ಇವರು ಮಹಾ ಕ್ರೂರ ಸ್ವಭಾವದವರಾಗಿದ್ದರು. ಚೌದ್ವ ಸನ್ಯಾಸಿಗಳ ಬೇಟೆಯಾಡುವುದೂ, ಆನೆಗಳನ್ನು ಕೋಡಗಲ್ಲಿನಿಂದ ಕಂದರದಲ್ಲಿ ತಳ್ಳುವುದೂ ಇವರ ಆಟಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇವರು ಶಾಲನಗರ ಅಥವಾ ಈಗಿನ ಶಿವಾಲಕೋಟೆ ವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಇವರಿಗೆ ಎದುರಾಗಿ ಬಾಲಾ ದಿತ್ಯ ಗುಪ್ತನೂ, ಮಗಧದ ಯಶೋಧರ್ಮನೂ ಯುದ್ಧ ಹೂಡಿ ಮಹಿರಗುಲ ನನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದರು. ಮುಂದೆ ಮಹಿರಗುಲನು ಎಲ್ಲಿಯೋ ಅಡವಿಯಲ್ಲಿ ಅಸುನೀಗಿದನು. ಮಹಿರಗುಲನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೂಡಲು ಹಿಂದುಗಳಾಗಿ ಸರಣಿಮಿಸಿದ್ದರು. ಇವರು ಕಂಟಕರಾಗಿದ್ದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅವರಿಂದ ಅಸಾಹಸಗಳೇ ಸಂಭವಿಸಿದವು.

ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕನೋಜದಲ್ಲಿ ಮೌಖರಿ ಕುಲದವರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೂ ತಲೆದೋರಿ ಹೋಯಿತು. ಇದು ಮಗಧದ ಗುಪ್ತ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸಮಾನವಾದ ವೈಭವವನ್ನು ಪಡೆಯಿತು. ಮುಂದೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸ್ಥಾನೇಶ್ವರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ವರ್ಧನ ಮನೆತನವೆಂಬ ರಾಜ್ಯಪದವಿಯು ಉದಯ ಹೊಂದುವದರಲ್ಲಿತ್ತು. ಈ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಹರ್ಷನು ಜನ್ಮನೈತ್ತಿದನು. ವಿಂಧ್ಯಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ವಾಕಾಟಕರು ರಾಜ್ಯ ನಡೆಸಿದ್ದರು. ಕರ್ಣಸುವರ್ಣನೆಂಬವನು ಮಗಧದ ಫೇರಿಯ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು.

ಈ ರೀತಿ ಉತ್ತರ ಭಾರತವು ಕ್ರಿ. ಶ. ೬ನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಚಿಕ್ಕ ಚಿಕ್ಕ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದು, ಅವು ತಮ್ಮನೇ ಆದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ರೀತಿಯನ್ನು

ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದವು. ಮಗಧದ ರಾಜ್ಯವು ಇಳಿಮುಖವಾದ್ದರಿಂದ, ಒಂದು ಸರ್ವಶ್ರೇಷ್ಠ, ಮಧ್ಯವರ್ತಿ, ಬಲವಾದ ಸರಕಾರದ ಅಭಾವವು ಕಂಡು ಬಂದಿತೆ ವಿನಾ, ಆರಾಜಕತೆ ಇರಲಿಲ್ಲ. ಜನತೆಯಲ್ಲಿ ಸುಖ ಶಾಂತಿ ಸಮಾಧಾನಗಳು ಬೇರೂರಿ ಪ್ರಗತಿಯು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಗುಡಿ ಗುಂಡಾರಗಳೆ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಯೂ, ನಾಲಂದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯದ ಪ್ರಗತಿಯೂ, ಭಾರವಿ, ದಂಡಿ ನಿಶಾಬದತ್ತ ಮುಂತಾದವರ ಬರವಣಿಗೆಗಳೂ ಇದಕ್ಕೆ ನಿದರ್ಶನಗಳಾಗಿವೆ. ಇದಲ್ಲದೆ ಗಣಿತ, ಜ್ಯೋತಿಷ್ಯ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ವರಾಹಮಿರ ಮತ್ತು ಅರ್ಯಭಟ ಮುಂತಾದವರ ಕೃತಿಗಳು ಈ ಶತಮಾನವು ಕೊಟ್ಟ ಫಲಗಳು.

ಶ್ರೀ ಹರ್ಮನು ಕ್ರ. ಶ. ೬೦೬ರಿಂದ ೬೪೬ ರ ವರೆಗೆ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿದನು. ಇವನ ಕಾಲದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಬಾಣ ಕವಿಯ ಹರ್ಮ ಚರಿತೆಯಿಂದಲೂ ಹುವೆನ್ ಸ್ಕಾಂಗನೆಂಬ ಚೀನಿ ಪುವಾಸಿಯ ಬರಹಗಳಿಂದಲೂ ತಿಳಿಯಬಹುದು.

ಹರ್ಮನ ಅಜ್ಜ ಅದಿತ್ಯವರ್ಮನನೆಂಬವನು ರಾಣೀಶ್ವರದಲ್ಲಿ ಜಿಕ್ಕ ಜಹಗೀರುದಾರನಾಗಿ ರಾಜ್ಯಭಾರನಡೆಸಿದ್ದನು. ಅದಿತ್ಯವರ್ಮನ ಮಗ ಪುಭಾಕರ ವರ್ಮನನೆಂಬವನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬಲಪಡಿಸಿ ಆಗ ದಾಳಿ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಹೂಣರನ್ನು ಹಣೆಗುಲಿ ಅಡೆಯಾದನು. ಪುಭಾಕರ ವರ್ಮನನ ಮರಣಾನಂತರ ಅವನ ಹಿರಿಯ ಮಗ ರಾಜ್ಯವರ್ಮನನೆಂಬವನು ಬೆಟ್ಟವೇರಿದನು. ಇವನು ಗೌಡದೇವರ ಶತಾಂಕನೆಂಬವನ ಕೂಡ ಹೋರಾಡುವಾಗ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ರಾಜ್ಯವರ್ಮನನ ತಮ್ಮನಾದ ಹರ್ಮವರ್ಮನನು ರಾಣೀಶ್ವರದ ಬೆಟ್ಟವೇರಿದನು. ತದನಂತರ ಇಡೀ ಉತ್ತರ ಭಾರತವನ್ನು ಶಕ್ತಿ ಯುಕ್ತಿಗಳಿಂದ ತನ್ನ ಅಧೀನ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ ಹರ್ಮವರ್ಮನನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಕಾಲುಚಾಚಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದನು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಎರಡನೆಯ ಪುಲಕೇಶಿಯೆಂಬ ಚಲಾಡ್ಯ ಅರಸನು ನರ್ಮದೆಯ ದಡದಲ್ಲಿ ಇವನನ್ನು ಎದುರಿಸಿ ಸೋಲಿಸಿದನು * ನಂತರ ಹರ್ಮನು

* ಈ ಯುದ್ಧದ ಫಲಶಾಂತದ ಬಗ್ಗೆ ಭಿನ್ನಾಭಿಪ್ರಾಯಗಳಿವೆ.

ಚಾಲುಕ್ಯರು: —

ಆರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಆದಿಯಲ್ಲಿ ಜಯಸಿಂಹನೆಂಬ ಚಾಲುಕ್ಯ ಕುಲವು ವೈಶ್ಯರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ರಾಜ್ಯಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿತು. ಇವನ ತರುವಾಯ ಹಿರೇ ಗ್ರಹೀಕೇಶಿಯು ಬಾವಾನಿ(ವಾತಾಪಿಪುರ)ಯಲ್ಲಿ ಆಳಿದನು. ಅವನು ಸ್ಯಾರ್ವಜ್ಞ, ವೃದ್ಧಿವೀಕ್ಷಣ, ಪರಮೇಶ್ವರಮುಂತಾದ ಬಿರುದುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ಈ ರಾಜವಂಶದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕನೆಂದು ಹೆಸರು ಪಡೆದ ೨ನೆಯ ಪುಲಕೇಶಿಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೬೦೯ ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಇವನು ಸರಸ್ವತಿಯಿಂದ ಕಾವೇರಿಯವರೆಗೆ ಎಲ್ಲ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಸ್ವಸಾಮರ್ಥ್ಯದಿಂದ ಗೆದ್ದು, ವಜ್ರನ ದಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಒಡೆತನವನ್ನು ನಡೆಸಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನನ್ನು ವಜ್ರನಾಡುಗಳೇಶ್ವರನೆಂದೂ ಕರೆದಾಗಿದೆ. ಇತರೇ ಮರ್ಘನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದವನು. ಚಾಲುಕ್ಯರು ಇತರ ಹಿಂದೂ ಆರಾಧನೆಗೆ ವೈದಿಕ ಮತದಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಟ್ಟರು. ಆದರೆ, ಇತರ ಮತಗಳಾದ ಜೈನ ಬೌದ್ಧ, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಸಡಿಲಗೊಳಿಸಿಲ್ಲ. ಚಾಲುಕ್ಯರು ದಕ್ಷಿಣಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಒಡೆದುಕೊಂಡರು. ಸವಿತ್ರಾ ನದಿಯ ಬಂದರಗಳೆಲ್ಲ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕೈಯಲ್ಲಿಟ್ಟದರಿಂದ ಅಗ ನಡೆಯುವ ಎಲ್ಲ ಶರಣರಾದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಇವರ ಕೈಯಲ್ಲಿತ್ತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಧನ ಸಮೃದ್ಧಿ ಸಂಭವಿಸುತ್ತಿದ್ದದ್ದರಿಂದ ಕರೆಯಿತು.

ಈ ಆರನೆಯ ಶತಮಾನದ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಗೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನವನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಬಾವಾನಿಯ ಒಸತಿಗಳೂ, ಅನಂತಿಯ ಚಿತ್ರಗಳೂ, ಎಲಿಫಂಟಾದ ಗುಹೆಗಳ ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೇ ಒದಗಿಸಿದವು. ಪುಲಕೇಶಿಯ ಅಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣದಿಕ್ಕಿನಿಂದ ಬಂದವರನ್ನು, ಚಾಲುಕ್ಯರು ಕನ್ನಡ ನಾಡಿಯನ್ನೇ ಬಳಸಿದರು. ಇವರ ಕಾಲದ ಶಾಸನಗಳೂ ಇದೇ ನಾಡಿಯಲ್ಲಿವೆ.

ಮರ್ಘವರ್ಗವು ಮರಣ ಹೊಂದಿದ ನಂತರ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಸರ್ವ ಪ್ರತ್ಯವಾದ ರಾಜ್ಯಸಮೂಹ ವ್ಯವಸ್ಥೆಯಾಯಿತು. ಕರ್ನಾಟಕವೂ ಹಾಗೂ ಹಿರೇ ಕಾಲೇಶ್ವರಿಯೊಡನೆ ಸಂಪರ್ಕಿತ. ಇಲ್ಲಿ ಆಳಿದ ಯಶೋ-

ವರ್ಮನೆಂಬ ಅರಸನು ಬಹಳ ಪ್ರಯತ್ನ ಬಟ್ಟು ಇದರ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಕಾಯ-
ನು. ಯಶೋವರ್ಮನು ಭವಭೂತಿಯೆಂಬ ಸಂಸ್ಕೃತ ಕವಿಗೂ ವಾಕ್ಯಕೀರ್ತನ-
ನೆಂಬ ಪ್ರಾಕೃತ ಕವಿಗೂ ಅಶ್ವಯ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದನು. ಯಶೋವರ್ಮನ ಮಗನು
ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪಕ್ಷಿಮ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರಲ್ಲಿ ಧೃವನೆಂಬ ಅರಸನು
ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ಭಾಗಕ್ಕೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟು ಅದನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು.
ಇತ್ತ ಸಿಂಧ ಪ್ರಾಂತದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಒಳನುಗ್ಗಿ ಮೂಳವದ
ವರೆಗೆ ತಲುಪಿದರು. ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಗುಜರಾಥದ
ವೆಂಚೆಗೆ ದಾಳಿಯಿಡತೊಡಗಿದರೊಂದ ಇಲ್ಲಿಯ ನಾಗಭಟ್ಟನೆಂಬ ಶೂರನು ದಂಡು
ಕೊಡಿಸಿ ಇವರನ್ನು ಎದುರಿಸತೊಡಗಿದನು. ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ನಾಗಭಟ್ಟನ
ಅಧಿಕಾರವು ಗುಜರಾಥದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ಗ್ವಾಲೇರದ ವರೆಗೂ ಹಬ್ಬಿತು. ಕಾಲ
ಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಾಗಭಟ್ಟನ ವಂಶಜರಿಗೆ ಪ್ರತಿಹಾರಿಗಳೆಂದು ಹೆಸರು ಬಂದಿತು.
ಇತ್ತ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರೂ ಒಲಗೊಳ್ಳುತ್ತ ಸುಗಿದರು. ಆದರೆ ಇವರು ಪ್ರತಿ-
ಹಾರಿಗಳನ್ನು ಸದೆಬಡೆಯಲು ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರೂ ಪ್ರತಿಹಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯ
ಪಕ್ಷರಾಜನೆಂಬಾತನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೭೦೦ರಲ್ಲಿ ಕನೋಜದ ಆರಸರನ್ನು ಜಯಿಸಿ,
ಬಂಗಾಲದ ವರೆಗೆ ತನ್ನ ಆಮಲನ್ನು ಕೊಬಿಸಿದನು. ಇವನು ಗುರ್ಜರಾಧಿಕ-
ಶನೆಯ ಹೆಸರುಪಡಿಸಿದನು.

೧ನೆಯ ನಾಗಭಟ್ಟನ ನಂತರ ೨ನೆಯ ನಾಗಭಟ್ಟನು ವಟ್ಟನೆರಿದನು.
ಇವನು ಬಂಗಾಲದ ಪಾಲ ಸಂಸತ್ತಿನ ಧರ್ಮಪಾಲನೆಂಬಾತನೊಡನೆ ಮೂ-
ತಾಡಿಕೊಂಡ. ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಆಫಿಪತ್ಯವನ್ನು ವಾಲುವೊಡಿಕೊಂಡನೆ
ಮಾಡಿದರು ಆದರೆ ಕನೋಜವನ್ನು ೨ನೆಯ ನಾಗಭಟ್ಟನು ಸುಂಗಲವೇ-
ಶ್ವಿಸಿದನು. ಇದಕ್ಕೆ ಧರ್ಮಪಾಲನು ಒಪ್ಪಲಿಲ್ಲ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಯುದ್ಧ
ವೆಸಗಿ, ಉತ್ತರ ಭಾರತವು ಇಬ್ಬಾಗವಾಯಿತು. ಈಗ ಪ್ರತಿಹಾರಿ ಆರಸರು
ಕನೋಜದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ, ಪಂಜಾಬ, ರಜಪೂತಾನಾ, ಮೂಳವಾ, ಗುಜರಾಥ
ಮತ್ತು ಮಗಧದ ವರೆಗಿನ ಎಲ್ಲ ಪ್ರದೇಶಗಳ ಒಡೆಯರಾದರು.

ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಬಂಗಾಲದ ದೇವಪಾಲನೂ, ಗುಜರಾಥದ ಜಹಗೀರ
ಪಾಲರೂ ಇವನ್ನು ಏರ್ಪೋಧಿಸತೊಡಗಿದರು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೮೩೫ರಲ್ಲಿ ಕನೋಜ

ದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಪುತಿಯಾರಿ ಮನೆತನದ ಮಹಿರಭೋಜನೇಂಬಾತನು ಇದೇ
 ಸ್ಥಳವು ಎದುರಿಸಿ ತಡೆದುಕೊಂಡನು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಉತ್ತರಭಾರತದಲ್ಲಿ
 ಮೂರು ದೊಡ್ಡ ರಾಷ್ಟ್ರಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಮೆರೆದವು. ಅವೆಂದರೆ—ಬಂಗಾ-
 ಲವು ಪಾಲ ಅರಸರ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಪದವಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದ್ದಿತು. ಇದರ
 ಮೇರೆಗಳು ಮಗಧವನ್ನೊಳಗೊಂಡು, ಪೂರ್ವಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲೆಲ್ಲ ಹಬ್ಬಿ-
 ದ್ದವು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ, ಕಸೋಜವು ಉತ್ತರ ಭಾರತದ ಪಶ್ಚಿಮ ಭಾಗ
 ವನ್ನು ಎಂಥದ ವರೆಗೆ ನೋಡಿಕೊಂಡಿತು. ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ಎಂಥದ
 ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮಗಧದ ಬೇಟೆ ಆಧನಾ ಮಳವೇಡದಲ್ಲಿ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಆಳಿ-
 ಕೊಂಡಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಅವೋಘವರ್ಷನೆಂಬವನು ಶ್ರೇಷ್ಠನೆನಿಸಿದನು.
 ಗಜ ತುರಗ ಸೇನಾಬಲದಿಂದ ಕೂಡಿದವನಾಗಿ ಇವನು, ಮೂರು ದೂರದ
 ರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಸಂಗಡ ರಾಯಧಾರ ನಡೆಸಿದನು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇವರೆಲ್ಲರಿಗೆ
 ಕಸೋಜದ ಪುತಿಯಾರಿ ಮನೆತನದವರೇ ಶ್ರೇಷ್ಠರೆನಿಸಿದರು. ಈ ಮನೆ-
 ತನದ ಕಡೆಯ ಅರಸು ಮಹೇಂದ್ರಪಾಲನೆಂಬವನ ಸಂತರ ರಾಜ್ಯವು ಇಳಿ-
 ಮುಖವಾಯಿತು.

ಗುರ್ಜರ ರಾಜಕೀಯ ರಂಗದಲ್ಲಿ ೫ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಮನೆತನಗಳು
 ಸಂಘ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಅವೆಂದರೆ—ಪುತಿಯಾರಿಗಳು, ಪಾರಮಾರರು,
 ಚವ್ವಾಣರು, ಜಾಲೂಕರು, ಗಜದವಾಲರು. ಇವರಿಂದಲೇ ಇಂದಿನ ರಜ-
 ಪುತರು ಬನ್ನಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳುತ್ತಾರೆ.

ಇದೇ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಮೆರೆದ ರಾಜ್ಯಗಳ
 ಅವಲೋಕನವೂ ಉತ್ತರದ ರಾಜ್ಯಗಳ ಅವಲೋಕನದಷ್ಟೇ ಮಹತ್ವದ್ದಾ-
 ಗಿದೆ. ಅತಿ ಪ್ರಾಚೀನ ಕಾಲದಿಂದ ವೊನ್ನೆವೊನ್ನೆಯವರೆಗೆ ನಡೆದು ಬಂದ
 ತೀರ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ದೃಷ್ಟಿ ಕೊಂಡಮಂಡಲ, ಪಾಂಡ್ಯಮಂಡಲ ಮತ್ತು ಕೇರಳಗಳು
 ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಮೆರೆದವು. ಕೊಂಡಮಂಡಲವೆಂಬುದು ಪಲ್ಲವರ ರಾಜ್ಯ. ಕಂಚಿ-
 ಯಲ್ಲಿ ರಾಜಧಾನಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಪಲ್ಲವರು ನಮ್ಮ ದೇಶದ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು
 ಕಾಪಾಡಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಕಂಚಿಯಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಕೇಂದ್ರಗಳಿದ್ದುದರಿಂದ

ಮತ್ತು ಪಲ್ಲವರ ಅಧಿಕಾರವು ನೆರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆಗಾಂವೆ. ಇಂತಿ
ಯೂ ಸರೈಪ್ರಿ(ವೃನಗರವಾಗಿ ನಡೆಗಾಂವಿತು. ಈ ರಾಜ್ಯವು ಸ್ವಲ್ಪದಿ
ಕಂಡಿಯ ಸ್ವಲ್ಪವರು ಬವಾಮಿಯ ಜಾಲುಕರರ ಸೇವೆಗೆ ಸೇರಿತು. ನೆರೆ
ಸಿದರು. ಕೃ. ಶ. ೬೪೩ರಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವರ ರಾಜನಾದ ವರ್ಮನು ಸರೈಪ್ರಿ
ಜಾಲುಕರರ ಮೇಲೆ ಏರಿಕೆಯಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿದನು. ಈ ರಾಜ್ಯವು
ಮುಕ್ತವಾಯಿತು. ಈ ಮುಕ್ತದಲ್ಲಿ ಮರೈಪ್ರಿ ಸೇರಿತು. ಇಂತಿವೆಯು
ಸೋತು ಮಡಿದನು. ಈ ಮೇಲೆಗೆ ವೈದ್ಯರದ ತಿರುತವನ್ನು ಮುಕ್ತವಾದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು
ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಾಜ್ಯವೆಂದಿರ ಕೃಷ್ಣನಿಂದ ರಾಜನು ರಾಜನಾದನು.

ಜಾಲುಕರರ ಅಧಿಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದಿದ್ದೇವೆ.

ಪಲ್ಲವ ಮತ್ತು ಜಾಲುಕರರ ರಾಜ್ಯಗಳ ನಡುವೆ ನಾವು ಕೃಷ್ಣನಿಂದ
ಹೆಸರು ಪಡೆದವು.

ಇದಲ್ಲದೆ ಮೇಲಿನಿಂದಲೂ ರಾಜ್ಯವು ಸೇರಿತು. ತರುವೆ. ಕೃಷ್ಣನಿಂದ
ಅವರಲ್ಲಿ ಮುಂದುವರಿದ ಮಗನಾದ ಕೃಷ್ಣರಾಜನು ಬಾಲ್ಯದಿಂದ ಸೇವೆ
ದನು. ಇವನು ಎಲ್ಲೋರದ ಕೃಷ್ಣನು ಗುರುತನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದನು.
ಕೃಷ್ಣನ ನಂತರ ಬಂದ ರಾಜರೂ ಇನ್ನೆಯ ಗೋಪಿಂದ ಮತ್ತು ಅನೋಢ
ವರೈಂದ ರಾಜರೂ ದೂರತನದಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದರು. ನಂತರ ರಾಜ್ಯವು
ರನ್ನು ಸೇವೆದಿದೆ. ಜಾಲುಕರ. ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ
ದರು.

ಕೇರಳವೆಂಬುದು ತೀರ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮಲಬಾರ ಕರಾವಳಿಯಿಂದ ಕಡ್ಡಾ
ಕುಮಾರಿಯ ನದಿಗೆ ಹಬ್ಬಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಭೂಭಾಗವು
ಪೂರ್ವ ಕಾಲಿಂದಲೂ ಪದವೇರದ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ
ನಡೆದ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಕ್ರೈಸ್ತನ ಅನುಯಾಯಿಯಾದ
ಸೆಂಟೆ ಥಾಮಸ್ ಎಂಬವನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ಇನ್ನೆಯ
ಶತಕದಲ್ಲಿ ಸಿರಿಯಾ ದೇವದ ವ್ಯಾಪಾರಿಯೊಬ್ಬನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು.

ಒನೆಯ ಕತಮಾಸದಷ್ಟಿತ್ತಿಗೆ ಭಾರತೀಯರು ಮೂರನೇರ ವೇಶಗಳ
ಮರೆಗೆ ಹೊಂದಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲ ರಾಜ್ಯಗೌರವ ಕಳೆದರು. ಅಂತ್ಯಗಲ್ಲ ಕಂಬುಡಿ
(ಕಾಂಬೋಡಿಯ) ಚಂಪಾ (ಸಿಯಮ್), ಪ್ರೇಮಜಯ (ಸುಮಾತ್ರ)ಗಳೆಂ
ಬಿವು ಹೆಸರು ಇದುವವು.

[illegible][illegible]

ప్రతిభావంతులైన సమగ్ర దృష్టితో కమ్యూనిస్టు ఉపచరి
తయ్య. ఇట్లే ఆవిష్కృతికర్తయైన ఆదేశము దిశాంశ సూచియైతే
సాధించే ప్రయత్నములను విడిచి వేయగలగలుగుతాము.
ఈ విధమునగా విద్యార్థులకు ప్రజల ఆదేశమును విడిచి వేయ
జరగజేయవలెనని ఆదేశము ఇచ్చినది.

ಪಿಶ್ಚನಿವೃದ್ಧಿ ಲಯಗಳು:—

ಹರ್ಷಾರ್ಥನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಲಿಂಗ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಉನ್ನತವು
ತೆಳಿರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿತು. ಅಭ್ಯಾಸದ ಮಟ್ಟ, ಅಂತರಂಗದ ವಿಕಾಶಕ್ಕದಿಂದ,
ಇದು ಅಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿದ್ಯಾಲಯವಾಗಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಮೇಳಿಸಬಹುದು.
ಬೌದ್ಧ ಸಂಘಾರಾಮವೆಂದು ಮೊದಲು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ನಾಲಿಂಗ್ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾ
ಲಯವು, ಭಾರತದ ಅರಸರಿಂದಲೂ ಭಾರತೀಯ ವಸ ಮತಗಳ ಅನುಸಂ
ಹಲೂ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು ತನ್ನ ಅಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತೆಯನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ
ಕೊಂಡಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ವಿಕ್ರಮಶಿಲಾ, ಶಕ್ಲಶಿಲಾ, ಉಚ್ಚಯುಗಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತರಿಸಿ
ದ್ದಾಳಲಯಗಳಿದ್ದವು. ಈಗಿನ ಕಾಶಿವಾಡದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು

ಮತ್ತು ಪಲ್ಲವರ ಅಧಿಕಾರವು ನೆರೆಯ ರಾಜ್ಯಗಳ ಮೇಲೆ ನಡೆವಂತೆ ಕಂಡಿತು. ಸರಸ್ವತೀವ್ಯವನಗರವಾಗಿ ವರ್ಣಿಸಿತು. ಕೃ. ಶ. ೫೫೦ರ ಸ್ತೋತ್ರಕ್ಕೆ ಕಂಡಿಯ ಪಲ್ಲವರು ಬದಾಮಿಯ ಚಾಲುಕ್ಯರ ಕೂಡ ಹೋರಾಟ ನಡೆಸಿದರು. ಕೃ. ಶ. ೬೪೨ರಲ್ಲಿ ಪಲ್ಲವರ ರಾಜನಾದ ನರಸಿಂಹವರ್ಮನು ಚಾಲುಕ್ಯರ ಮೇಲೆ ವಿರೋಧಿಗಿ ಅವರನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಬಾದಾಮಿಯನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚು ಜೀವ ತನ್ನೆ ಪುಲಿಕೇಶಿಯು ಸೋತು ಮಡಿದನು. ಈ ಮೇಲೆಗೆ ವೈಭವದ ಶಿಖರವನ್ನು ಮುಟ್ಟಿದ ಪಲ್ಲವ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರ ಕೃಷ್ಣನೆಂಬ ರಾಜನು ಕಾಳುಗಡೆದನು.

ಚಾಲುಕ್ಯರ ಅಧಿಕಾರದ ಬಗ್ಗೆ ನಾವು ಈ ಮೊದಲೇ ಓದಿ ತಿಳಿದೆವು.

ಪಲ್ಲವ ಮತ್ತು ಚಾಲುಕ್ಯ ರಾಜ್ಯಗಳೆರಡೂ ನಾಸಿ- ವೃತ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದವು.

ಇದಲ್ಲದೆ ಮಳವೇಡದಲ್ಲಿ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ನಿಂತಿದ್ದರು. ಅವರಲ್ಲಿ ದಂತಿದುರ್ಗನ ಮಗನಾದ ಕೃಷ್ಣರಾಜನು ಚಾಲುಕ್ಯರನ್ನು ಸೆದಬಡೆದನು. ಇವನು ಎಲ್ಲೋರದ ಕೈಲಾಸ ಗುಹೆಯನ್ನು ಕೊರೆಯಿಸಿದನು. ಕೃಷ್ಣನ ನಂತರ ಬಂದ ರಾಜರೂ ಇನೆಯ ಗೋವಿಂದ ಮತ್ತು ಅಮೋಘವರ್ಮರೆಂಬ ರಾಜರೂ ಕೂರತನದಲ್ಲಿ ಹೆಸರು ಪಡೆದರು. ನಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟರನ್ನು ಸೆದಬಡೆದು ಚಾಲುಕ್ಯರು ಮತ್ತೆ ತಮ್ಮ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಕೇರಳವೆಂಬುದು ತೀರ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮಲಬಾರ ಕರಾವಳಿಯಿಂದ ಕನ್ಯಾಕುಮಾರಿಯ ವರೆಗೆ ಹಬ್ಬಿದೆಯೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈ ಭೂಭಾಗವು ಪೂರ್ವ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಪರದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸಂಗತಿಯೆಂದರೆ ಕ್ರೈಸ್ತನ ಅನುಯಾಯಿಯಾದ ಸೆಂಟ ಥಾಮಸ್ ಎಂಬವನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು. ಎರಡನೆಯದಾಗಿ ೫ನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ಸಿರಿಯಾ ದೇಶದ ವ್ಯಾಪಾರಿಯೊಬ್ಬನು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದಿದ್ದನು.

ಒನೆಯ ಶತಮಾನದಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಭಾರತೀಯರು ಮೂರನೂರ ಜೀತಿಗಳ ವರೆಗೆ ಹುಲಿಬಿದ್ದ, ಅಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿದರು. ಅವುಗಳೆಲ್ಲ ಕಂಬುಜ (ಕಾಂಬೋಡಿಯ), ಚಂಪಾ (ಸಿಯಮ), ತ್ರೀವಿಜಯ (ಸಾಮಾತ್ರ)ಗಳೆಂಬವು ಹೆಸರು ಪಡೆದವು.

ಕಂಠವಿಜಯ ಹೆಸರಿನ ರಾಜ್ಯವು ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಒಂದೊಂದು ಸುಮಾರು ಐವತ್ತು ಮೈಲು ಸಂಸ್ಥಿತವಾಗಿತ್ತು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೊಂದು ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟವು. ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯಗಳಿಂದ ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ಚಂಪಾ, ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೊಂದು ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟವು. ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ತ್ರಿವಿಜಯವೆಂಬುದು ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು. ಇವುಗಳೆಲ್ಲ ಒಂದೊಂದು ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟವು. ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು. ಮೇಲಿನ ರಾಜ್ಯವು ಬಿಡಲ್ಪಟ್ಟದ್ದು.

ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು:—

ಹರ್ಷವರ್ಧನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಲಿಂದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು ಉನ್ನತವು ತಿಖರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿತು. ಅಭ್ಯಾಸದ ಮಟ್ಟ, ಅಂತರಂಗದ ವಿಶಾಲತ್ವದಿಂದ, ಇದು ಅಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವಿದ್ಯಾಲಯವಾಗಿಟ್ಟಿತು. ಹೇಳಬಹುದು. ಚೌಧ್ವ ಸಂಘಾರಾಮವೆಂದು ಮೊದಲು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾದ ನಾಲಿಂದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು, ಭಾರತದ ಅರಸರಿಂದಲೂ ಭಾರತೀಯ ವಸಾಹತುಗಳ ಅರಸರಿಂದಲೂ ದತ್ತಿಯನ್ನು ಪಡೆದು, ತನ್ನ ಅಂತರ ರಾಷ್ಟ್ರೀಯತ್ವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡಿತು. ಇದಲ್ಲದೆ ವಿಕ್ರಮಶಿಲಾ, ತಕ್ಷಶಿಲಾ, ಉಚ್ಚಯನಿಗಳಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯವಿದ್ಯಾಲಯಗಳಿದ್ದವು. ಈಗಿನ ಕಾಲೆವಾಡದಲ್ಲಿ ಒಂದು ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವು

ಕಲೆದೋರಿ ಅದು ವಲ್ಲಭಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವೆಂದು ಹೆಸರಾಯಿತು.

ದಕ್ಷಿಣದ ಕಂಟಿಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ಹೆಸರಾದ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯವಿತ್ತಿತು.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:

೧. ಶ್ರೀಹರ್ಷನು ಮೇಲಾದ ಕವಿ, ಆದಳಿತೆಗಾರನೆಂದು ಹೇಗೆ ಅನ್ನುವಿರಿ ?
೨. ೨ನೆಯ ಪುಲಕೇಶಿಯು ಹದ್ದನಿಗೆ ಬರೆದ ಪತ್ರವನ್ನು ಕಲ್ಪನೆಯಿಂದ ಬರೆಯಿರಿ
೩. ಹರ್ಷನ ನಂತರ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಾಜ್ಯಗಳು ಬೆಳೆದವು ?
೪. ಹರ್ಷನ ನಂತರ ವಿಶಾಲ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಯಾವ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದವು ?

೭. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಪುನರುಜ್ಜೀವನ.

ಶ್ರೀಮತ್ ಶಂಕರ ಭಗವತ್ಪಾದರು

ಶ್ರೀಮತ್ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು:—

ಗುಪ್ತ ಆರಸರ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಪುರಾಣಗಳೆಲ್ಲ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬರೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿವೆವು ! ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಕಾರಣವೆಂದರೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಹಿಂದುವಿಗೆ ಶೌರ್ಯದಿಂದ

ಕೂಡಿದ ಕಥೆಗಳು ವ್ಯವಹಾರಿಕ ರೀತಿ ನೀತಿಗಳನ್ನು ಒದಗಿಸಿ ಕೊಡುವದೇ ಆಗಿದ್ದಿತೆಂದು ಬೇರೆ ಹೇಳಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಈ ತೆರನಾಗಿ ಬೆಳೆದ ಹಿಂದೂ ಮತ ಗ್ರಂಥಗಳು ಪರಧರ್ಮೀಯರ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಳ್ಳುವ ಪರಿಪಾಠವೂ ನಡೆದು ಬಂದಿತು. ಪುರಾಣೋಕ್ತ ಕಥೆಗಳಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧನೂ ಸಹ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ವಿಷ್ಣುವಿನ ಅವತಾರವೆಂದು ಬರೆಯುವ ಇಂಗಿತವಾದರೂ ಇದೇ ಆಗಿದೆ. ಮತ್ಸ್ಯ ಭಾಗವತ ಮತ್ತು ಬ್ರಹ್ಮಾಂಡ ಪುರಾಣಗಳು ಬುದ್ಧನು ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಶ್ರೀ ವಿಷ್ಣು ಪರೋತ್ತಮನ ಅವತಾರವೆಂಬ ಮಾತನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವವು. ದೇವದೇವ ಅವತಾರವೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಹಿಂದುವಿನ ಮನಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಒಂದು ತರದ ಭಯ ಭಕ್ತಿಗಳನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸುತ್ತದೆ. ಯಾಕೆಂದರೆ, ಈ ಅವತಾರಿಕ ಪುರುಷನು ಜನರ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನು ನೀಗಿಸಿ ಸಮಾಜಕ್ಕೆ ಸ್ವಾಸ್ಥ್ಯವನ್ನು ಒಡ್ಡುವನೆಂದು ಅವನು ನಂಬಿದನು. ಅವತಾರಗಳು ಭಕ್ತರ ಅಥವಾ ಜನರ ಚಿತ್ತ ವೃತ್ತಿಗಳನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಿ ಅವರ ಜೀವಿತದ ಗುರಿಗೆ ಒಂದು ರೂಪವನ್ನು ತಂದು ಕೊಡುತ್ತವೆ. ಗುರಿಸಾಧನೆಗೆ ಬೇಕಾಗುವ ಪ್ರಯತ್ನ ಸಾಹಸಗಳನ್ನು, ಅವತಾರಿಕ ಪುರುಷರ ಸಾಕ್ಷಾತ್ ಸ್ವರವನ್ನು ಕೇಳಿದಾಗಲೀ, ಮೂರ್ತಿಯನ್ನು ಕಂಡಾಗಲಿ, ಭಕ್ತನು ಪಡೆಯುತ್ತಾನೆ. 'ನೀತಿ' 'ನೀತಿ' ಎಂದು ಉಸುರೆಳೆಯುವ ಶುಷ್ಕ ಬ್ರಹ್ಮ ತತ್ವಾನ್ವೇಷಣೆಗಿಂತ, ಸಾಕಾರನಾಗಿ ವೈಭವದಿಂದ ಭಕ್ತರ ಬೀಡಿಕೆಗಳನ್ನು ಪೂರೈಸುವ ದೇವನಾಗಲಿ ದೇವನ ಅವತಾರವಾಗಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯನಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯವನಾದನು.

ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಭಗವದ್ಗೀತೆಯೂ ಮನ್ನಣೆ ಯೊಂದಹತ್ತಿತು. ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳಲ್ಲಿಯ ತತ್ವಗಳೆಲ್ಲ ಇದರಲ್ಲಿ ಅಡಕವಾಗಿವೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಜ್ಞಾನ ಕರ್ಮಗಳ ವಿವೇಚನೆಯು ಬಂದಿದೆ. ಇಲ್ಲಿಯವರೆಗೆ ಗೀತೆಗೆ ಅಸಂಖ್ಯ ಜನರು ಟೀಕೆಯನ್ನು ಬರೆದಿದ್ದಾರೆ. ಇದೊಂದು ಸಂಗತಿಯಿಂದಲೇ ಗೀತೆಯ ಮಹತಿಯನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಬಹುದು. ಇದೇನೇಳೆಗೆ ಮನವಾಂಸಕಾರರೂ ತಲೆಯೆತ್ತಿದರು. ಶುಮಾರಿಲಭಟ್ಟ ಪ್ರಭಾಕರರೆಂಬವರು ಕರ್ಮಕಾಂಡದಲ್ಲಿ ತಮ್ಮ ಮಹತಿಯನ್ನು ತೋರಿದರು.

ಕೇವಲ ಕರ್ಮಕಾಂಡದ ಅಂಥಾನುಕರಣವನ್ನು ಬದಿಗೊತ್ತಿ ಭಗವದ್ಗೀ

ತೆಯಿಂದಲೂ ಇತರ ವೇದೋಪನಿಷತ್ತುಗಳಿಂದಲೂ ಬರುವ ಬ್ರಾಹ್ಮಣದ
ಯಥಾರ್ಥ ಕಲ್ಪನೆಮಾಡಿಕೊಡಲು ಶ್ರೀಮತ್ 'ಕೇಂದ್ರ ಭಗವಾನ್'ವಾದರು
ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದರು. ಈಗಿನ 'ಕಾಲಹೀನಗ್ರಾಮದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಂಪ್ರದಾಯಪ್ರಾಚ್ಯಣ
ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಇವರು ಜನ್ಮಪಾಲಿದರು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಸಿದ್ಧಾಂತಭಾಷೆ
ಮುಗಿಸಿಕೊಂಡು ಭಗವತ್‌ವಾದವು ಕಾಲಿಗೆ ಬೋಗಿ ಮಗ ಸೂತ್ರ'ಗೆ ತೀರ್ಥ
ಭಗವಾನ್‌ಯೆಂಬ ಹೆಸರಾದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವಾಭಿಮಾನವಿರುವ 'ಶ್ರೀ
ಮಹಾಕೇಂದ್ರ'ವನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡುವುದೇ ಇವರ ಉದ್ದೇಶ. ಈ 'ಶ್ರೀ
ತತ್ವವು ಮುಂದುವರಿದು ಸುಸ್ಥಿರವಾಗಿ ಬಾಳುವುದಕ್ಕಾಗುವಂತೆ. ಇಂತರ
ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಇತರ ಶಂಕರಸಿದ್ಧಿ ಮಠದಲ್ಲಿ
ಗಿಡ್ಡಗು. 'ಶ್ರೀಮಹಾಕೇಂದ್ರ'ವೆಂಬುದೇ ಈ ಮಠದ ಹೆಸರು. ಮುಂದೆ
ಸಕಾರಣಿ ಪ್ರವೃತ್ತಿ ಸಿದ್ಧವಾಯಿತೆಂದರು. 'ಶ್ರೀಮಹಾಕೇಂದ್ರ'ವನ್ನು ಸಿದ್ಧ
ಮೋಕ್ಷಂ 'ಶ್ರೀಮಹಾಕೇಂದ್ರ'ವೆಂಬ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಪ್ರಕಟವಾದುದು.
ಬೌದ್ಧ ಮಠವು ಬೆಂಗಳೂರಿನಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಒಂದು ಮಠವು ಸುಸ್ಥಿ
ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಈಗಲೇ ಆಚಾರ್ಯರು ಕೈಕೊಟ್ಟಿರುವುದು ಬೌದ್ಧ ಮಠದ
ಪ್ರಭಾವವು ಮಾಯವಾಗುತ್ತಿರುವುದು.

ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಬೋಧಿಸಿದ ತತ್ವಗಳು ಭಕ್ತಿಯನ್ನೇ ಮೂಲವಾ-
ಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡಿರುವುದು ಮೇಲೆ, ಅವರು ಸ್ವತಃ ರಚಿಸಿದ ಸಂಸ್ಕೃತ
ಸ್ತೋತ್ರಗಳೇ ಸಾಕ್ಷಿ. ಆಚಾರ್ಯರೊಬ್ಬ ವಿಷ್ಣುಭಕ್ತರು ಆಚಾರ್ಯರಂತೆ
ತುಸು ಮುಂಚೆ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದ್ದರು.

ತಾವು ಬೋಧಿಸಿದ ಹಿಂದುಮತದ ಮೊಸ ತತ್ವಗಳ ಪ್ರಚಾರಕ್ಕೆ
ಆಚಾರ್ಯರು ಭಾರತದ ನಾಲ್ಕೂ ದಿಕ್ಕುಗಳಲ್ಲಿ ಮಠಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ, ಬದರಿ, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಶ್ರಂಗೇರಿಗಳಲ್ಲಿ ಮಠಗಳು ಸ್ಥಾಪನೆಯಾ-
ದವು. ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮಗಳಲ್ಲಿ, ದ್ವಾರಕಾ ಮತ್ತು ಜಗನ್ನಾಥಮಠಗಳು
ಮಠಗಳ ಸ್ಥಾಪನೆಗೆ ಯೋಗ್ಯ ಸ್ಥಳಗಳೆನಿಸಿದವು. ಇವುಗಳ ಹೊರತಾಗಿ
ದಾಸನಾಮಿ ಸಂನ್ಯಾಸಿಗಳೆಂಬ ಧರ್ಮಬೋಧಕರು ದೇಶದಲ್ಲಿಲ್ಲ ಸುತ್ತಾಡಿ
ಆಚಾರ್ಯರ ತತ್ವಗಳನ್ನು ತಿಳಿದೀದರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಕಲೆಯೆತ್ತಿದ ದೇವ-

ಸ್ಥಾನ, ವಾತವಾಲೆಗ, ಈ ವೇಳೆಗೆ ಅರ್ಜುನರ ತತ್ವಗಳನ್ನೇ
ಪ್ರೋಬಿಸಿದವು.

[illegible][illegible]

೫೬ ವಾಸವಾನ್ತುಚಾರ್ಯರು:

ಬಿಸಗಲು ಸೇರಿದಂತೆ ಸೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ವಾಸ್ತವ ಪುರಸ್ಕಾರರು ತಲೆ
ಮೋರಿದರು. ೧೨ನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯ ರೆಂಬ ಸಾನ್ಯಾಂ
ರಿತ ಮಹಾಪುರುಷರು ಜನ್ಮವೆತ್ತಿ ವಿಶ್ವಾನ್ಯೈತನೆಂಬ ಮಹದ ಪುರು

ಸ್ವಾರ ಮಾಡಿದರು. ಯಾದವ ಪ್ರಕಾಶರೆಂಬವರು ಇವರ ಗುರುವೆನಿಸಿದರು. ಪಾತಪ್ರವಚನ ನಡೆದಾಗ ಶಿಷ್ಯನಾದ ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯನಲ್ಲಿ ಈಶ್ವರ ಭಕ್ತಿಯ ಪರಾಕಾಷ್ಠೆ, ಅರ್ಥನಿರೂಪಣೆಯ ಲೋಕೋತ್ತರ ಕೌಶಲ್ಯ, ಮುಂತಾದವುಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು. ಇವರು ಅತುಲ ವಿದ್ವಾಂಸರೂ ಆಹುದು.

ಮುಂದೆ ಇವರು ಸಂನ್ಯಾಸ ಆಶ್ರಮವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡು ವಿಕಿಷ್ಣವೈಶ್ಯಕ ತತ್ವದ ಬೋಧೆ ಮಾಡಿದರು. ಇವರಿಗೆ ಶ್ರೀ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ನಾಯಾ ವಾದವು ಒಪ್ಪಿಗೆಯಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಪರಮೇಶ್ವರನಲ್ಲಿ ಪರಮ ಭಕ್ತಿಯಿಡುವದ ರಿಂದಲೇ ಮಾನವನಿಗೆ ಪರಮಪದವು ಪ್ರಾಪ್ತವಾಗುವದೆಂದು ಇವರು ಬೋಧಿಸಿದರು. ಇವರು ೧೨೦ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಬಾಳಿ, ಕೃ. ಶ. ೧೨೪೭ ರಲ್ಲಿ ದೇಹಬಿಟ್ಟರೆಂದು ಹೇಳಿಕೆಯಿದೆ. ಇವರ ಪಂಥವು ಶ್ರೀವೈಷ್ಣವ ಪಂಥ ವೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ.

ಶ್ರೀಮದ್ಭಾಷಾರ್ಯರು:

ಕೃ. ಶ. ೧೨೩೮ರಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಮದ್ಭಾಷಾರ್ಯರೆಂಬ ಮಹನೀಯರು ಜನ್ಮವೆತ್ತಿ, ದ್ವೈತಮತವನ್ನು ಪ್ರಸಾರಗೊಳಿಸಿದರು. ಭಕ್ತಿಯ ಮುಕ್ತಿಯ ಮುಖ್ಯ ಸಾಧನವೆಂದು ಇವರು ಬೋಧಿಸಿದರು. ವಿಷ್ಣು ಸರ್ವೋತ್ತಮ ತತ್ವವನ್ನು ಇವರು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಜೀವನು ಸೇವಕ, ದೇವನು ಸೇವ್ಯ, ಎಂಬುದು ಇವರ ಬೋಧೆಯ ತಿರುಳು. ಈ ಪಂಥದ ಜನರಲ್ಲಿ ತಪ್ಪ ಮುದ್ರಾಧಾರಣ, ಗೋಪೀಚಂದನ ಧಾರಣಗಳ ರೂಢಿಯು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಇವರು ೭೯ ವರ್ಷದವರಿದ್ದಾಗ ಬದರಿಕಾಶ್ರಮದಲ್ಲಿ ದೇಹ ವಿಟ್ಟರು.

ಅಭ್ಯಾಸಗಳು:

೫೧. ಐತಿಹಾಸಿಕ ಕಾರಣ ಕೊಡಿರಿ:

(ಅ) ಕೃ. ಶ. ೮ನೆಯ ಶತಕದಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ಮತದತ್ತ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರ ಮನಸ್ಸು ಒಲಿಯು ಹತ್ತಿತು.

(ಬ) ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಭಾರತ ದೇಶದಾದ್ಯಂತ ಸಂಚರಿಸಿದರು.

- (ಕ) ಆಚಾರ್ಯರ ಬೋಧೆಯಿಂದ ಬಾಧ್ಯಮತವು ಮಾಯವಾಗಬಹುದು.
(ಡ) ಭಾರತದ ಸ್ವರ್ವ, ಶಕ್ತಿಮ, ವಜ್ರ, ಉತ್ತರಗಳಿಗೆ ಮರಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

೨. ದಿಡುವು ತುಂಬಿ:

- (ಅ) ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು ..... ಮತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
(ಬಿ) ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರು ..... ಮತವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.
(ಕ) ಶಂಕರ, ಮಧ್ವ, ರಾಮಾನುಜರು ಜೀವರಲ್ಲಿ . . . . . ಇಡಲು ಬೋಧಿಸಿದರು.
(ಡ) ಇದೇ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ . . . . . ವೈಷ್ಣವ ಮತ ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

೮. ಇಸ್ಲಾಂ ಮತದ ಉದಯ.

ಹಿಂದೂಸ್ತಾನದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆರುವ ಅರಬಸ್ತಾನವು ಪ್ರಾಚೀನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರಿ. ಶ. ೫೭೦ರಲ್ಲಿ ಮಸ್ಕೆಯಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದ ಮಹಮ್ಮದನು ಅರಬಸ್ತಾನದ ಜನರಿಗೆ ಧರ್ಮಭೋಧೆ ಮಾಡಿದನು. ಅಗಿನಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅರಬಿ ಜನರಲ್ಲಿ ನಾನಾಬಗೆಯ ಮತಗಳು ಲೆಕ್ಕಪಿಲ್ಲದಂತೆ ಹಬ್ಬಿ ಅವರಲ್ಲಿ ಅನೈಕ್ಯತೆ, ದೌರ್ಬಲ್ಯ, ದುರವಸ್ಥೆಗಳು ಒಡಮೂಡಿದ್ದವು.

ಅಸಂಖ್ಯದೇವತೆಗಳ ಪೂಜೆಯನ್ನು ಮಹಮ್ಮದನು ನಿಷೇಧಿಸಿ ಅರಬಿ ಯರಿಗೆ ಏಕೇಶ್ವರೀ ಪಂಥವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದನು ಸರ್ವಜ್ಞನೂ ಸರ್ವಶಕ್ತನೂ ಅಸದ್ಭರನೂ ಆದ ದೇವನು ಒಬ್ಬನೇ ಎಂಬುದು ಇವನ ಬೋಧೆಯೆತರುಳು. ಈ ಬೋಧೆಯನ್ನು ಜನರಿಗೆ ತಿಳಿದೇಳಲಿಕ್ಕೆ ಶಾಹು ದೇವನಿಂದ ಕಳುಹಲ್ಪಟ್ಟ ದೇವದೂತನೆಂದೂ ಇವನು ಸಾರಿದನು. ಆಕ್ಷರವಿಲ್ಲದೆ ತನ್ನ ವಚನಗಳಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆಯಿಟ್ಟು ನಡೆದವರಿಗೆ ಮರಣಾನಂತರ ಸ್ವರ್ಗಪ್ರಾಪ್ತಿಯಾಗಿ ಶಾಶ್ವತ ಸುಖ ಸಿಗುವದೆಂದು ಇವನು ಹೇಳಿದನು. ತನ್ನ ಅನುಯಾಯಿಗಳಾದ ಮುಸಲ್ಮಾನರೆಲ್ಲರೂ ಸಹೋದರರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಬಡವ ಬಲ್ಲಿದರೆಂಬ ಭೇದ

ಮುಂತಾದಲ್ಲಿ ವಿಶ್ವವಿದ್ಯಾಲಯಗಳು ಅಭಿವೃದ್ಧಿ ಪಡೆದವು. ಮುಂದೆ ಬಗೆ ಕಾದವೆ ವೈಕುಂಬರರಿಂದ ನಡೆದುಬಂದ ಧರ್ಮಗುರುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಪೀಠೆ ವಾಯಿತು.

ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಲ್ಲಿ ಶಿಯಾ, ಮತ್ತು ಸುನ್ನಿ ಎಂಬ ಪಂಥಗಳು ಒಡಮೂಡಿದವು.

ಇತ್ತ ಇಸ್ಲಾಂ ಮತಾನ್ವಯಾಯಿಗಳು ಚೀನ ದೇಶದ ಪರಿಗೂ ಹರಿ ಬಿದ್ದರು. ಅಲ್ಲಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದ ಕೈ-ತ್ಸುಂಗ ಎಂಬ ದೊರೆಯು ಅವರನ್ನು ಬರೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ವ್ಯಾಪಾರಿ ಅರಬರ ಉಪಯೋಗಕ್ಕಾಗಿ ಇವನು ಒಂದು ಮಸೀದಿಯನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ್ದೂ ಉಂಟು. ಈ ವೇಳೆಯು ಚೀನದ ಉನ್ನತಿಯ ಕಾಲ; ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಕಾಗದದ ಬೋಧ, ಅಚ್ಚು ಹಾಕುವದು, ಚಹದ ಬಳಕೆ, ಚೀನಕ್ಕೆ ಬೌದ್ಧ ಪಂಡಿತರ ಆಗಮನಗಳು ನಡೆದಿದ್ದವು.

ಇತ್ತ ಮಧ್ಯ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಜಾರ್ಜಮೇನ ಎಂಬ ದೊರೆಯು ತನ್ನದೊಂದು ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಈಗಿನ ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಜರ್ಮನಿ ಸ್ವಿಡ್ಜರ್ಲಂಡ, ಮುಂತಾದ ದೇಶಗಳನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿ ಅಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನು ಪೋಪನಿಂದ ಆಶೀರ್ವಾದವನ್ನು ಪಡೆದು, ಕ್ರಿಸ್ತಮತಕ್ಕೆ ಸೇರಿದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಪಶ್ಚಿಮ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ “ಪವಿತ್ರ ರೋಮಕ ರಾಜ್ಯ” ತಲೆ ಮೋರಿತು. ಆದರೂ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಸಭ್ಯ ಜನಾಂಗಗಳ ದಾಳಿಗಳು ನಿಲ್ಲಲಿಲ್ಲ. ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರ ರಷ್ಯ. ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿರುವವರು ಕಡೆಯಿಂದ ನಾರ್ಥಮೆನ್ ಎಂಬವರು ಆಗಾಗ್ಗೆ ಸುಗ್ಗಿ ಬಂದು ಕೊಳ್ಳೆಬೊಡೆಯು ತಿದ್ದರು. ಇವರು ಐಸಲಂಡ ಗ್ರೀನಲಂಡಗಳಲ್ಲಿದ್ದು, ಇಂಗ್ಲಂಡ ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಉಪಟಲವನ್ನುಂಟುಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನೆಮ್ಮದಿ ಕಾಯಲು, ಘೂಡಲ ಪದ್ಧತಿ (ಜಮೀನುದಾರಿ ಪದ್ಧತಿ) ಯು ಬೆಳೆದು ಬಂದಿತು. ರಾಜನಾದವನಿಗೆ ಘೂಡಲ ಪಾಲೆಗಾರರ ವಿಷಾ ಕೆಲಸಗಳೇ ನಡೆಯಲಿಲ್ಲ. ರಾಜನು ದೇಶಕ್ಕೆಲ್ಲ ಒಡೆಯನೆನಿಸಿ, ಬೇರೆ

ಬೇರೆ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಬೇರೆಬೇರೆ ಆಶ್ರೇಷ್ಠರಿಗೆ ಕೊಡುತ್ತ, ಅವರಿಂದ ಯುದ್ಧ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಹಾಯವನ್ನು ನಿರೀಕ್ಷಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಸಾಮಂತರು ತಮ್ಮ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಪುನಃ ಸಣ್ಣ ಪುಟ್ಟ ಜಮೀನುದಾರರಿಗೆ ಹಂಚಿಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಭೂಮಿಯೊಂದೆ ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮಹತ್ವದ ಸಂಪತ್ತು ಆಗಿತ್ತು. ವ್ಯಾಪಾರ, ಕೈಗಾರಿಕೆ ಮುಂತಾದವು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಅಜ್ಞಾನಾಂಧಕಾರದಲ್ಲಿ ಮುಳುಗಿದ ಈ ಕಾಲದ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ಫ್ರಾಂಕಲ ಪದ್ಧತಿಯು ವೇಶದ ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು ಕಾಯಿತು. ಈ ವೇಳೆಯಿಂದ ಮುಂದೆ ಅರಬರೂ ಯುರೋಪದ ಕ್ರಿಸ್ತರೂ ಪರಸ್ಪರ ಸ್ನೇಹಭಾವದಿಂದ ಇದ್ದರು. ಅರಬೀ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೂ ಜೆರುಸಲೇಮ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಯಾತ್ರಾರ್ಥಿಗಳಾಗಿ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದ ಕ್ರಿಸ್ತ ಮತಸ್ಥರಿಗೆ ತೊಂದರೆ ಕಾಣಲಿಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, ಯುರೋಪ ಏಶಿಯಗಳ ನಡುವೆ ವ್ಯಾಪಾರ ಬೆಳೆದು, ವ್ಯಾಪಾರಿಗಳು ಬಾ-ಹೋಗು ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು.

ಆದರೆ ಇದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಮತವನ್ನು ಅಪ್ಪಿಕೊಂಡಿದ್ದ ಮಧ್ಯ ಏಷ್ಯದ ತುರುಷ್ಕರು ತಂಡತಂಡವಾಗಿ ನುಗ್ಗಿ ಪ್ರಬಲರಾದರು. ಮಧ್ಯ ಪೂರ್ವದಲ್ಲಿ ತುರುಷ್ಕರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವೊಂದು ಏರ್ಪಟ್ಟಿತು. ತುರುಷ್ಕರು ಪ್ರಬಲರಾದಂತೆ, ಯುರೋಪ ಏಶಿಯಗಳ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೂ, ಕ್ರಿಸ್ತರ ಯಾತ್ರಾ ಪ್ರಸಂಗಗಳನ್ನೂ ತಡೆಯಹತ್ತಿದರು. ವ್ಯಾಪಾರಮಾರ್ಗಗಳು ಮುಚ್ಚಿಹೋದವು. ಯಾತ್ರಿಗಳು ಬಂದಾದವು. ಅಲ್ಲದೆ, ಕಾನ್ ಸ್ಟಾಂಟಿನೋಪಲ್‌ನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಕ್ರಿಸ್ತ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಹವಣಿಸಿದರು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಗಾಬರಿಗೊಂಡ ಕ್ರಿಸ್ತಪ್ರಭುವು ದಿಕ್ಕುಗಾಣದೆ, ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೦೯೪ರಲ್ಲಿ ಪೋಪನ ಮತ್ತು ಇತರರ ಸಹಾಯ ಬೇಡಿದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಕ್ರಿಸ್ತರುಗಳು ಸಾರಂಭವಾದವು. ಕ್ರಿಸ್ತರುಗಳೆಂದರೆ ಕ್ರಿಸ್ತರು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ವಿರುದ್ಧ ನಡೆಸಿದ ಧರ್ಮಯುದ್ಧಗಳು. ಇವು ೨೦೦ ವರ್ಷ ಕಾಲ ನಡೆದರೂ ಉಪ-ಯೋಗ ಬೀಕಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ವ್ಯಾಪಾರಾಭಿವೃದ್ಧಿ, ಶಾಸ್ತ್ರ, ವ್ಯಾಸಂಗಗಳು ಪೂರ್ವ ಪಶ್ಚಿಮಗಳ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ತಲೆದೋರಿದವು. ಜನಜ್ಞಯವೂ ಧನ-ಜ್ಞಯವೂ ಈ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಆದದ್ದರಿಂದ ಫ್ರಾಂಕಲ ಪದ್ಧತಿಯು ಮಾಯವಾಗಹತ್ತಿತು. ಇವುಗಳ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಪ್ರತ್ಯೇಕ ರಾಜ್ಯಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದವು.

ಬರಬರುತ್ತ ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಲ್ಲಿ ಸ್ವದೇಶ ಪ್ರೇಮವು ತೋರಿಕೊಂಡಿತು. ಕ್ರೂರತೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೇರಿದ ಕೃತ್ರಿಮ ಪುರೋಹಿತ ವರ್ಗದವರು ಧರ್ಮದ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಅಧರ್ಮವು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಿಗೆ ಹೇಸಿಗೆಯನ್ನಂಟು ಮಾಡಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರಿಗಿದ್ದ ಗೌರವ ಭಕ್ತಿಗಳೂ ಮಾಯವಾದವು.

ಭಾರತದ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ:

ಕ್ರೈ. ಪ. ೩ನೆಯ ಶತಕದಿಂದ ಈಚೆಗೆ ರಜಪೂತರ ಬೆಳವಣಿಗೆಯು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಇವರ ಮೂಲದ ಬಗ್ಗೆ ಪಂಡಿತರಲ್ಲಿ ವಾದವಿದೆ. ಇವರು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಆಗಾಗ ಪ್ರವೇಶಿಸಿದ ಗುರ್ಜರು, ಹೂಣರು, ಶಕರು, ಮುಂತಾದವರ ವಂಶಸ್ಥರೇ ರಜಪೂತರೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಪೂರ್ವ-ಕಾಲಿಂದಲೂ ನಡೆದು ಬಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಕುಲಗಳೇ ರಜಪೂತರ ಮೂಲವೆಂದು ಹೇಳುವುದು ಇನ್ನೊಂದು ವಾದ. ಏನಿದ್ದರೂ ಭಾರತದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೂ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿಯೂ ೬೦೦-೮೦೦ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸಿದರು.

ರಜಪೂತರು:—

ರಜಪೂತರ ಚರಿತ್ರೆಯು ಮನೋರಂಜಕವಾಗಿದೆ. ಶೌರ್ಯ ಸಾಹಸಗಳಿಗೂ, ಪರಂಪರಾಗತ ವೀರ್ಯ ಔದಾರ್ಯಗಳಿಗೂ, ಮಾನ ಸಂಚಯಕ್ಕಿಲ್ಲ ರಾಜಪುತ್ರರು ಇಡೀ ಪ್ರಪಂಚದಲ್ಲಿಯೇ ಅಗ್ರಗಣ್ಯರು. ಇವರ ಸ್ವದೇಶ ಸ್ವಕುಲಾಭಿಮಾನಗಳು ಅನುಪಮವಾದವುಗಳು. ಇಂಥ ಅಭಿಮಾನವೇ ಇವರಲ್ಲಿ ಆಕಾಲಿಕ ಕದನಗಳಿಗೂ ಮಹಾಯುದ್ಧಗಳಿಗೂ ಕಾರಣವಾಗಿ ರಕ್ತದ ಕಾಲುನೆಗಳು ಹರಿದವು. ರಾಜಪುತ್ರರ ಕುಲಗಳು ಜಗತ್ತನ್ನು ಬೆರಗುಗೊಳಿಸುವ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದವು. ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಚೋಹರ ಮತ್ತು ಕೇಸರಿಯಾಗಳು ಬಹಳ ಮಹತ್ವದವು.

ಜೋಹರ:—

ವೈರಿಗಳ ಕೂಡ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವಾಗ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನ ನಡೆಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಾಗ ಪಟ್ಟಣದ ಎಲ್ಲ ಯುದ್ಧಾಳುಗಳು ಹೊರಡಲು ಅನುವಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಪಟ್ಟಣದ ವನಿತೆಯರೆಲ್ಲ ಗಂಡಸರಿಗೆ ಜಯವನ್ನು ಕೋರಿ ಯುದ್ಧದಂಗೆಕ್ಕೆ ಕಳಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ತಾವು ವೈರಿಗಳ ಕೈಗೆ ಬೀಳಬಾರದೆಂದು ಊರ

ಒಬ್ಬ ರಣಸೂತ ವೀರನು.

ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಚಿತೆಯನ್ನು ಎರ್ದಡಿಸಿ ಅದರಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದು ಪತಂಗಗಳಂತೆ ಸುಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಸಾಯುತ್ತಿದ್ದರು.

ಕೇಸರಿಯಾ:—

ಇತ್ತ ವೀರಾಳುಗಳೆಲ್ಲ ತಮ್ಮ ಮನೆತನದ ಮೋಹವನ್ನು ತೊರೆದು ಕದನ ಕೂಗಿನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ ಆಸಮ ಆವೇಶದಿಂದ ವೈರಿಗಳ ಮೇಲೆ ಎರಿ

ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಆಗ ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ರಾಜಪುತ್ರನು ಕಾಲಾಭೈರವನಂತೆ ಕಂಡು ವೈರಿಗಳನ್ನು ನುಚ್ಚುನೂರಾಗಿ ಕಡಿಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವರು ಕೇಸರಿ ಬಣ್ಣದ ಅರಿವೆಗಳನ್ನು ತೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಉಡುಗೆಯ ಬಂಜಾದಿಂದ ಈ ಸಂಗತಿಗೆ ಕೇಸರಿಯಾ ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿದೆ. ಯುದ್ಧದ ಕೊನೆಯ ಪ್ರಯತ್ನಕ್ಕಾಗಿ ವಿರಾಂಗಳೆಯರು ಜೋಹರವನ್ನೂ ಫೀರರು ಕೇಸರಿಯ ವನ್ನೂ ಮಾಡಿದರು.

ಭಾರತದಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುತ್ತ ರಜಪೂತರು, ಮುಂದೆ ಮೊಗಲರು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬರುವವರೆಗೂ, ಆಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊಗಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇವರು ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯನ್ನು ಕಳೆದುಕೊಂಡು ಸಾಮಂತರಾದರು.

ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದ ಸಂಗತಿಗಳು:

೧೨ನೆಯ ಶತಮಾನದಲ್ಲಿ ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದಲ್ಲಿ ಗುಗುಘು ಗುಂಪಾಗಿ ಗುಡಾರಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸಮಾಡುತ್ತಿದ್ದ ಮಂಗೋಲ ಕುಲಗಳೆಲ್ಲ ಒಬ್ಬಾತನ ನಾಯಕತ್ವದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟುಗೂಡಿದವು. ಕ್ರೈ. ದ. ೧೧೫೫ರಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದ ಈ ನಾಯಕನು ತನ್ನ ಐವತ್ತೊಂದನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕುಲಸ್ಥರ ಸಮ್ಮತಿಯಿಂದ ನಾಯಕನಾಗಿ ಜೆಂಗೀಜಖಾನನೆಂದು ಹೆಸರಾದನು.

ಮಂಗೋಲ ಕುಲಗಳ ನಾಡು ಮಧ್ಯಏಶಿಯದ ಬೈಬೇಲ ಸರೋವರದ ಪಶ್ಚಿಮಕ್ಕೆ ನೆಲೆಸಿದೆ. ಜೆಂಗೀಜಖಾನನು ನಾಯಕನಾದ ಕೂಡಲೆ ಆತನು ಅಲ್ತಾಯಿ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ದಾಟಿ ತಾತ್ಕರ ಗುಂಪಿನವರ ಗೆಳೆತನ ಬೆಳೆಸಿದನು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೨೦೪ರಲ್ಲಿ ಚೀನವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಪೇಕಿಂಗ ನಗರವನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡನು. ಮಧ್ಯಏಶಿಯದ ತುರ್ಕಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಅರಸು ಇವನನ್ನು ಮನ್ನಿಸದಾದ್ದರಿಂದ ಜೆಂಗೀಜಖಾನನು, ಆ ಕಡೆ ಹೊರಳಿ ಬೊಖಾರಾ ಮತ್ತು ಸಮರಕಂದ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ನಾಶಗೊಳಿಸಿದನು. ನಂತರ ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸನನ್ನು ಅಟ್ಟಿಕೊಂಡು, ಸಿಂಧೂ ನದಿಯ ವರೆಗೂ ಬಂದನು. ಆದರೆ ಭಾರತವನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿಲ್ಲ. ಅಫಘಾಣಿಸ್ತಾನ, ಪರ್ಶಿಯಾಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದು ಋರೋಪದ ಪೂರ್ವಭಾಗಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿದನು. ಮತ್ತು ಈಗಿನ ರಷ್ಯದ ದಕ್ಷಿಣಾರ್ಧವನ್ನೆಲ್ಲ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಪ್ಯಾಸಿಫಿಕ್ ಮಹಾಸಾಗರದಿಂಚೆ

ಯುರೋಪದ ನೀಪರ ನದಿಯ ವರೆಗೆ ಇವನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಹಬ್ಬಿತು.

ಜೆಂಗಿಜ್ ಖಾನನು ಅತಿಕ್ರೂರನೆಂದು ಹೇಳುವ ವಾಡಿಕೆಯಿದೆ. ಆತನು ವೈರಿಗಳ ಮೇಲೆ ನಿಷ್ಕರುಣೆಯಾಗಿದ್ದನು. ಸೈನ್ಯದ ಆಡಳಿತ, ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಆಯ್ಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವನು ಬಹು ಬಲ್ಲಿದನಾಗಿದ್ದನು. ಈತನಿಗೂ ಈತನ ವಂಶ ಸ್ಥರಿಗೂ ಖಾಕರ್ ಎಂಬ ಬಿರುದಿದ್ದರೂ, ಇವನು ಮುಸಲ್ಮಾನನಲ್ಲ. ಸಮಾ ಎಂಬುದು ಇವನ ಮತದ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಿತು. ಆ ಮತದವರಿಗೆ ಆಕಾಶವೇ ದೇವರು. ಅನ್ಯಮತ ಧ್ವೇಷವು ಇವನಲ್ಲಿರಲಿಲ್ಲ. ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತಕ್ಕೆ ತಕ್ಕ ವರ್ಪಾಡನ್ನು ನಡೆಸಿದ ಬಳಿಕ ತನ್ನ ೭೨ನೆಯ ವರ್ಷ (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೨೭) ಜೆಂಗಿಜ್ ಖಾನನು ತೀರಿಕೊಂಡನು.

ಇವನ ಮಗನಾದ ಉರಗಯಿಖಾನನು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಇನ್ನೂ ವಿಸ್ತರಿಸಿದನಲ್ಲದೆ ತಾತ್ಕಾಲಿಕವೆಂದಲ್ಲಾ ವಿವೇಕದಿಂದಲ್ಲಾ ಆಳಿದನು. ಇವನ ತರುವಾಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದ ಮಂಗೂಖಾನನು ೧೨೩೯ರವರೆಗೆ ಆಳಿದನು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ತಿಬೆಟ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಸೇರಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಪರ್ಶಿಯಾದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಹುಲಗುಖಾನನು ಬಗದಾವದ ಖಲೀಫರನ್ನು ಕೊನೆಗಾಣಿಸಿಬಿಟ್ಟನು.

ಈಗ ಮಂಗೋಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಏಶಿಯಾ ಮತ್ತು ಯುರೋಪ ಇವೆರಡೂ ಖಂಡಗಳಲ್ಲಿ ವಿಸ್ತಾರಪಡೆಯಿತು.

ಮಂಗೂಖಾನನ ತರುವಾಯ ಕುಬ್ಲಾಯಿಖಾನನು ವಿಖ್ಯಾತಿ ಪಡೆದನು. ಚೀನಕ್ಕೆ ಅಧಿಪತಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ಇವನು ಚೀನಿ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯನ್ನು ಕಂಡು ಮೆಚ್ಚಿದನು. ಹಳೆ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಕುಬ್ಲಾಯಿಖಾನನು ಪೆಕಿಂಗ್ ನಗರವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೯೪ ರವರೆಗೆ ಆಳಿದ, ವನು ಅನ್ನಂ, ಬ್ರಹ್ಮದೇಶಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡನು. ಇವನು ಬಹಳ ವಿಶಾಲ ಹೃದಯಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಅನ್ಯ ಮತಸ್ಥರನ್ನು ಇವನು ಪರಮಾದರದಿಂದ ಕಂಡನು.

ಕುಶ್ಲಾಯಿಖಾನನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಕೆಪ್ಪುಸಮುದ್ರದ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಿಗೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕೆಂದು ಇಟಲಿಯ ಪೋರ್ಟೋಬಂಧುಗಳೆಂಬ ಕ್ರೈಸ್ತ ಸಹೋದರರು ಹೋಗಿದ್ದರು. ಖಾನನ ಕಡೆಯವರು ಅವರನ್ನು ಅದರಿಸಿ ಚೀನಕ್ಕೆ ಕರೆದು ಕೊಂಡು ಹೋದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಮಂಗೋಲ ಅರಸರು ಕ್ರೈಸ್ತಮತಕ್ಕೆ ಮನ ಸೋತರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪೋರ್ಟೋ ಬಂಧುಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಯುರೋಪದ ಲ್ಲಿಯ ಪೋಪನಿಗೆ ಒಂದು ಸಂದೇಶವನ್ನು ಕಳಿಸಿ ೧೦೦ ಜನ ಕ್ರೈಸ್ತಮತದೋ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಳಿಸಬೇಕೆಂದು ವಿನಂತಿಸಿದರು. ಅದರ ಪೋಪನ ಹತ್ತರ ಇಷ್ಟು ದೂರ ಪ್ರವಾಸವನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವವರಿಲ್ಲದ್ದರಿಂದ ಈ ಸಂಗತಿಯು ಜರುಗಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಪೋರ್ಟೋ ಸಹೋದರರು ಮಾರ್ಕೋ ಪೋರ್ಟೋ ಎಂಬ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕರೆದುಕೊಂಡು ಪುನಃ ಹೊರಟರು. ಖಾನನು ಎಂದಿನಂತೆ ಅವ ರನ್ನು ಅದರಿಸಿ ಮಾರ್ಕೋನಿಗೆ ಒಂದು ಹುದ್ದೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು. ಮಾರ್ಕೋನು ಇವರೊಡನೆ ಬಂದಾಗ ಯಾಂಗ್‌ಜಾಂಗ್‌ನಗರದ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಮಾರ್ಕೋ ನು ಚೀನ ಜನಾನು ಬ್ರಹ್ಮದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿ ಅವುಗಳ ಪರಿಚಯ ಮಾಡಿ ಕೊಂಡನು. ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ತಿರುಗಿ ಹೊರಟಾಗ ಕುಶ್ಲಾಯಿಖಾನನು ಇವರನ್ನು ಪರ್ಶಿಯಾದಲ್ಲಿದ್ದ ತನ್ನ ತಮ್ಮನ ಕಡೆಗೆ ಕಳುಹಿದನು. ಆಗ ಇವರು ಸಮು ದ್ರ ಮಾರ್ಗವಾಗಿ ದ್ರಯಾಣ ಬೆಳೆಸಿ ಮೆಸಪೊಟೇಮಿಯಾ ಮತ್ತು ಇರಾಣದ ಅರಾಬ್‌ಗಳೊಡನೆ ಹಾಯ್ದು ಇರಾಣ ಬಯಲು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿ ದರು. ಮಾರ್ಗದಲ್ಲಿ ಸುಮಾತ್ರಾ ಮತ್ತು ದಕ್ಷಿಣಗಳಲ್ಲಿ ಕೆಲ ದಿನಗಳವರೆಗೆ ತಂಗಿದರು. ಮುಂದೆ, ಇರಾಣದಿಂದ ಕಾನ್‌ಸ್ಟಂಟಿನೋಪಲ್‌ನ ಮಾರ್ಗ ವಾಗಿ ಇವರು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ತೆರಳಿದರು. ತಲುಪಿದಾಗ ಇವರ ಶಾರೀರಿಕ ಪೋಷಾಕಿನಲ್ಲಿ ದದರಿಂದ ಸ್ವಜನರು ಇವರನ್ನು ಗುರುತಿಸಲಿಲ್ಲ. ಇವರು ವಿವರಿಸಿದ ದೇಶದೇಶಗಳ ಸುದ್ದಿಗಳನ್ನು ಅವರು ನಂಬದಾದರು. ಯುರೋಪದವರು ಆಪ್ತು ಅಜ್ಞಾನದಲ್ಲಿದ್ದರು. ಒಂದು ಔತಣಮಾಡಿಸಿ ಇವರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಆಮಂತ್ರಣ ಕೊಟ್ಟರು. ಸರ್ವ ಜನರ ಮಧ್ಯದಲ್ಲಿ ಇವರು ತಮ್ಮ ಹಳೆಯ ಪೋಷಾಕುಗಳನ್ನು ಧರಿಸಿದರು. ಕಡೆಗೆ ಇವರು ವಿವರಿಸಿದ ಸಂಗತಿಗಳ ನ್ನೊಳಗೊಂಡ ಹೊತ್ತಿಗೆಯು ಹೊರಬಿದ್ದಿತು. “ಮಾರ್ಕೋ ಪೋರ್ಟೋನ ಪ್ರವಾ ಸಗಳು” ಎಂದು ಅವರ ಹೆಸರು. ಈ ಪುಸ್ತಕದಲ್ಲಿಯ ಸಂಗತಿಗಳು ಕೃತ್ರಿಮ

ವೆಂದು ಯುರೋಪದ ಜನರೆಲ್ಲ ತಿಳಿದರು.

ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಹುರುಪುಗೊಂಡು ವಿಸ್ತಾರ ಹೊಂದಿದ್ದನ್ನು ನಾವು ಕಂಡೆವು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಇದಕ್ಕೂ ಮುಂಚಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೂ ಅರಬರು ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತಕ್ಕೆ ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಹಡಗುಗಳಲ್ಲಿ ಬರುತ್ತಿದ್ದರು. ಬಗದಾದ ಖಲೀಫರಿಂದ ಆಣ್ವೇಷಣೆದ ಅರಬರ ಗುಂಪು ಪರ್ಶಿಯಾದ ಮೇಲೆ ದೌಡು ಮಾಡಿದಾಗ ಬಲೂಚಿಸ್ತಾನದ ವರೆಗೆ ಸುಗ್ಗಿತು. ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸನು ಅವರೊಡನೆ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುತ್ತ ನುಡಿದನು. ಮುಂದೆ ಕ್ರೈ. ಶ. ೬೬೪ ರಲ್ಲಿ ಮಹಾಬಿಜ್ ಎಂಬ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಸರದಾರನು ಮುಲ್ತಾನದ ವರೆಗೂ ಬಂದು ಪುನಃ ತಿರುಗಿ ಹೋದನು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೭೧೨ರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಅರಬ ವ್ಯಾಪಾರಸ್ಥರನ್ನು ಸುಲಿದುದಕ್ಕೆ ಬಗದಾದದ ಖಲೀಫನು ಸಿಂಧ ಪ್ರಾಂತದ ಮೇಲೆ ಎರಬಂದನು. ಫೋರ ಯುದ್ಧವಾಯಿತು. ಖಲೀಫನು ಗೆದ್ದನು. ಆರಾರ ಚಿತ್ತೂರುಗಳೆಂಬ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಖಲೀಫನ ವಶವಾದವು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೭೧೩ರಲ್ಲಿ ಮುಲ್ತಾನ ನಗರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಅಧಿಕಾರಿಯನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ಮರಳಿದನು. ಖಲೀಫನ ವತಿಯಿಂದ 'ಮಹಮ್ಮದ ಬಿನ್ ಕಾಶೀಮ್' ಎಂಬವನು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಈ ಅಧಿಕಾರಿಯು ಜನರಿಗೆ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಮತವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿರಂದು ಒತ್ತಾಯ ಪಡಿಸಹತ್ತಿದನು. ಒಟ್ಟಾರೆ ಬಗದಾದ ಖಲೀಫರ ಅಧಿಕಾರವು ಕ್ರೈ. ಶ. ೮೬೦ರ ವರೆಗೆ ಸಿಂಧ ಪ್ರಾಂತದ ಕೆಲವು ಭಾಗಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯಿತು. ಅಂದಿನಿಂದ ಸಿಂಧ ಪ್ರಾಂತವು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ವರ್ಚಸ್ಸಿಗೆ ಒಳಗಾಗಿದೆ

ಇಸ್ಲಾಂ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಮುಂಚಿನ ಭಾರತ:

ತೋರಮಾನಸಿಂದ ಗಝನಿ ಮಹಮೂದನ ದಾಳಿಗಳ ವರೆಗೆ ಹಿಂದುಸ್ತಾನಕ್ಕೆ ಯಾವ ಸರದೇಶದವರ ದಾಳಿಗಳೂ ಆಗಿಲ್ಲ. ಈ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಯು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಕೆಲವು ಫಲಗಳನ್ನು ಕೊಡುವಂತೆ ಭಾರತವು ತನ್ನ ಜಾಗೃತಾವಸ್ಥೆಯನ್ನು ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಹತ್ತಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶೌರ್ಯ, ಸ್ವೇಚ್ಛಾಭಿಮಾನ, ಮುಂತಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಕೆಲ ಮಟ್ಟಿಗೆ ಮಾಯವಾಗ

ಹತ್ತಿದವು. ಮೇಲಾಗಿ ಭಾರತೀಯರು ತಾವೇ ಮೇಲು ಎಂಬ ಅಹಂಕಾರದ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಂದರೆ, ತಮ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರ, ಧರ್ಮ, ಕಲೆ, ಆಡಳಿತಗಳ ವಿಷಯವಾಗಿ ಇತರ ದೇಶಗಳಿಗಿಂತ ಕೂಡ ಚರ್ಚಿಸಬಾರದು. ಈ ರೀತಿ ಇತರ ದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ಸಂಗತಿಗಳು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ತಿಳಿಯದವು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ, ತಿಪ್ಪಿ, ಸೀತೆಗಳಲ್ಲಿ ಅಧಃಪತನವು ಕಂಡುಬಂತು. ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡ ಸಮಾಜದ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಹೇಳಿದರೆ ತಪ್ಪಾಗದು. ಇವರು ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮದ ತತ್ವಗಳನ್ನು ಬಿಡುಗೊತ್ತಿ ಅನೀತವಂತರಾಗಿ ನಡೆದರು. ಹಿಂದೂ ಗುಡಿ ಗುಂಡಾರಗಳಲ್ಲಿರುವ ದೇವಗಾರಿಯರು ಇದಕ್ಕೆ ಪುಷ್ಟಿ ಕೊಟ್ಟರು. ಇದರಂತೆ ಆಗಿನ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಪಾರುಪತದೂ, ಕಾಸುಲಿಕದೂ ಭೇದ ಮತ್ತು ಬೇಭತ್ಯವಾದ ಆಚಾರವನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಒಂದು ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಭಾರತೀಯರು ಸ್ವಾಭಿಮಾನರಹಿತರೂ, ಹಟವಾದಿಗಳೂ, ದುರಾಗ್ರಹಿಗಳೂ, ಒಳ್ಳೆ ಟ್ಟಿಲ್ಲದವರೂ ಆಗಿದ್ದರು.

ಅದರ ಹಿಂದೂ ಸಮಾಜದ ತಳಹದಿಯು ಭದ್ರವಾಗಿದ್ದಿತು. ಬೌದ್ಧ ಧರ್ಮವನ್ನು ಅಳವಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಒಂದು ತರದ ದಾರ್ಥ್ಯತೆಯನ್ನು ಪಡೆದು, ಸಂಗತ್ತ್ವ ವಿಪುಲವಾಗಿ ಕೂಡಿಬಿದ್ದುದರಿಂದ, ಎಂಥ ಸಾಹಸಶಕ್ತಿಯರೂ ಸಮಾಜವು ಅಣೆಯಾಗುವಂತಾಯಿತು. ಮುಂಬರುವ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ದಾಳಿಗಳನ್ನು ಈ ತೆರನಾಗಿ ಸಮಾಜವು ತಡೆಯಲ; ಅಡೆಯಾಗಿಬಿತ್ತು.

ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಸಂಪರ್ಕ:

ಕ್ರೈ. ಶ. ೬೨೨ರಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದ್ ಬಿನ ಕಾಶೀಮನೆಂಬಾತನು ಬಗದಾದದ ಖಲೀಫನಿಂದ ಪ್ರೇರಿತನಾಗಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗಿ ಸಿಂಧ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಕಾಲುಜಾಚಿದನಷ್ಟೆ ? ಇದನ್ನೇ ಆಧಾರವನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಮುಸ್ಲಿಮರು ಮುಲ್ತಾನವನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡದ್ದಾಯಿತು. ನಂತರ ಬಂಡ ಸಿಂಧದ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಆಡಳಿತಗಾರರು ತಮ್ಮ ವಿಜಯದ ಹೆಜ್ಜೆಯನ್ನು

ಮುಂದಿಡಲು ಎಷ್ಟೋ ಪ್ರಯತ್ನ ಮಾಡಿದರು. ಆದರೆ ಅವುಗಳಿಗೆ ಯಶಸ್ಸು ದೊರೆಯಲಿಲ್ಲ. ಇದೇ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಭಾರತದ ವಾಯವ್ಯಕ್ಕೆ ಕೆಲ ಹೊಸ ಸಂಗತಿಗಳು ನಡೆದು, ಮುಂಬರುವ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ದಾಳಿಗಳ ನವ ಸಂವಿಧಾನವು ನಡೆಯಿತು.

ಈಗಿನ ಅಫಘಾಣಿಸ್ತಾನವೆಂಬ ಭಾಗವೆಲ್ಲ ಖಿಲೀಫರಿಗೆ ಅಧೀನವಾದ ದೇಶದ ಕೊನೆಯ ಪ್ರದೇಶವೆನಿಸಿತು. ಖಿಲೀಫರು ಕೊನೆಗೊಳ್ಳುವ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಈ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಅಲಕ್ಷಗೀನನೆಂಬ ಸುಭೇದಾರನು ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದು, ಅದನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ರಾಜನಂತೆ ಆಳಿದನು. ಇವನ ನಂತರ ಸಬಕ್ತಗೀನನೆಂಬವನು ರಾಜನಾಗಿ ರಾಜ್ಯದ ಬಲವನ್ನು ಇನ್ನೂ ಬೆಳೆಸಿದನು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಫಘಾಣಿಸ್ತಾನದ ಕೆಲವು ಭಾಗವೂ, ಪಂಜಾಬದ ಕೆಲವು ಭಾಗವೂ ಕೂಡಿ, ಶಹಾ ಜಯಪಾಲನೆಂಬ ಅರಸನ ಅಡಳಿತಕ್ಕೆ ಒಳಪಟ್ಟಿತ್ತು. ಸಬಕ್ತಗೀನನು ಅಫಘಾಣಿಸ್ತಾನವನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಾಗ, ಶಹಾ ಜಯಪಾಲನು ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದರೂ, ಕೊನೆಗೆ ಸಬಕ್ತಗೀನನ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡನು. ಕೊರಾಸಾನ ಮತ್ತು ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಒಳಗೊಂಡ ಇವನ ರಾಜ್ಯವು ಭಾರತದ ನೆಮ್ಮದಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನೊಡ್ಡುತ್ತಲಿತ್ತೆಂಬುದು ಆಗಿನವರ ಅರಿಕೆಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅಥವಾ ತಮ್ಮ ಸಂಕುಚಿತ ಭಾವನೆಗೆ ಅನುಸಾರವಾಗಿ ಈ ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕಡಿಗೇಡಿಸಿರಲೂಬಹುದು.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:

೧. ಜಿಂಗೀಜಾನ್‌ನು ಏನು ಮಾಡಿದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ನಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ತುಂಬಿರಿ.
೨. ದಿಡುವು ತುಂಬಿರಿ:
  - (ಅ) ರಜಪೂತರ ಹುಟ್ಟುಗೂಡುಗಳೆಂದರೆ (೧) ..... (೨) ..... (೩) ..... ಆಗಿದ್ದವು.
  - (ಬಿ) ಕ್ರಿಶ್ಚನರು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಕೂಡ ..... ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿದರು.
  - (ಕ) ಮಧ್ಯ ಯುಗದ ಯುರೋಪದಲ್ಲಿ ... ಪದ್ಧತಿಯು ಇತ್ತು.
೩. ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟ ಆಯಾ ಚೌಕಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಭಾರತ ಮತ್ತು ವಿದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಆಯಾ ಶತಮಾನಗಳೊಳಗೆ ಜರುಗಿದ ಮೂರು ಮುಖ್ಯ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಸಂಕ್ಷಿಪ್ತವಾಗಿ ಬರೆಯಿರಿ. (ಉದಾಹರಣೆಯೆಂದು ಒಂದು ಸಂಗತಿಯನ್ನು ಕೊಡಲಾಗಿದೆ.

ಭಾರತ	ಶತಮಾನಗಳು	ವಿವರಗಳು
(೧) ಹರ್ಷಪುಲಕೇಶಿಯರು, ಶಲ್ಲೀವರ ಸರಸಿಯವರ್ಮನು, ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನಾಳಿದರು.	೭ನೆಯ ಶತಕ	(೧) ಇಂದ್ರೋನೀಶಿಯಾ, ಅಸ್ಸಂ ಮುಂತಾದಲ್ಲಿ ಭಾರತೀಯರು ನೆಲೆಸಿದರು.
	೮ನೆಯ ಶತಕ	
	೯ನೆಯ ಶತಕ	
	೧೦ನೆಯ ಶತಕ	
	೧೧ನೆಯ ಶತಕ	
	೧೨ನೆಯ ಶತಕ	

೯. ದಿಲ್ಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರು

ಪಂಜಾಬದ ಜಯಪಾಲನು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಗಂಡಾಂತರದ ಅರಿವು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ನೆರೆೆಯ ರಾಜರ ಸಹಾಯವನ್ನು ಕೋರಿದನು. ಅಜಮೀರದ ಚವ್ವಾಣರೂ, ಕನೋಜದ ವಾರಮಾರರೂ ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಆದರಂತೆ ದೊಡ್ಡ ದಂಡನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ಕೃ. ಶ. ೯೯೧ರಲ್ಲಿ ಜಯಪಾಲನು ಗಿರ್ಯಾನೀ ಮಹಮ್ಮದನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದನು. ಆದರೆ ಈ ಕಾಳಗವು ಜಯಪಾಲನಿಗೆ ದೊಡ್ಡದೊಂದು ಅಪಜಯವನ್ನು ತಂದೊಡ್ಡಿತು. ಈ ರೀತಿ ವೇಶಾವರನು ಮಹಮ್ಮದನ ವಶವಾಗಿ, ಭಾರತದೊಳಕ್ಕೆ ನುಗ್ಗುವ ಮಾರ್ಗಗಳು ಅತನಿಗೆ ಸಿಕ್ಕುವು. ಆ ನಂತರ ಮಹಮ್ಮದನು ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯಲು, ಭಾರತಕ್ಕೆ ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದನು. ಪುಷಿ ಸಲವೂ ಸಿಕ್ಕ ಲೂಟಿಯ ದ್ರವ್ಯದಿಂದ ಮಹಮ್ಮದನ ದ್ರವ್ಯಲಾಲಸೆಯು ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ಪುನಃ ಸಂಜಯವು ಬಹುತರ ಕೋಶಾಗಾರದಲ್ಲಿಯೂ, ಹಿಂದೂ ದೇವಾಲಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಇರುವದೆಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿದು, ಇವನು ಅರಸರ ಕೂಡ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮತ್ತು ಮೂರ್ತಿಗಳ ಭಂಗಕ್ಕೆ ಅಣಿಯಾದನು.

ಮಹಮ್ಮದನು ಮೊದಲು ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಯೂರಿ ನಿಂತು, ಮುಂದಿನ ದಾಳಿಗಳ ಸಿದ್ಧತೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಗಂಗಾ ನದಿಯ ದಂಡೆಗುಂಟೆ ಮತ್ತು ಕುರ್ತೇವಾಡದಲ್ಲಿಯ ಸೋಮನಾಥ ದೇವಾಲಯದ ವರೆಗೂ ಇವನ ದಾಳಿಗಳು ಮುಟ್ಟಿದವು. ರಾಣೀಶ್ವರ, ಕನೋಜ, ಮಥುರಾ ಮುಂತಾದ ಪಟ್ಟಣಗಳಿಗೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟು, ಇವನು ಅಪಾರ ಧನವನ್ನು ಸುಲಿಮುಕೊಂಡನು. ಕೊಳ್ಳೆ ಹೊಡೆಯುವದು, ಮೂರ್ತಿಗಳನ್ನು ಒಡೆಯುವದು, ಇವೆರಡನ್ನು ಮಾತ್ರ ಮಹಮ್ಮದನು ಮಾಡಿದನೆಲ್ಲವೆ, ಪಂಜಾಬದ ಮೊರತು ಇನ್ನಾವ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೂ ಮಹಮ್ಮದನು ಅಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಆಶೆಕಡಲಿಲ್ಲ. ಹಿಂದುಗಳು ಈ ದಾಳಿಗಳನ್ನು ಒಂದು ದೇವತಾ ಕ್ಷೋಭೆ ಅಥವಾ ಪಿಡುಗು ಎಂದು ಎಣಿಸಿದರಲ್ಲವೇ, ಇವುಗಳನ್ನು ತಡೆದು, ದಾಳಿಗಾರರನ್ನು ಮಡಿಸುವ ವಿಚಾರ ಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಸೋಮನಾಥದ ದಾಳಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ

ಮಾತ್ರ, ಮಹಮ್ಮದನು ಮರಳಿ ಹೋಗುವಾಗ, ಹಿಂದುಗಳು ಅವನಿಗೆ ಅತ್ಯಂತ ಭೀತಿಯನ್ನುಂಟುಮಾಡಿದರು. ಕಾರಣವಾಡದ ಭೋಜನಂಬ ಅರಸನು ಇವನನ್ನು ಬೆನ್ನಟ್ಟಿದನು. ಮತ್ತು ಮಹಮ್ಮದನ ಹಿನ್ನಡೆಯನ್ನು ತಡೆಹಿಡಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹಮ್ಮದನು ಅವಸರದಿಂದ ಸಮೀಪದ ಮಾರ್ಗದಿಂದ ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಓಡಿಹೋಗಬೇಕಾಯಿತು.

ಮಹಮ್ಮದನ ಮಗನಾದ ಮಸೂದನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಿಲಸಂಬ ಹಿಂದು ಸರದಾರನೊಬ್ಬನು ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ದೊಂಬಿಗಳನ್ನು ಶಾಂತಗೊಳಿಸುವ ಕೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಕ ಹೊಂದಿದನು.

ಫೋರಿ ಮಹಮ್ಮದ:

ಗಝನಿ ಮಹಮ್ಮದನಿಂದ ಫೋರಿ ಮಹಮ್ಮದನ ಕಾಲದ ವರೆಗೆ - ಅಂದರೆ ೧೬೦ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ— ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ದಾಳಿಗಳು ಆಗಿಲ್ಲ. ಗಝನಿ ಮಹಮ್ಮದನ ನಂತರ ಎಷ್ಟೋ ವರ್ಷಗಳ ಮೇಲೆ ಆ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆಲ್ಲ ಒಡೆಯನಾದ ಫೋರಿ ಮಹಮ್ಮದನು ಭಾರತದ ಮೇಲೆ ಮತ್ತೆ ಕಣ್ಣಿಟ್ಟನು. ಆಗ ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅನೇಕ ರೂರರಾದ ರಜಪೂತ ಅರಸರು ರಾಜ್ಯವಾಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಒಲ್ಲಯ ಅನಂಗಪಾಲ, ಅಜಮೀರದ ಖೋಮೋದ್ದೀನ್, ಕೋಜಿಬದ ಜಯಚಂದ್ರ, ಲಕ್ನೋದದ ಸುಮಂತಸಿಂಗ ಮುಂತಾದವರು ಒಳ್ಳೆ ಮೊರಾದಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಕೆಲವರು ಒಗ್ಗಟ್ಟಿನಿಂದ ನಡೆದರೆ, ಇನ್ನು ಕೆಲವರು ತಮಗೆ ಬೇಡಾದವರನ್ನು ಸವಲಡಿಸಲು ಯಾರ ಗನ ವೈರಿಗಳನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವವರಾಗಿದ್ದರು.

ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿರಾಜ ಚವ್ವಾಣ ಎಂಬವನು ಅಜಮೀರ ಒಲ್ಲಿ ಗಳಿಗೆ ಒಡೆಯನಾದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೧೯೧ರಲ್ಲಿ ಪೃಥ್ವಿರಾಜನಿಗೂ ಮಹಮ್ಮದ ಫೋರಿಗೂ ಪಾಸಿಪತ್ತ್ವದ ನೆರೆಯಲ್ಲಿ ಕದನವೆಸಗಿ ಫೋರಿಯು ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಬೇಕಾಯಿತು. ಆದರೆ ಕೋಜಿಬದ ಜಯಚಂದ್ರನು ಪೃಥ್ವಿರಾಜನ ಮೇಲಿನ ವೈರದಿಂದ, ಮುಂದೆ ಎರಡೇ ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದನನ್ನು

ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಸಾರೆ ಪಾಣೀಶ್ವರರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕದನವೆಸಗಿ ಸೃಷ್ಟಿರಾಜನು ಸೋತು ಮರಣಹೊಂದಿದನು. ಮುಂದೆ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಜಯಚಂದನನ್ನೂ ಘೋರಿಯು ಹಣ್ಣಿಗೆ ತಂದನು. ಮತ್ತು ಅವನ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸೂರೆಗೈದನು. ಮುಂದೆ ಇವನು ಕಾಶಿಯನ್ನೂ ಮುತ್ತಿದನು. ಬಳಿಕ ತನ್ನ ದೇಶಕ್ಕೆ ಮರಳಿದನು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ತಾನು ಗೆದ್ದ ಭಾರತ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕುತುಬುದ್ದೀನ ಐಬಕ ಎಂಬ ತನ್ನ ಗುಲಾಮನನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟು ಹೋದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೬ರಲ್ಲಿ ಘೋರಿ ಮಹಮ್ಮದನ ಕೊಲೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಕುತುಬುದ್ದೀನ ಐಬಕನು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರನಾದನು. ಈ ರೀತಿ ದಿಲ್ಲಿ ಭಾಗದಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಆಳಿಕೆ ಮೊದಲಾಯಿತು.

ಕುತುಬುದ್ದೀನ ಐಬಕ:

ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೦೬ರಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಇತರ ಅರಸರ ಕೂಡ ಶರೀರ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿ, ತನ್ನ ಸ್ಥಾನವನ್ನು ಗಟ್ಟಿಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ಕುತುಬುದ್ದೀನನು ಹವಣಿಸಿದನು. ಇವನ ವಂಶವು ದಿಲ್ಲ ಪಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ಗುಲಾಮ ವಂಶವೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇವನು ೪ ವರ್ಷ ಶಾಹ್ಯವಾಳಿದ ಬಳಿಕ ಅಟಿದ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ಗಾಯಗೊಂಡ ನೆನದಿಂದ ಮೃತಿ ಪಟ್ಟನು. ಆ ಮೇಲೆ ಇವನ ಮಗನಾದ ಅರಮ್ ಎಂಬವನು ಪಟ್ಟವೇರಿದ ನೇನೋ ನಿಜ. ಆದರೆ ಇವನು ಹೇಡಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಕುತುಬುದ್ದೀನನ ಅಳಿಯನಾದ ಅಲ್ತಮಾಶಹನೆಂಬವನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಅರಸನಾದನು. ಇವನು ಪಟ್ಟವೇರಿದ ಬಳಿಕ ಶ್ಯಾಮಸುಧ್ದೀನನೆಂಬ ಹೆಸರನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಅಲ್ತಮಾಶಹನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೩೬ರಲ್ಲಿ ಮೃತಿಪಟ್ಟನು. ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೨೩೭ರಲ್ಲಿ ಕುತುಬ ಮಿನಾರವನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದನು.

ಸುಲ್ತಾನ ರೇಝಿಯಾ:

ಅಲ್ತಮಾಶಹನು ತನ್ನ ಗಂಡುಮಕ್ಕಳ ಹೇಡಿತನವನ್ನು ಕಂಡು, ಮಗ

ಇದರ ರೇಖೆಯುಳ್ಳ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಾಧ್ಯಳೆಂದು ಮೊದಲೇ ಸಾರಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಅವಳು ಹೆಂಗಸೆಂಬ ವಾದವನ್ನು ಮುಂದೆಮಾಡಿ, ಪಟ್ಟವನ್ನು ರುಕ್ಮ-ಉ-ದ್ದೀನ ಎಂಬವನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟದ್ದಾಯಿತು. ಕೆಲವೇ ತಿಂಗಳುಗಳಲ್ಲಿ ಇವನು ಆಳಲು ಅಸಮರ್ಥನೆಂದು ಕಂಡುಬಂದದ್ದರಿಂದ, ರೇಖೆಯುಳ್ಳ ಪಟ್ಟವನ್ನೇ ರಿದಳು. ೩ ವರ್ಷಗಳ ವರೆಗೆ ನಾಮಾಂಕಿತ ಗಂಡಸರಂತೆ ಆಡಳಿತ ಸಾಗಿಸಿದಳು. ಹಿಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನ ಅರಸರ ವಿರುದ್ಧವಾಗಿ ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವು ನಡೆಸಿದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಆಸ್ಥೆಯಿಂದ ಭಾಗ ವಹಿಸಿದಳು. ಪುರುಷರ ಪೋಷಾಕಿನಲ್ಲಿ ಇವಳು ಆನೆಯ ಮೇಲಿನ ಅಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ಕುಳಿತು ಯುದ್ಧಭೂಮಿಯಲ್ಲಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗುತ್ತಿದ್ದಳು. ಆದರೆ ಅವಳು ಹೆಂಗಸಾದ್ದರಿಂದ, ಅವಳ ಸ್ಥೈರ್ಯ, ಧೈರ್ಯ, ಸಾಹಸಗಳು ಬೇರೆ ಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ತಂದುಕೊಟ್ಟವು. ಒಂದು ಸಾರೆ ಎದುರಾಳಿಯನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಂದಿಸಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದಳು. ಆದರೆ ಕೆಲವು ಕಾಲ ಕಳೆಯಲಾಗಿ, ಅವಳ ಸರದಾರರೇ ಅವಳ ಕೊಲೆಮಾಡಿದರು.

ಇವಳ ನಂತರ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಲ್ಕನ್ ಎಂಬವನು ಬಂದನು. ಇವನು ಒಂಗಾಲದಲ್ಲಿಯೆ ದಂಗೆಯನ್ನು ಹತ್ತಿಕ್ಕಲು ಪುಯತ್ನ ಮಾಡಿದನು. ಇವನ ನಂತರ ಬಂದ ಸುಲ್ತಾನರು ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಾಧಿಕಾರವನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಾರದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಹಿಂದೂ ಪ್ರಾಂತ ಪುಡೇಗಗಳು ಮೊಂದೆಯೆಬ್ಬಿಸಿ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯ ಕೂಗನ್ನು ಮುಂದೆ ಮಾಡಿದವು.

ಖಿಲಜಿ ಮನೆತನ- ಅಲ್ಲಾ-ಫು-ದೀನ ಖಿಲಜಿ:

ಇಸ್ಲಾಮ್‌ಗೆ ಇನ್ನೊಂದು ಮೊಸ ರಾಜವಂಶವೆ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ತಲೆಯೆತ್ತಿತು. ಇದೊಂದರೆ, ಖಿಲಜಿ ಮನೆತನ. ಈ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ದೆಹಲಿಗಳನ್ನು ಪಡೆದವನೆಂದರೆ, ಅಲ್ಲಾ-ಫು-ದೀನ ಖಿಲಜಿ ಎಂಬವನು. ಇವನು ದೇವಗಿರಿಯ ಯಾದವರನ್ನೂ, ಗುಜರಾಥದ ಚಾಲುಕ್ಯರನ್ನೂ ಹಣೆದನು. ರಾಣಾ ಹಮೀರನೆಂಬ ರಜಪೂತ ವೀರನು ಅಲ್ಲಾ-ಫು-ದೀನ ಖಿಲಜಿಗೆ ಕಡುನೈರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ಇವನೂ ಕೈಯೂರಿ, ಸೋಲ

ನೋಡುತ್ತಿರುವುದರಿಂದ, ಬೇರೊಬ್ಬರ ಅಲ್ಪ-ವಿವೇಕವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುವುದು.

ಅಲ್ಪ-ವಿವೇಕವನ್ನು ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಮಲಿಕ ಕಾಫಿರ ಎಂಬವನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ದೌಡುಮಾಡಿ ರಾಮೇಶ್ವರದ ವರೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಇವನ ದಾಳಿಯು ಮಿಂಚಿನ ವೇಗದಿಂದಲೂ, ರಭಸದಿಂದಲೂ ಕೂಡಿದ್ದರಿಂದ, ದಕ್ಷಿಣದ ರಾಜ್ಯಗಳೆಲ್ಲ ಕಂಗೆಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದವು.

ಅಲ್ಪ ವಿವೇಕವನ್ನು ಮರಣದ ನಂತರ ಪಟ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಜಗಳಗಲಿದ್ದವು. ಈ ಸಂಧಿಯನ್ನು ಸಾಧಿಸಿ ದೂರದ ರಾಜ್ಯಗಳು ದಿಲ್ಲಿಯ ಅಧಿಪತ್ಯವನ್ನು ಅಲ್ಲಗಳೆದವು. ರಾಜಪುತ್ರರೂ ಅರಸರೂ ಬಹಳ ಹೀನ ದೆಸೆಗಿಳಿದರು. ಇವರ ಸ್ವಭಾವಗಳು ಬಹಳ ವಿಚಿತ್ರ ರೂಪ ತಾಳುತ್ತಿದ್ದವು. ಕುತುಬುದ್ದೀನ ಮುಬಾರಕ ಎಂಬ ಅರಸನು ಹೆಂಗಸರಂತೆ ವೇಷ ಭೂಷಣಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸೂಳೆಯರ ಸಂಗಡ ಸರದಾರರ ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕುಣಿತ ನಡೆಸಿದನಂತೆ ! ಇವನ ಮರಣದ ನಂತರ ಖಲಜಿ ಮನೆತನದಲ್ಲೇ ಯೋಗ್ಯನಾದ ಅರಸನು ಸಿಗದ್ದರಿಂದ ಸರದಾರರೆಲ್ಲ ಕಲೆತು, ಗಿಯಾಸ-ಉ-ದೀನ ತಗಲಖ ಎಂಬವನನ್ನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳ್ಳಿರಿಸಿದರು. ಇವನ ಮರಕ್ಕೆ ತಗಲಖ ಮನೆತನವೆಂಬ ಹೆಸರು.

ತಗಲಖ ಮನೆತನ— ಮಹಮ್ಮದ ತಗಲಖ:

ಗಿಯಾಸ-ಉ-ದೀನನು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೨೦ರಿಂದ ೧೩೨೫) ಕೆಲ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯನ್ನು ನೆಲೆಸಿದನು. ಇವನ ನಂತರ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿದ ಮಹಮ್ಮದ ತಗಲಖ ಎಂಬವನು “ಸೃಷ್ಟಿಯ ವಿಚಿತ್ರ ಪ್ರಾಣಿ” ಎಂದು ಹೊಗಳಿಸಿಕೊಂಡಿದ್ದಾನೆ. ಇವನ ಯೋಜನೆಗಳೆಲ್ಲ ವಾದದಲ್ಲಿ ಸಮಂಜಸವಾಗಿದ್ದರೂ, ಕಾರ್ಯರಂಗಕ್ಕೆಳೆದಾಗ ಕೆಲ ಫಲಗಳನ್ನಿತ್ತವು. ತೊಗಲಿನ ಸಾಣ್ಯಗಳ ಚಲಾವಣೆ, ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಯಿಂದ ದೇವಗಿರಿ(ದೊಲಪುರ-ಬಾಹಿ) ಗೆ ಒಯ್ಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಿದ್ದು, ಮುಂತಾದವುಗಳು ಅವನ ಹುಚ್ಚುತನವನ್ನು ಎತ್ತಿ ತೋರಿಸುವ ಸಂಗತಿಗಳಾಗಿವೆ. ಮಹಮ್ಮದನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ

ಹಿಂದುಗಳ ಒಕ್ಕಟ್ಟು, ಬಲ ಮುಂತಾದವು ಜೇಯಹತ್ತಿದವು. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ರಜಪೂತರು ಒಂದುಗೂಡಿದರು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ವಿಜಯನಗರದ ರಾಜ್ಯವು ರೂಪಿಸಿಕೊಂಡಿತು (ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೫೩೮) ಈಗಿನ ಮಹಾಪ್ರಾಚೀನದಲ್ಲಿ ಏಕಮಾನಿ ರಾಜ್ಯವೆಂಬುದೊಂದು ಹೊಸ ಸ್ವತಂತ್ರ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ತಲೆಯೆತ್ತಿತು. ಮಹಮ್ಮದನ ನಂತರ ಬಂದ ಫಿರೋಜ ತಗಲದನೆಂಬಾತನು ಮರೈಲನೂ ಧೈರ್ಯಹೀನನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಲೋಲೊಪಯೋಗಿ ಕೌಶಲಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಇವನು ಅಗ್ರಗಣ್ಯನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಇವನು ಗೋಗ್ರಾ ನದಿಗೆ ಬಲುದೆಗಳನ್ನು ಹೊಡೆದು, ನಿರಾವರಿಯಿಂದ ಹಲಗಲಕ್ಕೆ ನೀರು ಸಾಗಿಸುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಇವನ ಅಧೀನದಲ್ಲಿ ಸಡಿಲುಳ್ಳದಿಲ್ಲದವರಾದ ಗುಜರಾತ, ಮಲವಾ, ಬಿಹಾರಗಳು ಸ್ವತಂತ್ರವಾದವು. ಈ ರೀತಿ ೧೪೦೦ ಇಸ್ಲಾಮ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ದಿಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯವು ಪಂಚಾಬ ಮತ್ತು ಅದರ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಮರ್ಯಾದಿತವಾಯಿತು. ಫಿರೋಜನ ಹೆಸರ ನಂತರ ಅವನ ಮೊಮ್ಮಗ ಮತ್ತು ಬೇರೊಬ್ಬ ಆಫ್ ಇನ್ದೋಗೆ ಜಗಳಗಳೆದವು. ಇವು ಹತ್ತುವರುಹ ನಡೆಯುವವರಲ್ಲಿ ತೃಮೂರನೆಯ ಸಮರಕಂಡದ ತುದಿ ರಾಜನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಯಿಟ್ಟನು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೫೯೮ರಲ್ಲಿ ಇವನು ಸಿಂಧು ನದಿಯನ್ನು ದಾಟಿ ಬಂದು ಮುಲ್ತಾನದ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದು ಕೊಂಡನು. ಮುಂದೆ, ಪಾನಿಪತ್ತದ ಹತ್ತರ ತಗಲದ ಮನಶನದ ಅರಸರಿಗೂ ಇವನಿಗೂ ಯುದ್ಧವಾಗಿ ಸೋಲಿನೊದ್ದು ಬೇಕಾಯಿತು. ನಂತರ ತೃಮೂಲನು ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಪ್ರವೇಶಿಸಿ ತಾನೇ ದಿಲ್ಲಿಯ ಅರಸನೆಂದು ಅಭಿಷಿಕ್ತನಾದನು. ಅಸಂಖ್ಯ ಜನ ನಿರಪರಾಧಿ ನಾಗರಿಕರ ಕೊಲೆಗೈದು ತೃಮೂರನು ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಸೂರೆಗೊಳ್ಳಲು ಅಪ್ಪಣಿಯಿತ್ತನು. ಈ ನಂತರ ದಿಲ್ಲಿಯ ಆಡಳಿತವು ಸಯ್ಯದ ವಂಶದ ಕೈಯಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು.

ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೫೫೦ಕ್ಕೆ ದಿಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವು ಲೋಡಿ ಅರಸರ ಕೈಸೇರಿತು. ಇವರಲ್ಲಿ ಶಿಂಕದರನೆಂಬಾತನು ಆಗ್ರಾ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತೃಮೂರನ ವಂಶಜನಾದ ಬಾಬರನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹಾಕಿಯಿಟ್ಟನು. (೧೫೨೫) ಈ ವೇಳೆಗೆ ಪಾನಿಪತ್ತದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವೆಸಗಿ ಶಿಂಕದರನ ಮಗನಾದ

ಇಬ್ರಾಹಿಮ ಲೋಡಿಯು ಸೋತು ಮಡಿದನು. ಬಾಬರನು ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಣವನ್ನೇರಿ ಮೊಗಲ ವಂಶಜರ ಆಳ್ವಿಕೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು.

ದಿಲ್ಲಿಯ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ಈ ರೀತಿ ಇಳಿಮುಖವಾಗುತ್ತಿರುವಾಗ ಭಾರತದ ಇತರ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ದೊರೆತನಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವೆಂದರೆ—ಬಂಗಾಲ, ಜಾನಪುರ, ಗುಜರಾಥ, ಮತ್ತು ಮಾಳವಾಗಳಲ್ಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರ ಮನೆತನಗಳು. ಈ ರಾಜವಂಶಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಬೆರೆತುಕೊಂಡು ಹಿಂದೂ ಇಸ್ಲಾಂ ಮತಗಳ ಸರಬೆರೆಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿಕೊಟ್ಟವು.

ಗುಜರಾಥದ ಸುಲ್ತಾನರು:

ಗುಜರಾಥದ ಸುಲ್ತಾನನು ಕೃ. ಶ. ೧೪೦೧ ರಲ್ಲಿ ತಾನು ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ಸಾರಿದನು. ಮತ್ತು “ರಹ” ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ಮುಂದೆ ಒಂದೂವರೆ ಶತಕದ ವರೆಗೆ ಗುಜರಾಥವು ವಿದ್ಯಾ, ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಕೇಂದ್ರವೆನಿಸಿತು. ಅಹಮದರಹ (ಕ್ರ. ಶ. ೧೪೧೧—೧೪೪೧) ಎಂಬವನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಹಮದಾಬಾದವು ಸ್ಥಾಪಿಸಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇವನ ನಂತರ ಬಂದ ಮಹಮ್ಮದ್ ಶಹನೂ ಕಲೆಗಳಿಗೆ ಪ್ರೋತ್ಸಾಹನ ಕೊಟ್ಟನು. ಗುಜರಾಥ ಮತ್ತು ಮಾಳವಾಗಳ ಸುಲ್ತಾನರು ಒಂದುಗೂಡದಂತೆ ನೋಡಿಕೊಂಡು, ಇವೆರಡು ಪ್ರದೇಶಗಳ ನಡುವೆ ನೆಲೆಸಿದ ರಜಪೂತರು ಇವರಿಗೆ ಯುದ್ಧರಂಗದಲ್ಲಿ ಎದುರಾಗುತ್ತಲೇ ಇದರು.

ಮಾಳವದ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು:

ಮಾಳವದ ಅರಸೊತ್ತಿಗೆಯು ಬಿಲಜಿ ವಂಶಜರ ಆಳ್ವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಾಪಿತವಾಗಿ ಕೃ. ಶ. ೧೪೦೧ರಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರತೆಯನ್ನು ಸಾರಿತು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇದರ ರಾಜಧಾನಿಯು ‘ಮಾಂಡು’ ಎಂಬ ಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿತು. ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೂ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ರಜಪೂತ ರಾಜ್ಯಗಳಿಗೂ ಒಳಗೆ ಗಳೂ ಸತತವಾಗಿ ನಡೆದಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನ

ಸರು ಒಳ್ಳೆ ಬಂಧುಭಾವದಿಂದಿದ್ದರು. ಒಂದು ಸಲ ಈ ರಾಜ್ಯದ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಪ್ರಜರು ದಂಗೆಯೆದ್ದಾಗ ಹಿಂದುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅದು ಶಮನ ಮಾಡಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯು ಮೇದಿನಿರಾರ್-ಸೇಬಿ ಹಿಂದು ಇದ್ದನು.

ಜಾನಪುರದ ರಾಜ್ಯವು.

ಜಾನಪುರದ ರಾಜ್ಯವು ಕೆಲಕಾಲ ಮಾತ್ರ ಬಾಳಿದರೂ ಮಿಗಿಲಾದ ಒದ್ದಾಕೇಂದ್ರವಾಗಿತ್ತು. ಇಲ್ಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರು ಹಿಂದು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಸಂಸ್ಕೃತಿಗಳ ಬೆರಿಕೆಗೆ ಬಲವಾದ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು.

ಬಂಗಾಲ ರಾಜ್ಯವು:—

ಬಂಗಾಲ ರಾಜ್ಯವು, ಇದರ ಸ್ಥಾಪಕನಾದ ಬಕ್ತ್ಯಾರ ಒಲಜಿಯ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ದಿಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ತಲೆಬಾಗಲಿಲ್ಲ. ದಿಲ್ಲಿಯ ದೊರೆಗಳೆಲ್ಲರೂ ಬಂಗಾಲದತ್ತ ಗಮನ ಕೊಟ್ಟರು. ಕೊನೆಗೆ ಫಿರೋಜ ತಗಲಖನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಯಿತು. ಹುಸೇನಶಹಸಂಬವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದರ ವೈಭವವು ಪ್ರಾರಂಭವಾಗಿ ಅಕಬರನ ಕಾಲದವರೆಗೂ ವೈಭವದಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯಿತು.

ಈ ತೀರನಾಗಿ, ಮೊದಮೊದಲು ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದವರು ಕೇವಲ ಖೂಟಿಕಾರ ಘೋರಣಿಯನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಹಣ ಸೇಕೆದು ಬೊಕ್ಕಸವನ್ನು ತುಂಬಿ ಕೊಂಡರು. ಕೊನೆಗೆ ಬಂದವರು ದಿಲ್ಲಿಯ ಗದ್ದುಗೆಯ ಮೇಲೆ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ ತತ್ತರಿಸಹತ್ತಿದರು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ, ದಿಲ್ಲಿಗಿಂತ, ನಂತರ ತಲೆದೋರಿದ ಆಹಮದಾಬಾದ, ಮಾಂಡು, ಜಾನಪುರ, ಲಕ್ನೊ ಮುಂತಾದವುಗಳು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಹೆಜ್ಜೆಗಳಿಗೆ ಕಾಣವಾದವು. ಇಲ್ಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರು ಹಿಂದು ಇಸ್ಲಾಂ ಮಿಶ್ರಿತ ಶಿಲ್ಪದ ಕಟ್ಟಡಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿದರು. ಆದರೆ, ಇನ್ನಿತರ ಕಡೆಗೆ ಕೇವಲ ಹಿಂದೂ ಶಿಲ್ಪ ಶಾಸ್ತ್ರವನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಕಟ್ಟಡಗಳೇ ತಲೆದೋರುವವು.

ವಿಜಯನಗರದ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ:

ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ ಖಿಲಜಿಯ ಸರದಾರನಾದ ಮಲೀಕಕಾಫರ ಎಂಬಾತನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ದೌಡು ಮಾಡಿದನಷ್ಟೇ ! ಅವನು ಮಧ್ಯಭಾರತದಲ್ಲಿಯೇ ಕಾಕತಿ ಅರಸರನ್ನು ಸೆದೆಬಡೆದನು. ಅಲ್ಲಿಯ ಕೋಶದ ಮೇಲಾಧಿಕಾರಿಗಳಾದ (ಹೊಯ್ಸಳರ ನೌಕರರಲ್ಲಿದ್ದರು ಎಂದು ಫಾದರ ಹೆರಾಸರು ಬರೆಯುತ್ತಾರೆ) ಹುಕ್ಕ ಬುಕ್ಕರೆಂಬ ಬಂಧುಗಳು ಈಗಿನ ಹಂಪೆಯ ಪತ್ತಿರ ಶ್ರೀಮಾಧವಾಚಾರ್ಯ ಆಫನಾ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯರೆಂಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಂದ ಪ್ರೇರಿತರಾಗಿ

ರಾಜವೈಭವದಿಂದ ಹಿಲಗಕ್ಕೆ ಹೊರಟ ಶ್ರೀ ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯ ಸ್ವಾಮಿಗಳು.

ಹೊಸದೊಂದು ಹಿಂದೂ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೩೬) ಇದಕ್ಕೆ ವಿಜಯನಗರವೆಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಆದರ ಪಟ್ಟದ ಮೇಲೆ ತುಳು ಸಾಕ್ಷಿ ಅರವೀಡು ಮನೆತನಗಳು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೬೫ ರವರೆಗೆ ಬಹು ವೈಭವದಿಂದ ರಾಜ್ಯ ನಡೆಸಿದವು. ಆ ಅರಸರು ಸಾಹಿತ್ಯ, ಶಿಲ್ಪ, ಮತ್ತು ಹಿಂದೂ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ಜೀವನಕ್ಕೆಗೆ ಬಲವಾದ ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಆಳುವ

ಅರಸರಲ್ಲಿ ೨ನೆಯ ಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನೆಂಬ ಅರಸನು ಬಹಳ ಖ್ಯಾತಿಯನ್ನು ಪಡೆದನು. (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೦೯-೧೫೩೨) ಇವನು ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸನ ಕೂಡ ರಾಯಚೂರ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ಕದನ ನಡೆಸಿ ಮಿಗಿಲಾದ ಯಶಸ್ಸನ್ನು ಪಡೆದನು. ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಲವಾರು ಪರದೇಶಗಳ ಪ್ರವಾಸಿಕರು ಇಲ್ಲಿಗೆ ಬಂದು ಇದರ ನೈಫವನ್ನು ಕಣ್ಣಾರೆ ಕಂಡು ಅಚ್ಚರಿಗೊಂಡರು. ಪೀಜ, ಮ್ಯಾಝಿನಿ, ಆಬ್ದುರ್ ರಝಾಕ್ ಎಂಬವರು ತಾವು ಕಂಡ ವಿಜಯನಗರದ ವರ್ಣನೆಯನ್ನು ಬರೆದಿಟ್ಟಿರುವರು. ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಇದು ಬಹು ಬಲಾಢ್ಯ ರಾಷ್ಟ್ರವೆನಿಸಿತು. ಇಲ್ಲಿಯ ಕೊನೆಯ ಅರಸು ಸದಾಶಿವ ರಾಯನೆಂಬವನ ಆಳಿಕೆಯಲ್ಲಿ ನಾಲ್ಕು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ರಾಜ್ಯಗಳು ಒಂದಾಗಿ ಬಂದು ಇದನ್ನು ಮುತ್ತಿದವು. ರಕ್ತಸ ತಂಗಡಿಗಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಸದಾಶಿವರಾಯನು ಸೋತು ಓಡಿಹೋಗಲು ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಈ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದರು.

ಬಹಮನಿ ರಾಜ್ಯವು:—

ಮಹಮ್ಮದ ತಗಲಖನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಬಂಡಾಯಗಳಾದವು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೩೬೬ರಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಬಂಡವನ್ನಡಿಸಲು ಜಾಫರ ಖಾನನೆಂಬೊಬ್ಬ ಸರದಾರನನ್ನು ಇವನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಜಾಫರಖಾನನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಾನು ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ಸಾರಿ ಗುಲಬರ್ಗಿಯಲ್ಲಿ ಹೊಸದೊಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನೇ ಸ್ಥಾಪಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇದರ ಹೆಸರು ಬಹಮನಿ ರಾಜ್ಯ. ಈ ಕಾರ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನು ಉಪಕಾರ ಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ “ಬಹಮನಿ” ಎಂಬ ಹೆಸರು ಬಂದಿತು. ಇದರ ಸ್ಥಾಪಕನಾದ ಹಸನ ಗಂಗೂ(ಜಾಫರಖಾನ)ಇವನು ೧೩೯೨ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಲು ಹಲಕೆಲವು ಮೇಲಾದ ರಾಜರು ಇಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ಭಾರ ನಡೆಸಿದರು. ಮಹಮ್ಮದ ಗವಾನ ಎಂಬ ಇಲ್ಲಿಯ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯೊಬ್ಬನು ಒಂದು ವಿದ್ಯಾಪೀಠವನ್ನೂ ಗ್ರಂಥ ಭಂಡಾರವನ್ನೂ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಹಿಂದುಗಳು ಈ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ತಮ್ಮ ಸಹಾಯವನ್ನೊದಗಿಸಿದರಲ್ಲದೆ, ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯ ಉಚ್ಚ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಅವರಿಗೆ ಸಲ್ಲಿದವು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೩೬ರಲ್ಲಿ ಈ ರಾಜ್ಯವು ಒಡೆದು ಐದು ಭಾಗಗಳಾದವು.

ಇಮಾನಶಾಹಿ, ಶುತುಬಶಾಹಿ, ಬರೀದಶಾಹಿ, ನಿಜಾಮಶಾಹಿ ಮತ್ತು ಅದಿಲ ಶಾಹಿಗಳೇ ಆ ಭಾಗಗಳ ಅರಸರ ಹೆಸರುಗಳಾದವು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರು ಒಳ್ಳೆ ಭರಭರಾಟೆಯಿಂದ ರಾಜ್ಯವಾಳಿದರು.

ದಿಲ್ಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀಯರ ಸ್ಥಿತಿ:

ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೫೦೬ರಿಂದ ೧೫೫೫ರ ವರೆಗೆ ಆಳಿದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರ ಕಾಲವು ಭಾರತೀಯರಿಗೆ ಕಲ ಮಟ್ಟಿಗೆ ನೋವು ಮಾಡಿರಲೇನೋ, ಸಿಜ ! ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವಂತಹ ಯಾವಲಾಭವೂ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಿಗೆ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಪಟ್ಟಣಗಳಲ್ಲಿದ್ದ ಹಿಂದೂ ಜನರನ್ನೂ ಅವರ ಧರ್ಮನನ್ನೂ ಕಡೆ ಗೆಣಿಸಿ, ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಅಳತೆಸರು ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾಜಕಾರ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ದಿನಗಳ ವರೆಗೆ ಮೂಲೆಗೂಂಪು ಮಾಡಿರ ಬಹುದು. ಆದರೆ, ದಳ್ಳಿಗರ ಜೀವನವು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಅರ್ಥಬಿಟ್ಟ ಯಾನ ಬದಲಾವಣೆಯನ್ನೂ ಹೊಂದಲಿಲ್ಲ. ಇಲ್ಲ ಒಳ್ಳೆ ಉರುಗುವರೆಲ್ಲ ಹಿಂದುಗಳಾಗಿಯೇ ಉಳಿದರು. ಇಷ್ಟೊಂದು ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಮತಾಂತರ ಗೊಳಿಸಿದವೆಂದು ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಮೆಳೆಕೊಂಡರೂ, ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಸಂಸ್ಕೃತಿಯ ನೆಲೆಯಾದ ಗಂಗಾ ನದಿಯ ಕೊಳ್ಳದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳೇ ನೂರಕ್ಕೆ ೧೫ ಜನರು ಮಾತ್ರ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಿದ್ದಾರೆ.

ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರವು ಹಿಂದುಗಳ ಕೈಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಇಂದು ಕಾಣುವ ಸೇತ, ಸಾಹುಕಾರ, ಬಸಿಯಾಗಳು ಅಂದಿನಿಂದ ಸಾಗಿ ಬಂದವರು. ಒಳ್ಳೆ ಧರ್ಮಾಂಧರೆಂದೆನಿಸಿದ ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ ಖಿಲಜಿ, ಫಿರೋಜ ತಗಲಖರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಜೈನರೂ, ಹಿಂದುಗಳೂ ಇವರ ಹತ್ತರ ಆಶ್ರಯ ಪಡೆದರು. ಅಲ್ಲಾವುದ್ದೀನ ಖಿಲಜಿಯು ಕರ್ನಾಟಕದಿಂದ ಆಚಾರ್ಯ ಮಹಾಸೇನನೆಂಬವನನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವನೊಡನೆ ಧರ್ಮ ಚರ್ಚೆ ನಡೆಸಿದನು. ಪೂರ್ಣಚಂದ್ರ ಮತ್ತು ರಾಮಚಂದ್ರರೆಂಬ ದಿಗಂಬರ ಮತ್ತು ಶ್ವೇತಾಂಬರ ಯತಿಗಳು ಖಿಲಜಿಯ ಹತ್ತರ ಇದ್ದರೆಂದು ಜೈನ ಉಪಪತ್ತಿ ಸಳಿಂದ ತಿಳಿಯಬಹುದಾಗಿದೆ. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಹಿಂದುತ್ವದ ಮೇಲ್ಮೈಯನ್ನು

ಕಾಯುವಕ್ಕೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ನೌಕರರೊಳಗೆ ಅತ್ಯುಚ್ಚ ವರ್ತಮಾನವನ್ನು ಬಿಟ್ಟು ಉಳಿದವರೆಲ್ಲ ಹಿಂದುಗಳೆ ಇದ್ದರೆಂಬದು ನೆನಪಿಡತಕ್ಕ ಸಂಗತಿಯಾಗಿದೆ. ಮಹಮ್ಮದಿಯ ಆಳರಸರು ಎತ್ತಿಬಂದವರಾದ್ದರಿಂದ ಅಡಳಿತೆಯ ಸರ್ವನೌಕರರೊಂದಿಗೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದಿರಲು ಸಾಧ್ಯವಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿಯೆ ಇದೆ. ಈ ರೀತಿ ನೌಕರರಲ್ಲಿ ಬಹುಜನರು ಹಿಂದುಗಳಿದ್ದರಿಂದಲೇ ಆಗಾಗ ಎದ್ದ ದಂಗೆಗಳು ಶಾಂತವಾಗುತ್ತಿದ್ದವು. ರಾಜದರಬಾರದಲ್ಲಿ ನಡೆಯುವ ವ್ಯವಹಾರಗಳು ಅಲ್ಲಿಯ ಸರದಾರ ಅಮೀರ ಉಮರಾವನಿಗೆ ಮೊದಲು ಸಂಬಂಧಿಸುವ ದಿಲ್ಲವೆ ? ಆದ್ದರಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಅರಸರ ಕ್ರೂರತನ ಕೊಲೆ ಮತ್ತು ರಕ್ತಪಾತದ ನಾಟಕಗಳು ಸರದಾರರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಿರುತ್ತಿದ್ದವಲ್ಲದೆ, ದೇಶದಲ್ಲಿಯೆ ಸಾಮಾನ್ಯಮನುಷ್ಯನನ್ನಾಗಲಿ ರೈತನನ್ನಾಗಲಿ ಬಾಧಿಸಲಿಲ್ಲ. ಮೇಲಾಗಿ ತುರ್ದ ಮತ್ತು ಅಫಗಾನ ಹಾಳಗಾರರನ್ನಾಗಲಿ ರಾಜರನ್ನಾಗಲಿ ನಾವು ಇಸ್ಲಾಂ ಮತತತ್ವಗಳನ್ನು ಹರಡುವ ಧರ್ಮ ದೂತರಲ್ಲಿ ಗಣಿಸಬಹುದೆ ? ಇವರು ತಮ್ಮನ್ನು ಮಹಮ್ಮದೀಯರೆಂದು ಕರೆದುಕೊಂಡರೂ, ಇವರಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟು ಜನರಿಗೆ ಮಹಮ್ಮದ ಫೈಗಂಬರರ ತತ್ವಗಳು ತಿಳಿದಿದ್ದವೋ, ಹೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಏನಾದರೂ ಇವರ ಅಳಿಕೆಗೆ ರಜಪೂತರಿಂದಲೂ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿಯೆ ವಿಜಯನಗರದಿಂದಲೂ ಬಲವಾದ ವಿರೋಧ ಗೋರಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಉಪಟಳವನ್ನು ಅವಗಣಿಸಲು ಅವಕಾಶ ಸಿಕ್ಕಿತು. ನಿಜವಾದ ಧರ್ಮವೇನೆಂದು ಪ್ರತಿ ಹಿಂದುವಿಗೂ ತಿಳಿದಿರುವಾಗ ಧರ್ಮಕ್ಕಾಗಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡಬೇಕಾಗುವದೆಂದು ನೋಡುವೊಡಲು ಭಾರತೀಯರು ತಿಳಿದಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ಭಾರತೀಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯರು ಹಿಂದುತ್ವದ ರಕ್ಷಣೆಗೆ ಹೆಣಗಾಡಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡರೆ, ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಸಂಪದ್ಯದಿಂದ ಬಂದ ಒಂದು ಮಹತ್ವದ ಸುರಿಣಾಮವೇನೆಂದು ಕೇಳಬಹುದಾಗಿದೆ. ಈಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತಲೆದೋರಿದ ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಅನುಯಾಯಿಗಳು, ಒಂದೂ ಧರ್ಮದ ಮನುಷ್ಯ ಜನತೆಯ ಹೈದಯಕ್ಕೆ ತಾಗುವಂತೆ ಮಾಡಿದರು. ದೇವರು ವೇದವನು; ದೇವರು ಒಬ್ಬನೇ ಇರುವನು; ದೇವರು ಎಲ್ಲರಿಗೂ ಕಲ್ಯಾಣ ಮಾಡುವನೆಂಬ ಶಬ್ದಗಳು ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಹಳ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಭಕ್ತಿಪಂಥವೂ ಸಹ ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಸಂಪದ್ಯದ ಫಲವಾಗಿರಬಹುದೇ ?

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಏತದ್ವೇಶೀಯ ಭಾಷೆಗಳು ಬೆಳೆಯ ಹತ್ತಿವವು. ಅದರಿಂದ ಸಾಹಿತ್ಯ ಮತ್ತು ಧರ್ಮಗಳು ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನ ಸೊತ್ತಾಗಿವವು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಹೇಮಚಂದ್ರನಂಬ ಜೈನಯತಿಯು ಜೈನಮತವನ್ನು ಮೆಚ್ಚು ಪ್ರಸಾರ ಮಾಡಲು ಹೇಣಗಿದನು. ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸುವ ಕೆಲಸವು ನಡೆದಂತ ತುದ್ಧೀಕರಣವೂ ತಲೆಯೆತ್ತ ಹತ್ತಿತು. ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಜರುಗುವ ಕೆಲ ಸಂಗತಿಗಳ ಮೇಲೆ ಸೂತ್ರಗಳು ರಚಿತವಾಗುತ್ತವೆಯಷ್ಟೆ ? ಈ ಕಾಲದ ವಿಜ್ಞಾನೀಶ್ವರನ 'ಮಿಥಾಕ್ಷರ' ವಿಚಾರ ಸರಣಿಯು ೨ನೆಯ ರಚಕದಲ್ಲಿಯೆ ನೂತನ ಸಮಾಜ ರಚನೆಯ ಕುಯ್ದಿಗಳನ್ನು ತಿಳಿಬೀಳಿತು. ಈ ಅಂಶಗಳನ್ನು ತಿಳಿದುಸೋದಿದಾಗ ಒಂದು ಸಿದ್ಧಾಂತವು ಹೊರಹೊಮ್ಮಿತು ಅದೇನೆಂದರೆ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಹಿಂದುಗಳ ಮನಸ್ಸುಬುಟ್ಟು ಜೀವಿತಗಳ ಮೇಲೆ ಪ್ರಭುತ್ವ ನಡೆಸಲಿದ್ದು ವೆಂಬುದು.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:

೧. ಬಿಡುಪು ತುಂಬಿ.

1

- (ಅ) ಒಂದು ಅರಸಾಸ್ಥಿಗಾಯು ಇನ್ನೊಬ್ಬನಿಗೆ (೧) .
(೨) (೩) . . . (೪) . . . ಮುಂತಾದಲ್ಲಿ ಪ್ರವೇಶಿಸ ಸ್ವರಾತ್ರ ರಾಜ್ಯಗಳಿದ್ದವು.
- (ಬ) ಪ್ರಾದೇಶಿಕ ರಾಜ್ಯಗಳಲ್ಲಿಯ ಅರಸರು ಒಂದುಗೂಡಿ . . . ಕೊಟ್ಟರು.
- (ಕ) ಮಹಮ್ಮದಿಯರ ಸಂಪರ್ಕದಿಂದ ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿಯ . . . ಬೆಳೆಯಿತು.
- (ಡ) ಒಲ್ಲಿಯ ಸುಲ್ತಾನರ ವಿಲಾಸಗಳು . . . ನನ್ನು ಬಾಧಿಸಲಿಲ್ಲ.

೨. ವಿಜಯನಗರ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯವು ಕೃಷ್ಣ ದೇವರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಎಷ್ಟರ ವರೆಗೆ ವಿಸ್ತರಿಸಿರುವುದನ್ನು ಸಕ್ಷೆಯಲ್ಲಿ ರೂಪಿಸಿ.

೧೦. ಹೆಳೆ-ಹೊಸ ಸಾರಿಗೆ ಮಾರ್ಗಗಳು.

ಕ್ರೈಸ್ತ ಶಕದ ಪ್ರಾರಂಭದಿಂದಲೂ, ಮುಂಚೆಯೂ ಯುರೋಪದ ಪಟ್ಟಣಗಳಾದ ರೋಮ್ ವೈನಿಸಗಲೊಂದಿಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ವ್ಯಾಪಾರವು ನಡೆದು ಬಂದಿದೆ. ಈ ವ್ಯಾಪಾರವು ಸಮುದ್ರಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೂ ಭೂಮಾರ್ಗವಾಗಿಯೂ ಸಾಗಿತು. ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಸುರತ ಗೋವೆಗಳು ವಿಜಯ ನಗರ ಮತ್ತು ಬಹಮನಿ ಅರಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹೊರನಾಡುಗಳ ಕುಡ ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನು ನಡೆಸಿದವು. ಪೂರ್ವಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಮದ್ರಾಸು ಮತ್ತು ತಾಮ್ರಲಿಪ್ಪಿ (ಕಲಕತ್ತೆ)ಗಳು ಹೆಸರಾದ ಬಂದರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಿಂದ ಹೊರಟ ವ್ಯಾಪಾರಿ ನಾವೆಗಳು ಕೆಂಪು ಸಮುದ್ರ ನೈಲ ನದಿಯ ಮುಖ ಮತ್ತು ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರಗಳೊಳಗಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಬಿಸಿಪಾ ಒಕ್ಕವಾ ರೀತಿ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ತಲುಪಿದವು. ಜಲಮಾರ್ಗದ ಇನ್ನೊಂದು ಹಾದಿಯಿಂದ, ಸುರತದಿಂದ ಪರ್ಶಿಯಾದ ಆಖಾತದವರೆಗೆ. ಸಂತರ ಬಗದಾದ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ತಲುಪಿ, ಅಲೆಪ್ಪೆ ಬಂದರವನ್ನು ನಾವಿಕರ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದರು. ೬೪೨ ಗ್ರೀಸದ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಭೂಮಧ್ಯ ಸಮುದ್ರದಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದು ರೋಮ್, ವೈನಿಸ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಇವರಂತೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದ ನಾವಿಕರು ಪೂರ್ವಕರಾವಳಿಯ ಬಂದರಗಳಿಂದ ಹೊರಟು ಮಲಕ್ಕಾ ನಡುಗಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು ಚೀನದ ಪೂರ್ವಕ್ಕಿದ್ದ ಪೆಕಿಂಗ್ ಪಟ್ಟಣದವರೆಗೂ ತಲುಪಿದರು.

ಯುರೋಪ ಏಶಿಯಗಳ ನಡುವೆಯಾದರೂ ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಭೂಮಾರ್ಗದಿಂದ ವ್ಯಾಪಾರವು ವಿಫಲವಾಗಿ ನಡೆದಿತ್ತು. ವೈನಿಸದಿಂದ ಹೊರಟ ಭೂಮಾರ್ಗದ ಸಾರಿಗೆಗಾರರು ಕಾನ್‌ಸ್ಟಂಟಿನೋಪಲ್‌ನಲ್ಲಿ ಹಾಯ್ದು ಅಲೆಪ್ಪೆ ಬಗದಾದಗಳಿಗೆ ತಲುಪಿದರು. ಸಂತರ ನೇರವಾಗಿ ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದ ಸಮರ ಕುಂದ ಪಾಸೆಗಳ ಯಾರಕಂದಗಳ ಮುಖಾಂತರವಾಗಿ ಚೀನದ ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ಸೇರಿದರು. ಸಂತರ ಪೂರ್ವಾಭಿಮುಖವಾಗಿ ಹೊರಟು ಪೆಕಿಂಗ್ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ತಲುಪಿದರು.

ಇವನು ಆಟಲಾಂಟಿನ ಮಹಾಸಾಗರದೂಳಿನಿಂದ ಹಾಯ್ದು ಬೆಳ್ಳಿಬಣ್ಣವೇರಿತೆ
ಯನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದನು. ನಂತರ ಶಾಂತಿ ಸಾಗರದೊಳಗಿನ ಫಿಲಿಪಾಯಿನ್ನು
ನಡುಗಡ್ಡೆಗಳನ್ನು ಕಂಡು ಹಿಡಿದು ಮರಾಠಾಸಾಗರವನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಇಲ್ಲಿ
ವಕ್ಷಣ ಏ. ರತ, ದಕ್ಷಿಣ ಆಫ್ರಿಕನ್ನನ್ನು ಸುತ್ತುವರಿದು ಸ್ವಲ್ಪದೂರವನ್ನು ಸೇರಿ
ದನು. ಈ ಸಾಹಸದ ಹಿನ್ನೆಲೆಯಲ್ಲಿ ವ್ಯಾಪಾರಾಭಿವೃದ್ಧಿಯೂ, ಆ ಮೂಲಕ
ವಿವಿಧ ಸಂಪತ್ತಿನ ಮಹದಾಶೆಯೂ ಮೂಡಿಸಿದ ಅರಸರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬರು
ಕೂಡಿದರು. ಈ ಮೂಗಿನ ಸಂಕೇತವು ಮೂಲಕಯಣ ಕೃತಿಯಿಂದ ಮುಖ್ಯ
ರಾಷ್ಟ್ರಗಳೆಂದರೆ- ಹಾಲೆಂಡ್, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್, ಫ್ರಾನ್ಸ್ ಮುಂತಾದವು. ಸ್ಪೇನ್,
ಪೋರ್ಚುಗಲ್, ಇವರು ಬೆಳ್ಳಿಯ ಮೇಲೆ ಮೂಲಿ ಹೋಗಿ, ದ್ರವ್ಯದಾಶೆ
ಯಿಂದ ಅಲ್ಲಿಯ ನೋಟವು, ಗೋಳಿನ ಹಲಗೆ, ಸುಲಿಗೆ, ಕೋರಾಟ
ಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಅಲ್ಲಿಯ ಮೂಲಿನಾ ಸಿಂಹಳು ವೈಷ್ಯ ಮಹಾರಾಜರಲ್ಲಿದ್ದ
ವಿಂದ ಸ್ವೇದೀಕರದವರು ಅವರನ್ನು ಒಂಪಿಸಿದರು. ಮತ್ತೂ ಅವರ ಸಂಪ
ತ್ತನ್ನು ಸ್ವದೇಶಕ್ಕೆ ತಂದೊಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಮುಂದೆ ಮೂಡಲಿನಿಂದ ರಾಷ್ಟ್ರ-
ರಾಷ್ಟ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಹಗಲಿನವುಂಟು ಬೆಳಿಗ್ಗೆ ದ್ರವ್ಯದಾಲಿಯೇ ಕಾರಣವಾಯಿತು.

ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪೋರ್ಚುಗೀಸರು, ಫ್ರಾನ್ಸ್, ಇಂಗ್ಲೆಂಡ್‌ಗಳ ವ್ಯಾಪಾರ
ವಸ್ತು ಇಲ್ಲದ ರಾಜ್ಯ, ಮಹಾರಾಜ, ನವಾಬ, ಜಂದಾರಹ ಮುಂತಾದವರ
ವಂದೆ ವ್ಯಾಪಾರದ ಸಕಲತತ್ವಗಳನ್ನು ಕಂಡು, ವೇಷದವೊಡಲು ಕೇವಲ
ವ್ಯಾಪಾರವನ್ನೇ ಗುರಿಯಾಗಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ನಡೆದರು.

ಅಭ್ಯಸನಗಳು:

೧. ಸಾಂಕೇತಿಕ ಪರ್ಯಟನೆಯಲ್ಲಿ ಆಗಮಾನವಾಗುವ ಸಾಧನಗಳಾವುವು ?
೨. ಪಶ್ಚಿಮ ಯುರೋಪದವರು ವ್ಯಾಪಾರಕ್ಕಾಗಿ ಜಲಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಕಂಡು
ಕಲೇ ಬೇಕಾಯಿತು. ಏಕೆ ?
೩. ಕೆಳಗೆ ಒಂದು ರೇಷೆಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅದರ ಒಂದು ಬದಿಗೆ ಕೆಲವು
ಮೆಸರುಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅವರು ಯಾವ ಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ತೋರಿಸಿದ
ರೆಂಬುವವನ್ನು ರೇಷೆಯ ಇನ್ನೊಂದು ಮುಗ್ಗಲಿಗೆ ಬರೆಯಿರಿ.

ವಿರಾಟನ ಕಾಲದ ದಕ್ಷಿಣಭಾರತೀಯರು			
ಚಾರ್ಲೆಸ್ ಲೀಮ್ಸ್ಲೈ ಜಾಯ್ನ್	—	—	
ಕ್ರಿಸ್ಟೋಫರ್ ಕೋಲಂಬಸ್	—	—	
ವಾಸ್ಕೋ-ಡಾ-ಗಾಮಾ	—	—	
ಮೆಗೊನ್	—	—	
ಕಾಲಿಂಗಡವರು	—	—	
ಅಂಗ್ಲಿಂಡವರು	—	—	
ಫ್ರಾನ್ಸ್ ದೇಶವರು	—	—	

೧೧. ಭಾಗವತ ಪಂಥದ ಉದಯ.

ಈ ಮೊದಲಿನ ಶತಮಾನಗಳಲ್ಲಿ ಅಂದರೆ:— ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರ ಕಾಲ ಮತ್ತು ಅದಕ್ಕೂ ಮೊದಲಿಗೆ ಗುಪ್ತಾಧಿಪತಿಯ ಆಳುವ ದೊಡ್ಡದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಸುಧಾರಣೆಯೆಂಬುದು, ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಆಂತರಿಕ ಮಾರ್ಪಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡುವುದು, ಅಥವಾ ಪಾಪಿಗಳನ್ನು ಸೋಲಿಸಿ ಸೂತನ ಸಿದ್ಧಾಂತಗಳನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸುವುದು, ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ಮಾತ್ರ ಮರ್ಯಾದಿತವಾಗಿದ್ದಿತು. ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೊಸದಾಗಿ ಇಂತು ಉಂಟಾದ ಆಧರಲ್ಲದವರನ್ನು ಆರೈಕೆ ಮಾಡುವಲ್ಲಿ ಬೆರೆಸಿಕೊಂಡದ್ದು, ಮತ್ತು ಶ್ರೀ ಮತ್ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯರು ಮೌಢ್ಯ ಪಂಡಿತರನ್ನೂ ಮೀಮಾಂಸಕರನ್ನೂ ಪಾದದಲ್ಲಿ ಗೆದ್ದು ವೈದಿಕ ಮತದ ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪನೆ ಮಾಡಿದ್ದು, ಇವರ ಸ್ಪಷ್ಟ ಉದಾಹರಣೆಗಳಾಗಿವೆ. ೧೩ನೆಯ ಶತಕದಷ್ಟೊತ್ತಿಗೆ ಈ ಸಂಸ್ಥಿತಿಯು ಬದಲಾಗಿದ್ದಿತು. ಈಗ ಹಿಂದೂ ದರ್ಮವು ವಿಸ್ತೃತವಾಗಿ ವಿದೇಶೀಯ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಎದುರು ಬಿಡುವು ಸಿಂತು ತನ್ನ ಶ್ರೇಷ್ಠತೆಯನ್ನು ತೋರಿಸುವ ಪ್ರಸಂಗ ಬಂದಿತು. ಈ ವಿಸ್ತೃತ ಮಹತ್ವದೀಯ ಧರ್ಮವು ವೈದಿಕ ಧರ್ಮದ ತಳಹದಿಯ ತತ್ವಗಳಿಗೆನೇ ವಿಶೇಷ ತಳಹದಿಯ ಮೇಲೆ ಬೆಂಬಲವನ್ನು ಕೊಡುತ್ತಿರುವುದು. ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ಮೂಲ ತತ್ವಗಳಾದ ಪುಣ್ಯ, ಪುರುಷ, ಕರ್ಮ, ಪುನರ್ಜನ್ಮ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪದೆ, ಏಕೇಶ್ವರಿ ಪಂಥದ ಪುರಸ್ಕಾರವನ್ನು ಮಾಡುವ ಮಹತ್ವದೀಯ ಧರ್ಮವು ವೈದಿಕ ಮತಾನುಯಾಯಿಗಳಿಗೆ ಒಂದು ತರದ ಆವಾಸವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟಿತು.

೧೨. ೧೩ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ನಂತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಧಾರ್ಮಿಕ ಸುಧಾರಣೆಗಳಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಬರುವ ಮುಖ್ಯ ಲಕ್ಷಣಗಳೆಂದರೆ, ಏಕೇಶ್ವರಿ ಪಂಥದ ಪುರಸ್ಕಾರ, ಜಾತಿಗಳ ಏಕತ್ವ ಮಹತ್ವವಾಗಿವೆ. ಇಷ್ಟ ದೇವತೆಗಳ ಪ್ರಾರ್ಥನೆ ಭಜನೆ ಪೂಜನೆ ಮಾನವನು ತನ್ನ ಪುರುಷಾರ್ಥಗಳನ್ನು ದೊರಕಿಸಿಕೊಳ್ಳುವನೆಂದಿನಾ, ಇತರ ಸಾಧನಗಳಿಂದಲ್ಲ! ಎಂಬುದು ಈ ಕಾಲದ ಧರ್ಮ

ಭಾವನೆಗಳ ತಿರುಳಾಗಿದ್ದಿತು. ಸ್ವಲ್ಪದರಲ್ಲಿ ಜೀವನದಾದರೆ, ನಮ್ಮ ಮನಸ್ಸಿನ
ಮಾತಾಭಾರತ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಸಿಕ್ಕಿ ಮಾಯವಾಯಿತು.
ಮತ, ಪಂಥಗಳ ಭೇದಗಳಿಲ್ಲದೆ, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅದೇನಲ್ಲದಂತಿತ್ತು. ಸಿಕ್ಕಿ
ಟಿಕ, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ಗುಜರಾತ್, ತಮಿಳು ನಾಡು, ಅಂಧ್ರಪ್ರದೇಶ, ಉತ್ತರ
ಭಾರತದ ಬಂಗಾಲ ಮತ್ತು ಸಂಯುಕ್ತ ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಿ ಸುಧಾ
ಪುರಸ್ಕಾರರು ತಲೆದೋರಿದರು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಜ್ಞಾತವಾದವರು ವಸಂ
ಪಡೆದ ಶಂಕರಾಚಾರ್ಯ, ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯ, ಮಧ್ವಾಚಾರ್ಯರ ಸಿದ್ಧರು.
ಕೃಷ್ಣ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಸಿಕ್ಕಿ. ಇದನ್ನು ಬಿಗಿಯಾದರೂ ರಾಮಾನುಜ
ಚಾರ್ಯರು ಮಾಡಿದ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ ಸಿಕ್ಕಿ. ಸಿಕ್ಕಿ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ
ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವುದು. ಇವರು ಬಿಟ್ಟಿರುವ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟಿರು
ಗಳ ನಂತರದಲ್ಲಿ ಜನಿಸಿದರು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಇದ್ದು. ಇದನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿ
ಚಾರ್ಯರ ಕೆಲವು ಶಿಷ್ಯರಾದ ವಿದ್ಯಾನಿಧಿ, ಜಗದ್ಗುರು, ಮುಖ್ಯ
ವಾಗಿ ಮಾರಯಣ್ಣ, ಶಿವಶಂಕರ, ರಾಮಾನುಜಾಚಾರ್ಯರು
ನರು ಬಂದಿಸಿದರು. ಇವರು ಸಿದ್ಧರಾದರು. ಇದನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿ
ಮೃತ್ಯು. ತಾವು ಪೀಠದಿಂದ ಮೇಲೆ ಶಂಕರಾದವರನ್ನು ಇವರು
ಸಿಕ್ಕಿಸಿ, ಪ್ರಸ್ತಾಪನೆಯುಗಳಿಗೆ ಭಾಷ್ಯಗಳನ್ನು ಸಿದ್ಧಪಡಿಸಿರು.
ಸಾಧಿಸಿದ ಮತಕ್ಕೆ ವಿಶಿಷ್ಟಾಂತವೆಂದು ಹೆಸರು. ಇವರು ಹೀಗೆ ಭೇದ
ಸಿದರು—ಭಕ್ತಿಯಿಂದ ಕಡ್ಡೆ ಬಂಧವು ಮಾಡುವುದು. ಭಗವತನು
ಪ್ರೇಮಭರಿತನಿದ್ದಾನೆ.

ರವಾನಾಸಂಧ:

ಈ ಮತವನ್ನೇ ಹಿಡಿದು, ಅಲಹಾಬಾದದ ರಮಾನಂದನಿಂದ ಸನ್ಯಾಸಿಯೊಬ್ಬನು ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಭಕ್ತಸಂಘವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದನು. ಮುಕ್ತಿಯ ಸಾಧನೆ, ಸ್ವರ್ಗ ನರಕಗಳ ಕಲ್ಪನೆ, ಸಂಸಾರ ಸಾಗರವನ್ನು ದಾಟುವ ಮುಕ್ತಿಯೋಪಾಯಗಳ ವಿಚಾರಗಳನ್ನು ಇವನು ಅಲ್ಲಿಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಿ ಜನರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದನು. ಇಂತಹ ಬೋಧೆಗಳಲ್ಲಿ ಸೃಷ್ಟಿಕರ್ತನು ಕರುಣಾಮಯನಾಗಿರುವ

ನೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯು ಆಗಿನ ಜನರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸಿತು. ರಮಾನಂದನು ಕಾಶಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿ ಬೋಧೆ ಮಾಡುತ್ತಿರಲು ಅವನಿಗೆ ಅನೇಕ ಜನರು ಶಿಷ್ಯರಾದರು. ಮಹಾತ್ಮಾ ಕಬೀರನೂ ಇವರಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು.

ಮಹಾತ್ಮಾ ಕಬೀರ:

ಇವನು ಜನ್ಮತಃ ಹಿಂದುವೋ ಮುಸಲ್ಮಾನನೋ ಎಂಬುದರ ಬಗ್ಗೆ ಪಾಪವಿದೆ. ರಮಾನಂದನ ಶಿಷ್ಯೋತ್ತಮರಲ್ಲೊಬ್ಬನೆನಿಸಿ ಅವನ ತತ್ತ್ವ

ಮಹಾತ್ಮಾ ಕಬೀರ

ಗಳನ್ನೇ ಜನರಲ್ಲಿ ಪ್ರಚಾರಗೊಳಿಸಿದನು. ರಾಮ ರಹೀಮ ಇವೆರಡೂ ಒಬ್ಬ ದೇವನ ಹೆಸರುಗಳೆಂದು ಪುತಿಸಾಧಿಸಿದನು. ಇವನು ಬೋಧೆ ನಡೆಸುತ್ತಿರುವಾಗ ಹಿಂದೂ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಎರಡೂ ಮತಗಳವರೂ ಇವನ ಶಿಷ್ಯ ಕೋಟಿಯಲ್ಲಿ ಸೇರಿದರು. ಇವನು ಮೂರ್ತಿಪೂಜೆ, ಅವತಾರ ಕಲ್ಪನೆ, ಧರ್ಮವಿಧಿ ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದನು. ಇವನು “ಶುಕನಿಧಾನ” ಎಂಬ ಗ್ರಂಥವನ್ನು ಬರೆದನು. ಪ್ರತಗೋಪಾಲ, ಮತ್ತು ಧರ್ಮದಾಸ.

ಜಿಂಟಿ ಶಿಷ್ಯರು ಇವನಿಂದ ಹೆಸರಾದರು.

ಗುರು ಸಾಸಕ:

ಮಹಾಶ್ವಾತ ಕವೀರನ ನಂತರ ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಐಕ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಹೆಣಗಿದ ಮತ್ತೊಬ್ಬ ಮಹಾಸುಭಾವನೆಂದರೆ, ಗುರು ಸಾಸಕ ಎಂಬವನು ಇವನು ಲಾಹೋರದ ಬಳಿಯಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದ ಕೌಲು ಎಂಬೋರ್ವ ಚಿಕ್ಕ ಭಾನ್ಯ ವ್ಯಾಪಾರಿಯ ಮಗನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೪೬೯ರಿಂದ ೧೫೩೮ ರ ವರೆಗೆ ಇವನು ಜೀವಿಸಿದನು. ಚಿಕ್ಕವನಿದ್ದಾಗ ಹಿಂದು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಗ್ರಂಥಗಳನ್ನು ಓದಿದನು. ಮಕ್ಕಳು ಯಾತ್ರ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿದ್ದಾಯಿತು. ಮೊದಲು ಪರಶ್ವತನಾಗಿತ್ತು, ಬಹು ದಿನವದ ಮೇಲೆ ಪುನಃ ಮದುವೆಯಾಗಿ ಕ್ರಮೇಣ ಹೂಡಿದನು. ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಮತ್ತು ಲಕ್ಷ್ಮೀದಾಸ ಎಂಬ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಪಡೆದನು. ಇವನೂ ದೂರ ಹಿಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಒಂದುಗೂಡಿಸಲು ಹಣಗಿ ಪ್ರಯತ್ನ ಧರ್ಮ - ಶೀಖ ಧರ್ಮ - ವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದನು. ಈ ಧರ್ಮಪು ಪಂಚಾಂಗದಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಳವಾಗಿ ಹಬ್ಬಿದೆ. ತಪ್ಪು ಜ್ಞಾನಗಳಲ್ಲದೆ, ಇತರರೂ ಈ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದರು.

ಮಠೀಯ ವಿದ್ಯಾಪತಿಯು ಭಕ್ತಿ ಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೋಧಿಸುವ ಪ್ರಥಮ ಕವಿಯೆನಿಸಿದನು. ಚಿತ್ತೂರಿನ ರಾಜ ಪುತ್ರಿಯಾದ ಮಿರಜಾಯಿಯು ಕೃಷ್ಣ ಭಕ್ತಿಯಲ್ಲಿ ಮಿಗಿಲಾದವಳೆನಿಸಿದನು. ಅವಳು ರಚಿಸಿದ ಭಕ್ತಿ ಕವನಗಳು ಇಂದಿಗೂ ಹಿಂದಿಯರ ಬಾಯಲ್ಲಿವೆ.

ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯೆ ಸಂತರಿಗೆ ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಹಿಂದುಗಳಲ್ಲಿ ಧರ್ಮದ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ ಆದ ಅವನಲಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ಮತ್ತೆ ಹಿಂದುಗಳ ಗುಡಿಗುಂಡಾರಗಳೆಲ್ಲ ಮಹಮ್ಮದೀಯರಿಂದ ಉದ್ವಸ್ತವಾಗುವದನ್ನು ಕಂಡು, ಅತೀಕರಣದಲ್ಲಿ ಕಳವಳವಂಟಾಯಿತು. ಈ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನು ಸುಧಾರಿಸಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದವರಲ್ಲಿ ಧರ್ಮಭಿಮಾನ ಕುಲಾಭಿಮಾನಗಳನ್ನು ಉತ್ಪನ್ನ ಮಾಡುವ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಇವರು ಮಿಗಿಲಾದ ಕೆಲಸ ಮಾಡಿದರು. ಇವರಲ್ಲಿ

ಚ್ಛಾನದೇವ, ನಾಮದೇವ, ಏಕನಾಥ, ತುಕಾರಾಮ ಮುಂತಾದವರು ಹೆಸರಾದರು. ಸಂಸ್ಕೃತದಲ್ಲಿರುವ ಧರ್ಮಕಲ್ಪನೆಗಳನ್ನು ಇವರು ಜನಸಾಮಾನ್ಯರಿಗೆ ಅವರ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಾದ ಮರಾಠಿಯಲ್ಲಿಯೇ ತಿಳಿಸಿ, ಅವರನ್ನು ಚೇತರಿಸಿದರು. ಇದಲ್ಲದೆ, ಜಾತಿಭೇದದ ನಿರ್ಮೂಲನದ ಪ್ರಯತ್ನವೂ ಇವರಿಂದ ಘಟಿಸಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಸಿಂಹಿ, ತೋಟಿಗ ಕುಂಬಾರ, ಮಹಾರ ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಸಮಾಜಗಳ ಸಂತರು ಆಗಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂಚರಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಪರಮಪದ ಪ್ರಾಪ್ತಿಗೆ ದರಮೇಶ್ವರನ ಭಕ್ತಿಯ ಕಾರಣವೆಂದು ಪ್ರಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಭಕ್ತನಿಗೆ ಜಾತಿಭೇದವಿಲ್ಲ; ಜನ ತಪ ವೃತ್ತೋದವಾಸಗಳು ಇಲ್ಲಿವೆಂದು ಇವರು ಪ್ರತಿಪಾದಿಸಿದರು. ಭಕ್ತಮಾರ್ಗದ ಈ ಹೊಸ ವಿಚಾರ ಸರಣಿಯಿಂದ ಜನರಲ್ಲಿ ನವ ಜೈತನ್ಯವು ಹುಟ್ಟಿತು.

ರಾಮದಾಸ:

ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಮದಾಸರೆಂಬ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದುತುಗಲು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿ, ಈ ಹೊಸ ಜೈತನ್ಯದ ಉಳಯೋಗ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಸ್ವದೇಶಾಭಿಮಾನ, ಸ್ವಧರ್ಮರಕ್ಷಣೆಗಳ ಕಡೆಗೆ ಜನರ ಒಲವನ್ನು ಹೊರಳಿಸಿದರು. ಇವರು ಭಕ್ತಿಪಂಥಕ್ಕೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು, ರಾಷ್ಟ್ರಧರ್ಮನು ಮೋಡಿಸಿದರೆಂದು ತಿಳಿಯುತ್ತದೆ.

ಶ್ರೀ ಬಸವಣ್ಣನವರು:

ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ರಾಜಕೀಯ ರಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಮಹಾಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿದ, ವಿಶ್ವಪ್ರೇಮಿಯಾದ ಮತ್ತು ಮಹಾ ಅನುಭಾವಿಯಾದ ಬಸವಣ್ಣನವರ ಹೆಸರನ್ನು ಅರಿಯದ ಕನ್ನಡಿಗ ನಿಲ್ಲ. ಬಿಜ್ಜಳನೆಂಬ ಅರಸನಲ್ಲಿ ಮಂತ್ರಿಪದಕ್ಕೆರಿ, ಸಮಾಜದ ತಿದ್ದುಪಾಟಿಗೆ ಕೈ ಹಾಕಿದರು. ಉಚ್ಚ ನೀಚರೆಂಬ ಭೇದವಿಲ್ಲದೆ, ಇವರು ಕಲ್ಯಾಣದಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸಿದ ಅನುಭವ ಮಂಟಪಕ್ಕೆ ಜನರು ಧುಮುಕಿದರು. ಅಲ್ಲಿ ಹೊಲೆಯನಾದ ಹರಕಯ್ಯ ಮತ್ತು ಬ್ರಾಹ್ಮಣನಾದ ಮಾಚದೇವ, ಇವರ ಬೀಗತನ

ವನ್ನು ನಡೆಸಿ, ಬಸವಣ್ಣನವರು ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಕ್ರಾಂತಿಯನ್ನೇ ಮಾಡಿದರು. ಶಿವಲಿಂಗದಲ್ಲಿ ವೈಷ್ಣವೀಯಿಗಿಂತ, ನಂಬಿಕೆಯಿಂದ ಗಡೆದರೆ ಆತನೊಲಿಸಲೆಂದು, ಇವರು ತಮ್ಮ ವಚನಗಳಿಂದ ತಿಳಿಸಿ ಹೇಳಿದರು. ಈ ರೀತಿ ಎಷ್ಟೋ ಕಾಲ ಭಕ್ತರನ್ನು ಧರಿಸುತ್ತಿರಲು, ಕಷ್ಟದ ಸಂಗಮದಲ್ಲಿ ತಿವೈ ಕೈರಾದರು.

ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪುರಂದರದಾಸ ಕನಕದಾಸರೆಂಬ ಭಕ್ತಶ್ರೇಷ್ಠರು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಭಕ್ತಿಮಾರ್ಗವನ್ನು ಬೋಧಿಸಿದರು. ವಿಜಯನಗರದ ಘನಶಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪುರಂದರದಾಸರು ರಾಜಧಾನಿಯಲ್ಲಿದ್ದು ವಾಸಿಸಿದರು. ದಿನಾಲು ನಗರಸಂಕೀರ್ತನೆ ನಡೆಸಿ, ಘನನಗರ ಪತ್ಯಗಳನ್ನು ಸೇವಿಸಿದ ಮಾತೃಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಜನರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದರು. ಇಂದಿಗೂ ಎಂದರೆ ಗುರುರ ದರಗಳು ಕನ್ನಡದ ಮನೆಯ ಗೀತೆಗಳಾಗಿವೆ. ಕನ್ನಡರಾಯರೆಂಬ ಸೈನ್ಯದ ಯತಿಗಳು ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬಿಟ್ಟು, ವಿಜಯನಗರೀಶ್ವರನು ಪತ್ಯವನ್ನು ಜನರಿಗೆ ಬೋಧಿಸಿದರು. ಲಿಂಗವಂತ ಯತಿಗಳೆನಿಸಿದ ಗಿಜಗುಣ ಶಿವಯೋಗಿಗಳ ಕಾಲವಾದರೂ ಇದೇ ಆಗಿದೆ. ಇವರು ವಿಜಯನಗರದಲ್ಲಿಯೇ ತತ್ವಬೋಧೆ ನಡೆಸಿದರು.

ಭಕ್ತಿಪಂಥವು ಒಂದು ರೀತಿಯಿಂದ ಹಿಂದೂ ಮುಸ್ಲಿಂ ಧರ್ಮಗಳಲ್ಲಿಯೂ ಆರಿಸಿದ ತತ್ವಗಳ ಸಂಕಲನವಿದ್ದರಿಂದ, ಎರಡೂ ಧರ್ಮಗಳ ಜನರಿಗೆ ಅವುಗಳಲ್ಲಿ ಆಶ್ಚರ್ಯಪಟ್ಟುಂಟಿತ್ತಿತ್ತು. ವೈದಿಕ ವೇದಾಂತ ಗ್ರಂಥಗಳಲ್ಲಿ ಏಕೇಶ್ವರೀಪಂಥವು ಕಂಡು ಬರುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಭಕ್ತರು ತಮ್ಮ ಮತದ ತಿರುಳಿನ ಬಹುಭಾಗವನ್ನು ಇಸ್ಲಾಂ ಮತ ಬೋಧೆಯಿಂದ ಆಯ್ದುಕೊಂಡರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದೇ?

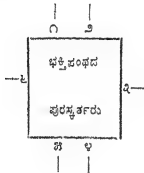
ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಮತ್ತೊಂದು ಮಹತ್ವದ ಗುಣವೆಂದರೆ, ಇದರಲ್ಲಿಯೇ ಇಹಲೋಕದ ದುಃಖಗಳನ್ನು ಮರೆಯಿಸುವ ಗುಣ. ಬಂದದ್ದೆಲ್ಲ ಬರಲಿ, ಗೋವಿಂದನ ದಯೆಯೊಂದಿರಲಿ, ಎಂದು ಮೊರೆಹೋಗುವಾಗ ದಾಸರ ಮನಸ್ಸಿಗಾದ ಗಾಯ ನೋವು ದುಃಖಗಳನ್ನು ಮನಗಾಣಬಹುದು. ಇದೇ

ಕಂತೆ ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು, ತಮ್ಮ ಸಂಸಾರದ ತಾವತ್ರಯ ಗಳನ್ನೂ, ಇಹಲೋಕದ ತೊಂದರೆಗಳನ್ನೂ ಮರೆಯಲು ಭಾಗವತ ಅಥವಾ ಭಕ್ತಿ ಪಂಥವು ತಾರಣೋಪಾಯವೆನಿಸಿತು. ಕೆಲ ಲಘುಭಾವಿಗಳು ಇವ ರಿಂದ ಜೀವರನ್ನು ಕಂಡರೆಂದಿಟ್ಟುಕೊಂಡೂ, ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರು ತಮ್ಮ ದುಃಖ ಸುರೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಇದನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿದರು. ತುಳಸಿದಾಸನು ಮಾತ್ರ ಅನುಭಾವಿಗಳಿಗೂ ಕರ್ತವ್ಯವಿದೆ, ಎಂಬ ಭಾವನೆಯನ್ನು ತಂದು ಕೊಟ್ಟನು. ಅವನ “ರಾಮಾಯಣ”ವು ಮನುಷ್ಯನನ್ನು ಕರ್ತವ್ಯದ ಕಡೆಗೆ ಸೆಳೆಯಿತು.

ಅಭ್ಯಾಸಗಳು:

೧. ಕೆಳಗೆ ಕಾಗಿಸಿದ ಚೌಕಟ್ಟಿನ ಸುತ್ತಲಿರುವ ರೇಖೆಗಳಿಗೆ ಹೊಂದಿ ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಪುರಸ್ಕರ್ತರನ್ನು ಮೇಲ್ಮೆಗೆ ಅನುಸರಿಸಿ ಬರೆಯಿರಿ.

೨. ಬಿಡುವು ತುಂಬಿರಿ.

- (ಅ) ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಪುರಸ್ಕರ್ತರು ಯಾವರನ್ನು .....
..... ಒಲಿಸಿಕೊಂಡರು.
- (ಬ) ಭಕ್ತಿಪಂಥದ ಏಕೇಶ್ವರಿ ವಾದವು ಭಾರತದಲ್ಲಿ ..... ಕಾಲದಿಂದ
ಬಂದಿದೆ.

- (ಕ) ಭರಂದರ ಕನಕದಾಸರು ..... ಪ್ರಾಂತದವರು.
 (ಡ) ಗೂರು ನಾಸಕ ಪಂಥವು ..... ಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದೆ.
 (ಇ) ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ .....
 ಇವರು ಭಕ್ತಿಪಂಥವನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದರು.

೧೨. ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರು.

ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟವನ್ನೇರಿ ಭಾರತದ ಬಾದಶಹನೆಂದು ಕರೆಯಿಸಿಕೊಂಡ ಮಹಮ್ಮದೀಯನು, ಈ ಮೊದಲೆ ನಾವು ಓದಿದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಆರ ಸರಕಿಂತ ಬೇರೆಯಾಗಿರುವನು. ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದ ಎರಡು ದೊಡ್ಡ ಬಾದಶಾಹಿ ವಂಶಗಳಿಗೆ ರಕ್ತಾನುಗತವಾಗಿ ಸಂಬಂಧಪಟ್ಟ ಬಾಬರನು, ತಂದೆಯಿಂದ ಶೈಮೂರನ ವಂಶಜನೂ ತಾಯಿಯಿಂದ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿ ಪಡೆದ ಜಂಗಿಜ ಖಾನನ ವಂಶಜನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಶೈಮೂರನು ಮೊದಲೊಮ್ಮೆ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಮೋದವನಾದ್ದರಿಂದ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟವೂ ಅದರ ನೆರೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳೂ ಅವನಿಗೆ ಆಪರಿಚಿತವಾಗಿದ್ದಿಲ್ಲ.

ಬಾಬರನು ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯದಲ್ಲಿಯ ಸಮರಕಂದ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಕೃ. ಶ. ೧೫೦೦ ರಲ್ಲಿ ಒಡೆಯನಾದನು. ಮರುವರುಷವೇ ಉಸುಬೆಗಾರು ಇವನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಂದ ಹೊರಗಟ್ಟಿದರು. ನಂತರ ಮೂರು ವರುಷಗಳು ಕಳೆಯಲಾಗಿ ಕಾಬೂಲವು ಬಾಬರನ ವಶವಾಯಿತು.

ಕೃ. ಶ. ೧೫೨೬ರಲ್ಲಿ ಬಾಬರನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ನುಗ್ಗಿ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿ ಆಗ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಇಬ್ರಾಹಿಮ ಲೋಡಿ ಎಂಬ ಆರಸನನ್ನು ಪಾಣಿಪತ್ತಿನ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಸೋಲಿಸಿದನೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ತಿಳಿದಿವು. ನಂತರ ತಾನೇ ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟವನ್ನಾಕ್ರಮಿಸಿ ಬಾದಶಹನೆಂದು ಸಾರಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಮಾತ್ರ ಇದನ ಆಳಿಕೆ ನೆಲೆಸಿದ್ದು, ಉಳಿದೆಲ್ಲ ಭೂಮಿಯ ಒಡೆತನವನ್ನು ಇವನು ಯುದ್ಧದಿಂದಲೇ ಸ್ವಾಧೀನಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಗ್ವಾಲೀರದ

ವಿಕ್ರಮಜಿತು ಎಂಬ ಹಿಂದು ಆರಸನು ಬಾಬರನಿಗೆ ಬಲವಾದ ವಿರೋಧ ತೋರಿದನು. ಇವನಿಗೆ ಇನ್ನೂ ಗಟ್ಟಿಗತನದಿಂದ ವಿರೋಧತೋರಿದವರೆಂದರೆ ರಜಪೂತರು. ಮೇವಾಡದ ರಾಜಾಸಂಗನೇಂಬ ನೀರನು ವಿರೋಧಕರ ಮುಂದಾಳಾದನು. ಇವನಿಗೆ ಸಂಗ್ರಾಮಸಿಂಹನೆಂಬ ಹೆಸರಿದ್ದಿತು. ಅವನ ಮೈ ಮೇಲೆ ಲಂ ಖತಿಗಳ ಕಲೆಗಳು ಇದ್ದವು. ಒಂದು ಕಣ್ಣೆಲ್ಲ. ಒಂದು ಕೈ ಕಡಿದು ಹೋಗಿದ್ದಿತು. ಇವನು ಒಂದು ನೂರು ಯುದ್ಧಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದ್ದನಂತೆ ಇವನು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯ ಕೂಡಿಸಿಕೊಂಡು ಸಿಕ್ರಿಯ ಹತ್ತರ ಬಾಬರನಿಗೆ ಎದುರಾದನು. ಬಾಬರನಿಗೆ ಜಯಸಿಕ್ಕಿದ್ದರಿಂದ, ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟವು ಅವನಿಗೆ ಸುಲಭವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಬಾಬರನು ಗ್ವಾಲೀರದ ಆರಸರನ್ನೂ, ಬಿಹಾರ ಬಂಗಾಲಗಳ ಆಮೀರರನ್ನೂ ಸೆದೆಬಡೆದು ತನ್ನ ಪಟ್ಟವನ್ನು ಭದ್ರಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಬಾಬರನು ೧೫೩೦ ಡಿಸೆಂಬರ ೨೬ಕ್ಕೆ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ಇವನ ಮಗ ಹುಮಾಯೂನನು ಒಮ್ಮೆ ಬೇನೆ ಬಿದ್ದಾಗ ಬಾಬರನು ದೇವರಿಗೆ ಪ್ರಾರ್ಥಿಸಿ ಅವನ ಬೇನೆಯನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಂಡು ಕೊನೆಗೆ ಮೃತಿ ಪಟ್ಟನೆಂದು ದಂತ ಕಥೆಯಿದೆ. ಇವನ ಅಪೇಕ್ಷೆಯಂತೆ ಮೃತ ದೇಹವು ಕಾಬೂಲಕ್ಕೆ ಒಯ್ಯಲಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಿ ಇಂದಿಗೂ ಇವನ ಗೋರಿಯನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು.

ಬಾಬರನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಚರಿತ್ರೆಯನ್ನು ತುರ್ಕಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದಿದ್ದಾನೆ. ಅದರಲ್ಲಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಅವನು ಕಂಡ ಪರು ಪಕ್ಷಿ ಪ್ರಾಣಿ ವನಸ್ಪತಿ ಮನುಷ್ಯರ ವರ್ಣನೆ ಬಂದಿದೆ.

ಬಾಬರನು ಒಬ್ಬ ದೈವಬಲವಿದ್ದ ಪುಂಡನಾಗಿರಲಿಲ್ಲ. ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಸ್ಥಾಪಕನಾಗುವೆನೆಂದು ಅವನು ಎಂದೂ ಬಗೆದಿರಲಿಲ್ಲ. ಇವನು ಉತ್ಕೃಷ್ಟ ಕವಿಯೂ ಬರಹಗಾರನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಪಾರ್ಶ್ವ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿಯ ಇವನ ಕವಿತೆಗಳು ಶ್ಲಾಘನೀಯವಾಗಿವೆ. ತುರ್ಕಿ ಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಬರೆದ ಇವನ ಕೆಲವು ಬರಹಗಳೂ ಸ್ವತಂತ್ರ ಶೈಲಿಗಳಿಂದಲೂ ಅಕೃತ್ರಿಮತೆಯಿಂದಲೂ ಕೂಡಿವೆ. ಇವನಿಗೆ ಸಂಗೀತವೂ ಇತರ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳೂ ಸೇಡಿ

ದವು. ಇವನ ಕುಟುಂಬದವರಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಇವನಿಗೆ ಒಳ್ಳೆಯ ಶಿಕ್ಷಣವನ್ನಿತ್ತದ್ದು. ಮತ್ತು ಅವನ ಶೃಂಗದಗಳಿಗೆ ಸೇರಿರುವದ್ದು ವಿದ್ಯಾರಣ್ಯನು ಇವನಿಗೆ ಸಹಿತರಲ್ಲಿಲ್ಲ. ಇವನು ಬಹು ಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನು. ಎರಡು ವರ್ಷಗಳಿಗೊಮ್ಮೆ ಬೃಹನ್ನ ಎತ್ತಿಕೊಂಡು, ಗೋವೇಶ್ವರನಿಗೆ ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿ ಸಿಂಹದ ಮುಖವನ್ನು ನಂಟು. ಜಂಗೀಜಖಾನ, ಸೈಯದ್‌ನುಂಗ ಇವರ ಮೇಲೆ ಪ್ರತಿಭೆಯು ರಿಂದ ಇವನಲ್ಲಿ ಸಾಹಸ, ಚಾತುರ್ಯ, ಧೈರ್ಯ, ಶೌರ್ಯದ ಗುಣಗಳು ತಲೆದೋರಿರುವವು.

ಹುಮಾಯೂನನು:—

ಬಾಬರನು ಕಾಲವಾದ ನಂತರ ಹುಮಾಯೂನನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ೧೫೪೯ ಇತರ ದೂರದಿಂದ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಒಡೆದವಲ್ಲದೆ, ಸೈನ್ಯಗಳು ಹವಣಿಸುತ್ತಿದ್ದವು ಇವನು ಮೊದಲು ಕಲಿಂಜರದ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಮೇಲೆ ಹಿಂಜರಿದನು, ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಸನ ಕೂಡ ಒಪ್ಪುವವನಾಗಿ, ಕಲಿಂಜರದ ಅರಸನು ಹುಮಾಯೂನನ ಸರದಾರನಾದನು. ಇಂತಹ ಸಂಗತಿಗಳು ಈ ನಂತರದ ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಅಡಿಗಲ್ಲಾದವೆಂದು ಬೇರೆ ವೇಳೆಗಳಲ್ಲಿ ಗೊತ್ತಾಗುತ್ತದೆ.

ಏತದ್ದೇಶಿಯ ಅರಸರನ್ನು ಸನ್ಮಾನಿಸಿ ಅವರನ್ನು ತಮ್ಮ ಸರದಾರರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಪದ್ಧತಿಯು ಮಂಗೋಲರದು. ಜಂಗೀಸಖಾನನ ಮುಖ್ಯ ಮಂತ್ರಿಯು ಒಬ್ಬ ಚೀನಿಯನಾಗಿದ್ದು, ಇದೊಂದು ಮಹತ್ವದ ರಾಜಕಾರಣವಷ್ಟೆ ! ಮಂಗೋಲ ಕುಲದ ರಕ್ತದವನಾದ ಹುಮಾಯೂನನಿಗೆ ಇದು ಹೊಸದೆನಿಸಲಿಲ್ಲ.

ಬಂಗಾಲದಲ್ಲಿ ಶೇರಖಾನನೆಂಬ ಅಫಗಾನ ಸರದಾರನು ದಂಗೆ ಎದ್ದು ಹುಮಾಯೂನನನ್ನು ಎದುರಿಸಲಡಿಯಾದನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಹುಮಾಯೂನನು ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಬೇಕಾಯಿತು. ಈಗ ಪದಬ್ರಷ್ಟನಾಗಿ ಸಿಂಧ ರಜಪುತಾನಾಗಳ ಮರುಭೂಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡಬೇಕಾಯಿತು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ, ಬೇರೆ

ಪ್ರಾಂತಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಂತ್ರರಾಗಲು ಬಯಸುತ್ತಿದ್ದ ಇವನ ಬಂಧುಗಳು ಇವನಿಗೆ ಯಾವ ಸಹಾಯವನ್ನೂ ನೀಡದೆ ಹೋದರು. ಅನುರತೋಟದಲ್ಲಿ ಇವನು ಕೆಲಕಾಲ ತಂಗಿದಾಗ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮಗನು ಬಂದನು. ಇವನೇ ಮುಂದೆ ಘನವಂತನಾದ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮಗನು ಬಂದನು. ಇವನೇ ಮುಂದೆ ಘನವಂತನಾದ ಅಕಸ್ಮಾತ್ತಾಗಿ ಮಗನು ಬಂದನು.

ಹುಮಾಯೂನನು ಈ ವಸ್ತುಗಳ ವರೆಗೆ ಪದ ಬ್ರಹ್ಮನಾಗಿ ಸಂಚರಿಸ ಬೇಕಾಯಿತು. ಈಗಾಗಲೇ ಇವನು ಮರೆಯಾದ ಅರಣ್ಯದ ರಹಾ ತಾಹಾ ನೂನ್ತ ಎಂಬುದರಲ್ಲಿ ಅಗ್ನಿಯ ಸಿದ್ಧನು. ಇವನ ಕೆಲವು ಕರಾರುಗಳಿಗಾಗಿ ಕೊಂದು ಕೊಂದುಯೂ ಮರೆಯನ್ನು ಸಾಕುವಾಗ ಮರೆಯನ್ನು ಬಾದಿಯಲ್ಲಿ ತನ್ನ ತನ್ನನ್ನು ನೆರೆಯದದು ದಿಲ್ಲಯವೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಈಗಾಗಲೇ ರಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನನ್ನು ಪುನಃ ಆಶ್ರಮಿಸಿದನು. ನಂತರ ಅವನು ಮುಂದೆ ಅರಣ್ಯದಲ್ಲಿ ದಿಲ್ಲ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ದಿಲ್ಲಯದಲ್ಲಿ ಪನ್ನೆ ಲೈಲಿಯ ಸೋಪಾನಗಳ ಮೇಲೆ ಕಾಲು ಸರಿದು ಕೆಳಗುಳಿದನು. ಇವೇ ಮುಂದೆ ಇವನ ಮರಣಕ್ಕೆ ಕಾರಣ ವಾಯಿತು. ಆಗ ಎರಡನೆಯ ಸಾರಿ ದಿಲ್ಲಯ ಪಟ್ಟಿ ಗಳಿಸಿ ಏನು ಲಿಂಗಗಳು ಗಳು ಮಾತ್ರ ಸಂದಿದ್ದವು.

ಈ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ—ಹುಮಾಯೂನನು ದೇವತಾಗ ಮಾಡಿದಾಗ— ದಿಲ್ಲಯ ಸಿದ್ಧನನ್ನು ಬಂಗಾಲದ ಶೇರಖಾನನು ಆಶ್ರಮಿಸಿ, 'ಶೇರಖಾನ' ಎಂಬ ದೇವತೆಯನ್ನು ತಾನೇ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದನು. ಈಗಾಗಲೇ ರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧನನ್ನು ಕೊಂದು ಕೊಂದುಯೂ ತಾನೇ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದನು. ಈಗಾಗಲೇ ರಲ್ಲಿ ಸಿದ್ಧನನ್ನು ಕೊಂದು ಕೊಂದುಯೂ ತಾನೇ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಿದನು.

ಶೇರಖಾನನ ಆಡಳಿತ:—

ಅರಸೋತ್ತಿಗೆಯ ಕೆಲವು ವರ್ಷಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಶೇರಖಾನನು ಮೊರೆಯಲ್ಲಿ ಇರಬೇಕಾದ ಎಲ್ಲ ಲಕ್ಷಣಗಳನ್ನು ತೋರಿದನು. ಅದೇನು ಹರ್ಷ ನಂತೆ ಇವನಾದರೂ ತನ್ನ ಕರ್ತವ್ಯಗಳನ್ನು ಒಳ್ಳೆ ದಕ್ಷತೆಯಿಂದ ಸಾಧಿಸಿದನು. ಇವನಲ್ಲಿ ಶಿಬ್ಬಕಲೆಯ ಒಳ್ಳೆ ಅಭಿರುಚಿಗಳು ಕಂಡುಬಂದವು. ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ

ತಿದ್ದುಪಾಟುಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನಲ್ಲದೆ, ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆಗೆ ಸುಧಾರಣೆಗಳನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದನು. ರಾಜ್ಯದ ಶಾಂತತೆಗೆ ಸೈನ್ಯಬಲವು ಮುಖ್ಯವೆಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿದು ೧ ಲಕ್ಷ ೫೦ ಸಾವಿರ ಸ್ವಾರರು, ೨೦ ಸಾವಿರ ಕಾಲಾಳುಗಳು, ೫೦ ಸಾವಿರ ಅನೆಗಳನ್ನು ಇವನು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಭೋಜಿಯನ್ನು ಮಾವನ ಮಡಿ ಕೆಂದಾಯ ಕಟ್ಟಿಬೀಕೆಂಬ ಕಲ್ಪನೆಯನು ಮಾಡಿದನು. ನ್ಯಾಯದಾನವನ್ನು ಸ್ವತಃ ನೋಡಿದನು, ಪ್ರಾಂತ್ಯ ಯತಿಗಳು ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ಹೇಗೆ ನೋಡಿಕೊಳ್ಳುವೆಂಬುದನ್ನು ವಿವರಿಸಿ, ಕೆಲವು ಕಟ್ಟಳೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಪ್ರವಾಸಿರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ ಮೊದಲ ರಸ್ತೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ, ಇಟ್ಟಿಗಳಲ್ಲಿ ಸಾಲುಗಡಗನ್ನು ನೆಟ್ಟನು. “ಪರಾಯಿ”ಗಳೆಂಬ ಧರ್ಮಶಾಲೆಗಳೂ ಅಲ್ಲಿ ಅರಳಿದವು. ಜೈನ, ಬೌದ್ಧಗಳನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದನು. ಇಷ್ಟನ್ನೆಲ್ಲ ಅಲ್ಪಕಾಲದಲ್ಲಿ ಸಾಧಿಸಲ್ಪಿಸಿದುದು ಸೋಜಿಗವಲ್ಲವೆ ?

ಇವನ ನಂತರ ಇವನ ಮಗನಾದ ಜಲಾಲಖಾನನು ಸೇಬರನು ರಹನೆಂಬ ಹೆಸರಿನಿಂದ ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಇವನು ಹೇಡಿಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ ದರದ ರದ್ದಲ್ಲಿಯ ಒಬ್ಬ ಅಡಿಲಾ ರಹನೆಂಬವನು ಪಟ್ಟವನ್ನು ಹೊರತೆತ್ತೊಂಡನು. ಇವನು ಹೀಮು ಎಂಬೊಬ್ಬ ಹಿಂದುವಿನ ಕೈಯಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯದ ಸ್ವಾತಂತ್ರ್ಯವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಹೀಮೂನ ಸಂಗಡ ಅಕಬರನು ೨ನೆಯ ಪಾಣಿಪತ್ತಿನ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಮಾಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಹುಮಾಯೂನನ ತರುವಾಯದಲ್ಲಿ ಅಕಬರನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು.

ಅಕಬರನು:—

ಇವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೫೬ ರಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಹುಮಾಯೂನನ ಮರಣದ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವನು ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ದಂಗೆಯನ್ನು ಶಾಂತಮಾಡುವದರಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದ್ದನು. ಇವನ ಸಂಗಡ ಅಗ ಛೈರಾಮಖಾನನೆಂಬ ಒಬ್ಬ

ಸೋದರಮಾವನಿದ್ದನು. ಕುಮಾಯೂನನ ಮರಣದ ವಾರ್ತೆಯನ್ನು ಕೇಳಿದೊಡನೆ ಬೈರಾಮಖಾನನು ವಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ೧೩ ವರ್ಷದ ಅಕಬರನಿಗೆ ಪಟ್ಟಿಗಟ್ಟಿ ಹೊಸ ರಾಜನ ಹೆಸರಿನಲ್ಲಿ ಆಜ್ಞೆಗಳನ್ನು ಹೊರಡಿಸಿದನು. ಆಕೆ ಬರನು ಪಟ್ಟಿವೇರಿದ ನಂತರ ನಾಲ್ಕು ವರ್ಷಗಳ ತನಕ ಬೈರಾಮಖಾನನ ಅಧಿಕಾರವೇ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ನಡೆಯಿತು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಕಬರನು ಹೀಮೂನನ್ನು ಹಣೆಯಬೇಕಾಯಿತು. ಹೀಮೂನ ಕಡೆಯವರಿಗೂ, ಅಕಬರನ ದಂಡಿನವರಿಗೂ ಪಾನಿವತ್ತದ ಮೈದಾನದಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವೆಸಗಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಹೀಮೂನು ಸೋತು ಸೆರೆಯಾಳಾದನು. ನೆರೆದ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಎಳೆತರ ಲ್ಪಟ್ಟ ಹೀಮೂನನ್ನು ಹೇಗೆ ನಡೆಯಿಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂಬ ಬಗ್ಗೆ ಪ್ರಶ್ನೆ ಎದ್ದು ಚರ್ಚೆ ನಡೆದಾಗ ಬೈರಾಮಖಾನನು “ಕಾಸೀರನನ್ನು ಹೀಗೆ ನಡೆಸಿಕೊಳ್ಳಬೇಕೆ”ದು ತುಂಬಿದ ಸಭೆಯಲ್ಲಿ ಅವನ ಚಂಡಾಡಿದನು. ಸರದಾರರೆಲ್ಲರು ಬಿಸುಸುಯ್ಯಲು ಅಕಬರನಿಗೆ ಬೈರಾಮನ ಕ್ರೂರತನವು ಮನವಟ್ಟಾಯಿತು. ಬೈರಾಮಖಾನನು ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರ ನಡೆಯುವಾಗ ಜಾನಪುರ, ಗ್ವಾಲೀರಗಳನ್ನು ನೋಗಲರ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ತಂದಿದ್ದನು. ಅಕಬರನು ದೊಡ್ಡನವಾದ ಮೇಲೆ ಸಂಜಾಬ, ಬಂಗಾಲಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ದೀರ್ಘ ಕಾಲ ಯುದ್ಧ ನಡೆಸಿ ಮಗಳನ ಸ್ವವೇರನನ್ನೂ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ತಂದದ್ದಾಯಿತು. ಗೊಂಡನನ, ರಣತಾಂಬೂರ ಮತ್ತು ಚಿತ್ತೂರಗಳು ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ವಶವಾದವು. ಚಿತ್ತೂರದ ರಾಣಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಕಡುವೈರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಈ ರೀತಿ, ಪಟ್ಟಿವೇರಿದ ಬಳಿಕ ೨೦ ವರ್ಷಗಳ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಅಕಬರನು ಮಧ್ಯ ಏಶಿಯಾದಿಂದ ಆಸಾಮದ ವರೆಗೆ ಹಬ್ಬನೆ ದೊಡ್ಡ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನೆನಿಸಿದನು.

ಇಷ್ಟು ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಒಡೆಯನೆನಿಸಿದ ಬಳಿಕ ಅಕಬರನು ರಾಜಕಾರಣದ ಹೊಸ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ತನ್ನ ೨೩ ನೆಯ ವಯಸ್ಸಿನಲ್ಲಿಯೇ ಅಕಬರನು ಅಂಬರದ ರಾಣಿ ಬಿಹಾರಿಮಲ್ಲನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ದಿಲ್ಲಿ ಸರಕಾರ ಮತ್ತು ರಜಪೂತರ ನಡುವೆ ಬೀಗತನದ ಒಕ್ಕಟ್ಟು ನೆಲೆಸುತ್ತಿತು. ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಮಾನ

ಸಿಂಗನಂಥವರು ಬೊಡ್ಡ ಶುಡ್ಡೆಗೇರಿವರು. ತನ್ನ ಹಿಂದೂ ಬೆಂಡಂದಿರು ಅಂತಃಪುರದಲ್ಲಿ ತುಲಸೀಪೂಜೆ, ಗೋಪೂಜೆ, ಸೂರ್ಯನ ಆರಾಧನೆಗಳನ್ನು ನಡೆಸಬಹುದಿತ್ತಂತೆ. ಹಿಂದುಗಳ ಪ್ರೀತಿಯನ್ನು ಇನ್ನೂ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಗೌರವಿಸಲು ಹಿಂದೂ ಯಾತ್ರಿಕರ ಮೇಲಿನ ಕರಗಳನ್ನು ಕಿತ್ತೊಗೆದನು. ಇವರ ಹಿಂದೆಯೇ ಜೀವಿಯಾ ಕರವು ಕಿತ್ತೊಗೆಯಲ್ಪಟ್ಟಿತ್ತು.

ಅಕಬರ ಮತ್ತು ಅಂಬರದ ರಾಜನ ನಡುವಿನ ಬೀಗತನವು ರಜಪೂತ ರಲ್ಲಿ ಸಡಿಲವನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿತು. ಮೂರವಾಡ, ದಿಕಾನ್‌ನೇರ, ಮುಂದಿಗಳ ಅರೆ ಸರು ಅಂಬರಾಧೀಶರನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನು ಪಡೆದರು. ಈ ವಿಧಿ ಅಕಬರನ ರಕ್ತಿ ಜಿಳಿಬಿಳಿದಂತೆ ರಜಪೂತರು ಇಳಿ ಮುಖರಾದರು. ಆದರೆ, ರಾಜಾ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗನು ಎಂತಹ ಕಷ್ಟಗಳನ್ನು ಭೋಗಿಸಿದರೂ ಅಕಬರನಿಗೆ ತಲೆಬಾಗಲಿಲ್ಲ.

ಅಕಬರನ ನವರತ್ನಗಳಲ್ಲಿ ೪ ಜನರು ಹಿಂದುಗಳು ೫ ಜನ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿದ್ದರು. ಅವರೆಂದರೆ, ರಾಜಾ ಮಾನ್‌ಸಿಂಗ, ರಾಜಾ ತೋಡರಮಲ್, ರಾಜಾ ಬೀರಬಲ್, ತಾನಸೇನ, ಎಂಬ ಹಿಂದುಗಳು. ಫಜಲ್, ಫೈಜಿ, ಮುಲ್ಲಾದೊಪ್ಪಾಜಾ, ಹಸೂಮಹಸೀನು, ಶೇಕಮುಬಾರಕ್ ಎಂಬ ಮಹಮ್ಮದೀಯರು. ಅಕಬರನು ಪರಧರ್ಮವಿಷ್ಣುವಾಗಿರ್ದನು. ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವನ ಸಂಪರ್ಕಕ್ಕೆ ಬಂದ ಪಾರ್ಥಿ, ಸ್ತ್ರೀಸ್ತ, ಮುಸಲ್ಮಾನ, ಜೈನ, ಜೊಧ್, ಜ್ರಮ್ಯಣ ಪಂಡಿತರ ಸಭೆಸೇರಿಸಿ ಆಯಾ ಧರ್ಮಗಳ ತತ್ವಗಳನ್ನು ವಿವೇಚಿಸಲು ಹಚ್ಚುತ್ತಿದ್ದನು. ಅವುಗಳನ್ನು ತಾನು ಕೇಳಿ ತಿಳಿದುಕೊಂಡನು. ಏನುಗಳು = ಕೀಯುತ್ತಿರಲಾಗಿ ಅಕಬರನು ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಧರ್ಮವನ್ನು ಕಡೆಗಣಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಧರ್ಮ ತತ್ವಗಳಿಗೆ ವಿರೋಧಿಯಾದ ಕೆಲವು ಕಾಯ್ದೆಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಬರಬರುತ್ತ ಅಕಬರನು ತನ್ನವೇ ಧರ್ಮವನ್ನು ಸುಚೂರಿಗೊಳಿಸಿದನು. ದಿನ್-ಇ-ಲಾಹಿ ಎಂಬುದು ಅದರ ಹೆಸರು. ಇದು ಅಕಬರನ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಪ್ರಸಾರಗೊಂಡಿತು.

ಕಾಬೂಲಿನಲ್ಲಿ ಮಹಮ್ಮದ ಹಕೀಮ ಎಂಬವನು ಬೊಂಬೆಯಿದ್ದನು.

ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಲು ಹವಣಿಸಿದಾಗ ಹಿಂದುಗಳ ಗೆಲಿತನದ ಉಪಯೋಗ ಬಹು ಮಟ್ಟಿಗೆ ಆಯಿತು. ಅಕಬರನ ಔಪಾಧ್ಯವು ಹಿಂದೂ ಜನರ ಮನಸ್ಸೆಳೆಯಿತು. ತಾನು ಗೆದ್ದ ರಾಜ ಮನೆತನಗಳನ್ನು ಅವನು ಎಂದೂ ನಾರಮಾಡಲಿಲ್ಲ. ಅವರನ್ನು ನೌಂದಲೀಕರಿಸುವ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯರಕ್ಷಣೆಗೆ ಅವರನ್ನು ಅಧಾರಸ್ತಂಭರನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಅಕಬರನು ಚಿಕ್ಕವನಿದ್ದಾಗ ಸ್ವಲ್ಪ ಚಿತ್ರಕಾರರಿಬ್ಬರಿಂದ ಚಿತ್ರಕಲೆ ಕಲಿತನು. ಚಿತ್ರಕಲೆಯ ಎಲ್ಲ ಮಾದರಿಗಳೂ ಅವನ ಮನಸ್ಸೆಳೆದವು. ಮೇವಾಡದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಅತುಲ ಪರಾಕ್ರಮ ತೋರಿದ ಜೈಮಲ್ ಮತ್ತು ಪಟ್ಟಾ ಎಂಬವರ ಪುತ್ರಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಸಿ ಅಕಬರನು ತನ್ನ ದರಬಾರದ ಎದುರಿನಲ್ಲಿ ಇಡಿಸಿದನು. ಹಿಂದೂ ಚಿತ್ರಕಾರರಿಗೆ ಪರ್ವಿಯಾದ ಮಾದರಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಯಲು ಹೇಳಿ ಚಿತ್ರಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಮಾದರಿಯನ್ನು ತೋರಿದನು. ಮೊದಮೊದಲು ಇದು ಪೂಜಿಸದಿದ್ದರೂ ಬರಬರುತ್ತ ಹಿಂದೀ ಪಾರ್ಶ್ವ ಮಿಶ್ರಿತವಾದ ನೂತನ ಚಿತ್ರಕಲೆಯೊಂದು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ಬಣ್ಣದ ಬಳಕೆ ಬಹಳ. ಅಕಬರನ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಕಲೆಯು ಪರಂಪರೆಗೆ ಅಂಟಿಕೊಂಡದ್ದು, ಅಚ್ಚುಕಟ್ಟಿತನವಿದ್ದುದೂ ಆಗಿತ್ತು.

ಗಾಝನ ಕಲೆಯಲ್ಲಿ ಅಕಬರನಿಗೆ ಆಸೆ ಬಹಳ. ಇವನ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ತಾನಸೇನಸೇವೆ ಜಗಪ್ರಸಿದ್ಧ ಗಾಯಕನಿದ್ದನು. ಅವನು ದೀಪರಾಗವನ್ನು ಹಾಡುತ್ತಿದ್ದಾಗ ಒಮ್ಮೆ ಆಗ್ರಾದ ಅರಮನೆಯೊಳಗಿನ ದೀಪಗಳು ತಾವೇ ಹತ್ತಿದವಂತೆ.

ಅಕಬರನ ಕಾಲದ ಲಿಖಿತಕಲೆಯೂ ಸಹ ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನ ರೀತಿಗಳ ಸಂಕಲನವೇ ಆಗಿದೆ. ಅವನು ಕಟ್ಟಿಸಿದ ಆಗ್ರಾ ಕೋಟೆ, ಸ್ತಂಭೀಯ ಸಿಂಹೀಯ ಅರಮನೆಗಳು ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿವೆ.

ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತುರ್ಕಿಸಿದ ಸಂಕಲನ ಹಿಂದೀ ಕವಿಯ ಜೀವಿಸಿದನು. ಇವನು ಬರೆದ ಹಿಂದೀ ರಾಮಾಯಣವು ಬಹು ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಗ್ರಂಥವು.

ಪಾರ್ಥಿಭಾಷೆಯಲ್ಲಿ ಕವಿಯಾದ ನೈಜಗೂ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮನ್ನಣೆಯಿಲ್ಲತು.

ಆಕಬರನು ತನ್ನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ೧೫ ಸುಭೆಗಳನ್ನಾಗಿ ವಿಭಾಗಿಸಿದ್ದನು. ದಂಡಿನಲ್ಲಿಯ ಮನಸಬದಾರರೆಂಬ ಸ್ವಾರಸ ಮುಖ್ಯಸ್ಥರು ಇವನ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸಿದರು.

ಭಾರತದ ಬಾದಶಹನೆಸಿಸಿ ಮೂರು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಇವನು ಎತ್ತಿ ಹೊರಿದಂತೆ ಕಾಣುವದು. ಅವೆಂದರೆ - (೧) ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪನೆ. (೨) ಆಡಳಿತದ ವಿಧಾನಗಳೊಡನೆ ಬಂಧುಭಾವದಿರುವದು. (೩) ಕೊನೆಯದಾಗಿ ಭಾರತದ ಏಕೀಕರಣ. ಇವನ ನಂತರ ಬಂದ ಇಬ್ಬರು ಬಾದಶಹರು ಮೊದಲಿನ ಎರಡು ಮಾತುಗಳನ್ನು ಮನ್ನಿಸಿದರು. ಭಾರತದ ಏಕೀಕರಣಕ್ಕೆ ಹೆಣಗಿದ ಕೊನೆಯ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಪ್ರಾಣವನ್ನೇ ಕೊಟ್ಟನು.

ಆಕಬರನು ೧೬೦೫ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ನಂತರ ಅವನ ಮಗನಾದ ಸೇಲೀಮನು ಜಹಾಂಗೀರನೆಂಬ ಬಿರುದಿನಿಂದ ಪಟ್ಟವೇರಿದನು.

ಜಹಾಂಗೀರ (೧೬೦೫—೧೬೨೭) ಮತ್ತು ಶಹಜಹಾನ
(೧೬೨೭—೧೬೫೯)

ಆಕಬರನ ನಂತರ ಜಹಾಂಗೀರನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಜಹಾಂಗೀರನು ೧೬೨೭ರಲ್ಲಿ ಮಡಿಯಲು ಅವರ ಮಗನಾದ ಶಹಜಹಾನನು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು.

ಮೊಗಲ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಉಳಿದ ಅರಸರಿಗಿಂತಲೂ ಜಹಾಂಗೀರ ಶಹಾಜಹಾನರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆಯು ನೆಲೆಸಿದ್ದಿತು. ಈ ಅರಸರ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಹೊರಗಿನಿಂದ ದಾಳಿಗಳಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪ್ರಚೀಂದ ಅರಸರ ಆಧಿಕಾರವು ಎಂದೂ ಧಿಕ್ಕರಿಸಲ್ಪಡಲಿಲ್ಲ. ಒಂದೆರಡು ಸೋಲುಗಳಾಗಿದ್ದರೂ ಅವು ಮೊಗಲ ಸಿಂಹಾಸನದ ಅಡಗಿಲ್ಲನ್ನು ಆಲ್ಲಾಡಿಸಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು ಎದ್ದು, ಬಲಗೊಂಡು, ಮೊಗಲ ಅರಸರ ಹುಳುಕು ಹುಡುಕು

ಕುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿ ಮೊಗಲ ಅಧಿಕಾರದ ಪಕ್ಕವು ಸಡಿಲಾಗಿದ್ದರೂ ಕಟ್ಟಿ
ಡಕ್ಕೆ ಧಕ್ಕೆ ಹತ್ತಿರಲಿಷ್ಟ.

ಶಹಜಹಾನನು ಈ ರೀತಿಯಿಂದ ಮೊಗಲ ಗೋವಳೋಡ್ಡವು ವರವಾ
ಯಿತು.

ಕಲೆಯು ಬಹಳ ದೂರವಾಗಿತ್ತು ಮತ್ತು ಮಹತ್ವವು. ಶಿಲ್ಪಕಲೆ

ಮೊಗಲರ ಕಲಿತ ಶಹಜಹಾನನು.

ಮತ್ತಿತರ ಕಲಿಕೆಗಳಲ್ಲಿ ಉತ್ಕೃಷ್ಟತೆ ಉತ್ಕೃಷ್ಟವಾದ ಕಲಾಕೃತಿಗಳು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂ
ದವು. ಈ ಕಾಲದ ಶಿಲ್ಪದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೆ ಮಾರ್ಗ ಮುಕ್ತ ಸ್ವರೂಪವು ಕಂಡು
ಬಂದಿತು. ಶಹಜಹಾನನ ಶಿಲ್ಪಕಲೆಯು ವಿವಿಧವೆಂದರೆ ತಾಜಮಹಾಲ್.
ಇದನ್ನು ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೆ ಇಸ್ಲಾಮ್ ವರ್ಷಗಳು ತಗಲಿದವು. ಇದನ್ನು ಶಹಜಹಾ
ನನು ತನ್ನ ಪ್ರೀತಿಯ ಮಹಿಳೆ ಮತಾಜ್ ನೆನಪಿಗಾಗಿ ಕಟ್ಟಿಸಿದನು. ಇದ

ಕಷ್ಟವೆ ಹೆಸರುವಾಸಿಗಳಾದ ಇನ್ನುತರ ಕಟ್ಟಡಗಳೆಂದರೆ, ಆಗ್ರಾದ ಮೋತೀ ಮಸೀದಿ ಮತ್ತು ತಿಲ್ಲಿಯ ಜುಮ್ಹಾ ಮಸೀದಿಗಳು.

ಶಹಾಜಹಾನನ ಕಾಲದ ಚಿತ್ರಕರೆಯಲ್ಲಿ ವರ್ವಿಯಾದ ಸರ್ಚಸ್ಪಿಗಿಂತ ಹಿಂದೂ ವರ್ವಚ್ಚ ಹೆಚ್ಚಾಗಿತ್ತು. ಈ ಕರೆಯಲ್ಲಿ ನಿಷ್ಣಾತರಾದವರು ಇದರ ಚಿತ್ರ ಬಾಲದ ಒಂದೇ ಕುದಲಿನ ಕುಂಚದಿಂದ ಬಣ್ಣ ಬಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಚಿತ್ರಗಳು ಜೀವಗಳೆಯಿಂದ ತುಂಬಿ ಚಂದಕಾಣುತ್ತಿದ್ದವು.

ಇವನು ಮಾಡಿದ ಮಯೂರಾಸನವು ಅದ್ವಿತೀಯವಾಗಿತ್ತು.

ಶಹಾಜಹಾನನೂ ಇವನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ದಾರಾಶಿಕೋಹನೂ ಹಿಂದೂ ಪಂಚತ ರಾಸ್ತ್ರಿ ಪುರಾಣಕ್ಕಾಗಿ ಮಸ್ಜಿತ್ ಮಾಡಿದರು. ದಾರಾಶಿಕೋಹನು ಉಪನಿಷತ್ತುಗಳನ್ನು ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತಗಳನ್ನೂ ಪಾರ್ವಿ ಆರೈಬಿಕ್ ಭಾಷೆಗಳಿಗೆ ಪರಿವರ್ತಿಸಿದರು.

ಹಿಂದೂ ಜನರಿಗೆ ಗುಡಿಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಲಿಕ್ಕೂ ವಿಧವಿಧವಾಗಿ ಅಲಂಕರಿಸಲಿಕ್ಕೂ ಅಪ್ಪಣೆಯಿಲ್ಲ.

ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ಇವನು ಹಿಂದುಗಳೊಡನೆ ಕೂಡಿ ನಡೆಯುವವನೇ ಮಿಗಿಲೆಂದು ತಿಳಿದನು. ಇವನಲ್ಲಿ ಹಿಂದುಗಳು ಉಚ್ಚ ಅಧಿಕಾರಕ್ಕೆ ಮುಟ್ಟಿದವರಿದ್ದರು.

ಔರಂಗಜೇಬ:—

ಶಹಾಜಹಾನನ ಜೀವಿತಾವಧಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಔರಂಗಜೇಬನೇ ಮೊದಲಾದ ಬಂಧುಗಳು ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಹೂಡಿದ ಯುದ್ಧದ ಪರಿಣಾಮವಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆದರೆ, ಇವನು ಮಾತ್ರ ಮೊದಲಿನ ಮೊಗಲರ ಸ್ವಭಾವವನ್ನು ಹೋಲಿಲ್ಲ. ಸಮರ್ಥತೆಯಿಂದ ಮೊಗಲರಲ್ಲಿ ಶ್ರೇಷ್ಠನಾಗಿದ್ದರೂ ತನ್ನ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಸ್ವರೂಪ ಕೊಡಲು ಶತಕಬಟ್ಟನು. ಉಸಾಯಾಂತರದಿಂದ ಕಟ್ಟಾ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಧರ್ಮವನ್ನು

ಬೆಳೆಗೆ ತಂದು ಹಿಂದುಗಳಾದರೂ ಅದನ್ನು ಮನ್ನಿಸುವಂತೆ ಆಗ್ರಹ ಪಡೆದಿದ್ದರು. ರಾಜ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಅಧ್ಯತ ಆಡಂಬರಗಳು ಆಡಗಿದವು. ಸಂಗೀತಾದಿ ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳು ಮಾಯವಾದವು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೯ರಲ್ಲಿ ವೈದಿಕ ನಾಥ ಶಾಲೆಗಳನ್ನೂ ದೇವಾಲಯಗಳನ್ನೂ ಔರಂಗಜೇಬನು ಹಾಳುಗಡೆಬಿಡಿಸಿದನು. ಬಳಿಕ ಕಾಶಿ ವಿಶ್ವನಾಥನ ದೇವಾಲಯ, ಮಧುರಯ ಕೇರವ ದೇವಾಲಯ, ಕಾರೇವಾಡದ ಸೋಮನಾಥ ದೇವಾಲಯಗಳು ಬಲಿಬಿಡವು.

ಬರಬರುತ್ತ ಜಜಿಯಾ ಕರ ಹಿಂದಿ ಯಾತ್ರಿಕರ ಕರಗಳು ಮತ್ತು ಹೇರ ಲ್ಪಟ್ಟವು. ಮಹಮ್ಮದೀಯೇತರರು ದೇವಕೊಡದವು, ಇತರ ಕರಗಳನ್ನು ಕತ್ತರಿಸಿ ಕಾಣಿಸಿತು. ಇದನ್ನು ಅಮಲಿನಲ್ಲಿ ತರಲೋಸುಗ ತನ್ನ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೂ ಚಿಕ್ಕ ಪುಟ್ಟ ನವಕರರೆಲ್ಲರೂ ಮಹಮ್ಮದೀಯರೇ ಇರಬೇಕೆಂದು ಅಲಿ ಒಪ್ಪಿಸಿತು. ಹೊಸ ಮಹಮ್ಮದೀಯರನ್ನು ನೇಮಕಮಾಡಿ, ಇಲ್ಲವೆ, ಇದ್ದ ಹಿಂದುಗಳನ್ನೇ ಮತಾಂತರಗೊಳಿಸಿಯಾಗಲೀ ಈ ಅನೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿ ಕೊಂಡದ್ದಾಯಿತು.

ಈ ಎಲ್ಲ ಬದಲಾವಣೆಗಳಿಗೆ ಹಿಂದುಗಳು ಬಲವಾದ ನಿರೋಧ ನೀಡಿದರು. ರಾಜಾ ಜಸವಂತಸಿಂಗನೊಬ್ಬ ರಾಜಕೊಡ ಸರದಾರನ ಮರಣದ ನಂತರ, ಅದರ ಹಿಂದಿರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಔರಂಗಜೇಬನು ಹಿಡಿಯಲು ಯತ್ನಿಸಿದನು. ಅಂದಿನಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ರಜಪೂತರ ಐಕ್ಯವು ಇಲ್ಲದಂತಾಯಿತು. ಜಸವಂತಸಿಂಗನ ಹೆಂಡತಿಯು ಮೇವಾಡದ ರಾಜಾಸಿಂಗನ ಮೊರೆಬಿಟ್ಟಳು. ಅದರಿಂದ ಮೇವಾಡ ಮಾರವಾರಗಳ ರಜಪೂತ ಮನೆತನಗಳ ಮತ್ತು ದಿಲ್ಲಿಯ ಸರಕಾರದ ನಡುವೆ ಯುದ್ಧವೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನು ತನ್ನ ಎಲ್ಲ ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಇದರಲ್ಲಿ ಖಂಡಗಿಸಿದನು. ಇದೇ ವೇಳೆಗೆ ದಕ್ಷಿಣ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು ಪ್ರಬಲರಾಗಿ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಮೊಗಲ ಮನೆತನವು ಚುಕ್ಕಾಣಿಯಿಲ್ಲದ ಹಡಗದಂತಾಯಿತು.

ಔರಂಗಜೇಬನು ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ರಾಜಪ್ರತಿನಿಧಿಯೆಂದು ಕೆಲಸ ನೋಡುತ್ತಿರುವಾಗ ಶಿವಾಜಿಯು ಬೆಳೆದು ಪ್ರಸಿದ್ಧ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಪಟ್ಟ

ವೇರಿದ ನೋಲೆ ಶಿವಾಜಿಯ ನಿಯಂತ್ರಣಕ್ಕೆ ವಾಯಿತ್ತಿ ಹಿಡಿಸುವ ಸರಕಾರ ನನ್ನು ಕಳಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಇವನ ಕಾರುರತ್ನವನ್ನು, ಚನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿ, ರಾತ್ರಿ ವೇಳೆಯಲ್ಲಿ ಕಾಪಿಟ್ಟುಕೊಂಡು ಬೆರಗಾಗಿದ್ದು ತಪ್ಪಿಸಿ, ಕೃಷ್ಣ ಪಟ್ಟಣದಿಂದ ಹಿಡಿಸಿದನು. (ಕ್ರ. ಶ. ೧೬೬೬) ಮುಂಬಾ ಬಾಬಾ ಜಯ, ಚಂದನಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ದಿಲ್ಲಿಗೆ ಬರಬೇಕೆಂದನು. ಅವನನ್ನು ನೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಆದರೆ ಸರಕಾರಿಯಿಂದ ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು, ವಾರಾಗಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಶಿವಾಜಿಯು ಹಿಂದೆ, ಭಿಕ್ಷುಕಿಯೆಂಬ, ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ನಂತರ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿದ್ದ ಬೀರೂರು ದೆಹಲಿ ಬೇರೂರಿ ಮೊಗಲರನ್ನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹಾಯ್ದು ಗೆದ್ದನು. ಈ ವಿಷಯದಳು. ಆದರೆ ಕ್ರ. ಶ. ೧೬೮೦ರಲ್ಲಿ ಇವನು ಕಾಲವರಣಾದನು.

ಈ ನಂತರ ಔರಂಗಜೇಬನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೋದನು ಹಲಸುನಾದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ಮರಾಠರನ್ನು ಹಣಿಯುವದೂ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಎರಡು ಸಲ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿ, ಪಿಡಾಪುರವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದಾಯಿತು. ಕ್ರ. ಶ. ೧೬೮೯ರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಮಗನಾದ ಸಂಭಾಜಿಯು ಸಂಸಿಕ್ಕು ಸಿಂಹಾಸನಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಆದರೆ ಇದರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಶಾಂತತೆ ಹುಟ್ಟಲಿಲ್ಲ. ಇಡೀ ದೇಶವೇ ಮೊಗಲರಿಗೆ ವಿರೋಧ ತೋರಿ ಯುದ್ಧ ಹೂಡಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಅಂದ ೨೦ ವರ್ಷಗಳ ನಂತರ ಹೀಗಾಗಿ ಹಣ್ಣಾಗಿ ೧೭೦೬ಕ್ಕೆ ಆಹಮದನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದು ಬೀಡು ಬಿಟ್ಟನು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇವನಿಗೆ ರೋಗವೂ ತಗಲಿತು. ಮೊಗಲರು ಹಿಮ್ಮೆಟ್ಟಿದಾಗ ಇವನು ದರಬಾರ ಕೂಡಿಸಲು ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಆದರೆ ಜ್ವರ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಹತ್ತಿತು. ಸಮಾಜವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಎಂದೂ ಬಿಡಲಿಲ್ಲ. ಕ್ರ. ಶ. ೧೭೦೭ ಫೆಬ್ರವರಿ ೨ನೆಯ ದಿನಾಂಕ ರಾತ್ರವಾರ ಸಂಜೆಗೆ ಸಮಾಜ ಮಾಡಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಇಹಲೋಕದ ಯಾತ್ರಿಕನಾದನು. ಮರಣ ಕಾಲಕ್ಕೆ “ನನ್ನ ಪಾಪಕ್ಕಾಗಿ ದೇವರು ನನಗೆ ಎಂಥ ಸರಕವನ್ನು ಸಿಕ್ಕಿಸಿದನು ರುನೋ ನೋ !” ಎಂದು ಪ್ರಾಣ ಬಿಟ್ಟನು.

ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ಶಿಖರು ತಲೆಯೆತ್ತಿ ಗುರು ಗೋಷ್ಠಿಯ ಸಂಗನೆಯವನ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಖಾಲಸಾ ಸೈನ್ಯವೆಂಬ ಮೊಗಲ ವಿರೋಧಿ

ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಸಿದ್ಧಗೊಳಿಸಿದರು. ಈ ರೀತಿ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿ ಶೀಖರು, ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು ಬೆಳೆಯುತ್ತಿರಲು ರಜಪೂತರನ್ನು ರಾಜ್ಯಭಕ್ತರಾದ ಹೊರದೂಡುವ ಆದೂರದರ್ಶಿಯಾದ ಧೋರಣವನ್ನು ತಳೆದು ಲೆಂರಗಜೇಬನು ಮೊಗಲ ರಾಜ್ಯದ ಗೋರಿ ಕಟ್ಟಿದನು.

ಮೊಗಲ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಹಿಂದೀಯರ ಸ್ಥಿತಿ:

ಮೊಗಲ ಮನೆತನದ ಎಲ್ಲ ಅರಸರ ರಾಜಕೀಯ ಧೋರಣೆಯ ತಳ ಹದಿಯು ರಾಜ್ಯವಿಸ್ತಾರ ಮತ್ತು ಸುಖಕರವಾದ ಆಡಳಿತಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಇದನ್ನು ನಡೆಸುವದಕ್ಕೆ ಮೊಗಲ ದರಬಾರವು ಬಹು ಗಟ್ಟಿಯಾಗಿದ್ದಿತು. ಪರ್ಶಿಯಾ, ಆಫಘಾಣಿಸ್ತಾನ, ಮತ್ತು ಹಿಂದುಸ್ತಾನಗಳ ಸಂಗಡ ಹಿತವಾದ ಸಂಬಂಧಗಳನ್ನಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ನೇತೃತ್ವದಲ್ಲಿ ಬುದ್ಧಿವಂತರಾದ ಮಂತ್ರಿಗಳ ಮುಖಾಂತರ ಆಡಳಿತ ಸಾಗಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಎಲ್ಲ ಆಜ್ಞೆಗಳೂ ಆಡಳಿತೀಯ ನಿಯಮಗಳೂ ಬಾದಶಹನ ಮುಢ್ರೆಯಿಂದ ಹೊರಡುತ್ತಿದ್ದವು. ತಮ್ಮ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿಯ ರಾಜ್ಯಗಳನ್ನು ಒಂದುಗೂಡಿಸಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ 'ಒಂದುತನ'ವನ್ನು ದೊರಕಿಸಿ ಕೊಡಲು ಮೊಗಲ ಸಮ್ರಾಟರು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು. ಇಡಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ದರಬಾರಿ ಭಾಷೆಯು—ಆರು ಪಾರ್ಶಿ ಆಗಲೊಲ್ಲದೇಕೆ— ಒಂದೇ ಆಗುವಂತೆ ಯ್ದಿಸಿದರು. ಪಾರ್ಶಿ ಭಾಷೆಯ ಕವಿಗಳಿಗೆ ಬಹಳ ಮನ್ನಣೆ ಸಿಕ್ಕಿತು. ಆಡಳಿತೀಯ ಎಲ್ಲ ಅಧಿಕಾರದ ಸ್ಥಳಗಳು ಪಾರ್ಶಿ ಜನರಿಗೇ ಹೋಗುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಬಗೆಯಿಂದ ಪಾರ್ಶಿ ಭಾಷೆಯ ಸಲುವಾಗಿ ಪಕ್ಷಪಾತವಿದ್ದಿತೆಂದರೂ ನಡೆದೀತು. ಪಾರ್ಶಿ ಭಾಷೆಯನ್ನು ಆಳವಾಗಿ ಅಭ್ಯಾಸ ಮಾಡಿದ, ಅದ್ವಿತೀಯ ಪಂಡಿತರಾದ ಹಿಂದುಗಳಿದ್ದರು. ಸಂಸ್ಕೃತವನ್ನು ಮನದಟ್ಟು ಓದಿದ ಪಾರ್ಶಿ ಜನರೂ ಇದ್ದರು.

ಮೊಗಲ ಅರಸರು ಹಿಂದುಸ್ಥಾನಕ್ಕೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದು, ಅದನ್ನು ಕ್ರಮವಾಗಿ ಗೆದ್ದು, ಶಾವು ಆಳರಸರಾಗಿ ಇಲ್ಲಿಯೆ ನೆಲೆಸಿದರು. ಮತ್ತು ಎಲ್ಲ ಜಾತಿ, ಮತ, ಪಂಥಗಳ ಸಂಗಡ ಒಡಗೂಡಿ ನಡೆದರು. ಅದ್ದರಿಂದ ಮೊಗಲರ ಆಳಿಕೆಯು 'ಹಿಂದೀ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ'ಕ್ಕೆ ಪೋಷಕವಾಯಿತೇ ವಿನಾ ವಿಘಾತುಕೆ

ವಾಗಲಿಲ್ಲ. ಪಾರ್ಥೀ ಜನರಿಗೆ ನೌಕರಗಳು ಹೆಚ್ಚು ಸಿಗುತ್ತಿದ್ದರೂ, ಒಂದು ಗಳು—ರಜಪೂತರು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರು—ಮೋಸಿಗರ ಚಾರ್ಜ್‌ಮಾನ್ಯ ರೂಪಿ ಗಳು. ಎಣಿಸಿದ ಒಡೆ 'ಯಜ್ಞರೂಪಿ' ಎಂದು, ಮುಸಲ್ಮಾನರೂ ಕೆಲವು ತಂದಿಲ್ಲ. ವಾಣಿಜ್ಯರೂ, ಒಂದು ವಸತಿಯೂ, ಭೋಜನ ಸೇವೆಯೂ ಇವರೂ ಎಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಗೆ ಸಮಾನವಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಸುವು. ಮೇಲೆಗೆ ಇವು ಕಟ್ಟಿಲಕ್ಕೆ ಅಸ್ತವ ಕೊಟ್ಟರೆ ಮಂದಿರಗಳನ್ನು ಕಟ್ಟಿಸಿತ್ತು ಅನುಕೂಲ ವಿದ್ದಿತು.

ಮೊಗಲ ಚರಸರಲ್ಲಿ ಓದು ಬರಹ ಬಲ್ಲವರೂ, ಮೇಧಾವಿರಿಯಿಂದ ಕೂಡಿದವರೂ ಅಗಿದ್ದರು. ಆಸಬರನಿಗೆ ಓದು ಬರಹ ಬರುತ್ತಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಿಕೆಯಿದೆ. ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ, ಲಲಿತ ಕಲೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವರು ನಿಪುಣರಿದ್ದರು. ಮೊರಂಗಜೇಬನು ರಾಜಪೂತ್ರನ ವಿಕ್ಷಣ ಭೋರನೆಯನ್ನು ಬರೆಬಿಟ್ಟಿರುವನು.

ಭಾರತದ ವ್ಯಾಪಾರ ಸಂಬಂಧಗಳು ಪುರಾತನ ಕಾಲದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದಿದ್ದರೂ ಮೊಗಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ, ಇವುಗಳಿಗೆ ಒಂದು ಹೊಸ ಪುಟ್ಟ ದೊರೆ ಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂದು ಕಾಣುವ ವ್ಯಾಪಾರದ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಯು ಸಾಧ್ಯ ವಾಯಿತು. ಪರ್ಷಿಯಾ, ಬಸರಾ, ಮೊಂಬಾಸಾ, ಸುಮಾತ್ರಾಗಳಿಗೆ ಕಡಲ ದಯಣ ಬೆಳೆದು ವ್ಯಾಪಾರವು ಸಾಗಿತು.

ಬೇನಾದ ವ್ಯಾಪಾರವು ಈಗಿನಂತೆಯೇ ಮೊಗಲರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇದ್ದಿತು. ಅಂದಿನ ವಾಹನಗಳು ಇಂದಿಗೂ ನೋಡಲು ಸಿಗುವವು. ಭಾರತದ ಹಿರಿಯ ಶೋರಿಯಾದ ಸಾಗುವಳಿಯು ಅಂದಿನಿಂದಲೂ ಒಂದೇ ತೆರನಾಗಿ ಸಾಗಿ ಬಂದಿದೆ. ಅಳಿರಿ ತೂಕಗಳು ಮಾರ್ಪಾಟು ಹೊಂದಿದರೂ, ಈಗಿನ ಅಳಿರಿ ತೂಕಗಳಿಗೆ ತಳಹದಿಯಾಗಿವೆ. ಈಗಿನ ನಾಣ್ಯಗಳು ಆಗಿನವುಗಳನ್ನು ಹೋಲುವವು.

ನೈಯ್ಕೆಯ ಕೆಲಸದಲ್ಲಿ ಡಾಕಾದ 'ಮಲ್ಲು'ಗಳು ಮತ್ತು ಕಾಪ್ಪೀರದ ಜಮಖಾನೆಗಳು ಬಹಳ ಹೆಸರು ಪಡೆದವು. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಭಾರತದ

ಬಟ್ಟೆಯು ವಿಲಾಯತಿಗೆ ರವ್ವಾಯಿತು.

ಮೊಗಲ ಅರಸರು ಆಗಿ ಹೋಗಿ ಬದು ದಿನಗಳಾದವು. ಆದರೂ ಅವರ ಕಾಲದ ನೆನಪು ಹೆಚ್ಚೆಚ್ಚೆಗೂ ಆಗುತ್ತವೆ. ಆದೇಕೆ ! ಅಂದಿನ ಜೀವನವನ್ನೇ ನಾವು ಇಂದಿಗೂ ನಡೆಸುತ್ತೇವೆ. ಪೋಷಣ್ಣ, ಮಾತು, ನಡತೆಗಳು, ವಿಚಾರಗಳು, ವಾಚ್ಛಯ, ಗಾಯನ, ಚಿತ್ರಕಲೆ, ಶಿಲ್ಪಶಾಸ್ತ್ರ, ಗಳಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಸ್ವರೂಪವೇ ದಿನದಿನವೂ ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಇನ್ನೆಲ್ಲವು ಹಿಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮಿಶ್ರಣದ ಪರಿಣಾಮ ಅಥವಾ ದ್ವೈತಕವಾಗಿದೆ. ಉತ್ತರದಲ್ಲಿಯ ಗಂಭೀರ ರೀತಿ, ಪೂರ್ವಾಕಿನ ವಿವಿಧತೆ, ನಡತೆಯ ನಯ, ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಮೊಗಲ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಕೆಲಸಮಾಡುವವರವು.

ದಿನದಿನದ ಜೀವನದಲ್ಲಿ ಹಿಂದು ಮುಸಲ್ಮಾನರು ಕೂಡಿ ನಡೆವರು. ಆಹಾರ, ವಿನೋದ, ವಿಶ್ರಾಂತಿಗಳು ಕೂಡಿಯೆ ಸಾಗಿದವು. ಏತರ್ಥವೇಯೆ ಸಾಹಿತ್ಯಕ್ಕೆ ಮೊಗಲ ಅರಸರು ಬಹಳ ಸಹಾಯವಿತ್ತರು. ಇವೆರಡು ವಿಶೋಧಿಸಿದ ಮತಗಳು ಕೂಡಿ ನಡೆಯುವದೆಂದರೆ ಎಂತಹ ಮಾನೋ ಎನಿಸಿತ್ತು. ಆದರೆ, ದಿನದಿನಕ್ಕೆ ಇವೆರಡು ಮತಗಳು ಜೊತೆಜೊತೆಗೆ ನಡೆದಿರಲು ಎಷ್ಟೋ ಕಡೆಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡಿರುವವು. ಈ ಹೊಂದಿಕೆಯನ್ನು ದೃಢ ಪಡಿಸಲು ಕಬೀರ, ನಾನಕ, ಅಮೀರ ಖುಸ್ರೋ, ಅಕಬರ, ದಾರಾ ಶಿಕೋ, ಮುಂತಾದವರು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದರು.

ಅಭ್ಯಾಸಗಳು:

೧. ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟ ರೇಖೆಯ ಒಂದು ಮಗ್ಗಲಿಗೆ ಕೆಲವು ಇಸ್ತಿಗಳನ್ನು ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಅದೂ ಇಸ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಕಬರನ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ನಡೆದ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ತುಂಬಿರಿ.

೧೫೪೨	೧೫೫೬	೧೫೬೪	೧೫೭೫	೧೬೦೦	೧೬೦೬

೨. ಕೆಳಗೆ ಕೊಟ್ಟ ರೇಖೆಗಳಲ್ಲಿ, ಒಂದರ ಗುಂಟೆ ಮೊಗಲ ಅರಸರ ಹೆಸರುಗಳೆ ನ್ನೂ, ಮತ್ತೊಂದರ ಗುಂಟೆ ಕೆಲವು ಇಸ್ಲಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಇವುಗಳ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮೊಗಲ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯದ ಉನ್ನತಿ ಅವನತಿಗಳನ್ನು ತೋರಿ ಸುವ ರೇಖಾಚಿತ್ರವನ್ನು ರಚಿಸಿರಿ.

ಮೊಗಲ ಶೋನೆಯ ಅರಸರು					
ಔರಂಗಜೇಬ					
ಶಹಾಜಹಾನ					
ಜಹಾಂಗೀರ					
ಅಕಬರ					
ಹುಮಾಯೂನ					
ಬಾಬರ					
	೧೫೨೬	೧೫೫೦	೧೬೦೦	೧೬೫೦	೧೭೦೦

೩. ಕೆಳಗೆ ಕೆಲವು ಸಂಗತಿಗಳನ್ನೂ ಇಸ್ಲಿಗಳನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಸಮೀಕ್ಷಿಸುವಂತೆ ಅವುಗಳನ್ನು ಹೊಂದಿಸಿರಿ.

ಅಕಬರನ ಜನ್ಮ
ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗನ ಸಂಗಡ ಸೇಲೀನುನ ಯುದ್ಧ
ಅಹಮ್ಮದನಗರವು ಅಕಬರನಿಗೆ ಪ್ರತಿಭಟಿಸಿದ್ದು
ಜಹಾಂಗೀರನಿಗೆ ಪಟ್ಟಿ
ಶಹಾಜಹಾನನು ರಾಜನಾದದ್ದು
ಪಟ್ಟಕ್ಕಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ಹೋರಾಟ
ಔರಂಗಜೇಬನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ದಂಡೆತ್ತಿ ಬಂದದ್ದು
ಔರಂಗಜೇಬನ ಮರಣ

೧೫೪೨ ೧೬೦೬ ೧೬೨೭ ೧೬೫೯ ೧೬೮೦ ೧೬೮೬ ೧೬೮೭

೧೩. ಮರಾಠರ ಆಳಿಕೆ.

ವಂಶಾವಳಿ:

ಮುಖ್ಯ ಆರಸರು

೧.	ಭತ್ತಪತಿ ಶಿವಾಜಿ	ಕ್ರ. ಶ.	೧೬೪೬--೧೬೮೦
೨.	,, ಸಂಭಾಜಿ	,,	೧೬೮೦--೧೬೮೯
೩.	,, ರಾಜಾರಾಮ	,,	೧೬೮೯--೧೭೦೦
೪.	,, ಏನೇಯ ಶಿವಾಜಿ	,,	೧೭೦೦--೧೭೦೮
೫.	,, ಶಾಹು	,,	೧೭೦೮--೧೭೪೯
೬.	,, ರಾಜಾರಾಮ	,,	೧೭೪೯--೧೭೭೭
೭.	,, ಏನೇಯ ಶಾಹು	,,	೧೭೭೭--೧೮೦೮
೮.	,, ಪ್ರತಾಪಸಿಂಗ	,,	೧೮೦೮--೧೮೩೯
೯.	,, ಶಿವಾಜಿ	,,	೧೮೩೯--೧೮೪೮

ಪೇಶ್ವೆಯರು

೧.	ಬಾಳಾಜಿ ವಿಶ್ವನಾಥ	,,	೧೭೧೩--೧೭೨೦
೨.	ಬಾಜೀರಾವ	,,	೧೭೨೦--೧೭೪೦
೩.	ನಾನಾಸಾಯೆಬ	,,	೧೭೪೦--೧೭೬೧
೪.	ಮಾಧವರಾವ	,,	೧೭೬೧--೧೭೭೨
೫.	ನಾರಾಯಣರಾವ	,,	೧೭೭೨--೧೭೭೩
೬.	ಸನಾಯಿ ಮಾಧವರಾವ	,,	೧೭೭೪--೧೭೯೫
೭.	ಏನೇಯ ಬಾಜೀರಾವ	,,	೧೭೯೬--೧೮೧೮

ಶಿವಾಜಿಗಿಂತ ನೊಂದಲಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವು:

ಇಂದು ಮರಾಠಿ ಭಾಷೆಯು ಪ್ರಚಲಿತವಿದ್ದ ದೇಶವು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ.

ದೇಶವೆಂದು ಸಾಧಾರಣವಾಗಿ ದೇಶವೆಂದು. ಸಮುದ್ರವು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಪಡೆದು ಕರಾವಳಿಯ ಗುಣ, ಗೋತೆಯ ಬಂದರಕ್ಕೆ ಹೋಗುವುದು ಕಂಡುಬರುವ ಸ್ವರೂಪದಲ್ಲಿ ಸದ್ಭಾವವು ಒದೆಯುವ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ಥಿತಿ ಇದೆ. ಭಾಗ್ಯ ಕೊಂಕಣವೆಂಬ, ಅದು ಮಹಾ ಭಾರತದ ಉತ್ತರ ಪರ್ವತ ಪರ್ವತ ಕಾಣಿಕೆ ಅದು ಮಹಾ ಭಾರತವೆಂಬುದು ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ಥಿತಿ. ಅಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಗುಣಗಳ ತುದಿಗೂ ಗೋತೆಯ ಬಂದರವೂ ಅಲ್ಲಿಗೂ ಕೆಲವು ಕಡೆಗೆ ಕೊಡು ಕೊಡು ಗೋತೆಯ ಸ್ಥಿತಿ. ಅಲ್ಲಿ ಗುಡ್ಡಗಳ ಸ್ಥಿತಿ ಮೇಲೆ ಸೇರಿಸಿ ಸಾಮಾನ್ಯ ಸ್ಥಿತಿ. ಅಲ್ಲಿ ಪರ್ವತ ಪರ್ವತ ಉತ್ತರ ಪರ್ವತ ಪರ್ವತ ಪರ್ವತ ಪರ್ವತ ಪರ್ವತ ಮುಂತಾದ ಇದರ ಮಹತ್ವವು ಗುಣವು ಮಹತ್ವವು. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಪರ್ವತ ಕರಾವಳಿಯ ಬಂದರವು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವ ಕರಾವಳಿಯ ಸ್ಥಿತಿ. ವರೆಗೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಮಹತ್ವವು ಗುಣವು ತೋರುತ್ತದೆ. ಈ ಭಾರತ ದಲ್ಲಿ ತಾಳಿ, ಗೋದಾವರಿ, ಕೃಷ್ಣಾ, ಭೀಮಾ, ಮುಂತಾದ ಸಾಮಾನ್ಯ ಭೂಮಿಯನ್ನು ತೋರುತ್ತದೆ. ಅಲ್ಲಿರುವ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ, ದೇಶದ ದರಿ ಕಂದರಗಳಲ್ಲಿಯೂ ದೇಶಗಳೂ, ರೈತರು ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಸಮಾಜವಾಗಿ ಸಿಗುತ್ತವೆ. ಭೂಮಿಯು ಅಷ್ಟೆಂದು ಭಾವಿಸುವುದು ವ್ಯಕ್ತಿತ್ವವೆಂದು ಹೇಳಿ ಲಿಕ್ಕೆ ಬಾರದಿದ್ದರೂ, ಇವರ ಮಹತ್ವವು ಬಾಳಿಗೆ ಯಾವ ಕೊಡುವುದೂ ಇಲ್ಲ.

ಇಲ್ಲಿ ಸೌರ್ವ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮೌರ್ಯ ಅರಸರು, ಶಾಲಿವಾಹನ, ಚಾಲುಕ್ಯ, ರಾಷ್ಟ್ರಕೂಟ, ಯಾದವರೆಂಬ ದೇಶದ ಅರಸರು ಅಳಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ವಂಶಜರು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರ ದೇಶದ ಮೂಲಸಿಂಹಾಸನ ಗಳ ಕೂಡ ಇವರ ಸಂಪರ್ಕವಾದದ್ದರಿಂದ, ಇಂದು ಅಲ್ಲಿ ವಾಸಿಸುವ ಜನ ರಲ್ಲಿ ಕುಣಬಿ ಮರಾಠಾ ಮತ್ತು ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಮರಾಠಾ ಎಂದು ಎರಡು ಭೇದ ಗಳನ್ನು ಕಾಣಬಹುದು. ಇವರು ವೇದವಲು ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರಿಗಳಾಗಿಯೂ, ನಂತರ ದೇಶಮುಖಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿಯೂ, ಉದರ ನಿರ್ವಾಹ ಮೂಡಿದರು. ಯಾದವರು ಅಳಿ ಹೋದ ಬಳಿಕ, ಮಹಮ್ಮದೀಯರು ಮಹಾ ರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಕಾಲು ಚಾಚಿದರು. ಮರಾಠರು, ತಮ್ಮ ಈ ಹಕ್ಕು ಬಾಧ್ಯತೆ

ಗಳನ್ನು ಬಿಡದೆ ನಡೆಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರು. ಇವರಿಗೆ ಧರ್ಮಬೋಧೆಯನ್ನೂ ರಾಮಾಯಣ ಮಹಾಭಾರತ ಕಥಾರ್ಥವಣವನ್ನೂ ಮಾಡಿಸಲು ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗವು ತಲೆದೋರಿತು. ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಅದರಲ್ಲೂ ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿಯೂ ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಿಗೆ ಚಿತ್‌ವಾಡನೆಂಬ ದೇವರು. ಮೂಡೆ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರವನ್ನು ಸೇರಿದೆಯೆಂಬ ದೇವರಿಂದ ಆದವರು ಚಿತ್‌ವಾಡನ ಬ್ರಾಹ್ಮಣ ವರ್ಗದವರೇ.

ಗ್ರಾಮಾಧಿಕಾರ, ದೇಶಮುಖವಡ, ಮತ್ತು ಜಹಗೀರದಾರ ಪದಗಳನ್ನು ಇತರ ಮರಾಠಾ ವರ್ಗದವರು ನಡೆಸಿದರಷ್ಟೆ ? ಜಹಗೀರುಗಳ ಮತ್ತು ಇತರ ಅಧಿಕಾರಗಳ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವು ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯಾಗಿ ಧ್ವನಿಸಿತು. ಈ ಅಧಿಕಾರಗಳು ಇಲ್ಲಿಯ ವರಗೆ ವಿಚಾರವೂ ಅರ್ಥವೂ ಇನ್ನಿತರ ಆರಸರಿಂದ ಸಿಕ್ಕವು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮರಾಠರಿಗೆ ಸಾಗಿದವು. ಈ ವಧ್ಯ ತಿಳಿಯಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಕಂದಾಯ ವಸೂಲಿಯು ಅಡಿತಡೆಗಳಲ್ಲದೆ ಸಾಗಿತು.

ಗುರುಗಾಡು ಸೀಮೆಯಲ್ಲಿ ಹೊಸವಾಡಿಗಾಗಿ ಹೆಚ್ಚು ಶ್ರಮ ವಹಿಸಿ ಬೇಕಾದ್ದರಿಂದ ಮರಾಠಾ ಜನರು ಹೆಚ್ಚು ಸಮೃದ್ಧರಾಗಿ, ಸತತವಾಗಿದ್ದು ಸಾಗಿದರು. ಇವರು ರೀತಿಯಿಂದ ಚಲಿಸಿದಾಗ, ವ್ಯವಹಾರ ಚತುರತೆಯು ಇವರಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಗಿ ಕಂಡು ಬರುವದು. ಹೋರಾಟಗಳಲ್ಲಿ ಉಚ್ಚ ಸೂಚಿ ಭೇದವಿಲ್ಲ. ಈ ತರದಿಂದ ಸಾಗಿದರು ಇವರಿಗೆ ಆಡಳಿತದ ಕ್ರಮವೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರಿಂದ ಹೆಚ್ಚು ಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ತಿಳಿದು ಬಂತು.

ಬಹುಶಃ ರಾಜ್ಯದ ಅಂಗಗಳಾದ ಇದು ರಾಜ್ಯಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮಗಳಿಗೆ ಸ್ವತಂತ್ರವಾಗಿ ಬೇರಿದ್ದರಿಂದ, ದಂಡಿನಲ್ಲಿ ಮರಾಠಾ ಜನರ ಪ್ರವೇಶವಾಗಬೇಕಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಪಿರ್ಕೇ, ಘಾಟಗೇ, ಘೋರಪಡೇ, ಮೋಹಿತೇ, ಮಹಾಡಿಕ, ಮೋರೇ, ಜಾಫನ, ನಿಂಬಾಳಕರ, ಮಾನೇ, ಭೋಸಲೇ, ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳು ತಲೆದೋರಿದರು. ಬರಬರುತ್ತ ಇವರು ಮುಲಕಿ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿಯೂ ಕೈಹಾಕಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೆಳೆಸಿಕೊಂಡರು. ಪರ

ದೇಶದ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲು ಬಾವರಹಂಗೆ ಮರಾಠಾ ಜನರ ಆಪತ್ಯಕತೆಯೂ ಇದ್ದಿತು. ಆದರೆ, ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಾ ಜನರಲ್ಲಿ ಸ್ವರಾಜ್ಯದ ಕಲ್ಪನೆ ಮಾತ್ರ ಮೂಡಿರಲಿಲ್ಲ.

ಕಾಲವು ಕಳೆಯುತ್ತಿರಲು ಮಹಮ್ಮದೀಯರ ಉಪಟವು ದೇಶದಲ್ಲಿ ಹೆಚ್ಚಾಯಿತು. ದಕ್ಷಿಣದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಹಿಂದೂ ರಾಜ್ಯವೆನಿಸಿದ ವಿಜಯನಗರವು ನಾಶವಾಯಿತು. ಆದರೂ ದಾಕ್ಷಿಣಾತ್ಯರ ಹಿಂದೂ ಬುದ್ಧಿಯು ಮಾತ್ರ ಅಳಿದು ಹೋಗಲಿಲ್ಲ. ಮುಸಲ್ಮಾನ ಆಳರಸರ ಕಡೆಯಿಂದ ಹಿಂದೂ ಭರ್ವಕ್ಕಾಗುವ ಫಲನೆಯು ಅವರಿಗೆ ತಿಳಿದು ಬರಹತ್ತಿತು. ಹಿಂದೂಗಳು ಈ ಕಾರಣದಿಂದ ಧೈರ್ಯಗುಂದಿದ್ದೂ ಅಲ್ಲದೆ, ಎಷ್ಟೋ ಸಲ ಹಿಂದೂಗಳ ಅಸಮಾನವಾಗುವ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಬಂದವು. ಇಂಥ ಸ್ಥಿತಿಯಲ್ಲಿ ಹಿಂದೂಗಳ ಮನಸ್ಸಿನ ಕಾವು ಮೆಲ್ಲಮೆಲ್ಲನೆ ಏರತೊಡಗಿದ್ದಿತು ಅಗಿನ ಕಾಲದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಾಧು ಸಂತರೂ ಸ್ವಧರ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಗೆ, ಸ್ವದೇಶ ಸೇವೆಗೆ ಜನರನ್ನು ಪ್ರೋತ್ಸಾಹಿಸಿದರು.

ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸರದಾರ ವಂಶಗಳಲ್ಲಿ ಒಂದಾದ ಫೋಸಲೆ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಕೃ. ಶ. ೧೬೩೦ರಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದನು. ಇವನ ತಂದೆಯಾದ ಶಿವಾಜಿಯು ಮೊದಲು ಅಹಮ್ಮದನಗರದ ಆಫಘನ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬ ಜಹಗೀರದಾರನಾಗಿದ್ದನು. ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ಅಹಮದನಗರಕ್ಕೂ, ಮೊಗಲ ಬಾದಶಾಹಿಗೂ, ವೈರಭಾವ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ಅಹಮ್ಮದನಗರವನ್ನು ತ್ಯಾಗ ಮಾಡಿ, ವಿಜಾಪುರದ ಆರಸರ ಆಶ್ರಯಕ್ಕೆ ಹೋದನು. ನಂತರ ವಿಜಾಪುರದ ಆರಸರ ವತಿಯಿಂದ ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ದೊಡ್ಡ ಮಾಡಿ ಪರಾಕ್ರಮ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಮತ್ತೆ ಮೊದಲಿನ ಪುಣೆ ಮತ್ತು ಸುಪಾ ಪೇಶವಾಗಲ್ಲದೆ, ಮತ್ತೆ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳ ಜಹಗೀರು ಸಿಕ್ಕಿತು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಬಾಲ್ಯ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣ:

ಶಿವಾಜಿಯು ಕೃ. ಶ. ೧೬೩೦ರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜೀ ಸರದಾರನ ಮಡದಿಯಾದ

ಜಿಜಾಬಾಯಿಯ ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ಶಿವನೇರಿ ಕೋಟೆಯಲ್ಲಿ ಜನ್ಮ ತಾಳಿದನು. ತಂದೆಯಾದ ಶಹಾಜಿಯು ಈ ವೇಳೆಗೆ ವಿಜಾಪುರ ಆರಸರ ಅರಸರ ಸೇರಿ ದ್ದರಿಂದ ಬಾಲಕ ಶಿವಾಜಿಯು ಬೆಂಗಳೂರಲ್ಲಿ ಕೆಲವು ದಿನಗಳನ್ನು ಕಳೆದನು. ನಂತರ ಕೃ. ಶ. ೧೬೪೧ರ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿಯು ತಾಯಿಯಾದ ಜಿಜಾ ಬಾಯಿಯೊಂದಿಗೆ ಪುಣೆ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಬಂದು ಅಲ್ಲಿ ವಾಸ ಮಾಡಿದನು. ಆಗ ಪುಣೆ ಭಾಗದ ಶಹಾಜಿಯ ಜಹಗೀರವು ದಾದಾಜಿ ಕೊಂಡದೇವ ಮಲನಣ ಕರೆ ಎಂಬ ಕಾರಭಾರಿಯ ಕೈಯಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ಜೋಪಾನ ಮತ್ತು ಶಿಕ್ಷಣಗಳ ಹೊಣೆಯು ದಾದಾಜಿ ಮತ್ತು ತಾಯಿಯಾದ ಜಿಜಾಬಾಯಿಯ ಪಾಲಿಗೆ ಬಂದಿತು. ಜಿಜಾಬಾಯಿಯು ಶಿವಾಜಿಗೆ ರಾಮಾ ಯಣ, ಮಹಾಭಾರತಗಳಲ್ಲಿಯ ಕ್ಷತ್ರಿಯ ಆರಸರ ಲೌರ್ಯ ಧೈರ್ಯಗಳ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಹೇಳಿ ಪುರಾಣಕಾಲದ ವೈಭವದ ಕಲ್ಪನೆಯನ್ನು ಮಾಡಿಕೊ ಟ್ಟಳು. ಪುರಾಣದ ಕಥೆಗಳನ್ನು ಕೇಳಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಮರುಪುನೋದನನಾ ದನು. ಜೊತೆಗೆ ತನ್ನ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯ ಭಾರತ ದೇಶದ ಸ್ಥಿತಿಯನ್ನೂ ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ದಾದಾಜಿಯ ಸ್ವಾಮಿಭಕ್ತ ಮತ್ತು ಉತ್ತಮ ವ್ಯವ ಸ್ಥಾಪಕನಾದ್ದರಿಂದ ಕ್ಷತ್ರಿಯರಿಗೆ ತಕ್ಕಂತೆ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಕುದುರೆ ಹತ್ತುವದು, ಮತ್ತು ಯುದ್ಧ ಕಲೆಯ ಇನ್ನಿತರ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ಕಲಿಸಿದನು. ಓಡು ಬರಹ, ಲೆಕ್ಕಪತ್ರಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶಿವಾಜಿಯು ಜಹಗೀರದ ಆಡಳಿತವು ಅರಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ದಾದಾಜಿಯು ಜಹಗೀರದ ಹಳ್ಳಿ ಗಳಲ್ಲಿ ಸುತ್ತಾಡುವಾಗ ಸಂಗಡ ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಕರೆದೊಯ್ಯುತ್ತಿದ್ದದರಿಂದ ಸಾಗುವಳಿ, ಹಳ್ಳಿಯ ನ್ಯಾಯದಾನ, ಸೇನಾಸಿಂಹಗಳ ಮಾಹಿತಿಯನ್ನು ಶಿವಾ ಜಿಯು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇವೆಲ್ಲವುಗಳ ಮೂಲಕ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಆಡಳಿತದ ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷ ಅನುಭವವಾಯಿತಲ್ಲದೆ, ನಂತರ, ಕೂಡಲೆ ತನ್ನ ಬಹಗೀರನ ಆದೇಶವನ್ನು ತಾನೇ ಸಾಗಿಸುವಂತಾಯಿತು.

ದಿನಗಳು ಕಳೆದಂತೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಶ್ರಮಸಾಧ್ಯವಾದ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳ ಹತ್ತಿದನು. ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಸುತ್ತಾಡುವದು, ಗುಡ್ಡ ಬೆಟ್ಟಗಳನ್ನು ಏಡೆದು ತಲುಪುವದು, ಇವನ ದಿನದ ಕೆಲಸಗಳಾದವು. ತನ್ನ ಜಹಗೀರನ

ಲ್ಲಿಯು "ಮಾವಳಿ ಪ್ರಾಂತ"ವನ್ನು ಈ ರೀತಿ ಆರಳಿ ಮಾಡಿಸುವಾಗ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಕೆಲವು ಚೀವದ ಗೆಳೆಯರು ಲಭಿಸಿದರು. ಇವನ ಸಹಾಯದಿಂದ ಇವನು ಒಂದರ ಹಿಂದೊಂದು ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿಯ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಗೆಲ್ಲಲು ಪ್ರಾರಂಭಿಸಿದನು. ಮೊರಣ ಕೋಟೆ ಎಂಬುದು ಇವನು ಮುರಬಿಸಿಕೊಂಡ ಮೊದಲನೆಯ ಕೋಟೆಯು. ನಂತರ ಕೊಂಡಾಣಾ(ಸಿಂಹಗಡ), ಚಾಕಣ, ಪುರಂಧರ, ಕೋಟೆ ಮುಂತಾದ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಸ್ವಿಸದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಕೋರಣ ಕೋಟೆಯ ಆರಿಯ ಕೆಲಸ ನಡೆದಾಗ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಭೂಗತ ದ್ರವ್ಯವು ಸಿಕ್ಕಿತೆಂದು ತಿಳಿಸುತ್ತಾರೆ. ಇದರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಇವನು ಹೊಸ ಸೈನ್ಯ ಕೂಡಿಸಲು ಆನುಗಾಹನು. ಇದೇ ಮೇಲೆಗೆ ಕಲ್ಯಾಣದ ಸುಫೇದಾರ್ ನಾದ ಮುಲ್ತಾನಾ ಅವನು ದ ಎಂಬವನು ವಿಚಾರಪುರದ ಅರಸನಿಗೆ ಹಣ ವನ್ನು ಕಳಿಸುವನೆಂಬ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ತಿಳಿದು, ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಅದರ ರಕ್ಷಕರನ್ನು ಬಡೆದು ಹಣವನ್ನು ವರಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ನಂತರ ಸ್ವತಃ ರಾಜಾಪುರದ ವರೆಗೆ ಬಂದುಮಾಡಿ ಆ ಪ್ರದೇಶವನ್ನೆಲ್ಲ ಸುಲಿದನು. ಚಿಂಜೀರಾದ ಸಿದ್ಧಿಯಂಜಿ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ಹಡಗುಗಳಿಂದ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಉಪಟವು ಹೆಚ್ಚಾದ್ದರಿಂದ ಅವನ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಿ ಅವನ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿಯ ಕೆಲವು ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡದ್ದಾಯಿತು. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸ್ವಪ್ತೇ ದಿನಗಳು ಕಳೆಯುತ್ತಿರಲು ಕಲ್ಯಾಣದಿಂದ ರಾಜಾಪುರದ ವರೆಗಿರುವ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಸ್ವಾಮಿಯೆಂದೆನಿಸಿದನು.

ಶಿವಾಜಿಯ ತಂದೆಯಾದ ರಹಾಜಿಯು ವಿಚಾರಪುರದ ಅರಸನ ದರ ಬಾರದಲ್ಲಿರಿಸಲ್ಪೆ ? ಶಿವಾಜಿಯ ಉನ್ನತಿಯನ್ನು ಕಂಡು, ವಿಚಾರಪುರದ ಅರಸನು, ಇವನನ್ನು ನಿಯಂತ್ರಿಸಲು ಹೆವಣಿಸಿ, ರಹಾಜಿಯನ್ನು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಕೆಲ ಕಾಲದ ನಂತರ, ದರಬಾರದವರ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯಿಂದ ಕೆಲವು ಕಾರುಗಳ ಮೇಲೆ ಅವನನ್ನು ಬಿಡುಗಡೆ ಮಾಡಿದನು. ಬಳಿಕ ಶಿವಾಜಿಯು ಚಂದ್ರರಾವ ಮೋರೇರಬಂಜ ಜಾವಳಿಯ ಜಹಗೀರದಾರನ ಮೇಲೆ ಏರಿಹೋಗಿ ಅವನ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ವರಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇದರ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಪ್ರಶಾಪಗಡ ಎಂಬ ಕೋಟೆಯ ರಚನೆಯಾಯಿತು. ಇಲ್ಲಿ

ಕುಲಸ್ವಾಮಿನಿಯಾದ ಭವಾನಿಯ ಸ್ಥಾನನೆಯಾಯಿತು.

ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬಾಳಿ ಮೊದಲಾದನು. ಇವನ್ನು ತಡೆಯುವದಕ್ಕಾಗಿ ಅಫಘಾನ್ ಖಾನನೊಬ್ಬ ಶೂರ ಸರದಾರನು ದೊಡ್ಡ ದಂಡಿನೊಡನೆ ಬಂದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಸಂಘ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲಭಿನಯಿಸಿ, ಭಟ್ಟಿಯ ಅಪೇಕ್ಷೆಯನ್ನು ಮಾಡಿದನು. ಅಫಘಾನ್ ಖಾನನು ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಲಾಗಿ ಭಟ್ಟಿಯ ದಿನವು ನಿಶ್ಚಿತವಾಯಿತು. ವೃಶಾಹದ ಬುದ್ಧಿ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ನಿಲ್ಲಿಸಿ, ತಾನೊಬ್ಬನೇ ಈ ವಿಕೀರ್ಣವುಸಂಗಕ್ಕಾಗಿ ರಚಿಸಿದ ಮಂಟಪದಲ್ಲಿ ಬಂದು ಮಂಡಿಸಿದನು. ಮಂಟಪದ ಹೊರಗೆ ಇವನ ಮೇಲೆಯ ಭೋಯಿಗಳೂ, ಅಂಗರಕ್ಷಕರೂ ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಖಾನನು ತುಳು ಮುಂಗಡ ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ಬರುವನ್ನು ಎದುರು ನೋಡುತ್ತ ಕುಳಿತಿದ್ದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಬರಲಾಗಿ, ಒಬ್ಬರೊಬ್ಬರ ಸಂದರ್ಶನವಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ಕೆಲ ನಿಮಿಷಗಳಲ್ಲಿ ಖಾನನು ಸತ್ತಿ ಸತ್ತಿನೆಂದೊಲಹತ್ತಿದನು. ಭೋಯಿಗಳೂ, ಅಂಗರಕ್ಷಕರೂ ಒಳನುಗ್ಗಿ, ಖಾನನನ್ನು ಮೇಲೆಯಲ್ಲಿ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಓದಹತ್ತಿದರು. ಆಗ ಶಿವಾಜಿಯ ಕಡೆಯವರು ಅವರ ಜೆನ್ನು ಹತ್ತಿ ಅವರನ್ನು ನುಚ್ಚುನೂರಾಗಿ ಕಡಿದರು. ಇದರಿಂದ ಖಾನನ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಶಾಶ್ವತಕಾರವೆದ್ದು ಕಾಲ್ಚೆಗೆಯು ವಂತಾಯಿತು ಬಳಿಕ ಖಾನನ ವಶದಲ್ಲಿರುವ ಪನ್ಪಾಳಗದವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ಶತ್ರುವಶದಿಂದ ಪಾರು ಮಾಡಿ, ಪಿಶಾಲಗಡಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಅವನ ಕಡೆಯ ಯವರೂ ತಲುಪಿದರು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿಯ ಸ್ವಾಮಿನಿಷ್ಠನಾದ ಬಾಜಿ ಪ್ರಭು ಎಂಬವನು ನಿಕರದಿಂದ ಕಾದಿದನಲ್ಲದೆ, ಸಾಮಿಕಾರ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ತನ್ನ ಪ್ರಾಣವನ್ನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಶಹಾಜಿಯು ೧೬೬೪ರಲ್ಲಿ ಜೇಟಿಗೆ ಹೋದಾಗ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ನಂತರ ಶಿವಾಜಿಯು ರಾಜಾ ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಧರಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಹೆಸರಿನ ನಾಣ್ಯಗಳನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದನು.

ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸರ ಸಂಗಡ ಶಿವಾಜಿಯ ಯುದ್ಧವು ಸಾಗಿದ್ದ ಕಾಲ

ದಲ್ಲಿ ಔರಂಗಜೇಬನ ನಡೆಯಿಂದ ಶಾಹಿಸ್ತಾನದ ಸಂಬಂಧವನ್ನು ಶಿವಾಜಿಯ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಬಂದನು. ಜಾನಭು ಸ್ಥಳೀಯ ಸಭೆಯನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡು ಅಲ್ಲಿಯ ಅರಮನೆಯೊಳಗೆ ಸುಗ್ಗಿ, ಅದರಲ್ಲಿ ಇರವತ್ತಿದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಒಂದು ದಿನ ರಾತ್ರಿ ಶಾಹಿಸ್ತಾನದ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಬರಲು, ಅವನ ಮಗನು ಬಲಿ ಬಿಡನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಶಾಸನವನ್ನು ವಾರುಸತ್ಯ ಮಾಡುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಅವನು ಶಾಜಿಯ ಕಿಡಕಿಯೊಳಗಿಂದ ತಲೆಯುಳಿಸಿಕೊಂಡು ಮಾರಾದನು. ಈ ಗದ್ದಲದಲ್ಲಿ ಅವನ ಜಿರಳುಗಳು ಮಾತ್ರ ಕತ್ತರಿಸಿದವು. ಮುಂದೆ ಶಾಹಿ ಸ್ತಾನವನ್ನು ಭೀತನಾಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯ ರಾಜಿ ಹಿಡಿದನು. ಶಾಹಿಸ್ತಾನವನ್ನು ಹಿಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯ ಮಹತ್ವವು ದಿನೇ ದಿನೇ ಬೆಳೆಯುತ್ತಿತ್ತು.

ಮುಂದೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೪ರಲ್ಲಿ ಸುರತವನ್ನು ಸುಲಿದನು. ಇದರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಗೆ ಒಂದು ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಲಾಭವಾಯಿತು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಕಿಡಕಿಯಾದನು. ಶಿವಾಜಿಯ ವಾರುಸತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಔರಂಗಜೇಬನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೫ರಲ್ಲಿ ಜಯ ಸಿಂಗನೊಬ್ಬ ರಜಪೂತ ಸರಬಾರದವನನ್ನು ದಿಲೇರಖಾನನೊಬ್ಬ ಮಹಮ್ಮದೀಯ ನನ್ನು ಮೊದಲ ಸೈನ್ಯವೊಂದಿಗೆ ಕೊಟ್ಟು ಕಳುಹಿದನು. ಇವರಿಬ್ಬರು ಸರ ಬಾರರು ಒಳ್ಳೇ ರೂರರೂ, ಅನುಭವವುಳ್ಳವರೂ ಆಗಿದ್ದರು. ಜಯಸಿಂಹನು ಸಿಂಹಗಡಕ್ಕೂ, ದಿಲೇರಖಾನನು ಪುರಂದರಗಡಕ್ಕೂ ಮುತ್ತಿಗೆ ಹಾಕಿಕೊಂಡು ಕುಳಿತರು. ಶಿವಾಜಿಯು ತನ್ನ ಅಟ್ಟ ಸಾಗವೆಂದ, ೩೪ನು ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ಸಿದ್ಧ ನಾದನು. ಶಿವಾಜಿಯು ಮೊಗಲರ ಮಾಂಡಲಿಕನಾಗಿ ಆಳಬೇಕೆಂದೂ, ಅದ್ದ ರಿಂದ ಕೇವಲ ೧೨ ಕೋಟಿಗಳನ್ನು ತನ್ನ ವಶಕ್ಕೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡು, ಉಳಿದವು ಗಳನ್ನು ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನಿಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕೆಂದೂ, ಶಿವಾಜಿಯ ಮಗನಾದ ಸಂಭಾಜಿಯು ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಜಾಕರಿಗೆ ಸೇರಬೇಕೆಂದೂ, ಮೊಗಲರು ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸನ ಸಂಗಡ ನಡೆಸುವ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಮೊಗಲ ರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕೆಂದೂ ಕರಾರುಗಳಾದವು. ಇದೇ ಇತಿಹಾಸ ಪ್ರಸಿದ್ಧವಾದ ಪುರಂದರದ ಒಪ್ಪಂದವು (೧೬೬೫).

ಸಂತರ ವಿಜಾಪುರದ ಕೂಡ ಮೊಗಲರು ನಡೆಸಿದ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ

ಶಿವಾಜಿಯು ಮಿಗಿಲಾದ ಪರಾಕ್ರಮ ತೋರಿದ್ದರಿಂದ, ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಸಂದರ್ಶಿಸಲು ಆಪೇಕ್ಷಿಸಿ, ತನ್ನ ಆಪೇಕ್ಷೆಯು ಶಿವಾಜಿಗೆ ತಲುಪುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು. ಜಯಸಿಂಹನು ಒಳ್ಳೆ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನ ಭೆಟ್ಟಿಗೆ ಹೋಗಲು ಶಿವಾಜಿಯ ಮನವೊಲಿಸಿದನು. ಆದರಂತೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೬೬ರಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಆಗ್ರಾಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಹೋದದ್ದಾಯಿತು. ಸಂಗಡ ಮಗನಾದ ಸಂಭಾಜಿಯೂ ಇದ್ದನು. ಔರಂಗಜೇಬನು ತನ್ನ ೫೦ನೆಯ ವರ್ಧಂತ್ಯುತ್ಸವದ ದಿನಸೆ ಶಿವಾಜಿಯ ಭೆಟ್ಟಿಯನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡನು. ಆಗ ಇವನಿಗೆ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಅಪಮಾನವಾಯಿತು. ಔರಂಗಜೇಬನು ಇವನನ್ನು ಆಗ್ರಾ ಕಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿ ನೆಜರಬಂದಿಯನ್ನಾಗಿ ಇಟ್ಟನು. ಮುಂದೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಒಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೂಡಿ, ಬಂದಿವಾಸದಿಂದ ಪಾರಾಗಿ ಬಂದನು. ಉತ್ತರ ಹಿಂದುಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಎರಡು ವರ್ಷಗಳ ಪರ್ಯಂತ ಬೈರಾಗಳ ನೇಷದಲ್ಲಿ ಸುಶ್ರಾಂತಿ ನಂತರ ಎಲ್ಲರೂ ಸುರಕ್ಷಿತವಾಗಿ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಬಂದು ತಲುಪಿದರು.

ಪಾರಾಗಿ ಬಂದನಂತರ ಶಿವಾಜಿಯು ಮೊಗಲರ ಕೂಡ ಮತ್ತೆ ಯುದ್ಧ ಹೂಡಿದನು. ಈ ಅವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜಯಸಿಂಹನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದ್ದರಿಂದ ಮೊಗಲರಿಗೆ ಯುದ್ಧವು ಬೇಡಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವರು ಶಿವಾಜಿಯ ಕೂಡ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ಶಿವಾಜಿಗೆ 'ರಾಜಾ' ಎಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ನಂತರ ವಿಜಾಪುರದ ಆರಸರೂ ಶಿವಾಜಿಯ ಕೂಡ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಆದರೆ, ಈ ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ಸಿಂಹಗಡವು ಶಿವಾಜಿಗೆ ಸಿಗದೇ ಹೋಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ಈ ಕೋಪವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಶಾನಾಜಿ ಮಾಲಸುದೇಯಂಬ ಎಂಬ ಸರದಾರನಿಗೆ ಆಜ್ಞೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಶಾನಾಜಿಯು ಮರಣ ಹೊಂದಿದರೂ ಸಿಂಹಗಡವು ಮಾತ್ರ ಶಿವಾಜಿಯ ವಶವಾಯಿತು.

ಈ ಸಂದರ್ಭದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲರ ವಶಿಯಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿಬರುತ್ತಿದ್ದ ಸರದಾರರ ವರಾಭವವಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮೊಗಲರು ಶಿವಾಜಿಯನ್ನು ಸ್ವತಂತ್ರ ಆರಸನೆಂದು ಒಪ್ಪಿಕೊಂಡರು. ಮತ್ತು ಸಂಭಾಜಿಯು

ಮೊಗಲರ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಐದುಸಾವಿರ ಕುದುರೆಗಳ ಮನವುಮಾಡುವುದು. ಇವೆ
ಕೆಳೊಂದಿನದು. ಮೊಗಲರನ್ನು ಗೆಲ್ಲುವುದು ಎಂಬುದು ಮೊಗಲರ ಶಿವ
ಯು ಪಿಚ್ಚಾರವತ್ತೆ ತನ್ನ ಲಕ್ಷ್ಯವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ೨. ೬೪೨ನೇ
ಪಂಕ್ತಿ ಹುಬ್ಳಿಯನ್ನೂ ಸೇರಿದನು. (೧೬೭೩) ಇವನು ಮೊಗಲರನ್ನು
ತನ್ನ ಒಬ್ಬಾಧಿಕಾರಿ ಅರಸನು ಎಂಬುದು ಮೊಗಲರನ್ನು ಗೆಲುವುದು.

[illegible]

ಸ್ವತಂತ್ರ ಮಾದಾರಾಚರಿಸುವೆನಿಸಿ, ವಿವಾಚನೆಯ ಕಲಿಕಾಲವನ್ನು ಕಳೆ
ಯುತ್ತಿರಲು ಕರ್ನಾಟಕದ ಮೇಲೆ ದೌಡು ಮಾಡಬೇಕೆಂಬ ಯೋಜನೆಯು
ಹುಟ್ಟಿತು. ತೀರ ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆದ್ದ ತಂಜಾವರದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಮೂಲತಮ್ಮನವರು
ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಸ್ವತಂತ್ರ
ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದ್ದನ್ನು ಕಂಡು, ಇವನನ್ನು ಹುಲಿಮುಂದಿಸಲು, ಕೃತ್ಯಗಣನ ಮಾಡ
ಹವಣಿಸಿದರು. ಆದರೆ ಆದಕ್ಕೆ ಯಶಸ್ಸಾಗಲಿಲ್ಲ. ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯ ಕಿರುತ್ತವನ
ಅರಸರ ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಬಿಡದಾದನು. ಇದನ್ನು ಕಂಡು, ವೆಂಕಟಾಚಾರ್ಯ
ಸರದಾರರು ಶಿವಾಚಾರ್ಯನ್ನು ಬಿಡುವಿಸಿಕೊಂಡರು. ಕೃ. ರ. ೧೭೭೬ ರಲ್ಲಿ

ಶಿವಾಜಿಯು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ದೌಡು ಮಾಡಲು ಅನುವಾದನು. ಮೊದಲು ಗೋವಳಕೊಂಡದ ಅರಸನಿಂದ ಕಪ್ಪನ್ನೆತ್ತಿ, ಜಿಂಜ ಮತ್ತು ವೆಲ್ಲೋರ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ಸಂಗತಿಗಳು ಸದಿದು ಹೋದ ಬಳಿಕ, ತನಗೆ ತನ್ನ ಪಿತೃತ್ವ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಬರಬೇಕಾದ ಅರ್ಧ ಭಾಗವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕೆಂದು ಶಿವಾಜಿಯು ಮಲತಮ್ಮನಾದ ವೆಂಕೋಜಿಯನ್ನು ಕೇಳಿ ಹತ್ತಿದನು. ಸಂತರ ಅಣ್ಣ ತಮ್ಮಂದಿರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದವಾಗಲು, ಶಿವಾಜಿಯು ಗುಲಬರ್ಗಿ ರಾಯಗದಕ್ಕೆ ಮರಳಿ ಬಂದನು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಮೊಗಲರು ವಿಜಾಪುರವನ್ನು ಮುತ್ತಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಇಚ್ಛಿಸುತ್ತಿದ್ದುದರಿಂದ ಶಿವಾಜಿಯು ವಿಜಾಪುರದ ಅರಸರಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದನು. ಈ ಎಲ್ಲ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಅವನ ಪ್ರಕೃತಿಯು ಕೆದಕುತ್ತಿತ್ತು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೬೮೦ರಲ್ಲಿ ಕಾಲಿಗೆ ಮಂದಿಯಾದ ಸೇನವಾಗಿ ಶಿವಾಜಿಯು ಇಹಲೋಕ ಯಾತ್ರೆಯನ್ನು ಮುಗಿಸಿದನು. ಆ ವೇಳೆಗೆ ಅವನು ೫೦ ವರ್ಷದವನಿದ್ದನು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಆಡಳಿತಯ ಕ್ರಮ:

ಇವನ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟಾರೆ ೧೨ ಸುಭೆಗಳಿದ್ದವು. ನೆರೆಹೊರೆಯ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ಮೊಗಲ ಮುಂತಾದವರು ಇವನಿಗೆ ಕಪ್ಪು ಕಾಣಿಕೆಗಳನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಸುಭೆಗಳು ಮಡಲುಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದವು. ಗ್ರಾಮಗಳಲ್ಲಿ ಪಂಚಾಯತಿಗಳಿದ್ದು, ನ್ಯಾಯದಾಸನು ಅವುಗಳ ಮುಖ್ಯ ಕೆಲಸವಾಗಿದ್ದಿತು. ಕಂದಾಯ, ವಸೂಲಿಯು ಸಂಬಳದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಶ್ರೇಣಿಯೊಂದರಿಂದ ನಡೆಯಿತು. ಆಡಳಿತಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳ ಶ್ರೇಣಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕ್ರೂ ಉಚ್ಚ ಮಟ್ಟದಲ್ಲಿ ಅಪ್ಪಪ್ರಧಾನರಿದ್ದರು. ಇವರು ಅರಸನಿಂದ ನೇಮಕ ಹೊಂದಿದರು. ಇವರಲ್ಲರೂ ಸಂಬಳದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೇ ಇದ್ದರು. ಒಬ್ಬೊಬ್ಬ ಮಂತ್ರಿಗೆ ಮುಠಾಲಿಕದ್ದರು. ಮುಠಾಲಿಕರು ಮಂತ್ರಿಯ ಗೃಹ ವಾಜಿಯಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಶಾವೇ ನೋಡಿಕೊಂಡರು. ರಾಜ್ಯದ ಆಡಳಿತಯ ವಿಷಯವಾಗಿ ಮಂತ್ರಿಗಳೆಲ್ಲರೂ ರಾಜನಿಗೆ ಹೊಣೆಗಾರರಾಗಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿ, ಶಿವಾಜಿಯು ಒಂದು ಬಗೆಯ ನಿಯಂತ್ರಿತ ರಾಜಸತ್ತೆಯನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತಂದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಪಂತ ಪ್ರಧಾನ(ವೇಕ್ಲೆ)

ಪಂತ ಅಮಾತ್ಯ, ಪಂತ ಸಚಿವ, ಮಂತ್ರಿ, ಸೇನಾಪತಿ, ದರ್ಬಾರ, ನ್ಯಾಯಾಧೀಶ, ಪಂಡಿತ ಮುಂತಾದವರು ಅಷ್ಟಪ್ರಧಾನ ಮಂಡಲವೆನಿಸಿದರು. ಶಿವಾಜಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೇಲೆ ಹೇಳಿದ ಪದಗಳನ್ನು ಅನುಕ್ರಮವಾಗಿ, ಮೋರೇ ತ್ರಿಯಂಬಕ ಪಿಂಗಲೇ, ನೀಲೋ ಸೋನದೇವ, ಅಣ್ಣಾಜಿ ದತ್ತೋ, ವಾಘೇರಾಜೋರಲ, ಹಂಬೀರರಾವ ಮೋಹಿತೇ, ಸುಮಂತರಾವ, ಸಿದಾಸರಾವಜಿ, ಮತ್ತು ರಘುನಾಥಪಂತ, ಎಂಬ ಮಹನೀಯರು ಅಲಂಕರಿಸಿದರು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಕಾಲಾಳುಗಳು, ಕುದುರೆಯ ಸ್ವಾರರೀಯ ಭೇದಗಳಿದ್ದವು. ಕಾಲಾಳುಗಳಲ್ಲಿ ನಾಯಕ, ಹದಾಲದಾರ, ಜುಮಲೇದಾರ ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದರು. ಸೇನಾಪತಿ ಅಧಮ ಸರನೊಬ್ಬನ ಎಂಬ. ತನು ಸೈನ್ಯದಲ್ಲಿ ಎಲ್ಲಕ್ಕೂ ಮೇಲಿನ ಅಧಿಕಾರಿಯೆಂಬುದನ್ನು ಬೋಧಿಸಿ ಬೇಕಾಗಿಲ್ಲ. ಸ್ವಾರರಲ್ಲ ಬಾರಗೀರರಿಂದೂ, ಪಿರಿದಾರರಿಂದೂ ಭೇದಗಳಿದ್ದವು. ಬಾರಗೀರರು ಸಂಬಳದ ಮೇಲೆ ವ್ಯವಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು. ಇವರು ಸುಕಾರದ ಕುದುರೆ ಮತ್ತು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಉಪಯೋಗಿಸಿದರು. ಪಿರಿದಾರರು ಸರಕಾರದಿಂದ ನೇಮಣೂಕವನ್ನು ಮಾತ್ರ ಪಡೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವಂತ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಆಯುಧಗಳನ್ನು ಇವರು ಉಪಯೋಗಿಸುವುದು. ಶಿವಾಜಿಯ ಹತ್ತರ ಒಂದು ಲಕ್ಷ ಕಾಲಾಳುಗಳು, ಅರವತ್ತು ಸಾವಿರ ಕುದುರೆಯ ಸ್ವಾರರೂ ಇದ್ದರು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಹಡಗುಪಡೆ:

ಪರ್ಮಿಮ ಕರಾವಳಿಗೆ ಹೊಂದಿಕೊಂಡ ಸಮುದ್ರ ತೀರದಲ್ಲಿ ಸಿಕ್ಕ ಮಣ್ಣು ಯಾತ್ರಿಕರನ್ನು ಸುಲಿದುಕೊಳ್ಳುವ ಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಕಟ್ಟನೆಯಲ್ಲಿ ಹಡಗುಪಡೆಯು ಒಡಮೂಡಿತೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಈಗಿನ ಮುಂಬಯಿ ಪಟ್ಟಣಕ್ಕೆ ಸಮೀಪದಲ್ಲಿ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ದಂಡರಾಜಪುರಿ, ಜಿಂಬೀರಾ ಎಂಬ ಮಿಗಿಲಾದ ಬಂದರಗಳಿದ್ದವು. ಶಿವಾಜಿಯ ಕಾಲಕ್ಕಿಂತ ಮೊದಲಿನಿಂದಲೂ ಅನುಗಳನ್ನು ನೋಡಿಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಯಾಕೂಬಖಾನನೊಬ್ಬನು ಮೊಗಲರಿಂದ ನೇಮಕ ಹೊಂದಿದ್ದನು. ಅವನು ಮಕ್ಕಾ ಯಾತ್ರಿಕರ ಅನುಕೂಲಕ್ಕೆ,

ಪರದೇಶ ವ್ಯಾಪಾರಗಳ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಗಳಿಗಾಗಿ ಚಿಕ್ಕದೊಂದು ಹಡಗುಗಳ ಗುಂಪನ್ನು ರೂಪಿಸಿದನು. ಶಿವಾಜಿಯ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಫರ್ಪೀಖಾನನೊಬ್ಬನು ಇದರ ಮೇಲಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನು ಮರಾಠರ ವೈರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವನನ್ನು ಹಣಿಯುವ ಉಪಕ್ರಮದಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ನೌಕಾಬಲದ ಮಹತ್ವವನ್ನು ಕಂಡುಹಿಡಿದನು. ೫೦೦ ಹೊಸ ಹಡಗುಗಳನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸಿ, ಅವುಗಳನ್ನು ಕುಲಾಬಾ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೇಂದ್ರೀಕರಿಸಿ ಇಟ್ಟಿದ್ದಾಯಿತು. ಇದರಿಂದ, ಹೊಸತಾಗಿ ಭಾರತದಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೂ ಪೋರ್ತುಗೀಜರಿಗೂ ಶಿವಾಜಿಯ ಅಂಜಕೆ ಹುಟ್ಟಿತು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಶಿವಾಜಿಯು ದಾಖೋಳ, ಜಿಂಜೀರಾ ಮುಂತಾದ ಬಂದರಗಳನ್ನು ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅಲ್ಲಿ ಹಡಗುಗಳನ್ನಿಟ್ಟನು. ಹಡಗುಪಡೆಯಲ್ಲಿ ಐದು ಸಾವಿರಕ್ಕೆ ಮೇಲ್ಪಟ್ಟು ನೌಕರರಿದ್ದರು.

ಶಿವಾಜಿಯ ಯೋಗ್ಯತೆ:

ಕಾಣಲಿಕ್ಕೆ ಶಿವಾಜಿಯು ಗಿಡ್ಡನೂ, ತೆಳ್ಳನ್ನ ಗಟ್ಟಿ ದೇಹವುಳ್ಳವನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಆತನ ಮುಖಲಕ್ಷಣವು ಎರಡನೆಯವರನ್ನು ಆಕರ್ಷಿಸದೆ ಬಿಡುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಇವನು ಬಹು ತೀವ್ರವಾಗಿ ಓಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಬಹು ಬುಕ್ಕಟ್ಟಿನ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ಹೊಸ ಹಾದಿಯನ್ನು ಹುಡುಕಿ ತೆಗೆಯುತ್ತಿದ್ದನು. ಶಿವಾಜಿಯ ದಿನಚರಿಯು ಬಹು ಸಾಧಾ ತರಹದ್ದಿದ್ದಿತು. ಎಷ್ಟೋ ಕಷ್ಟನಷ್ಟಗಳನ್ನು ಇವನು ಅನುಭವಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಜಗತ್ತಿನ ಅನುಭವವು ಹೆಚ್ಚಾಗಿದ್ದಿತು. ತಾನು ಮಾಡಿಟ್ಟುಕೊಂಡ ನಿಯಮವನ್ನು ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಪಟ್ಟಾದರೂ ವಾಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಮತ್ತು ಇತರರು ನಿಯಮಗಳನ್ನು ಪಾಲಿಸುವರೋ ಇಲ್ಲವೋ ಎಂಬುದನ್ನು ಲಕ್ಷ್ಯವಿಟ್ಟು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದನು. ನಿಯಮವನ್ನು ಮುರಿದವರಿಗೆ ಉಗ್ರ ಶಾಸನ ಮಾಡಲೂ ಇವನು ಒಂದೆ ಮುಂದೆ ನೋಡಲಿಲ್ಲ. ಸ್ವಧರ್ಮದ ಬಗ್ಗೆ ಇವನಲ್ಲಿ ಅಭಿಮಾನವು ತುಂಬಿ ಕೊಂಡಿದ್ದರೂ, ಪರಧರ್ಮ ಸಹಿಷ್ಣುತೆಯೂ ಇವನಲ್ಲಿ ನೆಲೆಸಿದ್ದಿತು. ಎಷ್ಟೋ ಜನ ಮುಸಲ್ಮಾನರನ್ನು ತನ್ನಲ್ಲಿ ಇವನು ನೌಕರಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಂಡಿದ್ದನು. ಕಾಝಿ ಹೈದರನೊಬ್ಬ ಹೆಸರಿನ ಮುಸಲ್ಮಾನನು ಇವನ ಖಾಸಗಿ ಚಿಟೀಣೀಸನಾಗಿದ್ದನು. ಬಾವಾ ಯಾಕೂಬ ಎಂಬ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಫಕೀರನಿಗೆ ಇವನು

ಇನಾಮು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದುಂಟು. ಶಿವಾಜಿಯ ಆಚರಣೆಯು ಸಮಿತ್ರವಾಗಿ ಧ್ವನಿಸಿತು. ಅವನಿಗೆ ಓದಲು ಬರೆಯಲೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ವಿದ್ವಾಂಸರ ವಾದ ವಿವಾದಗಳು ಇವನ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯ ವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದವು.

ಮುಸ್ಲಿಮರಲ್ಲಿ ಇವನು ಯಾರಿಗೂ ಸೋಲಿಲ್ಲ. ಸಂಕಟದ ಪ್ರಸಂಗಗಳು ಒದಗಿದಾಗ ಇವನು ಬಹಳ ಕುರಲತೆಯಿಂದ ಪಾರಾಗುತ್ತಿದ್ದನು. ಮಂಡುಗಳಲ್ಲಿ ನಸಕ್ಕೆ ತನ್ಮದನ್ನು ಹುಟ್ಟಿಸಿ ಹಿಂದೂ ರಾಜ್ಯ ಸ್ಥಾಪಿಸಬೇಕೆಂದು ಇವನ ಮಹತ್ವರ ಕೆಲಸವಾಗಿದೆ. ಈ ಕಾದ್ಯದಲ್ಲಿ ರಾಯಿ ಜೀಜಾಬಾಯಿಯೂ ಮೆರು ರಾಮವಾಸಸ್ವಾಮಿಗಳೂ ಇವನಿಗೆ ನೆರವಾದರು. ಎಲ್ಲ ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದಲೂ ಭಕ್ತಪತಿ ಶ್ರೀಶಿವಾಜಿ ಮಹಾರಾಜರು ಒಬ್ಬ ಲೋಕೋತ್ತರವಾದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂಬುದರಲ್ಲಿ ಸಂದೇಹವಿಲ್ಲ.

ಸಂಭಾಜಿಯು:

ಶಿವಾಜಿಯನಂತರ ಸಂಭಾಜಿಯು ಪಟ್ಟವೇರಿದನು. ಶಿವಾಜಿಯ ಮರಣಕಾಲಕ್ಕೆ ಸಂಭಾಜಿಯು ತಂದೆಯಾದ ಶಿವಾಜಿಯಿಂದ ಸನ್ಮಾನಗಡದಲ್ಲಿ ನಜರಬಂದಿಯಲ್ಲಿದ್ದುಟ್ಟಿದ್ದನು. ತಂದೆ ತೀರಿತು ನಂತರ ಮಲತಮ್ಮನಾದ ಶಾಜಾರಾಮನಿಗೆ ದಟ್ಟಗಟ್ಟುವ ಹೊಂಚು ಸಡಿದಿದೆಯೆಂದು ಕೇಳಿ ಬಂಧನದಿಂದ ಮುಕ್ತನಾಗಿ ಹೊಂಚುಗಾರರನ್ನು ಬಂದಿಯಲ್ಲಿರಿಸಿ ಸ್ವತಃ ಶಾನ್ತೀ ರಾಜ್ಯಾಭಿಷೇಕ ಮಾಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ತಂದೆಯಂತೆ ಇವನು ಶೂರನೂ ಸಾಹಸಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಆದರೆ ದುರ್ಯ್ಯವದಿಂದ ವ್ಯಸನಾಳೀನನಾಗಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ಓದು ಬರಹವೂ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ತನ್ನನ್ನು ಪದಭ್ರಷ್ಟಮಾಡಲು ಹೊಂಚುಹಾಕಿದವರ ಮೇಲೆ ಸಂಭಾಜಿಯು ಕಿಡಿಕಡಿಯಾಗಿ ಅವರನ್ನು ಮನಬಂದಂತೆ ಮರಣ ದಂಡನೆಗೆ ಈಡುಮಾಡಿದನು. ಕೊನೆಗೆ ಕಲುಷ ಎಂಬೋರ್ವ ಕರ್ನಾಟಕ ಬ್ರಾಹ್ಮಣನ ಸಹಾಯದಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದನು.

ಈ ವೇಳೆಗೆ ಮೊಗಲ ಬಾಡಕಹನಾದ ಔರಂಗಜೇಬನು ದಂಡಿತ್ತಿ ಬಂದಿದ್ದನು. ದಕ್ಷಿಣದ ರಾಜರನ್ನು—ಆದರಲ್ಲಿಯೂ ಮರಾಠರನ್ನು—ಸದೆಬಡೆ

ಯುವರು ಅವನ ಮೂಲ ಉದ್ದೇಶವಾಗಿದ್ದಿತು. ಅದರಂತೆ, ಅವನು ವಿಜಾಪುರ, ಗೋವಳಕೊಂಡಗಳನ್ನು ಮುರಿದು, ಮರಾಠರ ಬೆನ್ನು ಹತ್ತಿದನು. ಇತ್ತ ಸಂಭಾಜಿಯು ಏನನ್ನೂ ಲಕ್ಷಿಸದೆ, ವಿಲಾಸದಲ್ಲಿ ಮಗ್ನನಾಗಿರುತ್ತಿದ್ದನು. ಕೊನೆಗೆ ಸಂಗಮೇಶ್ವರದ ಹತ್ತರ ಸಂಭಾಜಿಯೂ, ಕಲಾಪೂರ ಮೊಗಲರಿಂದ ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲ್ಪಟ್ಟರು. ನಂತರ ಇಬ್ಬರೂ ಔರಂಗಜೇಬನ ಕೆಡೆಗೆ ಒಪ್ಪಲ್ಪಟ್ಟರು. ಮುಸಲ್ಮಾನನಾದರೆ ಕ್ಷಮೆ ತೋರಿಸಿ ಬಿಟ್ಟುಬಿಡುವೆನೆಂದು ಮರಾಠರ ಜೇಬನು ಹೇಳಲಾಗಿ, “ನಿನ್ನ ಮಗಳನ್ನು ಮದುವೆ ಮಾಡಿಕೊಟ್ಟಿರುವೆ ಮುಸಲ್ಮಾನನಾಗುವೆನೆ”ಂದು ಸಂಭಾಜಿಯು ಉತ್ತರವಿತ್ತನು. ಇವನ್ನು ಕೇಳಿ ಕ್ರೋಧದಿಂದ ಔರಂಗಜೇಬನು ಸಂಭಾಜಿಗೆ ಮರಣ ದಂಡನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದನು. ನಂತರ ತುಳಜಾಪುರದ ಹತ್ತಿರ ಇವನ ತಲೆ ಹೊಯ್ಯಲಾಯಿತು (೧೬೮೯). ಕಲಾಪೂರದ ಇವಳೇ ಹಾದಾಯಿತು. ಸಂಭಾಜಿಯ ಸೆಲೆಯಿಂದ ಮನನೊಂದ ಮರಾಠಾ ವೀರರು ಇದರ ಸೇವೆ ತೀರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಲು ಉದ್ಯುಕ್ತರಾದರು. ಈ ನಂತರ ಮರಾಠರು ಮೊಗಲರ ಸಂಗಡ ಮೂವತ್ತು ವರ್ಷ ಕಾಲ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ತೊಡಗಿದರು.

ಸಂಭಾಜಿಯ ಕೊಲೆಯ ವಾರ್ತೆ ತಿಳಿದಾಗ ರಾಯಗಡದಲ್ಲಿ ಸಂಭಾಜಿಯ ಹೆಂಡತಿ ಏಸೂಬಾಯಿ; ಮಗ, ಶಾಹೂ, ಮಲತಮ್ಮನಾದ ರಾಜಾರಾಮ ಇವರೆಲ್ಲರೂ ಕೂಡಿಯೇ ಇದ್ದರು. ಇನ್ನು ಮೊಗಲ ಸರದಾರರು ಸಂಭಾಜಿಯ ಹೆಂಡರು ಮಕ್ಕಳನ್ನು ಸೆರೆಹಿಡಿಯಲು ಪ್ರಯತ್ನಿಸಬಹುದೆಂಬ ಭೀತಿಯಿಂದ ರಾಜಾರಾಮನು ರಾಯಗಡದಿಂದ ಹೊರಬಿದ್ದು ಜಿಂಜಿಯ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಅಲ್ಲಿಂದ ಅಡಳಿತೆಯ ಕ್ರಮವನ್ನೆಲ್ಲ ಗೊತ್ತುಪಡಿಸಿ ತಾನು ರಾಜ್ಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ನಡೆಸಹತ್ತಿದನು. ಇತ್ತ ಮೊಗಲ ಸೈನಿಕರು ಮರಾಠರ ಕಿಲ್ಲೆಗಳನ್ನು ಒಂದೊಂದಾಗಿ ಆಕ್ರಮಿಸಿ ವಶಪಡಿಸಿಕೊಳ್ಳಹತ್ತಿದರು. ಬಲಾಘ್ಯ ಮೊಗಲ ಸೈನ್ಯದಿರುವ ಮರಾಠರಿಗೆ ಕೈಗೆ ಕೈ ಹತ್ತಿ ಯುದ್ಧ ಮಾಡುವುದು ರಕ್ತನಿಖಾದರಿಂದ ಅವರು ಗತ್ತಿನ ಯುದ್ಧವನ್ನು ಕೈಕೊಂಡರು. ಚಪಲರಾದ ಮಾವಕ ಸೈನಿಕರು ಗಿಡ್ಡ ಕುದುರೆಗಳನ್ನು ಏರಿಕೊಂಡು ಮೊಗಲಸೈನ್ಯದ ಮೇಲೆ ಒಮ್ಮೆ ಮೊಮ್ಮೆ ಬೀಳುತ್ತಿದ್ದರು. ಮತ್ತು ಅವರನ್ನು ನುಚ್ಚು ನೂರಾಗಿ ಕಡಿಯುತ್ತ

ದ್ವರು. ಕಡೆಗೆ ಔರಂಗಜೇಬನು ಬೇಸತ್ತು ಕೃ. ಶ. ೧೬೯೧ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರು ಫಕೀರರೊಡನೆಂಬ ಸರದಾರನನ್ನು ಬೊಡ್ಡ ದಂಡನೊಡನೆ ಬೆಂಗಳೂರು ಸ್ಥಳವನ್ನು ಮುತ್ತಲು ಕರೆದಿದನು. ಮುತ್ತಿಗೆಯ ಏಳು ವರ್ಷ ನಡೆದು, ಕಡೆಗೆ ಔರಂಗಜೇಬನೇ ವಿಜಯಶಾಲಿಯಾದನು.

ಬಹುಕ ರಾಜಾರಾಮನು ಸಾರಾಸಗಿ ಬಂದು, ಹೊಸ ಮಂತ್ರಿಗಳನ್ನು ನೇಮಿಸಿ, ರಾಜ್ಯಭಾರ ವ್ಯಾಧಂಭಿಸಿದನು. ಬೊಡ್ಡಗೆ ವರರಾಯರ ರಾಜ್ಯ ಸಂಪಲ್ಲ ಜೌಧಾಯಿ ಸರಸೇಶಮುಖಿಗಳ ವಸೂಲಿಯು ಸಾಗಿತು. ಈ ರೀತಿ ಉತ್ತರದಲ್ಲೆಯ ಜಾಲ ಪಟ್ಟಣವನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡನು. ಈ ಎಲ್ಲ ಉಪಕ್ರಮಗಳಲ್ಲಿ ಅವನಿಗೆ ರೀರಾಯನಾವು ದೇವತೆಯಾದರು. ಮರಳಿ ಸಿಂಹ ಗದಕ್ಕೆ ಬಂದ ನಂತರ ಕೃ. ಶ. ೧೭೦೦ರಲ್ಲಿ ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆ ಮಹಾಸಂಕಟ ಬಂದಾಗ, ರಾಜಾರಾಮನು ಒಳ್ಳೆ ಚಾಣಾಕ್ಷ ತನದಿಂದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಬದುಕಿಸಿದನು. ಅವನಿಗೆ ಇಬ್ಬರು ಹೆಂಡಿರೂ ಇಬ್ಬರು ಮಕ್ಕಳೂ ಇದ್ದರು. ಹಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ತಾರಾಬಾಯಿಯು ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಕೊಲ್ಲಾಲ್ಪರದಲ್ಲಿ ಬೀರೊಂದು ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿದಳು.

ರಾಜಾರಾಮನ ಮರಣದ ನಂತರ ಅವನ ಮಗನಾದ ಎನಯ ತಿವಾಜಿಯು ಸಾತಾರೆಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಳೀಕರಿಸಿದನು. ಇದು ರಾಜಾರಾಮನ ಹಿರಿಯ ಹೆಂಡತಿಯಾದ ತಾರಾಬಾಯಿಯ ಅರೇಕ್ಷೆಗೆ ಅನುಕೂಲವಾಗಿತ್ತು. ಮೊಗಲರ ಕೂಡ ಮರಾಠರ ಹೋರಾಟವು ಸತತವಾಗಿ ಸಾಗಿತ್ತು. ಮೊಗಲರು ಒಂದು ಕೋಟಿಯನ್ನು ಗೆದ್ದು ಅಲ್ಲಿ ಕಾಲೂರುವಷ್ಟರಲ್ಲಿ ಮರಾಠರು ಅದನ್ನು ಮರಳಿ ಗೆದ್ದು ಕೊಂಡರು. ಹೀಗೆ ಮರಾಠರು ಏಳು ಕೆರೆಯ ನೀರು ಕುಡಿಸಿದ ರೆಂಡರೂ ಸಾಗುವದು. ಎಷ್ಟು ಕಷ್ಟಬಟ್ಟರೂ ಕೈಸಾಗದೆ, ಔರಂಗಜೇಬನು ಅಹಮದನಗರಕ್ಕೆ ಬಂದನು. ಅಲ್ಲಿಯೇ ಕೃ. ಶ. ೧೭೦೭ರಲ್ಲಿ ತೀರಿಕೊಂಡ ನೆಂಬುದನ್ನು ನಾವು ಅರಿತಿರಬೇಕು.

ಔರಂಗಜೇಬನ ಮರಣದ ನಂತರ ಸಂಭಾಜಿಯ ಮಗನಾದ ಶಾಹಾನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ನಂತರ ಅವನು ದಕ್ಷಿಣದ ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ತನ್ನ

ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಕೈಯಲ್ಲಿ ತೆಗೆದುಕೊಳ್ಳಲು ಅಪೇಕ್ಷೆಬಟ್ಟಿತು. ಆದರಂತೆ ತಾ
ರಾಜಾಯಿಗೆ ಒಂದು ಪತ್ರವನ್ನು ಬರೆದನು. ಈ ಮಾತು ತಾರಾಬಾಯಿಯ
ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಅವಳು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿ ಶಾಹೂನ ಬರು
ವಿಕೆಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಆಜ್ಞಾಪಿಸಿದಳು. ಆದರೆ, ಶಾರಾಬಾಯಿಯ ಸೈನ್ಯವು
ಸೋತದ್ದರಿಂದ ಶಾಹೂನು ಸಾತಾರೆಯಲ್ಲಿ ಪಟ್ಟಕ್ಕೆ ಕುಳಿತನು(ಕ್ರೈ. ಶ.
೧೭೦೮). ಆದರೆ, ಶಾರಾಬಾಯಿಯ ಕಡೆಯವರು ತೀವ್ರವಾಗಿ ವಿದೇಶೀ
ಶಕ್ತಿಯನ್ನು ತಡೆಯಲು ಯಾವುದೇ ಕೆಲಸವೇ ಪ್ರಾರಂಭವಾಯಿತೆಂಬ
ಹುದು. ಕಡೆಗೆ ಶಾರಾಬಾಯಿಯು ಕೊಲ್ಲಾಪುರವನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿ
ಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡಳು. ಈ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಶಾಹೂನಿಗೆ ಬಾಹ್ಯ
ವಿರೋಧ ಭಟ್ಟಿ ಎಂಬವನಿಂದ ಬಹಳ ಸಹಾಯ ಸಿಕ್ಕಿತು.

ಬಾಳಾಜಿ ವಿಶ್ವನಾಥ ಭಟ್ಟಿ:

ಕೊಂಕಣದಲ್ಲಿಯೆ ಪ್ರೀತರ್ದನ ಗ್ರಾಮದ ದೇವಮುಖ ಮನೆತನದಲ್ಲಿ
ಇವನು ಜನ್ಮಿಸಿದನು. ಕೆಲ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ದೇವಮುಖಿಯ ಹೆಕ್ಕು ನಿಂತು
ಮೋದಮೇಲೆ ಬಾಳಾಜಿ ವಿಶ್ವನಾಥ ಭಟ್ಟಿ ಮೇಲೆ ಬಂದು ನೌಕರಿ
ಪಡೆದನು. ಸ್ವಂತ ಗುಣಗಳಿಂದ ಮೇಲಕ್ಕೇರುತ್ತ ಸಾಗಿ, ಶುಣಿ ಮತ್ತು
ಪಾಲತ್ತಾಬಾದ್‌ಗಳ ನಡುವಿನ ಪ್ರದೇಶದ ದೇವಮುಖಿಯನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸಿ
ದನು. ಬರಬರುತ್ತ ಅವನಿಗೆ ಮೇಲ್ದರಗತಿಯ ಸರದಾರರ ಪರಿಚಯವಾ
ಯಿತು.

ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೭೦೮ರಲ್ಲಿ ಧನಾಜಿ ಜಾಧವ ಎಂಬ ಸರದಾರನು ಮರಣ
ಹೊಂದಲು ಅವನ ಜಹಗೀರಿನ ಮೇಲ್ವಿಚಾರಣೆಯ ಕೆಲಸವನ್ನು ಸಾತಾರೆಯ
ರಾಜನಾದ ಶಾಹೂನು, ಬಾಳಾಜಿ ವಿಶ್ವನಾಥ ಭಟ್ಟಿಗೆ ಕೊಟ್ಟನು. ಇದು
ಧನಾಜಿಯ ಮಗನಿಗೆ ಸರಿಬರದ್ದರಿಂದ ಅವನು, ಶಾರಾಬಾಯಿಯನ್ನು ಕೂಡಿ
ಕೊಂಡನು. ಈ ವರದಾಗಿ ಒಂದೆರಡು ಬಿಕ್ಕಟ್ಟನ್ನು ಚತುರೋಪಾಯಗಳಿಂದ
ದೂರ ಮಾಡಿ ಶಾಹೂನ ಪಕ್ಷವನ್ನು ಬಲಗೊಳಿಸಿದ್ದರಿಂದ ಮತ್ತು ಕಾನ್ಹೋಜಿ
ಆಂಗ್ರಿ ಎಂಬ ಹಡಗುಸಡೆಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನು ಹೊಡೆದ ಬಂಡನ್ನು ಮುರಿದದ್ದು

ಮೊದಲನೆಯ ಬಾಣೀರಾಯನು: (೧೭೨೦—೧೭೪೦)

ತಂದೆ ತೀರಿದಾಗ ಇವನು ಕೇವಲ ೨೦ ವರ್ಷದ ವ್ರಾಯದವನಿದ್ದರೂ ಇವನಿಗೆ ದೇಶವಿಧವನಿಯು ಸಲ್ಲಿತು. ಇವನು ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿಯೇ ಚನ್ನಾಗಿ ಪಿಕ್ಷಣ ವದಿದಿದ್ದನಾದ್ದರಿಂದ, ರೂರನೂ, ಧೈರ್ಯಶಾಲಿಯೂ, ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಇವನಿಗೆ ದೇಶದಲ್ಲಿಯ ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿ, ನೆರೆಯ ರಾಜರ ಪರಿಸ್ಥಿತಿಗಳು ಚನ್ನಾಗಿ ಅರಿಕೆಯಾಗಿದ್ದರಿಂದ, ಮೊಗಲರು ಕ್ಷೀಣವಾಗಹತ್ತಿದ್ದದ್ದನ್ನು ಕಂಡು, ಅವರನ್ನು ಸಮೂಲ ನಾಶಮಾಡಬೇಕೆಂದು ಯೋಚನೆ ಮಾಡಿದನು. ಮೇಲಾಗಿ, ಒಳನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹೊರನಾಡುಗಳಲ್ಲಿ ಇವನ ಶತ್ರುಗಳು ತುಂಬಿಕೊಂಡಿದ್ದರು. ದಕ್ಷಿಣ ದೈವರಾಜಾದ ಆರಸನಾದ ನಿಜಾಮ-ಉಲ್-ಮುಲ್ಕನು ಇವನ ಕಡುವೈರಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಇವರೊಬ್ಬರನ್ನು ಹಣೆಯುವದು ಇವನ ಅದೃಶಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿತ್ತು.

ನಿಜಾಮ-ಉಲ್-ಮುಲ್ಕ ಎಂಬವನು ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೧೩ರಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರಿಂದ ದಕ್ಷಿಣದ ಸುಭಯ ಸುಫೇದಾರನಾಗಿ ಬಂದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೨೪ರಲ್ಲಿ ಔರಂಗಾಬಾದವನ್ನು ತನ್ನ ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು ತಾನು ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ಸಾರಿದನು. ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹರಿಂದ ಬಾಳಾಜಿಯು ಚೌಧಾಯಿ ಮತ್ತು ಸರದೇಶಮುಖಿಗಳ ಹಕ್ಕುಗಳನ್ನು ವಜೆವನೆಂಬ ಮಾತು ಇವನಿಗೆ ಸರಿಬೀಳಲಿಲ್ಲ. ಅದರಿಂದ ಇವನು ಮರಾಠರನ್ನು ದ್ವೇಷಿಸಹತ್ತಿದನು. ಔರಂಗಾಬಾದದಲ್ಲಿ ತಾನು ಕಾಲೂರುವ ತನಕ ವೇಶ್ವರರ ಕೂಡ ಗೆಳೆತನದಿಂದ ನಡೆದು ನಂತರ ಮರಾಠರ ಹಕ್ಕುಬಾಧ್ಯತೆಗಳಿಗೆ ಅಡ್ಡಿಯನ್ನೊಡ್ಡಹತ್ತಿದನು. ಮರಾಠರಲ್ಲಿಯ—ಕೊಲ್ಹಾಪುರ, ಸಾತಾರಿಗಳಲ್ಲಿಯ—ತಂಟೆಗಳು ನಂದದ ವಿನಾ ಚೌಧಾಯಿಯನ್ನು ವಸೂಲ ಮಾಡಲು ಬರಲಾರದೆಂದು ಸಾರಿದನು,

ಈ ರೀತಿ ವೇಶ್ವರ ಮತ್ತು ನಿಜಾಮರ ನಡುವೆ ಕಿಡಿಗಳೆಳೆಹತ್ತಿದವು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಪಾಲಬೇಡ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೭೨೮ರಲ್ಲಿ ಯುದ್ಧವೆಸಗಿ

ನಿಜಾಮನು ನೂತನ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ವಿಜಯ ಸಂಪಾದನೆ ಮಾಡಿದ್ದಕ್ಕಾಗಿ ಬಾಜೀರಾಯನ ಸೇವೆಯು ೨೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಜೀಸಗವಿತ್ತಿತು.

ಮುಂದೆ ಕೆಲಕಾಲದ ಮೇಲೆ ಬಾಜೀರಾಯನು ಗುಜರಾತ್, ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಗಳ ಮೇಲೆ ಏಕೀಕರಣ ಚೌಧಾಯಿಯನ್ನು ವಸೂಲಮಾಡಿದನು. ಬಂಜೇಲಿ ಖಂಡದ ಅರಸನಾದ ಭತ್ತಸಾಲನ ಮೇಲೆ ಅಲಹಾಬಾದದ ಸುಫೀರಾಸನು ಸಾಗ ಬರಲು, ಭತ್ತಸಾಲನು ಬಾಜೀರಾಯನ ಸೇವೆಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡನೆ ಮಾಡಿದನು. ಕೂಡಲೆ ಬಾಜೀರಾಯನು ಧಾವಿಸಿ ಭತ್ತಸಾಲನ ಮನೆಯಿಂದ ಪುರ್ಣೇವಾರ ಮಹಮ್ಮದಖಾನನ ಕೂಡ ಹೊರಟು ಅವನನ್ನು ಹೆಣೆದನು. ಇದರಿಂದ ಸಂತುಷ್ಟನಾದ ಭತ್ತಸಾಲನು ಒಟ್ಟಾರೆ ೨೩ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಆದಾಯದ ಜಹಗೀರವನ್ನು ಬಾಜೀರಾಯನಿಗೆ ಕೊಡಮಾಡಿದನು. ಇವೇ ಮೇಲೆಗೆ ಬಂಜೇರಾದ ಸಿಪ್ಪಿಯೂ ಯುದ್ಧರಕ್ಷೆ ಸೇವೆಗೂ ಮರಾಠರ ಮಗಂದಲಿ ಕತ್ತವನ್ನು ಒಪ್ಪಿಕೊಳ್ಳಬೇಕಾಯಿತು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೭೩೩ರಲ್ಲಿ ಬಾಜೀರಾಯನು ಮರಾಠರ ಪ್ರಾಂತಕ್ಕೆ ಚೌಧಾಯಿಯ ವಸೂಲಿಗಾಗಿ ಹೋದಾಗ ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನು ಎದುರಿಸಲಿಕ್ಕೆ ಪ್ರಯತ್ನಿಸುತ್ತಿರುವನೆಂದು ಇವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಆಗ ತಾನೇ ದಿಲ್ಲಿಯ ಮೇಲೆ ಏಕೀಕರಣವನ್ನು ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಮೊಗಲ ಬಾದಶಹನು ಎಲ್ಲ ಮೊಗಲ ಸರದಾರರನ್ನು ಬರ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಬಾಜೀರಾಯನು ಈ ಕಾರ್ಯಕ್ಕೆ ಇನ್ನೊಂದು ಉಪಾಯವನ್ನು ಹುಡುಕಬೇಕೆಂದು ಆಲೋಚಿಸಿ, ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹೊರಟನು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಗೋನೆ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಬಂದು ನೆಲೆಸಿದ ಪೋರ್ತುಗೀಜರು ಬಾಜೀರಾಯನ ಧರ್ಮಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಕಾರಣರಾದರು. ಅಲ್ಲಿ ಆಳರಸರಾದ ಪೋರ್ತುಗೀಜರು ಹಿಂದುಗಳನ್ನು ಬಹಳವಾಗಿ ಪೀಡಿಸಿದರು. ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತ ಧರ್ಮಕ್ಕೆ ಅವರು ಮುಂತಾಂತರ ಹೊಂದುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯ ಮಾಡಿಸಹತ್ತಿದರು. ಅದರಿಂದ ಬಾಜೀರಾಯನು ಚಿಮಣಾಜಿಯನ್ನು ದೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಪೋರ್ತುಗೀಜರ ಮೇಲೆ ಕಳುಹಿದನು. ಚಿಮಣಾಜಿಯು ಗೋನೆ ಪ್ರಾಂತದ ಡಹಣಾಣಿ ತಾರಾಪೂರ, ಮತ್ತು ನಸಯಿ ಮುಂತಾದ ಕೋಟೆಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದುಕೊಂಡನು.

ಶ್ರೀ. ಕೆ. ೧೭೩೯ರಲ್ಲಿ ನಾದಿರಶಹನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟಾಗ ತನ್ನ ದೇಶಗಳ ರಕ್ಷಣೆಗಿಂದು ಬಾಜೀರಾಯನು ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಸಾಗಿದನು. ಒಂದು ದಿನ ನರ್ಮದಾ ನದಿ ದಂಡೆಯ ಮೇಲೆ ಬೇನೆ ಬಿದ್ದು ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶಿಂಧೆ, ಹೋಳಕರ, ವವಾರ, ಗಾಯಕವಾಡ, ಮುಂತಾದ ರೂರರ ಮನೆತನಗಳು ತಲೆಯೆತ್ತಿದವು.

ಬಾಳಾಜಿ ಬಾಜೀರಾವ(ನಾನಾಸಾಹೇಬ)

೧ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನ ಮರಣದ ನಂತರ ಶಾಹು ಮಾಹಾರಾಜನು, ಅವನ ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಬಾಳಾಜಿ ಉರ್ಫ ನಾನಾಸಾಹೇಬ ಎಂಬವನಿಗೆ ವೇಶ್ಠಿ ಉಡುಗರೆಗಳನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿದನು. ಆಗ ನಾನಾಸಾಹೇಬನ ವಯಸ್ಸು ೧೯ ಮಾತ್ರ. ಇವನು ಕುಶಲನೂ, ಮುಂಘೀರಣೆಯವನೂ, ಧೈರ್ಯವಂತನೂ, ಪರಾಕ್ರಮಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಮನೆತನವು ಕಳೆಗುಂದ ಹತ್ತಿದ್ದಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ಉಳಿದಿಲ್ಲ ರಾಜರಂ ಇವನಾದರೂ ಒಂದೂ ವದ ಬುದ್ಧಿವಂತನು ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಇವನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ನಾಗಪುರದ ರಫೋಜಿ ಭೋಸಲೇ ಎಂಬ ಸರದಾರನು ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದು, ಅಲಹಾಬಾದ, ಬಂಗಾಲ, ಉತ್ಕಲ, ಕರ್ನಾಟಕಗಳಲ್ಲಿ ತನ್ನ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಬೀರಿದನು. ಇವನು ಒಮ್ಮೆ ತ್ರಿಜನಾವಳಿಗೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟು, ಆಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಕರ್ನಾಟಕವೆಂದು ಕರೆಯಲ್ಪಡುತ್ತಿದ್ದ ಪ್ರದೇಶದ ಸಮಾಜನಾದ ಹೋಸ್ತ ಮಹಮ್ಮದ ಎಂಬವನನ್ನು ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕೊಂದನು. ಇವನ ಅಳಿಯನಾದ ಚಂದಾಸಾಹೇಬನು ಕೆಲವು ಕಾಲ ನಾನಾಸಾಹೇಬನ ಕೈದಿಯಾಗಿರಬೇಕಾಯಿತು. ರಫೋಜಿ ಭೋಸಲೆಯು ಮರಾಠರ ಸರದಾರನಾಗಿದ್ದರೂ ಸಾತಾರೆಯ ಶಾಹೂನನ್ನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಭಿಕ್ಷುರಿಸಿ ನಡೆದನು. ಆದ್ದರಿಂದ, ಇವನನ್ನು ಮಣಿಸುವುದೂ ನಾನಾಸಾಹೇಬನ ಅದ್ಭುತ ಕರ್ತವ್ಯವಾಗಿದ್ದಿತು. ಸಂಧಿ ಸಾಧಿಸಿ, ನಾನಾಸಾಹೇಬನು ರಫೋಜಿಯ ಜೈನ್ಯ ಹತ್ತಿದನು. ಇವನು ಬ್ಬರ ನಡುವೆ ಇಬ್ಬಣವಿರಬಾರವೆಂದು ತಿಳಿಯ ಹೇಳಿ, ಶಾಹೂನಿಗೂ ಇವನಿಗೂ ನಡುವೆ ಒಮ್ಮತ ಮಾಡಿಸಿದನು. ಅದರ ಪ್ರಕಾರ ಇವರ ಕಪ್ಪುಕಾಡೆ

ನಂತರ ವೇಶ್ಯೆಯು ನಿಜಾಮನ ಕಡೆಗೆ ದೃಷ್ಟಿಯನ್ನು ಹೊರಳಿಸಿ, ಅವನನ್ನು ಉದಗಿರಿ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಕೈ. ಶ. ೧೬೬೦ರಲ್ಲಿ ಎದುರಿಸಿದಳು. ಅಲ್ಲಿ ಜರುಗಿದ ತುಮುಲ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೋತು, ವೇಶ್ಯೆಯರಿಗೆ ಎಷ್ಟೋ ಪಟ್ಟಣಗಳನ್ನೂ, ಕೋಟೆಗಳನ್ನೂ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಕೈ. ಶ. ೧೬೫೬ ರಲ್ಲಿ ವೇಶ್ಯೆಯರು ಕರ್ನಾಟಕದತ್ತ ಹೊರಳಿ ಸವಣೂರ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ನುಗ್ಗಿದರು. ಮುಂದೆ, ತುಂಗಭದ್ರೆಯವರೆಗಿನ ಪ್ರದೇಶವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರು. ಇಷ್ಟಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲದೆ, ಮೈಸೂರು ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ಸುಗ್ರಿ ಶ್ರೀರಂಗವಟ್ಟಣವನ್ನು ಮುತ್ತಿದ್ದಾಯಿತು. ಆಗ ಮೈಸೂರಿನಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಛಂದರಾಜನೊಬ್ಬನು ರೆರಣು ಬಂದು ಕೃಷ್ಣಸ್ವ ಕೊಡಲೊಪ್ಪಿದನು. ಇದೇ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಪಶ್ಚಿಮ ಕರಾವಳಿಯಲ್ಲಿ ಹಡಗುಹಡಯ ಮುಖ್ಯಸ್ಥನಾದ ಅಂಗ್ರೆ ಮನೆತನದವನು ಒಳ್ಳೆ ಪುನಿಧಿಗೆ ಬಂದು, ನಾನಾಸಾಹೇಬನನ್ನು ಕೇಳಿದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ನಾನಾಸಾಹೇಬನು ಪೂರ್ವಕರಾವಳಿಯ ಮದ್ರಾಸ ಮುಂತಾದ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ ಅದೇ ಕಾಲಾಂತರದಲ್ಲಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಅಂಗ್ರೆಗಳನ್ನು ಮುರಿದುಹಿಡಿದನು. ಅಂಗ್ರೆಯನ ಹಡಗುಹಡಯನ್ನೂ ಸಪ್ತಮಾಣಿ ವಾದಿಯಿತು. ಒಂದು ದೃಷ್ಟಿಯಿಂದ, ಹಡಗುಹಡಯ ನಾಶವಾದ ಅಂಗ್ರೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಬೆಳೆವಣಿಗೆಗೆ ವ್ಯಾಪ್ತಿ ಕೊಟ್ಟಿಂದ ಅಯಿತು. ಮೇಲಾಗಿ ಮೂರನೆಯ ಬಲವು ಇದೆಯಿತು. ಬಂಗಾಲ ಪ್ರಾಂತದ ಅಲಿವರ್ಡಿಯನೊಬ್ಬನು ವೇಶ್ಯೆಯರ ಸಂಗದ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ದೌರ್ಜಯಿಯ ಬದಲು ಹಸ್ತರದು ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಈಡು ಬಿಟ್ಟುಕೊಂಡನು. ಶುತ್ತರ ಭಾರತದ ರಾಜಕಾರಣದಲ್ಲಿ ವೇಶ್ಯೆಯರು ಬಾಳಿದುದು ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಕೈ ಹಾಕಿದರಷ್ಟೆ ! ಆ ಧೋರಣೆಯನ್ನು ಮುಂದುವರಿಸಿ ಈ ಕುರಿತಲ್ಲಿಯೂ ಅಂದರೆ, ಕೈ. ಶ. ೧೬೫೦ ರ ಸುಮಾರಕ್ಕೆ ಒಂದು ಒಪ್ಪಂದವಾಗಿ ಎಲ್ಲೆಯ ಬಾದಶಹನನ್ನು ತಮ್ಮ ರಕ್ಷಣೆಯ ಕೆಳಗೆ ವೇಶ್ಯೆಯರು ತಕ್ಕೊಂಡರು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಅಫಘಾನಿಸ್ತಾನದಲ್ಲಿ ಆಳುತ್ತಿದ್ದ ಅಹಮ್ಮದಶಹ ಅಬ್ದಾಲಿಯು ಉತ್ತರದ ಕೆಲವು ರಾಜರಿಗೆ ಮುಳುವಾಗಿದ್ದನು.

ಅವನು ಭಾರತಕ್ಕೆ ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೭೫೩ ರಲ್ಲಿ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟು ಮುಲ್ತಾನ, ಲಾಹೋರ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಕೈವಶಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಬಲ್ಲಿರು ೧೭ ನೆಯ ಶತಮಾನದಿಂದ ಮೊಗಲರನ್ನು ಕೊಂದ ನೇತೃತ್ವದಿಂದ ಇದು ಸಹಸ್ರವಾಗಿ ಲಿಖಿತ. ಆದ್ದರಿಂದ ಬಲ್ಲಿಯ ಶಕ್ತಿಯ ರಕ್ಷಣೆಗಾಗಿ ನಾಠಾಸಾಯೇಬನು ರಘುನಾಥರಾಯನೊಬ್ಬ ತನ್ನ ತಮ್ಮನನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಅವನು ಅಹಮದಾಬಾದವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡು, ಜಾಟರನ್ನು ಸೆದಿಬಡೆದನು. ಜಾಟರ ಆರಸನಾದ ಸುರಜಮಲ್ಲ ಎಂಬಾತನು ರಘುನಾಥರಾಯನ ಸಂಗಡ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಮುಂದೆ, ಮಥುರಾ, ಷಂಧಾವನ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನು ಕೈವಶ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ರೋಹಿಲ ಖಂಡದಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಗಂಗಾ ಯಮುನಾ ನದಿಗಳ ನಡುವಿನ ಪ್ರದೇಶಗಳಲ್ಲಿ, ಕೇಲ್ವಿಯರ ಸತ್ತಿಯನ್ನು ನೆಲೆಸಿದನು. ಬಳಿಕ ರಘುನಾಥರಾಯನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮರಳಿದನು.

ಇತ್ತ ಅಹಮದರಹಾ ಅಬ್ದಾಲಿಯು, ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೭೫೩ ರಲ್ಲಿ ಭಾರತಕ್ಕೆ ಮೊದಲನೆಯ ಸಾರೆ ದಾಳಿಯಿಟ್ಟನು. ಈ ಸಾರೆ ಅವನು ಸೇರನಾಗಿ ಬಲ್ಲಿಯ ಒಟ್ಟು ಮುಗಿದನು. ನಂತರ ಮಥುರಾ ಷಂಧಾವನಗಳನ್ನು ಸುಲಿದು, ವಸ್ತುಪ್ರದೇಶವನ್ನು ತೆಗೆದು. ಮುಲ್ತಾನವನ್ನು ತನ್ನ ಮಗ ಕ್ರಮೋರ ಕಡೆಗಾಗಿ ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಸೇರನೊಬ್ಬ ರಘುನಾಥರಾಯನು ಮುಟ್ಟಿ ಉಳಿಸಿದನು. ಈ ಸಾರೆ ಬಲ್ಲಿ ಪ್ರಾಂತವನ್ನು ಮುಗಿ ಪಕ್ಕಿಯನ್ನು ಆಳಿಸಿದನು. ನಂತರ ಮೊಂಬಕ್ಕೆ ಸಾಗಿ, ಕ್ರಮೋರ ಶಹರವನ್ನು ಬಿಟ್ಟನು. ಅಟಲ ಮುಟ್ಟಿ ದೂರವಾಗಿ ಅವನನ್ನು ಕಂಡು, ಪಂಜಾಬ ಪ್ರಾಂತದಲ್ಲಿ ದತ್ತಾತ್ರೇಯನನ್ನು ನೇಮಿಸಿ ನಾನು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಮರಳಿದನು.

ರೋಹಿಲರ ಆನುಂತ್ರಣದ ಮೇರೆಗೆ ಅಹಮದ ಶಹ ಅಬ್ದಾಲಿಯು ಸಾಲ್ವನೆಯ ಸಲ ಭಾರತಕ್ಕೆ ದಾಳಿಹಿಟ್ಟು (೧೭೫೯). ಪಂಜಾಬದಲ್ಲಿ ರಘುನಾಥರಾಯನ ವತಿಯಿಂದ ಕಾರಭಾರ ನಡೆಸುತ್ತಿದ್ದ ದತ್ತಾತ್ರೇಯನು ಇವನಿಗೆ ಮೊದಲಿನ ತುತ್ತಾದನು. (೧೭೬೦) ಈ ಸುದ್ದಿಯನ್ನು ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ

ಅಕುತ್ಸಿಬ್ಬ ನಾನಾಸಾಹೇಬನು ಕೇಳಿದೊಡನೆಯೇ, ಸದಾಶಿವರಾಯನೊಬ್ಬ ನಾನಾಂಕತ ಸೇನಾಪತಿಯನ್ನು ತಿಂ ಸಾವಿರ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಅಬ್ಬಾಲಿಯ ಕೋಡು ಮುರಿಯಲು ಕಳುಹಿದನು. ಸದಾಶಿವ ರಾಯನು, ಒಳ್ಳೆ ವೈಯಾಕಾರ ಚತುರನೂ, ನಿರ್ದಯಾತ್ಮಕ ಮನಸ್ಸುಳ್ಳವನೂ, ಧೈರ್ಯವಂತನೂ ಗಂಭೀರನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಇವನ ಸಂಗಡ, ವಿಶ್ವಾರಾಜ, ಇಬ್ರಾಹಿಮಖಾನ ಗಾರ್ಡ್, ಬಳಿ ವಂತರಾವ ಮೆಹಂದಕಿ, ವಿಕ್ರಮ ಸದಾಶಿವ ವಿಂಚೂರಕರ, ಸಮಶೀರ ಬಹೆ ಧೂರ, ಬಾಮಾಜಿ ಗಾಯಕವಾಡ, ಯಶವಂತರಾವ ಪವಾರ ಮುಂತಾದ ಹೆಸರು ಪಡೆದ ಸರದಾರರಿದ್ದರು.

ಪಾನಿಪತದ ಮೂರನೆಯ ಯುದ್ಧ:—

ಸದಾಶಿವರಾಯನು ಪುಣೆಯಿಂದ ನೇರವಾಗಿ ಹೋಗಿ ದಿಲ್ಲಿಯನ್ನು ಆಕ್ರಮಿಸಿಕೊಂಡನು. ಆಗ ಅಬ್ಬಾಲಿಯು ದಿಲ್ಲಿಯ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ದ್ದ ಕುಂಜಪುರ ಎಂಬಲ್ಲಿ ತಳವೂರಿದ್ದನು. ಸದಾಶಿವರಾಯನು ಅತ್ತಲೂ ಹೊರಡಲದ್ದಕ್ಕೂ ನಾಡವನ್ನು ಕಂಡು ಅಬ್ಬಾಲಿಯು ನೆರೆಯಲ್ಲಿದ್ದ ಭಾಗವತ ಎಂಬಲ್ಲಿ ಬಿಡು ಬಿಟ್ಟನು. ನಂತರ ಕೆಲವು ವ್ಯಾಪಾರಗಳು ನಡೆದು ಮೋಗಲಾಗ ಭಾವು ಮತ್ತು ಅಬ್ಬಾಲಿಯ ಸೈನ್ಯಗಳು ಪಾನಿಪತ ಬಯಲಿನಲ್ಲಿ ತುಸು ವೈಯಾಕಾರ ಅಂತರ ಸ್ಥಳದ ಸ್ಥಳದಲ್ಲೆ. ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉತ್ತರದಲ್ಲಿಯೂ ಸಮಾಜ ಸರದಾರರ - ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಅಮೋಘಯ ಸಮಾಜ ಮುಂದಾಗುವರೆ— ನೆರೆಯನ್ನು ಸದಾ ಶಿವರಾಯನು ಅಪರಿಸ್ತರಿಸಿದ್ದನು. ಇವರು ನೆರೆಯ ಸೇನಾಪತರ ಬದಲು, ಅಬ್ಬಾಲಿಗೆ ಸದಾಶಿವ ರಾಯನ ಹುಳುಕುಗಳನ್ನು ಎತ್ತಿ ಹೋರಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಮೊದಮೊದಲು ಮಹದಾಜ ಸಿಂಧಿಯ ದಂಡಿನವರು, ಅಬ್ಬಾಲಿಯ ದಂಡಿನ ಮೇಲೆ ಚಿಕ್ಕಪುಟ್ಟ ದಾಳಿ ಮಾಡಿ ಅವರನ್ನು ಹಣ್ಣಿಗೆ ತಂದರು. ಯುದ್ಧ ಸಮಯದಲ್ಲಿ ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರಾರು, ಹೋರಾಟರ ತಿಂಥೆ ಗಾಯಕವಾಡ ಮುಂತಾದವರು ಒಂದು ಕೇಂದ್ರ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು—ಪೇಶ್ವೆಯರನ್ನು ಮನ್ನಿಸದೆ ಇದ್ದದ್ದು, ಒಂದು ಪೇಶ್ವೆಯಾಕ ಸಂಗತಿಯು. ಇವರೊಬ್ಬರು ತಮ್ಮದೇ ಅದ ಯುದ್ಧ ಸೇನೆಯನ್ನೂ, ಯುದ್ಧ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಮುಂದುವರಿಸಿ, ಅದೇ ಕ್ರೋಡ ಮತ್ತು ಸರ್ವಸಾಮಾನ್ಯವಾದ ಮಾರ್ಗವೆಂದು ಸಾಧಿಸುತ್ತಿದ್ದರು.

ತಿರುಗಿತು. ಆಬ್ಬಾಲಿಯ ಗೃಹಗಳೂ ತಿರುಗಿದವು. ಉನ್ನತವಾದ ಕುದುರೆಗೆ ಇನ್ನು ಏರಿದ ಸ್ವಾರರ ವಡೆಯೊಂದನ್ನು ಆಬ್ಬಾಲಿಯು ಕಾಯಿಟ್ಟಿದ್ದನು. ಸುಮಾರು ಮಧ್ಯಾಹ್ನ ೧-೨ ಗಂಟೆಗಳ ನಡುವೆ ಆಬ್ಬಾಲಿಯು ಕಾಬ್ಲೆ ನೈನ್ಯ ವನ್ನು ಬಹು ರಭಸದಿಂದ ಏರಿಮೋಗುವಂತೆ ಮರಾಠರ ಮೇಲೆ ಬಿಟ್ಟನು. ಕೆಲಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆನೆಯ ಮೇಲೆಂಬಾರಿಯಲ್ಲಿ ವಿರಾಜಮಾಸನಾದ ವಿಶ್ವಾಸರಾಯನು ಗುಂಡುತಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದನು.

ಇದನ್ನು ಕಂಡು ಸಹಾಯವರಾಯನು ಅವೇರಿಂದ ಶ್ರುತವಷ್ಟದಲ್ಲಿ ಮುನ್ನುಗ್ಗಿ ಕಾಣಿದನು. ಸುಮಾರು ೧೦ ಚೌ. ಮೈಲುಗಳ ಅಂಗಣದಲ್ಲಿ ಇಡಿದ ನಡೆದ ಕಾ'ಗಲ ಸಂಗರಾಮನು ಎದ್ದ ಕೆಂಥೋಯು ದಟ್ಟವಾಗಿ ಬೀದಿ ಮಾರು ಎಲ್ಲ ಏನು ನಡೆಯುತ್ತಿರುವರೆಯನ್ನು ಕೇಳಿಗೊಂಡದ್ದಾಯಿತು. ಈ ರೀತಿ ಮುಚ್ಚಿದವನಿಗೆ ನಡೆದ ಕುದುರೆಯ ನಂತರ ಒಕ್ಕುಂತರ ಮೊಗ-೦ ಆ ಬಯಲಲ್ಲಿ ಮೊದಲಿಂದತ್ತು. ರಕ್ತದ ಕುಲಸೆಯು ಹೊಯಿತು. ಮರಾಠರ ಭಾಗ್ಯಯು ಮುಗ್ಧರಾಗಿ ನೆಲಕ್ಕುರುಳಿದರು. ಆಬ್ಬಾಲಿಯು ಮರಾಠರ ಮೇಲನ್ನು ಸುಗ್ಗಿ ಲೂಟಿ ಮಾಡಿ ದೇವರ ದ್ರವ್ಯವನ್ನು ದೋಚಿಕೊಂಡನು.

ಈ ಯುದ್ಧದ ಸಂಭವದಿಂದ ಮರಾಠರ ಕಿರ್ರಿ ಕಸವು ಮಲಿನವಾಯಿತು. ಹುಮ್ಮಸದ ಕಾರ್ಯಕ್ಷಮರ ಒಂದು ನೀಳಿಗೆಯು ಕತ್ತರಿಸಿ ಹೋಯಿತು. ಉತ್ತರ ಭಾರತದಲ್ಲಿಯ ಮರಾಠರ ಪ್ರಗತಿಗೆ ಬಾಧೆ ಬಂದಿತು. ಈ ವರಾಭವದಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ್ ಸೈನ್ಯದ, ನಿಜಾಮ ಮುಂತಾದವರಿಗೆ ಏಳಿ ಹೊಂದಲು ಅನುಕೂಲವಾಯಿತು.

ನಾನಾಸಾಹೇಬನು ಸಹಾಯವನ್ನು ತಕ್ಕೊಂಡು ಹೊರಬಾಗಿ ದಾರಿಯಲ್ಲಿ ಈ ವರಾಭವದ ಸುದ್ದಿ ಅವನಿಗೆ ತಿಳಿಯಿತು. ಕೂಡಲೆ ಚಿತ್ತ ಭ್ರಮಣ ವಾದಂವಾಗಿ, ಪುನಃ ಮರಳಿದನು. ಮುಂದೆ(ಕ್ರೈ. ೮. ೧೭೫೧ರಲ್ಲಿಯೆ) ಕೆಲ ತಿಂಗಳಲ್ಲಿಯೆ ಇವನು ಗುಪ್ತಿ ಹೋದನು. ಇವನು ಒಳ್ಳೆ ಕರ್ತೃತ್ವಕಾಲಿಯೂ, ವಿಚಾರಿಯೂ, ಶಾಂತವೃತ್ತಿಯವನೂ ಆಗಿದ್ದನು. ನ್ಯಾಯದಾಣ

ಕಂದಾಯ ಮುಂತಾದ ವಿಷಯಗಳಲ್ಲಿ ಇವನು ಮೊಸರಿನಂತೆ ಇರಬೇಕೆನ್ನುವುದು
 ದನು. ಇವನಿಗೆ ಮೂರು ಜನ ಗೌರವವುಳ್ಳವರು ಸುರಾಸಕವಾದ್ಯ, ಮಾಧವ
 ರಾಯ, ನಾರಾಯಣರಾಯ. ಇವರಲ್ಲಿ ಸುರಾಸಕವಾಯನು ಪಾಂಡಿತ್ಯ
 ಪಲ್ಲಿ ಮಡಿದವರಿಂದ, ಇವನ ನಂತರ ಮಾಧವರಾಯನಿಗೆ ತೀರವೆ ಪಡವು
 ಸಿಕ್ಕಿತು.

ಮಾಧವರಾಯನು (ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೫೬೧-೧೫೭೨):—

ಮಾಧವರಾಯನು ಪೇಶ್ವೆಪದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಾಗ ಮರಾಠಾ ಸಭೆ
 ದ ರಾಜಕೀಯ ಪುಸ್ತಕವನ್ನು ಬರೆದು ಬಿಟ್ಟಿರುವುದು. ಬಿಟ್ಟಿರುವುದರಲ್ಲಿ
 ಪೇಶ್ವೆಯರ ವರ್ತನೆಯ ನಿಯಮಗಳ ಅರ್ಥವನ್ನೂ ಮೊದಲನೆಯ ಬರೆಯುವುದು
 ವನು. ಸಕಲ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಗೊಂಡು, ಮರಾಠಾ ಸಭೆಯ ರಚನೆಯ
 ಇದೇ ಪೇಶ್ವೆಯನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸುವುದು. ಮರಾಠಾ ಸಭೆಯು ತನ್ನ ಆಡಳಿತವು
 ದ ಬುನಿತ್ತಿನಿಂದ, ಮರಾಠಾ ಸಭೆಯು ತನ್ನ ಆಡಳಿತವು ಮರಾಠಾ ಸಭೆಯ
 ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಕೂಡಿಸುವುದು. ಮರಾಠಾ ಸಭೆಯು ತನ್ನ ಆಡಳಿತವು
 ನನ್ನು ಕೂಡಿಸುವುದು. ಮರಾಠಾ ಸಭೆಯು ತನ್ನ ಆಡಳಿತವು
 ಮರಾಠಾ ಸಭೆಯು ತನ್ನ ಆಡಳಿತವು ಮರಾಠಾ ಸಭೆಯು ತನ್ನ ಆಡಳಿತವು
 ಪುರವು ಪುರವು ಪುರವು ಪುರವು ಪುರವು ಪುರವು ಪುರವು ಪುರವು
 ಕಾಲೂರುತ್ತಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಪುರವು ಪುರವು ಪುರವು ಪುರವು ಪುರವು
 ದರಿಂದ ಬಂಗಾಳ ಮತ್ತು (ಆಗಲೆ ಕಾಲದ) ಕರ್ನಾಟಕದಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿ
 ಹತ್ತಿದ್ದರು.

ಪೇಶ್ವೆಪದವನ್ನು ಪಡೆದುಕೊಂಡಾಗ ಮಾಧವರಾಯನು ತೀರವೆ ಪಡವು
 ರಿಂದ(೧೬ ವರ್ಷದವ) ಸರಾಸರಿ ರಾಜನಾದ ರಾಮರಾಯನು ರಾಜನಾದ
 ಇವನನ್ನು ಕಾರಭಾರ ಸಮೇತ, ನೇಮಿಸಿದನು. ರಾಜನಾದ ರಾಜನಾದ
 ಪ್ರತ್ಯಕ್ಷನಾಗಿ ನಡೆಸಿದಾತನು ರಾಜನಾದ ಇವನೇ ಆದನು. ರಾಜನಾದ
 ಸ್ಥಾನದ ಹಿರಿಯರಾದ್ದರಿಂದ ತನಗೇ ಪೇಶ್ವೆಪದವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕೆಂದು
 ಮಾಮರಾಜನೇದುರು ರಾಜನಾದ ಇವನು ತನು ಹೆಚ್ಚಿದಿದ್ದರಿಂದ ಆತನು.

ಮಾಧವರಾಯನ ಅಲ್ಪವಯಿ ಸಂರಕ್ಷಣದಾರನೆಂದು ರಾಘೋಬನು ಕೆಲಸ ನಡೆಸುತ್ತಿರಲು, ಇವನು ಅಷ್ಟೊಂದು ಯೋಗ್ಯತೆಯವನಲ್ಲವೆಂದು ತಿಳಿದು ಬಂದಿತು. ತುಸು ಮರುಳು ಸ್ವಭಾವದವನೂ, ಚಂಚಲ ಮತ್ತು ಲಹರಿ ವ ನಸ್ಸಿನವನಿದ್ದುದರಿಂದ ಇವನ ಆಡಳಿತೆಯು ಆತ್ಮಂತ ಸಡಿಲೆನಿಸಿತು. ಸಖಾರಾಮಬಾಪೂ ಮತ್ತು ಬೋರಲಿ ಎಂಬ ಸಲ್ಲಾಗಾರರು ಇವನಿಗೆ ಸಲಹೆ ನೀಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಇಂಥ ಅಸ್ಥಿರ ಪ್ರಸಂಗಗಳಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮನು ಮರಾಠರ ಮೇಲೆ ಏರಿಬಂದನು. ವಾಸಿಸುತ್ತಿದ್ದ ಸೋಲಿನಿಂದ ಹುಣ್ಣುಹಣ್ಣಾದ ಮರಾಠರನ್ನು ತಾನು ಲೀಲಾಮಾತ್ರದಿಂದ ಸೋಲಿಸಬಲ್ಲೆನೆಂದು ಜಂಭಕೊಂಡ ನಿಜಾಮನು ಪುಣೆಯ ದತ್ತರ ಬಂದ ರಾಣಿ ದಾಕದನು. ಮತ್ತು ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದನು. ಇದನ್ನು ಕೇಳಿ ಮಾಧವರಾಯನೂ, ರಾಘೋಬನೂ ಮರಾಠಾ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೂಡಿಸಿ, ನಿಜಾಮನನ್ನು ಎದುರಾದರು. ಮರಾಠರ ಆವೇರಕ್ಕೆ ನಿಲ್ಲಲಾರದೆ, ನಿಜಾಮನು ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಿ, ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಒಪ್ಪಂದದ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವಾಗ ರಾಘೋಬನು ನಿಜಾಮನನ್ನು ಎತ್ತಿಹಿಡಿದದ್ದರಿಂದ, ಮರಾಠರು ರಾಘೋಬನ ಮೇಲೆ ತುಸು ಕೋಪಿಸಿಕೊಂಡರು. ಬರಬರುತ್ತ ಮರಾಠಾ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ರಾಘೋಬನ ಪಕ್ಷ, ಮತ್ತು ಪೇಶ್ವೆಯರ ಪಕ್ಷ, ಎಂದು ಎರಡು ಪಕ್ಷಗಳು ತಲೆದೋರಿದವು. ಈ ಪಕ್ಷಗಳ ವಾದವು ಜಗಳದಲ್ಲಿ ಪರಿಣಮಿಸಿ ಪ್ರೇಷದಲ್ಲ ಕೊನೆಗಂಡಿತು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ರಾಘೋಬನೂ, ಅವನ ಸಂಗಡಿಗರೂ, ಪುಣೆ ಬಿಟ್ಟು ಹೋಗಿ ಅಹಮ್ಮದನಗರದಲ್ಲಿ ಸೈನ್ಯ ಕೂಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಈ ರೀತಿ ಪುಣೆಯ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋಗಿ, ತನ್ನ ಮತ್ತು ಪೇಶ್ವೆಯರ ನಡುವಿನ ವಾದವನ್ನು ಬಗೆಹರಿಸಿ ಕೊಳ್ಳಬೇಕೆಂದು ರಾಘೋಬನು ಆಶಿಸಿದನು. ಇತ್ತ ಮಾಧವರಾಯನೂ ರಾಘೋಬನನ್ನು ಎದುರಿಸುವ ಸಾಹಸ ನಡೆಸಿದನು. ಎರಡೂ ಸೈನ್ಯಗಳು ಎದುರಾಗಿ ಕೆಲವು ಚಿಕ್ಕ ಕದನಗಳು ಎಸಗಿದುದೂ ಆಹುದು. ಈ ತಿಕ್ಕಾಟೆ ದಲ್ಲಿ ರಾಘೋಬನಿಗೆ ಗೆಲುವು ಬಂದದ್ದರಿಂದ, ಅವನು ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯದ ಸರ್ವಾಧಿಕಾರವು ತನ್ನ ಕೈಯಲ್ಲಿರುವಂತೆ, ಮಾಧವರಾಯನಿಂದ ಒಪ್ಪಿಗೆ ಪಡೆ ಪನು. ಇದರಿಂದ ಸಂತೋಷಬಟ್ಟ ರಾಘೋಬನು ತನ್ನ ಪಕ್ಷದವರಿಗೆ ಮೊದ್ಲ ಮೊದ್ಲ ಅಧಿಕಾರಗಳನ್ನೂ ದಯಪಾಲಿಸಿದನು. ಹೀಗೆ ಅಸಂತುಷ್ಟ

ತಾದ ಎಷ್ಟೋ ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರು ಸಿಜಾಮನ ಪದರಿಗೆ ಬಿದ್ದರು. ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರ ಸಹಾಯವಿಲ್ಲದೆ ಸಿಜಾಮನು ಸೇರೈಯವನ್ನು ಮತ್ತೆ ಸೆವೆಟುಮಲ, ಯೆಸ್ಸಿನಿಸು, ಎದರ, ಮಾಧವರಾಯನು ಒಳ್ಳೆ ಧೋರಣೆ ಮಾಡಿ ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರನ್ನು ಒರಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಮುಂದೆ ಬಲ ಸಾಧ ಸೈನ್ಯವೊಂದಿಗೆ ಸುಗಿ ಮೋಗಿ ಸಿಜಾಮನನ್ನು ಎದುರಿಸಿದನು. ಮರಾಠರು ಗತ್ತಿನ ಯುದ್ಧವನ್ನು ನಡೆಸಿ ಸಿಜಾಮನನ್ನು ದೆಣ್ಣೆಗೆ ತಂದರು. ಕೃ. ಶ. ೧೭೭೨ರಲ್ಲಿ ಗೋವಾವಿಯ ರೆಂಜೆಯ ಮೇಲೆ ರಾಕ್ಷಸಭುವನವಂಬಲ್ಲಿ ಮೊದ್ಲೆ ಯುದ್ಧವೆಸಗಿದರು. ಎದರಲ್ಲಿ ಸಿಜಾಮನು ಸಂಪೂರ್ಣವಾಗಿ ಸೊತದ್ದೆ ಬಂದ ೨೨ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಉತ್ಪನ್ನದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ಮರಾಠರಿಗೆ ಬಿಟ್ಟುಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಮಾಧವರಾಯನ ಪ್ರಭಾವವು ಈಗ ಬೆಳಕಿಗೆ ಬಂದದ್ದರಿಂದ, ಈ ಸಂತರದ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ಅವನು ಸ್ವತಂತ್ರನಾಗಿ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ನಡೆಸಹತ್ತಿದನು.

ವೈದೂರಿನ ವೈದರಕಲ್ಲೆಯ ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಲಿಗೆ ನಡೆಸಿದ್ದ ಸೆಂಬದವನು ನಾವು ಹಿಡಿದವನು? ಇವನ ಪಾರುಪತ್ಯಕ್ಕಾಗಿ ಮಾಧವರಾಯನು ಕೃ. ಶ. ೧೭೭೪ರಲ್ಲಿ ಇವನ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋದನು- ಕೈಗೆ ಕೈಯುದ್ದದಲ್ಲಿ ತಾನು ಮರಾಠರ ಎದುರು ತಡೆಯಲಾರಿನೆಂದು ತಿಳಿದದ್ದರಿಂದ, ವೈದರನು ಗುಡ್ಡಗಲನ್ನು ಸೇರಿದನು. ಅವನನ್ನು ಬಿನ್ನಟ್ಟಿ ಹೋಗಿ ಮಾಧವರಾಯನು, ಅವನನ್ನು ಮತ್ತು ರಟ್ಟಿದಳಿಗೆ, ಅಡವಿಗಳಲ್ಲಿ ಅವನನ್ನು ಸೆವೆಟೆವನು. ಅವರಿಂದ ಅವನು ಸೆವೆಟೆವಂದು ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇದರ ಕಾರಣವನ್ನು ವೈದರನೇ ಸುಲಿಯಹತ್ತಿದ್ದರಿಂದ ಮಾಧವರಾಯನು ಕೃ. ಶ. ೧೭೭೪ರಲ್ಲಿ ಮತ್ತೊಮ್ಮೆ ಅವನ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋದನು. ಆಗ ವೈದರನು ೬೨ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನೂ, ಎಷ್ಟೋ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಕೊಟ್ಟು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು.

ಕೃ. ಶ. ೧೭೭೪ರಲ್ಲಿ ರಾಘೋಬಾ ಇವನು ತನಗೂ ಪೇಶ್ವೆಯರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ನಾಲು ಸಿಗಬೇಕೆಂಬ ಹಟೆ ಹಿಡಿದನು. ಅದರಿಂದ ಅವನ ಚಟುವಟಿಕೆಗಳನ್ನು ತಡೆಯಲು ಅವನನ್ನು ಮಾಧವರಾಯನು ಸೆರೆಹಿಡಿದು ಪುಣೆಯು.

ಶನಿವಾರವಾಡೆಯಲ್ಲಿ ತಂದು ಸೆರೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಬಳಿಕ ಮಾಧವರಾಯನ ಆಡಳಿತೆಯು ಆಡಿತಡೆಗಳಲ್ಲದೆ ಸಾಗಹತ್ತಿತು. ಈ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮರಾಠಾ ಸರ ದಾರರಾದ ಜಾನೋಜಿ ಭೋಸಲೆಯೆಂಬವನೂ ಗೋವಿಂದರಾವ ಗಾಯಕ ವಾಡ ಎಂಬವನೂ ಮಾಧವರಾಯನ ಅಂಕಿತದಲ್ಲಿ ಬಂದರು. ನಂತರ, ಮೈಸೂರಿನ ಎರಡನೆಯ ದಾಳಿ ನಡೆಯಿತು. ಯಾಕಂದರೆ, ಹೈದರಾಬಾದಿನ ಈ ಮೊದಲೆ ಆದ ಒಪ್ಪಂದದ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ಮುರಿದಿದ್ದನಲ್ಲದೆ, ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಲಿಗೆ ನಡೆಸಿದ್ದನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಾಧವರಾಯನು ಮೊಡ್ಡ ಸೈನ್ಯದೊಂದಿಗೆ ಹೈದರನ ಮೇಲೆ ಏರಿಕೊಂಡನು. ಅದರ, ಅವನು ಎದುರಾಗಿ ಯುದ್ಧಮಾಡಿದನು. ಆದರೂ, ಹೈದರನ ಕೆಲವು ಪ್ರದೇಶಗಳನ್ನು ವಶಪಡಿಸಿಕೊಂಡರು. ಈ ಯುದ್ಧಗಳಲ್ಲಿ ಆದ ದೇವರಸರಿಂದ ಮತ್ತು ಮಾನಸಿಕ ವೃದ್ಧಿಯಿಂದ ಮಾಧವರಾಯನ ದೇಹವು ದಿನಕ್ಕೊಮ್ಮೆ ಕೆಡಹತ್ತಿತು. ಹೈದರನನ್ನು ಒಳ್ಳೆ ಆವೃತ್ತಿನಲ್ಲಿ ತಂದು, ಪ್ರೀತಿಯಿಂದ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳುವಂತೆ ಮಾಡಿದನು, ಅವನು ರಜಾ ಬರುವಂತೆ ಒತ್ತಾಯಪಡಿಸಿದ್ದನು. ಬಳಿಕ ಉತ್ತರದ ದಿಲ್ಲಿ ಮುಂತಾದ ರಾಜಧಾನಿಗಳಲ್ಲಿ ಮರಾಠರ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಲೆಳಿಸಿ ಅಲ್ಲಿಯ ಮೊಗಲ ಆರಸರು ಮತ್ತು ಅವರ ಸರದಾರರಿಂದ ಮೊದಲಿನ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ಬಳಕೆಯಲ್ಲಿ ತರುವ ಮಾಧವರಾಯನು ಇಚ್ಛಿಸಿದನು. ಇದನ್ನು ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸಲು ಹಲವು ಸರದಾರರು ಮುಂದಾದರು. ಮೊದಲು ರಜಾಧಿಕಾರವನ್ನು ನಂತರ ಹಾಕಿದನು. ಸೇವೆಸಲ್ಲಿಸುವರು. ನಂತರ ಮರಾಠರು ನಜೀಬಾಸಾನ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋದರು. ಅವನ ಸರದಾರರಾದ ನಂತರ ಮರಾಠರು ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮೊಗಲ ಸರದಾರರನ್ನು ಸೆರೆಗೊಂಡರು (೧೭೭೧). ಅವನು ಮರಾಠರಿಗೆ ಮೊದಲಿನ ಎಲ್ಲ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿಕೊಟ್ಟನು. ನಂತರ ಕೆಲವೇ ದಿನಗಳಲ್ಲಿ ನಜೀಬಾಸಾನ ಸುಲಿಗೆ ಲಾಗಿ. ಅವನ ಮಗ ಜಾಬೀತಾಸಾನೆಂಬವನು ಮರಾಠರ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಬಂದನು. ಆಗ ಮಹದಾಜಿ ಸಿಂಧಿಯು ಅವನನ್ನು ಎದುರಿಸಿ, ಸೆರೆಗೊಂಡು ಪರಾಜಯಗೊಳಿಸಿದನು. ಇದರಿಂದ ಸುಲಿಗೆಯಲ್ಲಿ ಮರಾಠರಿಗಾದ ಅನುಜಯದ ಕಲಂಕವು ತೊಲಗಿತು ಹೋಯಿತು. ಈ ವಿಷಯದ ನಂತರ ಮರಾಠರು ಫತ್ತೆಗಡವನ್ನು ಗೆದ್ದುಕೊಂಡರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸಾನಿಪತ್ತದಲ್ಲಿ ಆದ

ಅಪಾರ ಲೂಟಿಯ ಸಂಪತ್ತಿ ಸಂಗ್ರಹವಿದ್ದಿತು. ಅದು ಮರಾಠರ ನೈವಶಮಾ ಯಿತು. ಇದೆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಮರಾಠರು ರೋಹಿಲ ಖಂಡವನ್ನು ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡಿ ದರು. ಪಾಸಿಪತ್ಥದ ಪರಾಧವದಿಂದ ಬಂದ ಕಲಿಂಕವನ್ನು ಅಳಿಸಿ ಮರಾಠರು ಈ ರೀತಿ ತಮ್ಮ ಪ್ರತಿಜ್ಞೆಯನ್ನು ಪುನಃ ಸ್ಥಾಪಿಸಿದರು.

ಇನ್ನೆಲ್ಲ ಮಾಡುವಾಗ ಮಾಧವರಾಯನ ದೇಹಕ್ಕೆ ಶ್ರಮವಾಗಿ, ಕ್ಷಯದ ಬಾಧೆಯಾಯಿತು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೭೭೩ರಲ್ಲಿ ತನ್ನ ವಯಸ್ಸಿನ ೭೮ ನೆಯ ವರ್ಷದಲ್ಲಿ ಮಾಧವರಾಯನ ಅಂತ್ಯನಾಯಿತು. ಇವನು ರೂರನೂ, ನ್ಯಾಯಿಯೂ ಸಿಪ್ಪೆಪ್ಪವಾತಿಯೂ ಬುದ್ಧಿವಂತನೂ ಸೇಜಸ್ವಿಯೂ ಆಗಿದ್ದನು. ಅವನಿಗೆ ಅಕಾಲ ಮೃತ್ಯುವಾದದ್ದರಿಂದ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರಕ್ಕೆ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ತುಂಬಿಬಾರದ ಹಾನಿಯಾಯಿತು. ಇವನ ಕಾಲದ ಮಹತ್ವದ ಸೃಷ್ಟಿಗೆ ಕೆಂದರೆ ರಾಮ ಶಾಸ್ತ್ರಿ ಪ್ರಭು, ಸಬಾರಾಮ ಬಾಪೂ, ವಿಸಾಜಿ ಕೃಷ್ಣ ಬಿನಿವಾಲೆ, ಪಟವರ್ಧನ, ರಾಮಚಂದ್ರ ಗಣೇಶ ಕಾನಡೆ, ಹರಿಪಂತ ಫಡಕೆ ಮುಂತಾದವರಾಗಿದ್ದರು.

ನಾರಾಯಣರಾಯನು:— (೧೭೭೨-೧೭೭೩)

ಮಾಧವರಾಯನ ನಂತರ, ಅವನ ಚಿಕ್ಕ ತಮ್ಮನಾದ ನಾರಾಯಣ ರಾಯನಿಗೆ ವೇಶ್ಯಪದವು ಸಿಕ್ಕಿತು. ರಾಘೋಬನು ಸ್ವತಃ ಈ ಕೆಲಸವನ್ನು ನಡೆಯಿಸಿಕೊಟ್ಟನು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ನಾರಾಯಣರಾಯನಿಗೂ ರಾಘೋ- ಬನಿಗೂ ಸರಿಹೋಗದ್ದರಿಂದ ನಾರಾಯಣರಾಯನು ರಾಘೋಬನನ್ನು ಸೆರೆ- ಮನೆಯಲ್ಲಿಟ್ಟನು. ಇವನು ತನ್ನ ಕೈಗೆ ವೇಶ್ಯಪದ ಬರುವ ಹಂಚಿಕೆಯನ್ನು ಸೆರೆಮನೆಯಲ್ಲಿ ದ್ವಾರ ಒಳಸಂಚಿಸಿದ ರಚಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿದ್ದನು. ಒಳಸಂಚಿನಲ್ಲಿ ರಾಘೋಬನು ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಅರಮನೆಯನಿಸಿದ ಶನಿವಾರವಾಡೆದಲ್ಲಿ ಜಾಕರಿಗಿದ್ದ ಆರಬ, ಗಾರದಿ ಮುಂತಾದ ಜನರನ್ನು ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಖರಗಸಿಂಗ, ಸುಮೇರಸಿಂಗ, ಮಹಮ್ಮದ ಯುಸುಫ, ಮುಂತಾ ದವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಕೊಲೆಯ ಪ್ರಯತ್ನವು ನಡೆ ಯಿತು. ೧೭೭೩ನೆಯ ಆಗಸ್ಟ್ ೩೦ನೆಯ ಶಾರೀಖಿನ ದಿನ ನಾರಾಯಣ

ರಾಯನು ಮೇಜವಾನಿಯ ಊಟವನ್ನಂಜು, ಪವಡಿಸಿದ್ದನು. ಆಗ ನೂರಾರು ಜನ ಗಾರ್ದೀಜನರು ಒಳಮೊಕ್ಕು ತಮ್ಮ ಪಗಾರ ಕೊಡಬೇಕೆಂದು ಬಲವಂತ ಪಡಿಸಹತ್ತಿದರು. ಮಾತಿಗೆ ಮಾತು ಬೆಳೆದು, ಕೈಗೆ ಕೈಹತ್ತಿ ನಾರಾಯಣರಾಯನ ವಧೆಯಾಯಿತು. ಈ ಕೆಲಸ ಪೂರೈಸಿಕೊಟ್ಟಿದ್ದಕ್ಕೆ ರಾಘೋಬನು ಗಾರ್ದಿಗೆ ೫ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಬಕ್ಷೀಸಕೊಟ್ಟನು. ಬಳಿಕ ರಘುನಾಥರಾಯನಿಗೆ ವೇಶ್ವಪದವು ಸಿಕ್ಕಿತು. ೬-೭ ತಿಂಗಳುಗಳ ವರೆಗೆ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ನಡೆಸುತ್ತಿಲು, ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಕೊಲೆಯ ತೀವ್ರನಲ್ಲಿ ರಾಘೋಬನಿಗೆ ದೇಹಾಂತ ತಿಕ್ಕೆಯನ್ನು, ಆಗಿನ ಪ್ರಸಿದ್ಧ ನ್ಯಾಯಾಧೀಶನಾದ ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿ ಪ್ರಭುಣಿ ಎಂಬವನು ಕೊಟ್ಟನು.

ಈ ಒಳಗಾಗಿ ತನ್ನ ವರ್ಚಸ್ಸನ್ನು ಹರಡಲು ರಾಘೋಬನು ಸರೆಯ ರಾಜರ ಕೂಡ ಯುದ್ಧ ಹೂಡಿದನು. ಹೈದರನ ಕೂಡ ಯುದ್ಧ ನಡೆದಾಗ, ರಾಜಧಾನಿಯಾದ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿಯ ಪ್ರಕ್ಷುಬ್ಧ ವಾತಾವರಣವನ್ನು ಮನದಂದು, ಪುಣೆಗೆ ಮರಳಿದನು. ಈ ವೇಳೆಗೆ ಪುಣೆಯಲ್ಲಿ “ಬಾರಾ ಛಾಯಿ ಕಾರಸ್ಥಾನ”ವು ನಡೆದಿತ್ತು. ಸಖಾರಾಮ ಬಾಪೂ, ನಾನಾ ಘಡಣ ವೀಸ, ಹರಿಸಂತ ಫಡಕೇ, ಮುಂತಾದ ಪೇಶ್ವೆಯರ ಪಕ್ಷದ ಹೆನ್ನೆರಡು ಜನ ಮುಖ್ಯದ್ವಿಗಳು ಈ ಸಂಚಿನಲ್ಲಿದ್ದರು. ಇದರ ಮುಖ್ಯ ಗುರಿಯು, ರಾಘೋಬನನ್ನು ಪೇಶ್ವಪದವಿಂದ ಕೆತ್ತೊಗೆಯುವದಾಗಿದ್ದಿತು. ಮತ್ತು ನಾರಾಯಣರಾಯನ ಮಡದಿ ಗಂಗಾಬಾಯಿಯು (ಆಗ ಒಸರಿದ್ದಳು.) ಹೆತ್ತ ಗಂಡು ಮಗುವಿನ ಹೆಸರಿನಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರ ನಡೆಯಿಸಬೇಕೆಂದು ಬಾರಾಛಾಯಿಗಳು ನೆನೆದ ಎರಡನೆಯ ಮಾತು.

ಇದನ್ನೆಲ್ಲ ಕೇಳಿ ತಿಳಿದು ರಾಘೋಬನು ಪುಣೆಗೆ ತೀವ್ರ ಗತಿಯಿಂದ ಮರಳಿದನು. ಹಾದಿಯಲ್ಲಿದ್ದಾಗಲೇ, ಪುಣೆಯ ಬಾರಾಛಾಯಿಗಳು ಇವನ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಿ ಇವನನ್ನು ಹಣೆದರು. ಆಶ್ರಯವನ್ನು ಹುಡುಕುತ್ತಾ ರಾಘೋಬನು ಕೊನೆಗೆ ಸುರತದಲ್ಲಿದ್ದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ನೆರವಿಗೆ ಹೋದನು. ಅವರು ಅವನನ್ನು ಒಳ್ಳೆ ಆದರದಿಂದ ಬರಮಾಡಿಕೊಂಡು, ಅವನೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು.

ಭಾಸವಾಗಹತ್ತಿತು. ಇದನ್ನು ನಾನಾಫಡದೇಸನು ಯುಕ್ತಿಯಿಂದ ಹೋಗಿ ಲಾಭಿಸಿದನು. ಸದಾಶಿವರಾಯನ ಐವಿಯ ಅಭರಣಗಳನ್ನು ಸೋಗುಗಾರನಿಗೆ ಇಟ್ಟುಕೊಳ್ಳಲಿಕ್ಕೆ ಕೊಟ್ಟಾಗ ಇವನ ಕಿವಿಗಳಲ್ಲಿ ರಂಭಗದ್ದಿಲ್ಲ. ಇದರಿಂದ ಇನ್ನಿತರ ಲಕ್ಷಣಗಳಿಂದ ಇವನು ಸೋಗುಗಾರನೆಂದು ಕಂಡುಹಿಡಿಯಲಾಯಿತು. ಸೋಗುಗಾರನು ಸರೆಮನೆಯಿಂದ ವಾರಾಗಿ ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸುಲಿಗೆ ಮಾಡಹತ್ತಿದನು. ಸಿಜಾಮ, ಹೈದರ, ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಗುಪ್ತ ಸಹಾಯ ವಿದ್ದಿತು. ಕೊನೆಗೆ ನಾನಾಫಡದೇಸನು ಒಳ್ಳೆ ಯುಕ್ತಿ ಮತ್ತು ಸಾಹಸಗಳಿಂದ ಇವನನ್ನು ಹಿಡಿದನು. ಸೋಗುಗಾರನನ್ನು ವಿಚಾರಣೆಗೆ ಗುರಿಮಾಡಲಾಗಿ, ರಾಮಶಾಸ್ತ್ರಿಯು ಇವನಿಗೆ ಮರಣ ದಂಡನೆಯನ್ನು ವಿಧಿಸಿದನು.

ಶ್ರೀ. ರ. ೧೭೭೭ರಲ್ಲಿ ಸಾತಾರೆಯ ಅರಸನಾದ ರಾಮರಾಜನು ಮರಣ ಹೊಂದಲಾಗಿ, ಅವನಿಗೆ ಮೂರು ಜನ ಹೆಣ್ಣುಮಕ್ಕಳಿದ್ದು ಗಂಡು ಸಂತಾನ ವಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಇವನು ಒಬ್ಬ ದತ್ತಕ ಪುತ್ರನನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ದತ್ತಕ ಪುತ್ರನು ಸಾತಾರೆಯಲ್ಲಿ ವಟ್ಟವೇರಿದನು. ಇವನಾದರೂ ದತ್ತಕ ತಂದಿ ರಾಮರಾಜನಂತೆ ಹೆಸರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ರಾಜನಾಗಿದ್ದನು.

ಸನಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯನು:

ಈ ಮೊದಲೆ ಹೇಳಿದಂತೆ, ರಾಘೋಬನು ಓಡಿ ಹೋಗಿ ಸುರತದಲ್ಲಿಯೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಕೂಡಿಕೊಂಡಿದ್ದನಷ್ಟೆ ? ಆಲ್ಲಿ ಅವನು ಇಂಗ್ಲಿಷರೊಡನೆ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡದ್ದೂ ಆಹುದು. ಒಪ್ಪಂದದಲ್ಲಿ ಮುಖ್ಯವಾಗಿ (೧) ಇಂಗ್ಲಿಷರು ರಾಘೋಬನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ೨೦೦೦ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. (೨) ದಂಡಿನ ವೆಚ್ಚಕ್ಕಾಗಿ ರಾಘೋಬನು ಒಂದೂವರೆ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. (೩) ಸಾಕ್ಷಿ ವಸಯಿ ಮುಂತಾದ ೧೯ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳ ಉತ್ಪನ್ನದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ರಾಘೋಬನು ಕೊಡಬೇಕು ಎಂಬ ಕರಾರುಗಳಿದ್ದವು. ಈ ಕರಾರುಗಳನ್ನು ರಾಘೋಬನು ಮಾನ್ಯ ಮಾಡಿದನು. ಬಳಿಕ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಸೈನ್ಯವು ರಾಘೋಬನ ಸಹಾಯಕ್ಕೆ ಹೊರ ಹೊರಟಿತು. ಆದರೆ, ನಡುವಾರಿಯಲ್ಲಿ ಹರಿಪಂತ ಘಡಕಿಯು ಇದಕ್ಕೆ ಎದುರಾದ

ರಾಗಿ ಹೊಣೆ ಕೊಡಬೇಕು.

ಸುರತದ ಅಧಿಕಾರಿಯು ರಾಘೋಬನ ಸಂಗಡ ಮಾತನಾಡಿದ ಒಪ್ಪಂದವು ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮೇಲಧಿಕಾರಿಯಾದ ವಾರನ್ ಹೇಸ್ಟಿಂಗ್ಸ್‌ನಿಗೆ ಸರಿಯೋಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಸುರತ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ರದ್ದುಗೊಳಿಸಿ ಬೇರೊಂದು ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳಲು ವೇಳೆಲಿಸನ್ನು ಹೊಂದಿದವರನ್ನು ಕಳುಹಿಸಿದನು. ಇವನು ಪೆಶ್ವೆಯರ ಕೂಡ ಪರಿಣಿತರಲ್ಲಿ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಆದರಲ್ಲಿ (೧) ಇಂಗ್ಲೀಷರು ರಾಘೋಬನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಮಾಡಬೇಕು. (೨) ರಾಘೋಬನು ಜಮೀನು ಸಹಜವೆಂದು ಸ್ವಸ್ಥನಾಗಬೇಕು. (೩) ವೇಶ್ವೆಯರು ಇಂಗ್ಲೀಷರಿಗೆ ಸ್ಥಳೀಯ ಮೂಲದಿಂದ ಒಳ್ಳೆ ಶಾಂತವಾದ ಭೂಮಿಯನ್ನು ಕೊಡಬೇಕು. ಮುಂತಾದ ಅಂಶಗಳಿದ್ದವು. ಇದು ಸುರತದ ಅಧಿಕಾರಿಯ ಮನಸ್ಸಿಗೆ ಬರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಪಿಲಾರವಿಯಲ್ಲಿಯೇ ಡಾಡುಕೊಳ್ಳುವ ಮಂಡಲಕ್ಕೆ ಬಿಡುಗಡೆಗೊಂಡನು. ಅವರು ೨, ೪, ೧, ೧೬ ರಲ್ಲಿ ಸುರತದ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನೇ ಎತ್ತಿ ಹಿಡಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಮರಾಠರ ಕೂಡ ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಅನಿಯೋಜಿತರಾದರು. ಹೊರಗಾಗಿ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಸೋತ ಗುಗಾರಿಗೆ ಆಶ್ರಯ ಕೊಟ್ಟರು, ಮರಾಠರು ಘೆಂಟರಿಗೆ ಆಶ್ರಯವಿತ್ತದ್ದು, ಮುಂತಾದ ಕಾರಣಗಳಿದ್ದವು. ಯುದ್ಧವು ಅನಿವಾರ್ಯವಾಗಿ, ಮುಂಬಯಿ, ಕಲಕತ್ತಗಳಿಂದ ಮರಾಠರ ಮೇಲೆ ಸೈನ್ಯಗಳು ಸಾಗಿದವು. ಕಾರ್ಲೆ ಹತ್ತರ ಚಿಕ್ಕ ಯುದ್ಧವೆಸಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಸೋಲಿಸ್ಕೊಂಡರು. ಮಹದಾಜಿಯ ಮಧ್ಯಸ್ಥಿಕೆಯಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷ ಮರಾಠೆಯವರ ನಡುವೆ ಒಪ್ಪಂದವಾಯಿತು. ಆದರಲ್ಲಿ (೧) ಇಂಗ್ಲಿಷರು ರಾಘೋಬನನ್ನು ಶಿಂಧೆಗೆ ಒಪ್ಪಿಸಬೇಕು. (೨) ಇಂಗ್ಲಿಷರು ತಾವು ಗೆದ್ದ ರಾಜ್ಯವನ್ನು ವೇಶ್ವೆಯರಿಗೆ ಮರಳಿ ಕೊಡಬೇಕು. ಮುಂತಾದ ಕರಾರುಗಳಿದ್ದವು.

ಶಿಂಧೆಯ ಕೈಯಿಂದ ವಾರಾಗಿ ಬಂದು ರಾಘೋಬನು ಮತ್ತೆ ಸುರತದ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮೊರೆಹೊಕ್ಕನು. ಮತ್ತು ಅವರ ಸಹಾಯದಿಂದ ಮೊದಲು ಏಕಮದಾಬಾದ, ಆ ಮೇಲೆ ಬರಬರುತ್ತ ಇಡೀ ಗುಜರಾಥವನ್ನೇ ತನ್ನ

ವರಕ್ಕೆ ತಕ್ಕೊಂಡನು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮರಾಠರು ಮತ್ತೆ ರಣರಂಗಕ್ಕೆಳೆಯ ಬೇಕಾಯಿತು. ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಹೆಣ್ಣಿಗೆ ತರಲು ನಾನಾ ಫಡಣವೀಸನು ಬೇರೊಂದು ಯುಕ್ತಿಯನ್ನು ಹೂಡಿದನು. ಆದಂದರೆ, ನಾಗಪುರದ ಭೋ-ಸಲೆ, ಮೈಸೂರಿನ ಹೈದರ ಅಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಹೈದರಾಬಾದದ ನಿಜಾಮನೂ, ಮತ್ತು ಪುಣೆಯ ಪೇಶ್ವೆಯರೂ, ಒಂದೇ ವೇಳೆಗೆ ಇಂಗ್ಲಿಷರ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋಗಬೇಕೆಂಬುದು. ಅದರಂತೆ ಹೈದರನು ಮದ್ರಾಸದ ಮೇಲೆ ಸಾಗಿ ಹೋಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಬಲವಾಗಿ ಹಣಿದನು. ಪೇಶ್ವೆಯರು ಮುಂಬಯಿಯ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಿ ಇಂಗ್ಲಿಷರನ್ನು ಹಣ್ಣು ಹಣ್ಣು ಮಾಡಿದರು. ಆದ್ದರಿಂದ ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಒಪ್ಪಂದಕ್ಕೆ ತಯಾರಾದರು. ಇದು ಸಾಲ್ಟಾ ಯಿಯ ಒಪ್ಪಂದವೆಂದು ಹೆಸರಾಗಿದೆ. ಇಂಗ್ಲಿಷರು ರಾಘೋಬನ ಸಕ್ಷ ಬಿಡಬೇಕೆಂದೂ, ಅವನು ವೆನ್‌ಶನ್ ಪಡೆದು ಸ್ವಸ್ಥ ಇರಬೇಕೆಂದೂ, ಸಾಷ್ಟಿಯು ಇಂಗ್ಲಿಷರಿಗೆ ಸಲ್ಲತಕ್ಕದ್ದೆಂದೂ, ಇನ್ನೂ ಅನೇಕ ಮಹತ್ವದ ಕರಾರುಗಳು ಇದರಲ್ಲಿ ಇದ್ದವು.

ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೭೮೨ರಲ್ಲಿ ಮೈಸೂರ ಅರಸನಾದ ಹೈದರನು ಮರಣ ಹೊಂದಲು, ಅವನ ಮಗನಾದ ಟೀಪು ಎಂಬವನು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣವನ್ನು ರಾಜಧಾನಿಯನ್ನಾಗಿ ಮಾಡಿಕೊಂಡು, ರಾಜ್ಯಭಾರ ಸಾಗಿಸಿದನು. ಇವನಿಗೂ ಪೆಶ್ವೆಯರಿಗೂ ವೈರವು ತಲೆದೋರಿತು. ಹರಿಹಂತ ಭದಕೆ, ತುಕೋಬ್ ಹೋಳಕರ ಎಂಬ ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರು ಇವನ ಮೇಲೆ ಏರಿ ಹೋಗಲು, ಟೀಪುವು ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಈ ಒಪ್ಪಂದದಿಂದ ಟೀಪುವು ರಿತ್ತೂರ, ಬಾದಾಮಿ, ನರಗುಂದ ಪ್ರಾಂತಗಳನ್ನೂ, ೪೫ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿಗಳನ್ನೂ, ಮರಾಠರಿಗೆ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು. ಮುಂದೆ ೧೭೯೨ರಲ್ಲಿ ಟೀಪುವಿನ ಮರಣ ಮರಾಠಾ, ನಿಜಾಮ, ಮತ್ತು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಕೂಡಿ, ಯುಕ್ತ ನಡೆಸಿದರು. ಅದರಲ್ಲಿ ಸೋತದ್ದರಿಂದ ಟೀಪುವು ಶ್ರೀರಂಗಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ಒದಂಬಡಿಕೆ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಇದರಿಂದ ಮರಾಠರಿಗೆ ೧ ಕೋಟಿ ರೂಪಾಯಿಗಳೂ ಸವಣೂರ ಪ್ರಾಂತವೂ ಸಿಕ್ಕವು.

ಮಹದಾಜಿ ಶಿಂಧೆ:

ಈ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಒಳ್ಳೆ ಪ್ರಸಿದ್ಧಿಯನ್ನು ಪಡೆದ ವ್ಯಕ್ತಿಯೆಂದರೆ, ಮಹೆ

ದಾಜಿ ಶಿಂಧಿಯು. ಇವನು ರಾಣೋಜಿ ಶಿಂಧಿ ಎಂಬ ಮರಾಠಾ ವೀರನ ಮಗನು. ರಾಣೋಜಿಯು ವೇಶ್ವೇಯರಲ್ಲಿ ಜಾಕಿಗಿದ್ದನು. ಸಾಮಾಜಿಕ ಮತ್ತು ವಾಣಿಜ್ಯದ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ಕಠಿಣನಾದ ಕಾರಣ, ವೇಶ್ವೇಯರಿಗಿಂತ, ಹಿಡಿದುಕೊಂಡಲ್ಲಿ ಒಬ್ಬನು. ತನೆಯ ಸಂತರ ಸಹಾಯವು ವೇಶ್ವೇಯರ ಸರಕಾರದಲ್ಲಿ ಎಫೆಂಯಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಮೈಸೂರು ಸೈನ್ಯದ ಯುದ್ಧವು ನಡೆದಿದ್ದು ೧೮೦೪ನಲ್ಲಿ ಕಂಡು ಆರೋಪಿಗೆ ಗೌರವವಿರುವುದು. ಆದ್ದರಿಂದ ಮಹದಾಜಿಯು ಬಗೆದನು. ೧೮೦೫ ಇವನು ವೇಶ್ವೇಯರ ಕೂಡ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡನು. ಸದಗಾಂವ ಸಲಹೆಗೆ ಒಡಂಬಡಿಕೆಗೆ ಇವನು ಸಿದ್ಧನಾದರೇ ನಡೆದನು. ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೦೮ ರ ನಂತರ ದಿಲ್ಲಿಯ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಗೆಲುವಿನ ಮಹಾದಾ ಪುಸ್ತಕವಿದ್ದು, ಮಹದಾಜಿಯು, ದಾದರವನ ಅನುಮತಿಯ ಮೇರೆಗೆ ಅಲ್ಲಿಗೆ ಹೋಗಿ ರಾಜ್ಯ ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಸಂಪಾದಿಸುತ್ತಾನೆ. ಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಒಪ್ಪಿರುವುದು ವೇಶ್ವೇಯರಿಗೆ "ಸರ್ವೀಲ ಇ. ಮುಲ್ಲಾ" ಎಂಬ ಬರಹವನ್ನು ದಯಪಾಲಿಸಿ, ಮಹದಾಜಿಯನ್ನು ಈ ಅಧಿಕಾರದಲ್ಲಿ ನೇಮಿಸಿದನು. ಮಹದಾಜಿಯು ಈ ಉತ್ಕರ್ಷವನ್ನು ಕಂಡು ರಜಪೂತರೂ, ಇತರ ಮುಸಲ್ಮಾನರೂ ಅಸೂಯೆಬಟ್ಟರು. ಒಂದೆರಡು ಸಲ ಇವನು ಸೋಲನ್ನೊಪ್ಪಿಕೊಂಡರೂ, ದಿಲ್ಲಿಯಲ್ಲಿ ಮರಾಠರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ನೆಲೆಸಿದನು. ದಿಲ್ಲಿಯ ಬಾದಶಹನು ದಯಪಾಲಿಸಿದ ಬಿಡುಪನ್ನೂ, ವಸ್ತ್ರಗಳನ್ನೂ ಇವನು ವೇಶ್ವೇಯರಿಗೆ ತಂದೊಪ್ಪಿಸಿದನು. ಮುಂದೆ ಕ್ರಿ. ಶ. ೧೮೧೪ ರಲ್ಲಿ ಇವನು ಮರಣ ಹೊಂದಿದನು.

ವೇಶ್ವೇಯರ ಕಾಲಾವಧಿಯ ಉತ್ತರಾರ್ಧದಲ್ಲಿ ಮಹದಾಜಿಯು ಅತ್ಯಂತ ಭೋರಣೆ, ಮುಕ್ತದ್ವಿ ಮತ್ತು ಕರ್ತೃತ್ವಶಕ್ತಿಯುಳ್ಳವನೆನಿಸಿಕೊಂಡನು. ಇಂಗ್ಲೀಷ್ ಪದ್ಧತಿಯ ಪ್ರಕಾರ ತನ್ನ ಸೈನ್ಯವನ್ನು ತರಬೇತುಗೊಳಿಸಿದನು. ಮತ್ತು ಮೊಗಲ ದರಬಾರದಲ್ಲಿ ಕಾರಭಾರವನ್ನು ಕೈಗೆ ತಕ್ಕೊಂಡು, ಮರಾಠರ ಪ್ರಭಾವವನ್ನು ಚನ್ನಾಗಿ ಬೀರಿದನು. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಶ್ರೇಷ್ಠ ಮುಕ್ತದ್ವಿಯಾದ ನಾನಾಫಡಣವೀಸನಿಗೂ ಇವನಿಗೂ ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಳ್ಳೆ ತುದಿನ ವಾದವು ಏಳುತ್ತಿತ್ತು. ಮಹದಾಜಿಗೆ ಗಂಡು ಮಕ್ಕಳಿರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ

ರಿಂದ ಮರಣದ ನಂತರ, ಇವನ ಮೊಮ್ಮಗನಾದ ದೌಲತ್ತರಾವ ಶಿಂಭೆಯು ಇವನ ಪದವನ್ನು ಆಲಂಕರಿಸಿದನು.

ಖರೆ ಕಾಳಗ:-

ಹಿಂದಕ್ಕೆ ರಾಕ್ಷಸ ಭುವನದ ಕಾಳಗದಲ್ಲಿ ಸೋತು, ಮರಾಠರಿಗೆ ಕೊಡತಕ್ಕ ಭೂಮಿಯನ್ನು ನಿಜಾಮನು ಕೊಟ್ಟಿದ್ದಲ್ಲ. ಅಲ್ಲದೆ, ತಮ್ಮ ಜೌಧಾಯಿ ಮತ್ತು ಸರದೇಶಮುಖಿಗಳನ್ನೂ ವೇಶ್ವೆಯರು ಬೇಡಹತ್ತಿದರು. ಇವುಗಳನ್ನು ನಿಜಾಮನು ಅಲ್ಲಗಳೆದದ್ದರಿಂದ ಯುದ್ಧವು ಮೊದಲಾಯಿತು. ಎಲ್ಲ ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರು ಕೂಡಿಕೊಂಡು ನಡೆಸಿದ ಈ ಯುದ್ಧದಲ್ಲಿ ನಿಜಾಮನಿಗೆ ಅಸ ಜಯವುಂಟಾಯಿತು. ಮೊದಲಿನಿಂದ ಸಂತ ಬಾಕಿ ಪಣವನ್ನು ರೆತ್ತಬೇಕಾಯಿತಲ್ಲದೆ ನಿಜಾಮನು, ಅಗ ನಡೆವ ಕಾಳಗದ ವೆಚ್ಚವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಬೇಕಾಯಿತು. ಆದ್ದರಿಂದ ೨ ಕೋಟಿ ರೋಲು ರೂ. ಗಳನ್ನು, ಗಡಿನಾಡಿನಲ್ಲಿ ೩೬ ಲಕ್ಷ ರೂ. ಗಳ ಉತ್ಪನ್ನದ ಭೂಮಿಯನ್ನೂ ಮತ್ತು ದೌಲತ್ತಾಬಾದದ ಕೋಟಿಯನ್ನೂ ಕೊಡಬೇಕಾಯಿತು.

ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೭೯೫ ರಲ್ಲಿ ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯನು ಮಡಿದನು. ಕೊನೆಕೊನೆಗೆ ಅವನಿಗೆ ಕೆಲಮಟ್ಟಿಗೆ ಮತಿ ಭ್ರಮಣವಾದಂತೆ ತೋರುತ್ತದೆ. ಜಮ್ನಾ ಜ್ವರ ಬಂದು ಮಲಗಿದಾಗ, ಪ್ರಣಿಯ ರಸನಾರವಾಜಿಯಲ್ಲಿಯೂ ಒಂದು ಕಾರಂಜಿಯ ಮೇಲೆ ಹಾರಿಕೊಂಡು ಇವನು ಪ್ರಾಣಕ್ಕೆ ಎರವಾದನು.

೨ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನು:-

ಸವಾಯಿ ಮಾಧವರಾಯನ ಮರಣದ ನಂತರ ೨ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನು ಶೇಶ್ವರವನನ್ನು ಆಲಂಕರಿಸಿದನು. ಇವನಿಗೂ ನಾನಾಫಡಣೀಸನಿಗೂ ಸಂಯೋಗದಿಂದ ಇವನು. ನಾನಾಫಡಣೀಸನನ್ನು ತುರಂಗದಲ್ಲಿ ಒಗೆದನು. ಮುಂದೆ ಕೆಲದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಇವನ ಬಿಡುಗಡೆಯಾಯಿತು. ಆದರೆ, ಮರಣವು ಹೊಂಚುಹಾಕಿಕೊಳ್ಳತದ್ದರಿಂದ ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೮೦೦ ರಲ್ಲಿ

ಸಾನಾಫದಣವೀಸನು ತನ್ನ ಸ್ವಂತ ಮಹಲಿನಲ್ಲಿ ಅಸುನೀಗಿದನು. ಇವನ ಮರಣದಿಂದ ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯಕ್ಕೆ ತುಂಬಿ ಬರಲಾರದವು. ಹಾಸಿಯಾಯಿತು.

ಸಾನಾಫದಣವೀಸನ ಚರಿತ್ರೆ ಮತ್ತು ಯೋಗ್ಯತೆ: —

ಸಾನಾಫದಣವೀಸನು ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೭೪೧ ರಲ್ಲಿ ಜನ್ಮವೆತ್ತಿದನು. ಚಿಕ್ಕಂದಿನಲ್ಲಿ ಉಪಾಕತನವಿಂದ ಕಾಲಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದುದನ್ನು ಕಂಡು, ಬ್ರಾಹ್ಮಣರಾಯೆ ಮತ್ತು ಮಾರ್ಥವರಾಯನೊಡನೆ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದರು. ಆಗಿನ ಪದ್ಧತಿಯಂತೆ, ವೇದಗ್ರಂಥಗಳೂ, ಹಿಂದು, ಬರಹ, ಸುವಾರಿ ಏರು ವದು, ಕತ್ತಿ ಧಾಲು ತಿರುವುದು, ಮುಂತಾದವುಗಳನ್ನು ಕಲಿತನು. ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೭೬೧ರಲ್ಲಿ ಅದ ಇವನು ಗಾಂಧಾರಿ ಯಾದ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾನಾನು ಸೈನ್ಯದ ಮೊಗಗೆ ಉತ್ತರಕ್ಕೆ ಹೋಗಿದ್ದನು. ಅದರಲ್ಲಿ ವೇದ್ವಿಯರು ಮೊತ ಕೂಡಲೆ ಸಾನಾನು ಬಾಹ್ಯಾಯ ಮೋಗುಹಾಕಿಕೊಂಡು ದಕ್ಷಿಣಕ್ಕೆ ಹಿಡಿಯಬಿಟ್ಟನು. ಇವನು ಎರಡನೆಯ ಸಲ ಭದ್ರಾಬಾದಿನ ನೆಲಸಕ್ಕೆ ನೇಮಕ ಹೊಂದಿದಾಗ ಇವನ ಕ್ರಮದೈಯು ರಕ್ಷಿಸುತ್ತ ಬಿಟ್ಟಿತು. ಮುಂದೆ ಕೆಲವು ದಿನಗಳಲ್ಲಿಯೇ ಸಾರಾಯಿ ಉರಾಯಾ ಕೊಲೆಯಾದ್ದರಿಂದ ಸಾನಾನು ಮನಮುಟ್ಟಿ ಪ್ರಯತ್ನಮಾಡಿ, ಸಾರಾಯಣರಾಯನ ಸಂರಜರಿಗೆ ವೇಶ್ಯಪದವನ್ನು ಕೊಡಿಸಿದನು. ಪುರಂಧರದ ಒಪ್ಪಂದ ಮತ್ತು ಸಾಲಿನಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳನ್ನು ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಇವನು ಮಿಗಿಲಾದ ಬುದ್ಧಿವಂತಿಕೆಯನ್ನು ತೋರಿಸಿದನು. ಹೆಚ್ಚೇನು! ಸವಾಯಿ ಮಾರ್ಥವರಾಯನ ಮರಣದ ವರೆಗೆ ವೇಶ್ಯೆಯರ ಇತಿಹಾಸವೆಂದರೆ, ಸಾನಾನ ಚರಿತ್ರೆಯೆನ್ನಬಹುದು.

ಸಾನಾನು ಸ್ವಭಾವದಿಂದ ಅಂಜುಗುಳಿಯಾಗಿದ್ದನು. ಗುಂಡಿನ ಸಪ್ತಕ ಕೇಳಿದ ಕೂಡಲೆ ಇವನ ಬುದ್ಧಿ ಮಸಣುತ್ತಿತ್ತು. ರಾಜಕಂತ್ರಗಳಲ್ಲಿ ಮತ್ತು ಮನುಷ್ಯನ ಸ್ವಭಾವ ಪರೀಕ್ಷೆಗಳಲ್ಲಿ ಇವನದು ಎತ್ತಿದ ಕೈ. ಮಿತಭಾಷಣ, ಸತತೋದ್ಯೋಗ, ನಿಯಮಿತತನಗಳು ಇವನ ಚರಿತ್ರೆಯ ಹೆಗ್ಗುರುತುಗಳು. ಒಣ ಹರಟೆ, ಹಾಳು ಚೀಪ್ಪೆಗಳು ಇವನಿಗೆ ಸೇರುತ್ತಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಹೆಚ್ಚು ಕಲಿತವ

ನಾಗದಿದ್ದರೂ ಇವನು ಬಹುಶುಭನಾಗಿದ್ದನು. ದೇವಬ್ರಾಹ್ಮಣರಲ್ಲಿ ನಂಬಿಕೆ ಯಿಟ್ಟನಾದರೂ ವಿಷಯವಾಸನೆಗೊಳಗಾಗಿದ್ದನು. ಫಲಜ್ಯೋತಿಷದಲ್ಲಿ ಇವನ ನಂಬಿಕೆ ಬಹಳ. ದ್ರವ್ಯಸಂಗ್ರಹಕ್ಕೆ ಮೆಚ್ಚಿದವನಾದ್ದರಿಂದ ಅಗಿನ ಕಾಲಕ್ಕೆ ನವಕೋಟಿನಾರಾಯಣನೆಂಬ ಬಿರುದನ್ನು ಪಡೆದಿದ್ದನು. ಇವನ ದ್ರವ್ಯವೆಲ್ಲ ಒತ್ತಟ್ಟಿಗೆ ಸಂಗ್ರಹವಾಗಿರದೆ ನಂಬಿಸ್ಥೆ ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಸಾಹುಕಾರರಲ್ಲಿದ್ದಿತು. ಅದರಿಂದ ಸರಸಿಕ್ಕಾಳು ಇಲ್ಲವೆ ಸತ್ತಾಗ ಶಿಂಧೆ ಪೇಶ್ವೆಯರಿಗೆ ಇವನ ಮನೆ ಯಲ್ಲಿ ಒಂದು ರೌಸಾದರೂ ಸಿಗಲಿಲ್ಲ. ಇವನಿಗೆ ಒಟ್ಟಿಗೆ ಒಂಬತ್ತು ಜನ ಪಂದೊರು. ಅವರಲ್ಲಿ ಏಳುಜನ ಇವನಿರುವಾಗಲೇ ಗತಿಸಿಹೋಗಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ಮೂರು ಜನರಿಗೆ ಮಾತ್ರ ಮಕ್ಕಳಾಗಿದ್ದವು. ಕೂಸುಗಳು ಚಿಕ್ಕಂದಿ ನಲ್ಲದೇ ಸತ್ತವು. ಅದರಿಂದ ಇವನಿಗೆ ಗೃಹಸೌಖ್ಯವು ಏನೂ ಇದ್ದಿಲ್ಲವೆನ್ನಬ ಹುದು. ಕೆಲವು ಲೋಪದೋಷಗಳ ವಿವರ ಇವನೊಬ್ಬ ಶ್ರೇಷ್ಠತರಗತಿಯ ರಾಜಕಾರಣಿಯೆನ್ನಲು ಅತಂಕವಿಲ್ಲ. ಸ್ವಕೀಯರನ್ನು ಹಿಡಿತದಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಳ್ಳು ವದೂ, ದರಕೀಯರ ಚಂಡುಪ್ರವೇಶವು ಆಗದಂತ ರಾಜ್ಯನಡೆಸುವದೂ ಇವನಿಗೆ ಸಾಧಿಸಿದ ವಿಷಯಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಭೂಕಂದಾಯ ಮತ್ತು ಆದರ ಶಿಕ್ಷಣತ್ರಗಳ ಸಂಬಂಧ 'ನಾನಾ'ನು ಯೋಗ್ಯವ್ಯವಸ್ಥೆ ಮಾಡಿದ್ದನು. ಇವನ ಮರಣದಿಂದ ಮರಾಠರಲ್ಲಿಯೇ ಘೋರವೆ, ಏಳುವಿಕೆ, ನಿಯಮಿತತನ, ಮು ತ್ಪಕ್ಷತನಗಳು ಮೂರುವಾದವೆಂದು ಇಂಗ್ಲಿಷರು ಅನ್ನಬಾರದಿದ್ದರು. ಪ್ರತಿಸ ತ್ವೆಯರ ಅಟಕಿಳಿದುಕೊಳ್ಳುವಿಕೆ ಮತ್ತು ಅಟಕಿ ಪ್ರತಿಅಟ ಹೂಡುವಿಕೆಗಳು ಇವನಿಗೆ ಬಹುಸಾಧಿಸಿದ್ದವು. ಇವನ ಮರಣವು ಮರಾಠರ ಅವನತಿಯನ್ನು ಸೂಚಿಸಿತು.

ಕ್ರೈ. ಶ. ೧೮೦೨ರಲ್ಲಿ ಪೇಶ್ವೆಯರ ಸೇನಾಪತಿಯಾದ ಪರಶುರಾಮಭಾವು ಪಟದರ್ಥನನು ಮರಣಹೊಂದಲು ಬಾಪೂ ಗೋಖಲೆ ಎಂಬ ಸರದಾರನು ಸೇನಾಪತಿ ಪದವನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿದನು. ಇತರ ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರಾದ ಮೋಳಕರ ಸಿಂಧೆ ಇವರಲ್ಲಿ ಒಡಕು ಹುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಹೋರಾಡಹತ್ತಿದರು. ಇದಕ್ಕೆ ಪೇಶ್ವೆ ಶನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನೂ ಸಂಬಂಧ ಪಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಒಮ್ಮೆ ಇತರ ಮರಾಠಾ ಸರದಾರರು ಪುಣೆಪಟ್ಟಣದಲ್ಲಿ ನುಗ್ಗಿ

ಇನ್ನೊಬ್ಬ ಮರಾಠಾ ಸರದಾರನಾದ ಹೋಳಕರನು ವಸಯಿ ಒಪ್ಪಂದವನ್ನು ಮನ್ನಿಸದ್ದರಿಂದ, ಮತ್ತು ತಾನು ಸ್ವತಂತ್ರನೆಂದು ಸಾರಿ, ರಜಪೂತ ಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಸುಲಿಗೆ ನಡಿಸಿದ್ದರಿಂದ, ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಇವನ ಮೇಲೆ ೬೦೦ ಜೋದರು. ಇದೇ ಮರಾಠರ ೩ನೆಯ ಯುದ್ಧವು (೧೮೦೫). ಇದರಲ್ಲಿ ಮೋಳಕರನು ಸೋತು ತರಣು ಬಂದನು. ಆದರೆ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಇವನೊಡನೆ ಏತೃತ್ವದ ಒಪ್ಪಂದ ಮಾಡಿಕೊಂಡರು. ಮುಂದೆ ಮೋಳಕರನು ಕೃ. ರ. ೧೮೧೧ರಲ್ಲಿ ಮರುಳು ಕಚ್ಚಿ ಮಡಿದನು.

ಕೃ. ರ. ೧೮೦೮ರಲ್ಲಿ ಸಾತಾರೆಯ ಸಾಮ್ರಾಜ್ಯ ಅರಸನಾದ ಶಾಹೂ ಮಜಾರಾಜನು ಸ್ವರ್ಗಸ್ಥನಾದನು. ಈತನಿಗೆ ಈರ್ವರು ಮಕ್ಕಳಿದ್ದು, ಹಿರಿಯ ಮಗನಾದ ಪ್ರತಾಪಸಿಂಹನೆಂಬವನು ಶಾಹೂನ ಸಂತರ ಸತಾರೆಯ ನಟ್ಟವೇರಿದನು. ಆದರೆ ಇವನಿಗೂ ೨ ನೆಯ ಬಾಜೀರಾಯನಿಗೂ ಸಟ್ಟಿಗೆ ದಿಲ್ಲವಾದ್ದರಿಂದ, ದೂರದರ್ಶಿಗಳಾದ ಇಂಗ್ಲೀಷರು ಇವರಿಬ್ಬರಲ್ಲಿ ಒಡಕು ತಲೆಯೆತ್ತುವ ಯೋತ್ತು ಕಾಯುತ್ತ, ಹೊಂಬಿಸಿ ಕುಳಿತಿದ್ದರು. ಬಾಜೀರಾಯನು ಇದನ್ನು ಗುರುತಿಸಿ ಒಳ್ಳೆ ಜಾಗರೂಕತೆಯಿಂದ ಕೆಲಸ ಸಾಗಿಸಿದ್ದನು.

ಇಂಗ್ಲೀಷರ ಕೂಡ ಬಾಜೀರಾಯನು ಮಾಡಿದ ವಸಯಿ ಒಪ್ಪಂದದಿಂದ ಅವನಿಗೆ ಪೇಶ್ವೆ ಪದವು ಪುನಃ ಸಿಕ್ಕಿತಲ್ಲದೆ, ಈತನ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥ ಇಂಗ್ಲೀಷ ಸೈನ್ಯವು ಈತನ ಕಡೆಗೆ ಬಂದಿತಷ್ಟೆ ! ಆದರೆ ಬಲದಿಂದ ಬಾಜೀರಾಯನು ಮನಬಂದಂತೆ ಆಡಳಿತ ನಡೆಸಹತ್ತಿದನು. ಕೆಲ ಜನ ಸರದಾರರ ಜವಗೀರವನ್ನು ಈತನು ಬಂದುಮಾಡಿದ್ದರಿಂದ ಅವರಲ್ಲಿ ಅಸಂತೋಷವು ಬೆಳೆಯಿತು. ಸದಾಶಿವ ಮಾಣಕೇಶ್ವರ ಎಂಬೋರ್ವ ಕ್ಷುದ್ರ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಈತನು ಕಾರಭಾರವನ್ನೊಪ್ಪಿಸಿದನು. ಇನ್ನಿತರ ಅಸಮರ್ಥ ಜನರು ಆಡಳಿತದಲ್ಲಿ ಕೈ ಹಾಕಿದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯಭಾರದಲ್ಲಿ ಸಡಿಲು ಹುಟ್ಟಿತು. ಸ್ವತಃ ಬಾಜೀರಾಯನಲ್ಲಿಯೂ ಕೆಲವು ಲೋಪದೋಷಗಳಿದ್ದರಿಂದ ರಾಜ್ಯದ ಮೇಲೆಯೂ ಬಾಜೀರಾಯನ ಮೇಲೆಯೂ ಆರ್ಥಿಕ ಪ್ರಕಾರದ ತೊಂದರೆಗಳು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ

ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಇದಕ್ಕೆ ಬಾಜೀರಾಯನ ಸ್ವರಸ್ಯ. ಸಮಸ್ಯೆಗಳನ್ನು ಕಾರಣವಾಗಿದ್ದವು.

ಈ ಸಮಯಕ್ಕೆ ಬಾಜೀರಾಯನು ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ೧೭೮೦ ರಿಂದ ೧೭೮೧ ರ ಕೊಡತಕ್ಕ ಬಾಕಿ ಹಣವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಲೇನಿಲ್ಲ. ಈ ೨೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಬರಹತ್ತಿತು. ಇದರ ಸಲುವಾಗಿ ಬಾಜೀರಾಯನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯವಿಡಿದ ನಡುವೆ ಅನೇಕ ದಿನಗಳಿಂದ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ೧೭೮೨ ರ ವಾಷನು ಹಣವನ್ನೂಲಿಗಾಗಿ ಗಂಗಾಧರ ರಾಯನಿಗೆ ೨೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಬಾಜೀರಾಯನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಈ ಕೊಡತಕ್ಕ ೨೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಬಾಜೀರಾಯನು ಗಂಗಾಧರ ರಾಯನನ್ನು ಅಲ್ಲಿಗೆ ಕರೆಸಿಕೊಂಡು ದಿಕ್ಕೊಂದು ಅಸಮಾಧನ. ಅದೇ ಗ್ರಾಮದಿಂದ ಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಬಂದಾಗ ದಲ್ಲಿ ಈ ಮಾತು ಕಥೆಗಳು ಸಿದ್ಧವಾಗಿವೆಯಲ್ಲ. ಸಮಾಧಾನವಾಗಿ ಬಂದಾಗ ತಪ್ಪಾಯಿತು. ಮತ್ತು ತದನುಸಾರವಾಗಿ ಗಂಗಾಧರ ರಾಯನು ಸಮಾಧಾನ ಕಡೆಗೆ ಸಾಗಿದನು. ಆದರೆ, ಅಲ್ಲಿಯ ವಿದ್ಯಾ ಮಹಾಶಯರು ಈ ಮಾತು ಮುಂದೆ ಗಂಗಾಧರ ರಾಯನಿಗೆ ಕೊಟ್ಟರು. (೧೭೮೩) ರ ವಿದ್ಯಾ ಮಹಾಶಯರು ಬಾಜೀರಾಯನು ರಾಷ್ಟ್ರೀಯ ವೀರತ್ವ ಅಪರಾಧವೆಂದು ಕರೆದಿದ್ದನು.

ಗಂಗಾಧರ ರಾಯನ ವೀರತ್ವ. ಸುಮಾರು ೧೭೮೩ ರಿಂದ ೧೭೮೪ ರ ಕಿರುಕುಳಿಯ ನಡುವೆ ಕೂಡಲೇ ದಿಕ್ಕೊಂದು ದಿಕ್ಕೊಂದು ಬಂದಾಗ ಈ ವೀರತ್ವವು ವಾಗ್ದಾನವಾಗಿ ಬಂದಿಲ್ಲ. ಈ ವೀರತ್ವವು ಬಾಜೀರಾಯನು ಸ್ವಲ್ಪ ಸಮಯವಿಡಿದ ನಡುವೆ ಅನೇಕ ದಿನಗಳಿಂದ ತಪಸ್ಸು ಮಾಡುತ್ತಾನೆ. ಕೊನೆಗೆ ೧೭೮೨ ರ ವಾಷನು ಹಣವನ್ನೂಲಿಗಾಗಿ ಗಂಗಾಧರ ರಾಯನಿಗೆ ೨೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಬಾಜೀರಾಯನ ಕಡೆಗೆ ಕಳಿಸಿದನು. ಈ ಕೊಡತಕ್ಕ ೨೦ ಲಕ್ಷ ರೂಪಾಯಿ ಕೊಟ್ಟಿದ್ದರು.

ಒಪ್ಪಿಸಲಾಗಿ ಅವರು ಅವನನ್ನು ರಾ'ಯ, ತ.ರ.ಗವಳ್ಳಿರು. ಸ್ವಯಂ
ಜಿಯು ಅಲ್ಲಿಂದ ಓಡಿಬೋಗಿ ನಾರಿಕೆ ಮನವೇಗಾಳ್ಳು ಸಲಿಗೆ ಸವಿ
ಇವಕ್ಕೆ ಜಿ ಬಾವೀರಾಯನ ಸ್ವಸಲಿಸ್ತು ಇವಯ್ಯ, ಅ.ಸವ, ಅ.ಸವ
ವರು. ಇವೆಲ್ಲ ಕಾಂಚಿಗ 'ಸ್ವ ಮಯವೆ' ವರು. ಅ.ಸವ 'ನಾ'ನ
ಖನು ಬಾವೀರಾಯನ ಕೂಡ, ಸ್ವ. ತ.ರ.ಗವಳ್ಳಿರು. ಅ.ಸವ
ವನು ಮೂಡಾಂಗಿಯ, ಅ.ಸವ 'ನಾ'ನ ಅ.ಸವ
ಭೂಮಿಯನ್ನು, ಅ.ಸವ 'ನಾ'ನ ಅ.ಸವ
ರಾಯನ ಕೂಡ ತೀರ್ದು ಕೊಟ್ಟು.

[illegible]

ಜಿಯೆ, ವಂಶದನರೂಪು ಹೇಳಿಕೊಳ್ಳುವ ಒಂದು ಸಣ್ಣ ಬಹುಗುರು ಸತಾಡಿ
ಜಿಲ್ಲೆಯಲ್ಲಿದೆ. ಸಂಭಾಷಿಯ ಮಗ ಕಾಡುವಾ, ಕುರೂಮಾಳಿನ ಸೆವೆಯ
ಪಾರಾಳಿ ಒಂದು ಗಾಂವಿರಲ್ಲ ನಾಲಾಯ ಸಕ್ಕಪೇಟೆ ನಂ. 1, 2, 3 ಈ
ಕಾಣಿಕಾರೂಪನ ಮಡದಿ ತಾರಾಬಾಯಿಯೊಂದಿಗೆ 1 ಕೆ. ಅಕ್ಕರವಳ್ಳಿ 1
ಕಟ್ಟಿಕೊಂಡದ್ದನ್ನು ನಾವು ಕಂಡಿದ್ದೆ. ಅಲ್ಲಿ 1944 ರಿಂದ ಬಾಲ್ಯದ
ಒಂದು ಮದುವೆ ನೆರವೇರಿ ಬಾಲ್ಯಕಾಲ ನಡೆಸಿತು. ನಂ. 1, 2, 3 ಮೂರು
ಭೂರತದಲ್ಲಿ ಬೀಗವಾಡ್ಲು 1 ಕೆ. 1944 ರಿಂದ 1 ಕೆ. 1 ಕೆ. 1 ಕೆ. 1 ಕೆ. 1 ಕೆ. 1
ಕಾಡೆಯು ಮೂರುವುರಿಯಿತು.

ಮುರಾಠರ ಕಾಲದಲ್ಲಿಯೆ, ಆದಳು:-

ತೆವಾಜಿಯ, ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಆಡಲಾಯಿತು. ಬಹು ಸುಖವಾಗಿ ಸರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಉಳಿಯಲಿಲ್ಲ. ಕೇಂದ್ರ ಆಡಳಿತದಿಂದ ತೆವಾಜಿಯವರು, ಸರದಾರರು ಮನೆಯಿಂದಲೇ ಸೆವೆರರು, ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಬಂದು ಕೂಡ ಈ ಪ್ರದೇಶದಲ್ಲಿ ಬದುಕುವುದಕ್ಕೆ ಹೋದರು. ಮದ್ರಾಸ್ನ ಬಿಡಿತದಲ್ಲಿ ಒಟ್ಟು ಕೊಂಡು ಮದರಾಸ್ ಪ್ರದೇಶಕ್ಕೆ ಕಳಿಸಲಾಯಿತು. ಕೊಡುವುದು ಹಾಗೆಯೇ ಆಗಲಿಲ್ಲ. ಕೊಡುವುದಕ್ಕಾಗಿ ಸರದಾರರು ತಪ್ಪು ವತನ, ಸರದಾರರು ಹಕ್ಕುಗಳಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಶಿಕ್ಷೆ ಸೆವರು, ಆದಕೂ ಕೂಡ, ರೈತರಿಗೆ ಸರದಾರರನ್ನು ಬಿಡಲು, ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರದೇಶದ ಸೆವೆಯೊಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಮದ್ರಾಸ್ ಪ್ರದೇಶದ ಕೂಡಲೆವರಾದ್ದರಿಂದ ಮದರಾಸ್ ರಾಜ್ಯದ ಮೂಲದಲ್ಲಿ ಬಹು ಕಡೆಗೆ ಬಂದು ಬಂದ, ಹುಟ್ಟಿಸಿದರೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಮದರಾಸ್ನ ಈ ಕಾರಣಗಳಿಂದ ಹೊಂದಿಕೊಂಡು ಬಂದು ಬಂದು ಮದರಾಸ್ ಪ್ರದೇಶದ ಮೂಲಕ್ಕೆ ಬಂದು ಹೇಳಬಹುದು.

ರಾಜ್ಯರಾಜ ಮಹತ್ವ ಕಿ.ಹು. ರವರ ಕಿ.ಲಿಂಗಯ್ಯ ಸ
ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸರ.ಜಿ.ಮಿ ಸ್ವಾತಿಯು ಕಲೆದೊಗಿರಿತು. ಕನ್ನ. ನವ್ಯ
ಗಳಲ್ಲಿ ಈ ಜನಗೀರುದಾರರು ಸರ್ರತಂತ್ರ ಸ್ವತಂತ್ರರು. ಆದರೆ, ಭ

ಕೆಲವೊಂದು ವರ್ಷಾಶನವನ್ನು ಸಲ್ಲಿಸಿದರೆ ಸುಕು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇದು ಒಂದು ಸಂಘ ರಾಜ್ಯವಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಅಂಗರಾಜ್ಯಗಳು ಉದಾತ್ತ ವೇತುಪುರಸ್ಕರವಾಗಿ ರಾಜ್ಯ ಕಟ್ಟಿಕೊಳ್ಳಲಿಲ್ಲ. ಆದರೆ, ಸ್ವಾರ್ಥವೇ ಈ ಸಂಘ ರಾಜ್ಯದ ತಳಹದಿಯಾಯಿತು. ಮೊದಮೊದಲು ಅಂಗರಾಜ್ಯಗಳು ಭತ್ತವತಿಗೆ ಸ್ವಾಮಿಸಿಷ್ಠನಾಗಿದ್ದವು. ಬರಬರುತ್ತ ಅಗ್ರಸ್ಥಾನದಲ್ಲಿ ಬಂದ ವೈಶ್ವಿಯುಗೂ (ಮಾಧವರಾಯನ ನಂತರ ರಾಜ್ಯಸೂತ್ರಗಳನ್ನು ಹಿಡಿದ ನಾನುಭವಣು(ಕೂಗೂ) ಇವರು ನಿಷ್ಕೆಯನ್ನು ಹೋರಲಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ಅಂಗರಾಜ್ಯಗಳು ಬೆಳೆದವವಾಗಿಲ್ಲವೆಂಬುದು ಸ್ಪಷ್ಟವದೆ. ಸಾಮಾನ್ಯವಾಗಿ ಹಿತಕಂಠಸಿಯೂ ಇದರಲ್ಲಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಬೆಳ್ಳಿ, ತಿಂಫ, ಹೋಳಕರ, ಭೋಸಲೆ, ಗಾಯಕನಾಡ, ಸವಾರ, ಪಟವರ್ಧನ ಮುಂತಾದ ಸರದಾರರು ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯದ ಅಂಗರಾಜ್ಯಗಳೆನಿಸಿದರು. ಇವರೆಲ್ಲ, ಮುಖ್ಯವಾಗಿ ಸರಕಾರವು ನೀಡಿದ ಪ್ರೀತಿಸಾಧನವನ್ನು ಹಿಡಿದಿದ್ದರು. ಇವರಲ್ಲಿ ರಾಜ್ಯಪ್ರೇಮವಿರಲಿಲ್ಲವೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಕೇವಲ ಸ್ವಾರ್ಥಪ್ರಿಯರಾದ್ದರಿಂದ ಮಹಾರಾಜ್ಯವು ಈ ಸಮಸ್ಯೆಯನ್ನು ಬಲವಡದೇ ಹೋಯಿತು. ಭೂಕಂದಾಯವೇ ರಾಜ್ಯದ ಮುಖ್ಯ ಆದಾಯವಾಗಿತ್ತು. ಮೊಗಲರ ಲೋಕರಮಲ್ಲನ ವಧ್ವತಿಯನ್ನು ಅನುಸರಿಸಿ, ಭೂಮಿಯ ಅಳವಡಿಸಿ, ತಿವಾಜಿಯು ಕಂದಾಯ ಕಟ್ಟಿದರು. ಜಮೀನುಗಳನ್ನು ಉತ್ತಮ, ಮಧ್ಯಮ, ಕನಿಷ್ಠವೆಂಬ ಭಾಗಗಳನ್ನು ಮಾಡಿ, ಯೋಗ್ಯತೆಯ ಪ್ರಕಾರ ಕಂದಾಯ ಕಟ್ಟುವದರಲ್ಲಿ ಬಂದಿತು. ಕಂದಾಯವನ್ನು ಪಾಟೀಲ ಕುಲೀನಿಯವರ ಸಹಾಯದ ಹಳ್ಳಿಯಲ್ಲಿ ವಸೂಲ ಮಾಡಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ವತನದಾರರೂತ್ತಿದ್ದರು. ಇವರು ತರಫದಾರನೆಂಬ ಅಧಿಕಾರಿಯಲ್ಲಿ ಜೊತನ್ನು ಭರತಿ ಮಾಡಿದರು. ತರಫದಾರನು ಮಾಮಲೇದಾರನ ಸಹಿಗೂ, ಅವನು ಸರಕಾರದ ಸಹಿಗೂ ಪಡೆದರು. ಮಾಮಲೇದಾರನೂ ಸಂಬಂಧ ಅಧಿಕಾರಿಯಾಗಿದ್ದನು. (ವೆಸ್ಟ್‌ಲೈ ಆಜಮಾಸು ೫೦೦೦ ರು.) ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಇನ್ನಿತರ ವಸೂಲಿಯ ಅಧಿಕಾರಿಗಳೆಂದರೆ ದೇಶಪಾಂಡೆಯರು ದೇಸಾಯರು. ಕಾಲಗತಿಯಲ್ಲಿ ಇವರಿಂದ ವಸೂಲಿಯ ಅಧಿಕಾರವನ್ನು ಕಿತ್ತುಕೊಳ್ಳಲಾಯಿತು. ಮರಾಠಾ ರಾಜ್ಯದ ವಸೂಲಿಯು ೧೦ ಕೋಟಿ ರೂ. ಇದ್ದಿತು. ಅದರಲ್ಲಿ ೭|| ಕೋಟಿ ರೂ. ಗಳ

ಉತ್ಪನ್ನವು ದಿಟವಾಗಿ ಸಲ್ಲಿಕೆಯು ಅಂದಾಜು ಮಾಡಲಾಗುವದು. ಸ್ಪಷ್ಟ
ದಲ್ಲಿ, ಕಾಲಾಳು, ಸ್ವರೂರು, ಹಡಗುಹಡೆಯನರೇಖೆ ಭೇದಗಳನ್ನು
ಕಾಲಾಳುಗಳಿಗೆ ಈಗಿನಂತೆ ಕನಾಯಿತು, ಇಲ್ಲ. ಮೆಕೆಗಾಲ್‌ರನ್ನು ಇವರು
ಮನೆಯಲ್ಲಿ ಕಳೆಯುತ್ತಿದ್ದಂತೆ ಕಾಣುವದು. ಇತರ ಮೇಕೆಗಳಿಗೆ ಇವರು
ಯುದ್ಧಕ್ಕೆ ಮೋಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಸ್ವರೂರಿಗೆ ತಿರಿಕಾರವೇನೂ ಆಗಿರ
ದೆಯೂ, ಭೇದಗಳನ್ನು ನೋಡುವುದು. ಸ್ವರೂರು ಮೇಕೆಗಳು ಇವರು
ದಲ್ಲಿ, ಹಡಗು, ಕೋಶವನ್ನು. ಇವರು, ಇವರು ಇವರು ಇವರು
ಇವರ ಮನಸ್ಸು, ವಿಶೇಷವು. ಇವರು ಇವರು ಇವರು ಇವರು
ಇವರು ಇವರು ಇವರು ?

[illegible][illegible]

ಸಿದ್ಧವು. ದೊಡ್ಡಬಿಟ್ಟುಗಳಲ್ಲಿ ಸ್ವತಃ ಸೇರೈಯದ ತನಕವೂ ಅರಿಯಿಲ್ಲ ಇದ್ದಿತು.

ಸೇರೈಯ ಹಣಕಾಸಿನ ಬಾಬಿಯಲ್ಲಿ ಪ್ರತಿವರ್ಷ ಅಂದಾಜುಸೂತ್ರಕ್ಕೆ ಯೆಂಬುದು ಇದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೆಚ್ಚವ ಸುಮಾರು ೩೪ಯದೇ ಹೋಯಿತು. ದಿನದ ವೆಚ್ಚದಲ್ಲಿ ವರವಾರದ ವೆಚ್ಚ ಮತ್ತು ಸ್ವಂತ ವೆಚ್ಚವೆಂಬ ಭೇದವಿದ್ದಿಲ್ಲ. ಆದ್ದರಿಂದ ವೆಚ್ಚಜೇಡಂ : ಮಲಸಾ ದೇವಿ ಮತ್ತು ಹೋಯಿತು. ಸಗಾರ ಸಿಕ್ಕಿಮಿಕೆ, ಬಿನ್ನಾಯದ ಸಾಲದೇವಿಕೆ, ಸುಮಾರುತಗಳಲ್ಲಿ ಕುಲಿಗೆ ನಡೆಸೋಣ ಮುಂತಾದ ಕೆಲಸಗಳು ಮೇಲಿನ ಕಾರ್ಯ ಮಾಡಿಸ್ಸ ಸಕ್ಕ ದಾದವು.

ತೀವ್ರ ಸಿಕ್ಕಿಬಳಕೆ ಅಪರಾಧವನ್ನು ಸಮಸಂಗಿ ಕಳಿಸಲಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸ್ತ್ರೀಯರಿಗೂ ಬಂದಿನಾಸವು ತಪ್ಪಿಟ್ಟು. ರಾಜಕೀಯ ಕೈದಿಗಳನ್ನು ಆಸೆಯ ಕಡಿಂದ ತರಿಸಿ ಕೊಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದರು. ಪರೋದಂಡನೆಯ ಸ್ಥಳದಲ್ಲಿ ಕೊಡಲು ಹುತ್ತಿತ್ತು. ಪದೇ ಪದೇ ಕಂಬಕಂಡು ಸ್ವಲ್ಪ ಲೂಟಿ ಸ್ವಲ್ಪ ಕೊಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಅಸರಾಳಿ ತಂದೆಯು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಂಡು ಬಂದರೆ ಸ್ವಲ್ಪ ಲೂಟಿ ಕೊಡಿಸಿಕೊಳ್ಳುತ್ತಿತ್ತು. ಪೇಸರ ಪಾಡಬುದುಪದ, ತಪ್ಪುಗೊಳಿಸಿ ಹಿಡಿಯುವದು, ಮೂಯಿಲ್ಲ ಕೂವ ಬಂಗಾಲವನ್ನು ಸ್ವಯಂವ ಕೂಡಗೆ ಕೊಯುವದು, ಇವು ಸ್ವಾಯವಾನದಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಮಾರ್ಗಗಳನ್ನು ಕೊಡುವದು.

ಮರಾಠರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಪೋಲಿಸಬದ್ದನಿರು ಇತ್ತೆಂದು ತಿಳಿದುಬಂದ. ಸ್ವ. ರ. ೧೭೬೪ರಲ್ಲಿ ಮಾರಾಠರಾಯನು ಇದನ್ನು ಮೊದಲು ಹುಟ್ಟಿಸಿದನು. ಪುಣೆಯಲ್ಲಿಯ ಸಿಪ್ಪುಕಾಯುವದು ಇದರ ಮುಖ್ಯಕೆಲಸವಾಗಿತ್ತು. ಇದರಲ್ಲಿ ಕೊತವಾಲ ನಾಯಕ ಮುಂತಾದ ಅಧಿಕಾರಿಗಳಿದ್ದರು. ಕ್ಷೇತ್ರದಲ್ಲಿ ೧೦೦ ರಿಂದ ೨೫೦ ೩ ವರೆಗೆ ಪೋಲೀಸರಿದ್ದಂತೆ ತಿಳಿದುಬಂದ. ಜನಗಣನೆ, ದಸ್ತೆಬಂದೋಯಿ ಮುಂತಾದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಇವರು ಮಾಡಿದರು.

ಮರಾಠರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಬಿಟ್ಟು ಹಿಡಿಯುವ ಕೆಲಸವು ವೆಚ್ಚ ಇನ್ನಂಕಿ ಹೋರುತ್ತದೆ. ಇದರಲ್ಲಿ ಮನುಷ್ಯರು, ಚಕ್ಕಡಿ, ಎತ್ತು ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ವಾಹನಗಳ ಅಥವಾ ಸೌಕರ್ಯಗಳ ಸಮಾವೇಶವಾಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸರಕಾರ

ಕೆಲಸಕ್ಕಾಗಿ "ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ" ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಮೂಲಕ ಮೂಲಭೂತ
ವರಾಯನು ಇದನ್ನು ಬಳಸಿ ಮೂಲಕವಾಗಿ "ವಿಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ" ಸಂಸ್ಥೆಯನ್ನು
ಯೂ, ಗೌರವವನ್ನು ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಮೂಲಕವಾಗಿ
ಜ್ಞಾನಿಗಳ ಸಂಘಟನೆ, ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಮೂಲಕವಾಗಿ
ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಮೂಲಕವಾಗಿ ಸ್ಥಾಪಿಸಿ, ಮೂಲಕವಾಗಿ

[illegible]

ಈಗಿನ ಕಾಲ್ಕತ್ತಾದಲ್ಲಿ ಮಹಾಶಕ್ತಿಗಳು ಸ್ಥಿರವಾಗಿ, ಅಸ್ತಿತ್ವವು
ಆಚ್ಚುಕಟ್ಟಾಗಿದ್ದು, ಸ್ವಾರಸ್ಯ ಒಂದೇ ಸಮ ರೀತಿಯಲ್ಲಿ ಸ್ಥಿರವು
ನಿರಂತರವಾಗಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಅಂತಿಮವಾಗಿ ಸ್ಥಿರವಾಗಿರುತ್ತದೆ.

ଉତ୍ତର:

ಅರ್ಜಿಯಲ್ಲಿ ಪೂರ್ವ ವಿರೂಪಾಕ್ಷರೇಷ್ಮ ಮಹಾಶಯ ಸಾಕ್ಷಿಮುಖ್ಯ ಬಂ

ರಿಂದ ಅವರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಆರ್ಯರ ವರ್ಣಾಶ್ರಮ ವೈಸ್ಥೆಯು ಸ್ಪಷ್ಟವಾಗಿ ಕಂಡುಬಂದಿತು. ಬ್ರಾಹ್ಮಣ, ಕ್ಷತ್ರಿಯ, ವೈಶ್ಯ, ದಾಸ್ಯಾದಿಗಳು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಮತ್ತರ ಭಾವನೆಯನ್ನು ಶಾಕವ, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಕರ್ಮಗಳಲ್ಲಿ ನಿರತರಾಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ಧರ್ಮಬುದ್ಧಿಯೂ ಸ್ನೇಹಪ್ರೇಮೆಯೂ ಬೆಳೆದವು ಕಂಡುಬರುತ್ತದೆ. ಕಾರಣಾಂತರದಿಂದ ನೈರವೈಯಿರಬಂದಲ್ಲಿ ಧರ್ಮ ಶಾಸ್ತ್ರಗಳ ಅಧಾರಗಳಿಂದ ಅವನ್ನು ಸರಿಪಡಿಸಲು ಗುತ್ತಿತ್ತು. ಸಮಾಜವ್ಯವರ್ಥನೆಯೂ, ಅಧರ್ಮಾಚರಣೆಯೂ ಅದರಿಂದ ದೂರವಾದವು. ಹೀಗೆ ಮುಡುವವರು ಬಹುಪದ್ಧತಿಯಿಂದ ಗುತ್ತಿದ್ದರು. ಧರ್ಮವು ವ್ಯಾಪ್ತಿಯನ್ನು ನಿರ್ಮಿಸುವಾಗ ಸ್ಥಳಿಕ ರೂಢಿಗಳನ್ನು ಸ್ವೀಕರಿಸಿತು.

ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಸಾಮಾಜಿಕ ನ್ಯಾಯವು ಮೇಲಿಂದ ಮೇಲೆ ಭಂಗವಾಗುತ್ತಿದ್ದುದಾದರೂ, ಸುಲಿಗೆ, ಮತಗಳ ಸ್ಪರ್ಧೆಗಳು ಮೇಲೆ ಮೇಲೆ ಬರುತ್ತಿದ್ದವು. ಮರಾಠರೇ ತಮ್ಮ ಒಂಥಂಗಳ ಮೇಲೆ ಒಂಥಂ ಈಗ ತುರ್ತುಗಳನ್ನು ತುರಾದುತ್ತಿದ್ದರು. ಅದರಿಂದ ರಕ್ಷಣಾರ್ಥವಾಗಿ ಮೊದಲ ಮೊದಲ ಅಸ್ಪೃಶ್ಯ ಕುಟುಂಬಗಳು ಆಗ ಕಣಿವೆಗೆ ಬಿದ್ದವು. ಈಗ ಒಂಥಂ ಒಂದೆಡೆ ಇರುವ ಕುಟುಂಬಗಳು ಆಗ ಸ್ವಾಭಾವಿಕವಾಗಿ ಕಣಿವೆಯಲ್ಲಿ ಬಿದ್ದವು. ಕುಟುಂಬದ ನ್ಯಾಯಸ್ಥನಿಗೆ ಸಮಾಜದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಮಾತು ಸಿಕ್ಕಿತು. ಅವನ ಮಾತನ್ನು ಕುಟುಂಬದಲ್ಲಿ ಯಾರೂ ಕೇಳಿರುವಂತಿಲ್ಲ.

ಮರಾಠರ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿ ಮೊದಲ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಬೆರಗು ಮೇಲೆ ಎದ್ದು ವಸತಿ ಇಟ್ಟವು. ಆದರೆ, ಇದ್ದ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಸೌಂದರ್ಯದಿಂದ ಕೂಡಲಿಲ್ಲವು. ಅದು ಕ್ರಿಮಿಕಾರಕ ನದಿಗಳು ಅನೇಕ ಅಶವಸ್ತುಗಳಿಂದ ಕೂಡಲಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಅವುಗಳ ಸುತ್ತಲೂ ಉಪವಸಗ ದ್ದು, ಕುಟುಂಬವಾದ, ಇಂಥ ಮನೆಗಳಲ್ಲಿ ಸುಲಿಗೆ, ಮೇಕೆ, ರಫ, ಕುಡುಮಗಳು ಇದ್ದವು. ಅಲ್ಲದೆ, ಅನೇಕ ಒಂಥಂಗಳನ್ನು ಸರದಾರರುತೂ ಸಂಯೋಜಿಸಿ ಪಟ್ಟಣಗಳು ಕೆರಿದಿಂದ ಬೀದಿಗಳಿಂದ ಕೂಡಿದ್ದವು. ಯಾಕೆಂದರೆ, ರತ್ನಗಳ ದಾಟುಗಾರರಾಗಿ ಬಿತ್ತಿ ಕಾಳುವ ಒಡವೆಗಳನ್ನು ಪಾರಮಾಥಲಿಕ್ಕು ಪ್ರಸಂಗದಲ್ಲಿ ಪರಸ್ಪರ ಸಹಾಯಕ್ಕೂ ಮನೆಗಳು ಹತ್ತಿಕೊಂಡಿದ್ದವು. ಸಂಪತ್ತಿಯನ್ನು ಹುಡುಗಿದುನು ಕಂ

ಪಾಠವೂ ಆಗಿನ ಕಾಲದಲ್ಲಿತ್ತು. ಪಶ್ಚಿಮದಲ್ಲಿ ರಂಗನಾಚಿಯ, ವೀರನಾಚಿ, ವಿಜಯಾ ದರವು, ಗೋರೀಗೋಡ್ಡವುಗಳು ಬಳ್ಳಿ ವೈಜಯಂತ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ಈ ಹಬ್ಬಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಮಿಗಿಲಾದ ವಸ್ತ್ರ ಸಜ್ಜೆಗಳಲ್ಲಿ ಮೆರೆಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಶ್ರೀಮಂತರ ಮನೆಗಳು ಅದರಲ್ಲಿ ಒಂದು ಸ್ಥಳವಾಗಿತ್ತು. ದರು.

ಕೆಂಜಾತಿಯ ಮಕ್ಕಳನ್ನೂ, ಸ್ತ್ರೀಯರನ್ನೂ ಹಾಲುನು ಕೊಡುವಳು. ಮನು
ಕಾಲಕ್ಕೆ ಇದ್ದಂತೆ ಮೂರುವೆಯ. ಮಕ್ಕಳಿದ್ದು ಎಷ್ಟಿದ್ದರೆ ಮಕ್ಕಳು
ಮೇಳಲು ಬರುವಂತಿಲ್ಲ. ಅವರು, ಮನು ಧಾನ, ಮಕ್ಕಳು ಮಕ್ಕಳು, ಮಕ್ಕಳು
ರತಿ, ಮತ್ತು ಬಹುಶ್ರುತರಾಗೆ, ಇವೆಲ್ಲವೂ ಮನು ಬಂದವು.

ಮರಣ ರಾಜ್ಯದಲ್ಲಿಯೆ ಗ್ರಾಮ, ಜೀವನ, ಪುಣ್ಯಕರ್ಮಗಳೆಲ್ಲವೂ
ಯೆ ಸಾಗ ಬಂದಿತು. ಗ್ರಾಮಕ್ಕೆ ಪಾಟೀಲನೆ ನೇಮಕ. ಶರಣರ
ಗಿನ ಮತ್ತು ಹೊರಗಿನ ಶತ್ರುಗಳಿಂದ ಗ್ರಾಮವನ್ನು ರಕ್ಷಿಸುವುದು.
ಕರ್ಣಿಯು ಇವನಿಗೆ ಸಹಾಯ ಸಲ್ಲಿಸುತ್ತಿದ್ದನು. ಇವನು ಸುಖವಾಗಿ
ರಿಗಳು ವತನವಾರದೆ! ಇವರಲ್ಲದೆ ದೈತ್ಯರು, ಒಬ್ಬಲಹಸ್ತರು, ಬೇರೆ
ಎಷ್ಟೋ ಕೆಲಸಗಳನ್ನು ಮಾಡಿದನು ಎಷ್ಟೋ ಜೀವನ ಕಳೆದನು.
ಯವರೂ ಸ್ವಲ್ಪಯಲ್ಲ ನೆಲೆಸಿದ್ದರು. ಕಿಣ್ವ ರವ. ಮಹಿಮೆಯು.
ರಿಗೆ ಸರಕಾರಿ ಕೆಲಸವಲ್ಲ ಸಹಾಯ ಮಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ಧೈರ್ಯ. ಮಹಿಮೆಯು
ಗಳಲ್ಲಿ ವಾಸವಾಗಿದ್ದರು. ಗ್ರಾಮಸ್ಥರ ಮನೆಗಳು ಮತ್ತು ಅಂದರೆ ಜೀವನ
ಹವಿರುತ್ತಿದ್ದವು. ಪರದಾಳಗಳಿಂದ ರಕ್ಷಿಸಿಕೊಳ್ಳಲು ಅರಸರು ಶತ್ರು. ಒಂದು
ಗೋಡೆ ಇದ್ದಂತೆ ನೋಡುವುದು. ಅಗಸೆ ಬಾಗಿಲನ್ನು ರಾತ್ರಿ ಸೇರಿಸಿ
ಬಂದು ಮಾಡಿ, ಅವನ್ನು ಕಾವಲುಗಾರರು ಕಾಯುತ್ತಿದ್ದರು. ಕೆಲವು
ಮುಂಚಾದವುಗಳು ಅರಸರ ಧಾನ್ಯಗಳೆಸಿದವು. ಹುಲಿ, ಕಪ್ಪು ಬೆಳ್ಳಿ
ಮುಂಚಾದವುಗಳು ದೈತರ ಅರಸರನ್ನು ನೆಮ್ಮದಿಯನ್ನು, ಮಹಿಮೆಯು, ಕೆಲ
ಪಟ್ಟವು.

ಹಳ್ಳಿಗಳಲ್ಲಿ ಅಪರಾಧಗಳು ಕಡಿವೆಯುವುದೂ ನಡೆಯುವವು.

ತುಪ್ಪ, ಹೋಳಿಗೆ, ಉಂಡಿ, ಶ್ರೀಬಂಡ ಮತ್ತು ಬಾಸುಂದಿಗಳು ಆಗಿನ ಶ್ರೀಷ್ಠ ವರ್ಗದವರ ಆಹಾರಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನು ಶಿಷ್ಟಿಯ ಇಲ್ಲವೆ, ಜೊಳದ ರೊಟ್ಟಿ ಮತ್ತು ಅನ್ನ ಗಳನ್ನು ತಿಂದನು. ಆಗಿನ ಕಾಲದ ವರಲ್ಲಿ ತಾಂಬೂಲ ಸೇವನೆಯು ಹೆಚ್ಚು ಇದ್ದಂತೆ ತೋರುವದು. ಇಲ್ಲಿಯವರು ಬಂದದ್ದರಿಂದ ಚಹದ ಪಾನವೂ ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಬೇರೂರಿತ್ತು (ಸಮಾಸಮಾಪಾ-
ಪೂನು ಚಹ ಕುಡಿಯುತ್ತಿದ್ದನು). ಹೊಸ ಆಹಾರಪದಾರ್ಥಗಳನ್ನು ರಚಿಸುವ
ವರ ಸಲುವಾಗಿ ಪೇಶ್ವೆಯರ ಕಾಲವು ಒಳ್ಳೆ ಹೆಸರಾಗಿದ್ದಿತು.

ಪೇಶ್ವೆಯರ ವಿದ್ಯಾಭಿವೃದ್ಧಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು ಸಹಾಯ ಮಾಡಿದಂತೆ ತೋರು-
ವದಿಲ್ಲ. ಪೂರ್ವದಿಂದ ನಡೆದು ಬಂದ 'ಮಂ'ದೋಷಿಯ, ಶಾಸ್ತ್ರಿಯ ಹಳ್ಳಿಯ
ಲ್ಲಿದ್ದರಿ, ಗುರುಗಳಿದ್ದಲ್ಲಿಯ ವೇದಶಾಲೆಗಳೂ ಪಾಠಶಾಲೆಗಳೂ ತೋರಿ
ಕೊಂಡವು. ಇವು ಶಾಸ್ತ್ರ ಪಂಡಿತರಿಂದ ನಡೆಸಲ್ಪಟ್ಟ ಯಾವ ಶುಲ್ಕವೂ
ಇಲ್ಲದೆ, ಇಲ್ಲಿ ವಿದ್ಯಾಭ್ಯಾಸವಾಗುವ ನಡೆಯಿತು. ಶಾಸ್ತ್ರ ಪಂಡಿತರಿಗೆ ರಾಜಾ
ಪ್ರಯವಿರುತ್ತಿದ್ದು, ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ದೊಡ್ಡ ಉತ್ಸವಗಳು ಇವರಿಗೆ ಸಲ್ಲುತ್ತಿದ್ದಂತೆ
ಕಾಣುವದು.

ಭಕ್ತಪತಿ ಶಿವಾಜಿಯ ಕಾಲದಿಂದಲೂ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ಸಂತ ಜನರು
ಜನತೆಗೆ ಬೋಧನೆಡೆಸಿದ್ದು ಕಂಡುಬರುವದಷ್ಟೆ ? ಶಿವಾಜಿಯ ಕಾಲದಲ್ಲಿ
ರಾಮದಾಸ ತುಕಾರಾಮ ಮುಂತಾದವರು ಜನ್ಮಿಸಿದರೆ ಪೇಶ್ವೆಯರ ಕಾಲ
ದಲ್ಲಿ ಬ್ರಹ್ಮೇಂದ್ರಸ್ವಾಮಿ ಧಾವಡಸಿಕರ ಎಂಬವರು ಜನತೆಗೆ ಬೋಧಮಾಡಿ
ದರು. ಇವರ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಅಮೃತರಾವ ಮತ್ತು ರಘುನಾಥಪಂತರಿಂಬ ಕವಿ
ಗಳೂ ತಲೆದೋರಿದರು.

ಮನರಂಜನೆಗಾಗಿ ಮರಾಠಾ ಜನರು ಅನೇಕ ಆಟವಾಟಗಳನ್ನು ಹೊ-
ದಿದರು. ಮಹಾರಾಜ ಮತ್ತು ಸರದಾರರಂತಹ ಮೇಲಿನ ವರ್ಗದವರಿಗೆ
ಮೃಗಯಾ ಆಥವಾ ಬೇಟೆಯಾಡೋಣವಂತೂ ಇದ್ದದ್ದೆ. ಇದರ ಮೊರೆತಾಗಿ
ಶೈಖೋಟ ಸಾಕುಪ್ರಾಣಿಗಳು ಜನರ ಚಿತ್ತವನ್ನು ರಂಜನೆಮಾಡಿದವು. ಗಂಟೀ
ಪಿ, ಚದುರಂಗ, ಪಗಡಿಯ ಆಟಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಆಗಾಗ ತಲ್ಲೀನರಾಗುತ್ತಿ-
ದ್ದರು. ಶರೀರಬಲ ಇದ್ದವರಿಗೆ ಕುಸ್ತಿ ಆಟಗಳು ಬಹಳ ಸೇರಿದವು. ಜಾತ್ಯಿ

ಉತ್ಸವಗಳು ಜನರ ಮನರಂಜನೆಯ ಮಹತ್ವದ ಪ್ರಸಂಗಗಳಾಗಿದ್ದವು. ಹುಂಜದ ಕಾದಾಟ, ಹೋತುಗಳ ದಂದ್ಯಗಳು ಕೆಳದರ್ದೆಯ ಜನರ ಮೆಚ್ಚಿಗೆಯ ಆಟಗಳು. ಒಮ್ಮೊಮ್ಮೆ ಒಂಟಿಗಳ ಕಾದಾಟ, ಮದ್ದಾನೆ ಮನುಷ್ಯರ ಹೋರಾಟಗಳು (ಸಾಟಮಾರಿ) ತುರುಸಿನ ಮನರಂಜನೆಗಳಾಗಿ ಪರಿಣಮಿಸಿದವು. ನಾಚು, ತಮಾಜೆಯೆಂಬ ಒಂದು ವಿಶಿಷ್ಟ ಆಟವೂ ಜನರಲ್ಲಿ ವಿಶೇಷವಾಗಿ ಪ್ರಚಾರದಲ್ಲಿದ್ದವು. ಗಾಯನ, ನರ್ತನ ಮುಂತಾದವೂ ಜನರ ಮನಸ್ಸನ್ನು ಹಿಡಿದವು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ಉತ್ತಮ ಕಲಾಕೃತಿಗಳ ಪ್ರದರ್ಶನ ನಡೆದದ್ದೂ ಉಂಟು. ಹೆಬ್ಬಹುಣ್ಣೆಮೆ ಜಾತ್ರೆಗಳಲ್ಲಿ ಜನರು ಬಹುಪ್ರಮಾಣದಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸುತ್ತಿದ್ದರು. ನಾಗಪಂಚಮಿ, ಗಣೇಶಚತುರ್ದಿ, ವಿಜಯಾ ದಶಮಿ, ದೀಪಾವಳಿ, ರಂಗಪಂಚಮಿಗಳಲ್ಲಿ ಆಬಾಲವೃದ್ಧರು ಆನಂದಸಾಗರದಲ್ಲಿ ತೇಲಾಡುತ್ತಿದ್ದರು. ವಿಜಯಾದರಮಿಯು ವಿಜಯನಗರದ ಕಾಲದಿಂದ ಇಂದಿನ ವರೆಗೆ ಕನ್ನಡಿಗರ ನಾಡಹಬ್ಬವಾಗಿದೆ. ಪಿಶುಂಚಿಬಾಧೆಯಲ್ಲಿ, ಅದನ್ನು ದೂರ ಮಾಡುವ ಮಂತ್ರಗಾರನಲ್ಲಿ, ಜನರ ವಿಶ್ವಾಸ ಬಹಳ. ಗ್ರಹ ಬಾಧೆಯನ್ನು ತಪ್ಪಿಸಿಕೊಳ್ಳುವದರ ಸಲುವಾಗಿ ವೃತ್ತೋಪವಾಸ ದಾನಧರ್ಮ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳನ್ನು ನಡೆಸಿದರು. ಅದ ಕಾರಣ ಪುರೋಹಿತರಿಗೂ, ಮಂತ್ರಗಾರರಿಗೂ, ವಿಶೇಷ ಆದಾಯವಿತ್ತೆನ್ನಬಹುದು. ಅದರಂತೆ ಮನುಷ್ಯರು ಬೊಸದಾಗಿ ಕೊಂಡುಕೊಂಡ ಕುದುರೆ ಮುಂತಾದ ಪ್ರಾಣಿಗಳ ಮೊದಲು ಬರುವಿಕೆಯಲ್ಲಿ ಕಂಡುಬರುವ ಕಾಲಗುಣವು ಜನರನ್ನು ವಿಚಾರಕ್ಕೆ ಹೆಚ್ಚಿತು. ಗ್ರಹಣವು ಒಂದು ಅನಿಷ್ಟವೆಂದು ತಿಳಿಯಲಾಯಿತು. ಅದರ ನಿವಾರಣೆಗಾಗಿ ಜಪತಪ ಅನುಷ್ಠಾನಗಳನ್ನು ಜನರು ಮಾಡಿದ್ದು ಕಂಡು ಬರುತ್ತದೆ. ಒಟ್ಟಿನಲ್ಲಿ ಸತ್ಯಾಸತ್ಯಗಳ ತಿಳುವಳಿಕೆ ಕೊಡುವ ಸಮ್ಯಕ್ ಜ್ಞಾನವು ಆಗಿನ ಸಾಮಾನ್ಯ ಮನುಷ್ಯನಿಗೆ ಮುಟ್ಟಿದ್ದರಿಂದ ಅವನು ಅಜ್ಞಾನ, ಅಂಧಾನುಕರಣ, ಅಂಧ ತೃಪ್ತಿಗಳಲ್ಲಿ ಕಾಲಕಳೆದನೆಂದು ಹೇಳಬಹುದು. ಫಲಜ್ಯೋತಿಷ್ಯದಲ್ಲಿ ಜನರ ನಂಬಿಗೆ ಹೆಚ್ಚು. ಕ್ರಮಾಸ ಮತ್ತು ಇತರ ಮಹತ್ವದ ಕಾರ್ಯಗಳನ್ನು ಕೈಕೊಳ್ಳುವಾಗ ಜನರು ಮುಹೂರ್ತವನ್ನು ನೋಡುತ್ತಿದ್ದರು.

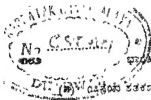
ನಾಡದ ಅರಸರು ಹಿಂದೆಗೂ ಇದ್ದರಿಂದ, ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದ ತತ್ವ

ಗಳನ್ನು ಪುರಸ್ಕರಿಸಿದರೆಂದು ಬೇರೆ ಬೇರೆ ಕಾಣಿಸಿ. ಮುಂದೆ ವೇದವಿದ್ಯೆಯರು ಈ ಪುರಸ್ಕಾರಕ್ಕೆ ಇನ್ನೂ ಪುಷ್ಟಿಯನ್ನು ಕೊಟ್ಟರು. ಶ್ರೀಮತ್ಕಂಠಾಚಾರ್ಯರು ಹಿಂದೂ ಧರ್ಮದವರ ಮುಖ್ಯ ಗುರುಗಳೆಂದು ತಿಳಿಯಲ್ಪಟ್ಟಿತು. ಸೇವೆಯರು ಇದಕ್ಕೆ ಒಪ್ಪಿಗೆಯನ್ನಿತ್ತದ್ದುಂಟು. ತಮ್ಮ ಕಾಲಾವಧಿಯಲ್ಲಿ ಜೀವಿಸಿದ ಅನೇಕ ಸಾಧು ಸಂತರಿಗೆ ವೇದವಿದ್ಯೆಯರು ಮನ್ನಣೆಯಿತ್ತರು. ಅಲ್ಲಲ್ಲಿ ದೇವತಾಪ್ರೀತ್ಯರ್ಥಗಾಗಿ ಯಜ್ಞಯಾಗಾದಿಗಳೂ ನಡೆಯುತ್ತಿದ್ದವು. ೨ನೆಯ ಬಾಹೀರಾಯನ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಶ್ರೀ ಚಿದಂಬರ ದೀಕ್ಷಿತರಂಬವರ, ಗೋಗರದಲ್ಲಿ ಒಂದು ಯಜ್ಞವನ್ನು ಮಾಡಿದರು. ಆ ಕಾಲಕ್ಕೆ ಆ ವೇದವಿದ್ಯೆಯರು ಸ್ವಹಸ್ತದಿಂದ ಸೇನೆ ಸಲ್ಲಿಸಿದನೆಂದು ಹೇಳಲಾಗುತ್ತದೆ. ಅರ್ಧಮಾಸ ಕರ್ತವ್ಯ ಮಾಡಿದವರನ್ನು ಮುಂದಕ್ಕೆ ಕ್ಷಮಿಸುವುದರಿಂದ ಮರಣವಾದಿತು. ಮುಕಾಂತರ ಹೊಂದಿದವರನ್ನು ರುದ್ದ ಮಾಡಿಕೊಳ್ಳುವ ಮೂಲಕವೂ ಆ ಕಾಲದಲ್ಲಿ ಇತ್ತೆಂದು ತೋರುವದು. ಹಿಂದೂ ಮುಸಲ್ಮಾನರು ತಮ್ಮ ತಮ್ಮ ಧರ್ಮಗಳಂತೆ ನಡೆದು, ತಮ್ಮ ತಮ್ಮೊಳಗೆ ಸ್ನೇಹಭಾವದಿಂದಿರುವರು. ಅಧರ್ಮಿಯರನ್ನು ಪ್ರೇಮದಿಂದ ಗಿಲ್ಲಬೇಕೆಂಬ ಘೋರಣೆಯನ್ನು ವೇದವಿದ್ಯೆಯರು ಇಟ್ಟುಕೊಂಡದ್ದರಿಂದ ಮುಸಲ್ಮಾನ ಮತ್ತು ಕ್ರೈಸ್ತರನ್ನು ಇವರು ತಮ್ಮ ಚಾಕರಿಯಲ್ಲಿಟ್ಟುಕೊಂಡರು. ಮುಸಲ್ಮಾನರ ಮಸೀದಿಗಳಿಗೆ ಉಂಬಳಿಗಳನ್ನು ಹಾಕಿಕೊಟ್ಟರು ಮತ್ತು ನಡೆಸಿದರು. ಸಾಮಾನ್ಯ ಜನರಾದರೂ ಒಬ್ಬರು ಇನ್ನೊಬ್ಬರ ಉತ್ಸವಗಳಲ್ಲಿ ಭಾಗವಹಿಸಿ ಆನಂದಪಟ್ಟರು.

ಆಭ್ಯಾಸನಗಳು:

೧. ಮಡವು ತುಂಬಿ:

  - (೧) ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದ ಸಿಪಾಯಿಗಳಲ್ಲಿ ..... ಗಳೆಂಬ ಭೇದಗಳಿವೆ.
  - (೨) ಮರಾಠಾ ಜನರಲ್ಲಿ ..... ಮುಂತಾದ ಸದ್ಗುಣಗಳು ಕಂಡುಬರುವವು.
  - (೩) ಕಿರ್ಗಾಜಿಯು ..... ಹೊಟ್ಟೆಯಲ್ಲಿ ..... ನೆಯ ಇಸ್ಕಿಯಲ್ಲಿ ಹುಟ್ಟಿದನು.
  - (೪) ಕಿರ್ಗಾಜಿಗಿಂತ ಮೊದಲಿನ ಮಹಾರಾಷ್ಟ್ರದಲ್ಲಿ ..... ಇದ್ದಿತು.

ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ದರ್ಶನ

ದತ್ತಾತ್ರೇಯ ಶತಕದ ಅಧಿಯಲ್ಲಿ ದೃಷ್ಟವಸ್ತು
ರಾಜ್ಯಗಳಿವು.

೨. ಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಬೀವಿಶಾಸಧಿಯನ್ನು ಮೊದಲಿಸುವ ಶೇಷೆಯನ್ನು ಕೆಳಗೆ
ಕೊಟ್ಟಿದೆ. ಶಿವಾಚಾರ್ಯ ಜನನ, ಕೋಟಿಗಳನ್ನು ಗೆದ್ದನು, ವಿಜಾಪುರ ದ್ವಿ
ಅರಸರನ್ನು ಎದುರಿಸಿದ್ದು, ಎತ್ತರವಾದ ಸಾರಣಿ ಬಂದನು, ರಾಜ್ಯಭೇಷಿಕ,
ಮುಂತಾದ ಎಲ್ಲ ಸಂಗತಿಗಳನ್ನು ವಿವರಿಸಿ ಮೂಗನವೆಂಬವರಿಗೆ ಇಷ್ಟಿಗಳ
ಸಹಿತ ಮುಂದುವರಿದ.

೧೩೩೦

೧೩೪೦

೩. ಕೆಳಗಿನ ವಾಕ್ಯಗಳಿಗೆ ಸಾಹಸಿಕ ಕ ರಂಗ ಕೊಟ್ಟು:

- (ಅ) ಶಿವಾಚಾರ್ಯನು ಅಸಹಾಯತೆಯ ಕ್ರಮವನ್ನೂ ಮೀರಿಯರೂ
ಮನವಾರಿ ಮೆಟ್ಟಿ ವರಿಸಿದರು.
- (ಬ) ಸಂಭಾವಿಯ ಕೊಲೆಯಿಂದ ಸಿಂಹಳ ಮೂಲದ ಸದುವೆ ಬಹು
ಕಾಲದ ಯುದ್ಧಗಳಿವು.
- (ಕ) ಶಾಯ ಭತ್ತಸತಿಯು ಬಾಳುವ ಸಿಂಹಳ ಭಟ್ಟನಿಗೆ ಅಡಕತೆ ಸಾಗಿ
ಸಲು ಅನುಮತಿ ಕೊಟ್ಟನು.
- (ದ) ಗನೆಯ ಬಾಬೀರಾಯನ ಕಾಲದಿಂದ ಸೇಡ್ಲಿ ಎಂಬುದು ಸದುವೆ
ಬಹಳ ಕಾಳಗಗಳಿವು.
- (ಯ) ಸಾರಾಯ್ಯರಾಯನ ಕೊಲೆಯು ಸರಿಕದವರಲ್ಲಿ ಸೇಡ್ಲಿಯರನ್ನು
ಇಳಿಮುಖ ಮಾಡಿತು.

- ೪. (ಅ) ಸಾಸಾ ಫಡಗುವೀಶ ಮತ್ತೂ ಮಹದಾಜಿ ಶಿಂಫೆ ಇವರ ಬಗ್ಗೆ
ಒಂದೊಂದು ಪರಿಚ್ಛೇದವನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.
- (ಬ) ಪುರಂಧರದ ಒಪ್ಪಂದ, ಸುರತದ ಒಪ್ಪಂದ, ಪಸಯ ಒಪ್ಪಂದಗಳ
ಮಹತ್ವವನ್ನು ಬರೆಯಿರಿ.

೫. ಪೇಶ್ವೆಯರ ಕಾಲದ ಜನಜೀವನವನ್ನು ಕೆಳಗೆ ಬರೆದ ಮುಖ್ಯಾಂಶಗಳಲ್ಲಿ
ವಿಭಾಗಿಸಿರಿ.

ಅಭಿಮಾನ, ಖರ್ಚು, ವಸತಿ, ಮನರಂಜನೆ.
(ಮೊದಲನೆಯ ಭಾಗವು ಮುಗಿದುದು.)

(၁၀) အောက်ပါ အချက်များကို အသိပြုရန် အပ်နှံပါသည်။

ಇದೇ ಲೇಖಕರ ಬೇರೆ ಪುಸ್ತಕಗಳು.

- ೧ ಇತಿಹಾಸ ಕೈಪಿಡಿ ೧ನೆಯ ಭಾಗ ೧--೪--೦
 ೨ ,, ೨ನೆಯ ಭಾಗ ೧--೪--೦
 ೩ ಭೂಗೋಲ ಕೈಪಿಡಿ ೧--೦--೦
 ೪ ತಿಕ್ಷಣ ಕೈಪಿಡಿ ೧--೦--೦
 ೫ ಭಾರತೀಯ ಇತಿಹಾಸ ದತ್ತನ ೨ನೆಯ ಭಾಗ
 (೬ ಚಿತ್ರನಲ್ಲಿದೆ)

ಸಿಗುವ ಸ್ಥಳ:

ಎಚ್. ಎಸ್. ದೂದಿಹಳ್ಳಿ,

ಇನರ ನಿವಾಸ, ಸ್ಟೇಶನ್ ರೋಡ್.

ಧಾ ರ ನಾ ಡ . ೫

ಮುದ್ರಕರು: - ಶ್ರೀ. ಎನ್. ಕೆ. ಹಂಪೇಗೌಡ, ಬಿ. ಎ.
 ತ್ರಿಯಂಬಕ ಮುದ್ರಣಾಲಯ, ಜವಳಿ ನೇಟಿ, ಧಾರವಾಡ
 ಪ್ರಕಾಶಕರು: - ಶ್ರೀ. ಎಚ್. ಎಸ್. ದೂದಿಹಳ್ಳಿ
 ಸ್ಟೇಶನ್ ರೋಡ್, ಧಾರವಾಡ.
